

Nordiska rådet

33:e sessionen
1985

SUPPLEMENT
innehållande remissuttalanden

- A 674/k Medlemsförslag om det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner
- A 680/s Medlemsförslag om åtgärder mot drogmisbruk i trafiken
- A 681/e Medlemsförslag om gemensam nordisk konjunkturbedömning
- A 682/s Medlemsförslag om nordiskt program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
- A 683/s Medlemsförslag om harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden
- A 684/j Medlemsförslag om krigs- och våldsleksaker
- A 685/t Medlemsförslag om nordiskt samarbete beträffande handelssjöfarten
- A 689/j Medlemsförslag om införande av partistöd i Nordiska rådet
- A 690/e Medlemsförslag om nordiskt datasamarbete
- A 692/j Medlemsförslag om arbetsformerna i det nordiska samarbetet
- A 693/k Medlemsförslag om Norden som hemmamarknad för fonogram med nordisk musik
- A 695/s Medlemsförslag om minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval
- B 55/j Ministerrådsförslag om samarbetsformerna i det nordiska samarbetet

Medlemsförslag

om det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner

(Väckt av Arne Gadd, Kirsti Grøndahl, Eidur Guðnason, Sture Palm, Robert Pedersen, Reulf Steen och Bengt Wiklund)

Yttranden över medlemsförslaget

Sámiráddi (Nordiska samerådet):

Nordiska samerådet har översänt detta medlemsförslag till samelärarnas nordiska förening, vars styrelse har avgivit följande yttrande om detta förslag:

Styrelsen uttalar att man måste ge riktig och grundlig information om samerna. Samerna är ett folk som har en och samma kultur. Denna information måste finnas med i läroplanerna. Samerna måste själva få vara med och sprida information om sin egen situation.

Nordiska samerådets arbetsutskott har vid sitt möte den 18 juni 1984 instämt i yttrandet från samelärarnas organisation.

Utsjoki den 21 juni 1984

Leif Rantala
Sekreterare

Danmark

Direktoratet for folkeskolen og seminarier m. v.:

De i medlemsforslaget fremførte synspunkter indgår i direktoratets arbejde, hvilket bl. a. vil fremgå af de i 1984 udkommende vejledende læseplaner og undervisningsvejledninger for dansk og for historie.

På denne baggrund vil tanken om deltagelse i et eventuelt udredningsarbejde ikke være fremmed for direktoratet.

København, den 3. maj 1984

P. d. v.

Søren Sørensen

Direktoratet for gymnasieskolerne og højere forberedelseksamen:

Sagen har været sendt til høring hos fagkonsulenterne i historie, geografi og samfundsfag. De udtaler følgende:

Historie:

I begge bekendtgørelser står der, at der skal arbejdes med nordisk historie. Med det begrænsede timetal, der er til rådighed, bliver i realiteten ofte kun til dansk historie, som man jo under alle omstændigheder må behandle. Nordiske forhold, specielt nordisk samarbejde eller forsøg herpå, vil dog altid blive behandlet fx i forbindelse med FN, dansk udenrigspolitik, forsvarspolitik og handelspolitik efter 1945. Derimod sker behandlingen af de andre nordiske lande normalt kun sporadisk eller kun i forbindelse med de perioder i den ældre historie, hvor der har været tale om samarbejde eller konflikt. Unionstiden kan tages som eksempel på begge dele.

Som bekendtgørelserne er udformet og under hensyn til det antal timer, der er afsat til historieundervisningen, er det næppe muligt at foreskrive, at der skal anvendes et større antal timer til nordisk historie.

En af grundene til, at Norden ikke behandles så meget i historieundervisningen er, at der savnes egnede lærebøger til brug i kortere undervisningsforløb i nordisk historie og nordiske forhold i det hele taget. Disse værker må nødvendigvis foreligge på dansk, hvis de skal have mulighed for at slå igennem.

I Danmark benyttes af mange grunde ikke faste, autoriserede lærebøger i historie, men hver lærer anvender det undervisningsmateriale, der i den konkrete sammenhæng menes bedst egnet. Det er derfor ikke muligt at komme med foreskrifter vedrørende indholdet af det anvendte materiale, hvis dette ellers er på et fagligt forsvarligt niveau.

En rekommendation som den foreliggende kan anbefales, fordi den rimeligvis kan fremkalde bedre undervisningsmateriale vedrørende historie og dermed større interesse for at behandle Nordens historie.

Samfundsfag:

Rekommendationen "at det nordiska stoffet i läromedlen och läroplanen utökas och fördjupas" er en politisk tilkendegivelse, som vi som sådan ikke skal tage stilling til.

De eksisterende bestemmelser for undervisningen i samfundsfag i gymnasiet og på hf placerer ikke det nordiske samarbejde eller de nordiske lande som et obligatorisk emne.

For hf's vedkommende hænger det bl. a. sammen med fagets meget lille timetal, der gør det uomgængeligt nødvendigt at tage udgangspunkt i det danske samfund.

Hvad angår gymnasiet er der i bestemmelserne for undervisningens indhold foretaget en afvejning, der lægger vægt på det danske samfund, på dansk udenrigspolitik og udenrigsøkonomi samt på forholdet mellem øst og vest, nord og syd.

Også i samfundsfagsundervisningen i gymnasiet spiller det nordiske samarbejde og de nordiske lande derfor en underordnet rolle.

Dette hænger sammen med en vurdering af de nordiske landes betydning for det danske samfund økonomisk, politisk og socialt.

De nordiske lande og det nordiske samarbejde inddrages derfor kun i

undervisningen i det omfang de/det kan belyse og perspektivere centrale danske og internationale økonomiske politiske og sociale forhold.

København, den 1. juni 1984

P. d. v.

Ib Fischer Hansen
Undervisningsinspektør

Kultur- og undervisningsdirektoratet, Grønland:

Foreløbig udredning angående nabosprogsundervisningen på det gymnasiale stadi i Grønland

Generelt om sprogsituationen i Grønland

Der tales to sprog i Grønland – grønlandsk og dansk. Grønland er et inuit-sprog (eskimoisk) mens dansk hører til de nordiske sprog. De to sprog er således helt ubeslægtede.

Siden det grønlandske hjemmestyres indførelse i 1979 har grønlandsk haft status som landets hovedsprog, idet dansk dog kan anvendes hvor de praktiske forhold gør det nødvendigt.

Det er derfor en almindelig – men måske ikke helt korrekt – opfattelse at Grønland er et to-sproget samfund. Landet bebos af ca. 52.000 personer. Ca. 80% af disse er født i Grønland og har grønlandsk som 1. sprog. Et par procent er ligeledes født i Grønland, men har dansk som 1. sprog. De resterende ca. 18% er født uden for Grønland, hvilket med undtagelse af en 6–700 personer vil sige i Danmark.

Af den primært grønlandsktalende del af befolkningen behersker en ikke ringe – men uopgjort – del dansk i en grad varierende fra et instrumentalt dagligdags situationssprog til et højt andetsprogsniveau. Graden af dansksprogethed er naturligvis afhængig af faktorer som alder, sprogmiljø, uddannelsesniveau, erhvervsarbejde m. m.

Derimod behersker kun ganske få personer af den dansktalende befolkning grønlandsk i nævneværdig udstrækning.

Undervisning i grønlandsk og dansk i Grønland

Siden hjemmestyrets indførelse har der været arbejdet bevidst på en styrelse af det grønlandske sprogs stilling i uddannelsessystemet, hvilket har resulteret i en tilsvarende nedprioritering af den tidligere meget omfattende danskundervisning. Alligevel indtager dansk stadig en fremtrædende plads som obligatorisk fag både i skolen og dele af erhvervsuddannelsen. Dette skyldes dels hensynet til rigsfællesskabet med Danmark, dels det forhold, at en rimelig både skole- og erhvervsuddannelse i Grønland forudsætter omfattende danskundskaber, idet der inden for næsten alle grene af uddannelsessektoren er en udpræget mangel på grønlandssprogede undervisere og undervisningsmaterialer. Hertil kommer at en række vide-

regående uddannelser ikke kan tilbydes i Grønland, hvorfor studerende må henvises til danske uddannelsesinstitutioner.

Gymnasial uddannelse i Grønland

I Grønland tilbydes egentlig gymnasial uddannelse – dvs. videregående skolegang efter folkeskolen, som forberedelse til mellemuddannelser og højere uddannelser – i form af den såkaldte "højere forberedelseseksamen" – HF.

HF er en dansk gymnasial uddannelsesmodel, som ved kongelig anordning af 23. juni 1977 blev indført i Grønland. Det første kursus blev oprettet i Nuuk/Godthåb i 1977 og et yderligere kursus er blevet startet i Aasiaat/Egedesminde i 1983. Uddannelsen er således relativt ny i Grønland.

Indhold og struktur i den grønlandske HF er i hovedtrækkene lig den danske, som angivet i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 24. april 1974 (Bilag I).¹

Det har dog været nødvendigt, at afpasse enkelte bestemmelser og fagparagraffer efter de specielle grønlandske forhold. Afvigelser fra de danske bestemmelser er anført i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 31. august 1978 (Bilag II). Hertil kommer, at der i takt med de indhøstede erfaringer på dispensations- og forsøgsbasis er indført yderligere justeringer. Den grønlandske HF-bekendtgørelse er i øjeblikket under revision, hvori de nævnte justeringer vil blive indarbejdet. Dette revisionsarbejde ventes færdiggjort i løbet af 1984. Endelig skal det nævnes, at en arbejdsgruppe nedsat af Grønlands Hjemmestyre på nuværende tidspunkt er i gang med planlægning af de gymnasiale uddannelser i Grønland frem til år 2000. Hvorvidt og i hvilken udstrækning dette arbejde vil munde ud i væsentlige ændringer i den nuværende uddannelsesstruktur, er det endnu for tidligt at sige noget om.

Sprogundervisningen i den grønlandske HF

På grund af de særlige sproglige forhold i Grønland er det ikke mindst på dette område, at den grønlandske HF adskiller sig fra den danske. Det mest markante træk er, at faget grønlandsk naturligvis indgår i læseplanerne. Der undervises på to niveauer, modersmålsniveau (A) og fremmedsprogsniveau (B), sidstnævnte af hensyn til den del (ca. 10%) af de studerende, der har dansk som 1. sprog og kun i begrænset udstrækning eller slet ikke behersker grønlandsk.

Faget dansk indtager en særlig stilling, idet det formelt såvel som reelt indgår som et andet modersmål – til trods for at det for 90% af de studerende er et fremmesprog. I modsætning til grønlandsk er dansk således ikke delt i et fremmedsprog- og modersmålsniveau.

Som følge af den omfattende grønlandsk- og danskundervisning, har man valgt at justere fremmedprogssiden, sådan at det eneste egentlige obligatoriske fremmedsprog er engelsk, mens 2. fremmedsprog – tysk –

kan fravælges (jfr. Bilag II, s. 2, § 5).¹ Denne mulighed er indtil nu blevet fulgt af samtlige studerende og tysk forventes da også helt fjernet fra fællesfagene i den reviderede bekendtgørelse.

Læseplaner

Grønlandsk:

Som nævnt indgår faget grønlandsk i den grønlandske HF på to niveauer. Modersmålsniveauet (niveau A, se Bilag II, s. 2, § 8)¹ omfatter ikke i egentlig forstand obligatorisk læsning af (nordiske) nabosprog. Dog skal fremmedlitteratur indgå i såvel periodelæsning før anden verdenskrig som i læsning af tekster fra den nyeste tid. I den udstrækning, der foreligger nordisk litteratur oversat til grønlandsk, kan denne altså indgå. Samtidig nævnes det, at et af de værker der læses som supplerende læsning, kan være fra ikke-grønlandsk sprogområde, og læses enten på originalsproget eller i oversættelse. I denne paragraf er der således åbnet mulighed for læsning af nabosprog.

I traditionel kulturel, lingvistisk og geografisk forstand må de øvrige eskimoiske sprog betragtes som Grønlands egentlige nabosprog. En kort orientering om det grønlandske sprogs slægtskab med de øvrige eskimoiske sprog indgår da også i læseplanerne for grønlandsk på modersmålsniveau, men der er ikke her tale om nogen egentlig systematisk tekstlæsning.

Grønlandsk som fremmedsprog (niveau B) lå oprindeligt på et niveau svarende til andet fremmedsprog – tysk (se Bilag II, s. 3, § 9).¹ Det har dog vist sig, at en for stor del af de studerende ikke kunne honorere de stillede krav, og med virkning fra kursusåret 1983/84, er fagparagraffen på forsøgsbasis blevet justeret som angivet i Bilag III, til et niveau nærmere svarende til 3. fremmedsprog. Denne forsøgsparagraf ventes medtaget i den reviderede bekendtgørelse.

Dansk

Bestemmelserne for danskundervisningen på den grønlandske HF er angivet i Bilag II, s. 4, § 10.¹ Det bemærkes, at det sproglige niveau med hensyn til formålsbeskrivelse og eksamenskrav i det store og hele er identisk med grønlandsk på modersmålsniveau. Som nævnt er danske ikke delt i et fremmedsprogs- og et modersmålsniveau, hvilket vil sige at kravene er de samme for studerende med grønlandsk og studerende med dansk som modersmål. Dog indeholder undervisningsbeskrivelsen nogle særkrav til de studerende, der læser grønlandsk på fremmedsprogsniveau med hensyn til stofmængde ved den supplerende læsning og skriftligt arbejde (danskopgaven).

¹ *Här ej tryckt.*

Bestemmelserne indeholder krav om indføring i læsning af de skandinaviske nabosprog svensk og norsk. Ved temalæsningen *kan* svensk, norsk og anden fremmedlitteratur indgå, og ved periodelæsningen for anden verdenskrig *skal* svensk, norsk og anden fremmedlitteratur inddrages. På dispensationsbasis er svensk- og norsklæsning imidlertid udgået, hvilket også forventes at blive tilfældet i den endelige reviderede bekendtgørelse. Muligheden for at anvende fremmedlitteratur, vil dog blive bibeholdt, således at der principielt vil kunne arbejdes også med svensk, norsk og anden nordisk litteratur.

Begrundelsen for at fjerne svensk og norsk som obligatorisk stof er naturligvis den, at dansk i sig selv for hovedparten af de studerende udgør et meget intensivt arbejde med et nordisk nabosprog.

Sammenfattende kan det siges, at den egentlige nabosprogsundervisning på det gymnasiale stadi i Grønland udgøres af dels undervisningen i grønlandsk på fremmedsprogsniveau dels danskundervisningen. Med hensyn til grønlandsk som fremmedsprog er der tale om decideret fremmedsprogsundervisning, mens danskundervisningen indtager en særlig stilling som andetsprogsundervisning på et højt plan selv om sproget for de fleste studerende er et fremmedsprog.

Efterhånden som den ønskede styrkelse af det grønlandske sprog og den heraf følgende lavere prioritering af dansk slår igennem i uddannelsen og samfundet som helhed, kan der forudses at en intensivisering af undervisningen i grønlandsk som fremmedsprog og en omlægning af danskundervisningen til egentlig fremmedsprogsundervisning vil blive nødvendig.

Lærernes grund- og videreuddannelse

Når man ser bort fra undervisere i grønlandsk, hvis uddannelsesforhold kan være af speciel karakter, er uddannelsen for undervisere på de grønlandske HF-kurser identisk med den danske, dvs. en dansk akademisk uddannelse. Det følger heraf, at videreuddannelsesmulighederne også er de samme, hvorfor der henvises til den danske redegørelse.

Det kan derfor ikke forbydes, at hverken lærernes grunduddannelse eller de eksisterende videreuddannelsesstilbud på alle punkter tilfredsstiller de specielle behov, som opstår på grund af de særlige sproglige forhold i Grønland. Allerede på nuværende tidspunkt har undervisere i grønlandsk som fremmedsprog brug for mulighed for at kunne sætte sig mere ind i fremmedsprogsdidaktik. Ligeledes må det antages at dansklærerne efterhånden vil få større og større behov for et bredere indblik i andetsprogsproblematik og fremmedsprogs pædagogik.

Pædagogisk udviklingsarbejde

På nuværende tidspunkt er der ingen formaliserede initiativer i gang med hensyn til pædagogisk udviklingsarbejde inden for nabosprogsundervisningen på det gymnasiale plan i Grønland.

Grønlandsk som fremmedsprog er et ungt fag og kan endnu ikke siges at have fundet sin plads. Selv om målgruppen for denne undervisning er meget lille er det ønskeligt at udvikle metoder og materialer, der munder ud i en mere praktisk betonet kommunikativ kompetence hos de studerende end tilfældet er nu.

Inden for den grønlandske folkeskole er der så småt initiativer i gang omkring udvikling af danskundervisningen som egentlig fremmedsprogsundervisning: dette gælder såvel læseplaner og metodik som undervisningsmaterialer. Det må forventes, at det i løbet af en årrække vil være nødvendigt at følge denne udvikling op på det gymnasiale plan.

Hvilken retning et sådant udviklingsarbejde vil tage, er det endnu for tidligt at søge at skitsere. Det er dog sandsynligt, at der vil blive tale om en opprioritering af fagets instrumentelle aspekter – som redskabsfag i vide-reuddannelsesøjemed – i forhold til det almentdannede indhold.

Områder som sprogbevidsthed, selvstændig indlæring og dansk som redskabsfag i fagintegrationsammenhæng kan derfor tænkes at blive berørt.

Undervisningsmaterialer

I undervisningen i grønlandsk som fremmedsprog er tekster og tekst-samlinger rimeligt dækket ind, idet undervisningen jo foregår i det miljø, hvor sproget tales, således at adgangen til egnet autentisk materiale er optimal.

Derimod mangler der i nogen grad lærerhåndbøger, undervisningsvejledninger og elevmaterialer til begynderundervisningen.

På referencematerialesiden – dvs. ordbøger og grammatikker – er udbuddet af til niveauet egnede materialer meget begrænset. Den mest iøjefaldende mangel er en tidssvarende dansk-grønlandsk ordbog (en sådan foreligger slet ikke i den nuværende grønlandske retskrivning), men også en til fremmedsprogsindlæring egnet grønlandsk-dansk ordbog og en tilstrækkeligt udtømmende grammatisk opslagsbog savnes.

I danskundervisningen anvendes naturligvis udelukkende autentiske tekster – og igen er der i samfundet rigelig adgang til relevant materiale.

Egentlig systematisk opbyggede lærebøger i sproget er indlysende nok ikke nødvendige på det niveau, der her er tale om, men også for dansk gælder det, at der savnes egnede referencematerialer – ordbøger (dansk-grønlandsk og grønlandsk-dansk) og en grammatisk opslagsbog udarbejdet med henblik på de studerendes selvstændige arbejde med sprogets form-side.

Sammenfatning

I det foregående er kun nabosprogsundervisningen på den egentlige gymnasiale uddannelse i Grønland blevet berørt. Som anført i indledningen foregår der også nabosprogsundervisning (in casu dansk) på forskellige

niveauer inden for erhvervsuddannelserne – enten som redskabsfag eller som en del af den obligatoriske undervisning – en nærmere udredning omkring disse har det dog af tidsmæssige årsager ikke været muligt at medtage.

Det fremgår af ovenstående, at der ligger megen erfaring i Grønland omkring undervisning i nabosprog som fremmedsprog – her sigtes især til den omfattende danskundervisning. Det er ligeledes klart, at udviklingen gør det nødvendigt stadig at ændre karakteren af denne undervisning og kræver løbende justeringer af læseplaner, metodiske tilgange og undervisningsmaterialer. Selv om ændringerne går i retning af en styrkelse af modersmålets stilling, vil der altid i et lille samfund som det grønlandske være behov for omfattende kundskaber i fremmedsprog, og den historiske, kulturelle og politisk-økonomiske tilknytning til Danmark betyder at dansk indtager stillingen som Grønlands vigtigste fremmedsprog.

Fra en grønlandsk synsvinkel ligger der en række muligheder inden for det nordiske sprogsamarbejde. Således kunne en koordinering af bestræbelserne inden for den eksisterende undervisning i nabosprog som fremmedsprog i de nordiske lande antagelig give værdifulde resultater med hensyn til læseplansarbejde, metodeudvikling og grund- og videreuddannelse for undervisere.

Af speciel interesse i forbindelse med metodeudviklingen ville være et forsøg på en belysning af de pædagogiske problemer omkring indlæring af et – fra et elevsynspunkt – strukturelt meget fremmedartet sprog.

Det er en kendsgerning at 'fremmedsprogsbyrden' i så at sige alle situationer hviler på repræsentanterne for de mindre sprogsamfund. Der ligger heri en udfordring i udvikling af en hensigtsmæssig undervisning i også de mindre sprog som fremmedsprog med henblik på en mere ligelig fordeling af opgaverne omkring en forbedret nordisk sprogforståelse – f. eks. i forbindelse med tolke- og oversættelsesopgaver.

På materialesiden bør arbejdet med udvidelse af bestanden af grundmaterialer – ordbøger og grammatikker – i det størst mulige antal sprogkombinationer gives høj prioritet. Sådanne materialer, udarbejdet på et alment tilgængeligt, pædagogisk plan vil dels kunne øge den almindelige viden om de øvrige nordiske sprog og dels bane vejen for nye initiativer i retning af egentlig tilegnelse af andre nordiske sprog, når behovet opstår.

Godthåb, den 22. februar 1984

(Ej sign.)

Dansk Folkeoplysnings Samråd:

 I Dansk Folkeoplysnings Samråd er vi enige i, at en omtale af Norden og det nordiske samarbejde bør prioriteres højere i folkeskolen og gymnasiet. Vi kunne foreslå, at man i bestræbelserne på mere oplysning om de andre

nordiske lande og ved behandlingen af Norden som regional helhed kunne lade et nordisk team af forfattere udarbejde lærebøger i f. eks. historie, geografi, samfundsfag m. v. I materialet bør indgå artikler/afsnit på forskellige sprog for at gøre alle de nordiske sprog til naturlige kommunikationsmidler.

Derudover kunne man løbende udgive antologier omkring litterære temaer eller blot indeholdende bidrag fra en nærmere fastsat periode til brug i f. eks. folkeskolens ældste klasser, i gymnasiet og ved undervisning af voksne. Også ved udgivelse af nordiske antologier er det naturligt, at de enkelte bidrag gengives på originalsproget. I tilknytning hertil kan man forsøge at lave en lettilgængelig litteraturhistorie, hvor væsentlige forfattere og strømninger gennemgås, men hvor man også forsøger at beskrive nogle fælles træk ved nordisk litteratur og kultur. Endelig kan man lave en orientering om kunst og kultur i mere bred forstand m. h. p. en historisk og nutidig fremstilling af den nordiske kulturarv.

Specielt inden for folkeoplysning og voksenundervisning kan man følge dette op ved at inspirere til at lave studiekredse/foredragsrækker om f. eks. nordiske samfundsforhold, sprog og kultur. Som opfølgning af disse kan Nordisk Ministerråd i lighed med Foreningen Nordens litteraturkampagne forsøge at afsætte økonomiske midler til at lave nordiske forfatterturneer i en række større byer.

Endelig mener vi, at en udbygning af et fælles nordisk bogmarked vil give specielt den voksne befolkning mulighed for i højere grad at stifte bekendtskab med nordisk litteratur.

København, den 24. maj 1984

Dorte Jeppesen

Aschehoug Dansk Forlag:

— — — kan vi oplyse, at vi mener, at tankerne bag det, og den udformning det har fået, virker praktisk anvendelig i forbindelse med bogudgivelser.

Vi overvejer for tiden at udgive en Nordens historie for folkeskolen, og vi har overladt en kopi af forslaget til redaktionen af den serie, hvori bogen skal indgå.

København, den 3. juli 1984

Aschehoug

Anders Thomsen

Danmarks Lærerforening:

Danmarks Lærerforening har i forbindelse med behandlingen af Nordisk Råds forslag, sag A 674/k, anmodet nogle faglige foreninger under Danmarks Lærerforening om kommentarer. Foreningen har således modtaget kommentarer fra Dansk Lærerforening, Folkeskolefraktionen, Landsforeningen af Læsepædagoger, Pædagogisk Landsforening for Orientering og Dansk Historielærerforening (*se nedan*).

Danmarks Lærerforening har følgende bemærkninger til medlemsforslaget:

Danmarks Lærerforening er enig i de problemer, som er opregnet i forslaget. Foreningen er enig i, at en samlet behandling af Norden med særlig vægt på nabolandene, bør vægtes højere i undervisningen. Denne vægtning bør særligt foregå på folkeskoleniveauet, idet man kun herved sikrer, at alle elever får mulighed for at arbejde med dette emne.

I Danmark udarbejder undervisningsministeriet ganske vist vejledende undervisningsvejledninger til de enkelte fag, men det står den enkelte kommune frit for, at udarbejde lokale undervisningsvejledninger, der dog skal sikre, at fagets overordnede formål kan opfyldes. Der ligger altså ikke en sikkerhed for, at alle elever får dette område lige godt belyst, selv om de centrale undervisningsvejledninger ændres.

Ligeledes er der ikke en central styring af udarbejdelsen af undervisningsmidler, hvilket naturligvis indebærer, at man ikke kan pålægge lærebogsforfattere at lægge mere vægt på de nordiske forhold.

Umiddelbart synes der således kun at være mulighed for gennem udtalelser og rekommandationer, at opfordre de forskellige implicerede parter til at fokusere mere på dette emne.

Imidlertid kan Danmarks Lærerforening opfordre Nordisk Råd og Foreningen Norden til at foranledige, at der i højere grad bliver udarbejdet folkeskolerelevant informations- og undervisningsmaterialer.

Tilstedeværelsen af let tilgængeligt og varieret materiale vil være en yderligere inspiration til at tage dette vigtige emne op i folkeskolen.

København, den 13. juni 1984

Martin Rømer

Grete Roth

Landsforeningen af Læsepædagoger:

Det pågældende medlemsforslag er bestemt værd at studere nærmere, derom senere. Det er væsentligt for os at påpege, at den danske delegation/Nordisk Råd har tillagt medlemsforslaget noget positivt og noget meget

væsentligt ved at bede lærerforeningen foranledige, at ikke blot de faglige foreninger i historie, samfundskundskab og geografi, men også i *dansk*, afgiver udtalelser.

Denne vurdering skyldes ikke, at vi er blevet spurgt(!), men at orientering om Norden indenfor folkeskolens område og specielt da i Danmark i praksis foregår i forbindelse med danskundervisningen – uanset hvilke formalia der er gældende. – I den forbindelse skal dog understreges, at medlemsforslagets sætning om at ”kundskab om nabolandene afhænger helt af den enkelte lærers interesser og egen aktivitet”, er udtryk for en realistisk vurdering.

For os er det nærliggende at pege på det stærke indslag i den gældende undervisningsvejledning, ”Dansk 76”, pkt. 5.3 om norsk og svensk (vejledningens side 55). Hvis der blev levet op til, hvad der står her, ville mange problemer om gensidig nordisk information – set fra dansk side – være løst.

Undervisningsvejledningens intentioner er der ikke levet op til, primært fordi danskundervisningen er tidsmæssigt presset i så høj grad, at pkt. 5.3 er urealistisk.

Vi kan også pege på, at der i 1960’erne via såvel faglige foreninger som interesseorganisationer og private forlag m.fl. foregik et meget aktivt arbejde baseret på nordisk orientering.

Da jeg i går gennemgik vores arkiv, faldt jeg eksempelvis over en publikation fra 1967, udarbejdet af daværende børnebibliotekar Hanne Gettrup og kommunelærer Flemming Lundahl. Hvis den slags arbejde var blevet fortsat, ville mange problemer have løst sig selv. Den pågældende pjece vedlægges som ét enkelt af mange mange eksemplere på et arbejde, der dengang var i gang og som satte realiteter bag ordene om det nordiske samarbejde.

For mig er det specielt nærliggende at pege på de undersøgelser over danskernes forståelse af norsk og svensk, som blev igangsat i 1960’erne. Der kunne peges på senere norske undersøgelser, der så på forståelsesproblemer og nabolandenes gensidige vurdering af hinanden.

– En række artikler, rapporter m.v. kunne vedlægges. Det ville ikke bidrage til den gensidige nordiske forståelse, der efterlyses. Det er ikke rapporter der mangler. Dem har vi en Guds velsignelse af. Jeg kan på forhånd levere de resultater, der vil komme til at stå i dem.

Konkret fra medlemsforslaget skal anføres en sætning: ”Trods denne indsats må den grundlæggende kundskabskanal altid være skolen”.

– Det er tvivlsomt, om denne sætning stadig gælder. Med den langt stærkere generelle informationsvægt end tidligere, som tv har fået, med den uformelle informationsvægt som rejseaktiviteter, landene imellem har udviklet sig til osv., er det tvivlsomt, om skolen stadig kan gøre krav på at være ”den grundlæggende kundskabskanal”. Skolen er nok én af mange

kanaler; det er i hvert fald skolen, som samfundene til en vis grad kan styre.

Men derfor forekommer det også bekymrende, at så meget af medlemsforslaget omhandler "gymnasiet".

Nu er gymnasiet ét i Sverige og noget andet i andre nordiske lande. I Danmark omfatter gymnasiet stadig et afgjort mindretal af ungdommen. Derfor er det – set fra dansk side – afgjort ikke tilstrækkelig med den stærke fokusering på gymnasiet, som der her er givet udtryk for.

Viden om Norden, holdninger til Norden, syn på Norden osv. – må nødvendigvis medinddrage hele elevårgangen. Og det vil sige, at folkeskolen placerer sig centralt i denne sammenhang.

Her må handles:

Man burde f.eks. overveje, om det var en idé at tilbyde "nabolandsstøtte" – ikke blot til at viderebefordre skønlitteratur, men også til at billiggøre og masseudbrede *tilgængelig* information på folkeskoleniveau.

En anden idé ville det være at søge udformet en fællesnordisk bog og/eller film, der var nutidig tænkt og som så på Norden *udefra*. Det er jo en almindelig erfaring, at man altid rejser mere nordisk-orienteret hjem fra internationale konferencer, end man rejser nordisk-orienteret hjem fra nordiske møder.

Det er vores afgjorte opfattelse, at det nordiske samarbejde (naturligvis) ikke står og falder med, hvad der sker her og nu. Afgjort ikke.

Men ikke desto mindre er det urealistisk at indse, at det nordiske samarbejde ikke er i krise – primært på grund af alt for megen god vilje og al for lidt konkret indsats.

Og den meget sparsomme indsats når ikke længere ud i skolen, end til de elever, der har specielt nordisk engagerede lærere – og den skal i hvert fald nå længere ned i skolen til de elever, der går i gymnasiet.

Holte, den 1. maj 1984

Mogens Jansen

Pædagogisk Landsforening for Orientering:

Pædagogisk Landsforening for Orientering er naturligt interesseret i undervisning der omhandler den parlamentariske styreform, kulturarv og historie, så vi er som forening i høj grad interesseret i undervisning i de træk ved vort samfund, som vi har fælles med det øvrige Norden, og som sådan er vi stærkt medvirkende til at udbrede kendskabet til den nordiske livsform – dette ligger implicit i undervisningen.

Også mere eksplicit hører undervisning i de nordiske samfunds særkende og i deres formelle og uformelle samarbejde med i det område som foreningen dækker.

Spørgsmålet om, hvordan Norden som helhed skal blive bedre behandlet i såvel undervisning som i lærebøger må besvares med forventninger om en øget indsats i lærernes uddannelse og videreuddannelse. Derimod tror foreningen ikke at en revision af læseplaner alene vil have den ønskede effekt, da læseplanerne for disse fag i forvejen kan omfatte stoffet og da læseplanerne desuden er meget omfattende i forhold til den faktiske undervisningstid.

Til sidst skal foreningen oplyse om, at vi medvirker og deltager i et kursus afholdt af foreningen Norden i juli 1984, hvor det nordiske samarbejde naturligvis vil være i centrum. Sådanne initiativer vil foreningen fortsat gerne medvirke til.

København, den 12. april 1984

Jette Bøndergaard

Formand for PLO

Dansk Historielærerforening:

Dansk Historielærerforening ser gerne, at Nordens historie og Danmarks placering i nordisk sammenhæng, samfundsmæssigt såvel som kulturelt, behandles i undervisningsmaterialer til folkeskolen, men vil gerne understrege, at udarbejdelsen af undervisningsmaterialer ikke styres centralt i Danmark. I de seneste år er der udgivet enkelte, men udmærkede hæfter til undervisningen i historie og samtidsorientering, en udvikling, der følger den stærkere understregning af behandlingen af det nordiske stof, som eksemplerne i "Historie 81", undervisningsvejledningen angiver.

Dansk Historielærerforening vil stærkt anbefale, at Nordisk Råds rekommandation (nr. 14/1972) om udgivelsen af en nordisk historie bliver ført ud i livet, således at elever på folkeskoleniveau kan få glæde af et sådant materiale. De allerede udgivne temahæfter ligger på universitetsniveau, og kan højst anvendes som forberedelsesmateriale af lærere i folkeskolen.

København i maj 1984

P.b.v.

Ole Sørensen

Formand

Dansklærerforeningen/Folkeskolefraktionen:

Vi finder Nordisk Råds anvendelse af ordet, rigtig, yderst uhensigtsmæssig, fx i forbindelse med "en rigtig och fyllig information" og "ger en rigtig bild av". Det er efter vores mening tvivlsomt, om "man" kan blive enige om, hvad der er rigtigt i den forbindelse.

Folkeskolefraktionen mener:

– at bestræbelser på at give eleverne et mere samlet billede af Norden, at give dem informationer om de nordiske institutioner og dermed om deres rettigheder som nordiske borgere bør støttes,

– at det er en udmærket idé, at en væsentlig del af dette stof gives i orienteringsfagene, og at forlag og lærebogsforfattere opfordres til at overveje det ved udgivelse af undervisningsmaterialer,

– at sådanne bestræbelser kan underbygge arbejdet med nabosprog og nordisk litteratur (også oversat finsk, færøsk, grønlandsk, islandsk og samisk) i danskundervisningen og kan medvirke til et tværfagligt samarbejde mellem orienteringsfagene og dansk.

København, den 3. maj 1984

Marianne Jelved

Ilinniarfissuaq – Grønlands seminarium:

– – – kan det oplyses, at Ilinniarfissuaq efter gennemgang af det fremsendte medlemsforslag til Nordisk Råd kan tilslutte sig tankerne om at opprioritere det nordiske stof ved fremtidigt arbejde med læseplaner og undervisningsmateriale.

Såfremt der måtte fremkomme initiativer i den retning, er vi herfra interesseret i at blive konsulteret på det faglige plan i de konkrete projekter.

Nuuk, den 23. maj 1984

Vagn Jørgensen

Fg. rektor

Pilersuiffik – Grønlands central for undervisningsmidler m. v.:

Det kan endvidere oplyses, at Pilersuiffiks skoleradio og skole-TV afdeling udlåner undervisningsprogrammer (heraf nogle versioneret til grønlandsk) i overensstemmelse med den danske landscentrals båndkatalog.

Endelig kan skoler og andre undervisningsinstitutioner rekvirere film, classesæt, dias og lydånd inden for nordiske emneområder.

Idet medlemsforslaget i høj grad støttes, foreslås udarbejdet et fælles-nordisk katalog over undervisningsmidler, der kan være af fælles interesse og til inspiration i historie-, geografi- og samtidsorienteringsundervisningen.

Godthåb, den 24 maj 1984

Ebbe Mortensen

Konsulent for undervisningsmidler

Finland

Skolstyrelsen:

Gemensamma länsvis anordnade seminarier har hållits i samarbete mellan Pohjola-Norden och skolstyrelsen. Vid seminarierna har man undersökt i vilken utsträckning stoff gällande Norden har beaktats i läroplanerna i svenska, historia och geografi. Avsikten är att också i fortsättningen anordna liknande seminarier.

De nya lärokurserna och lärokursplanerna i svenska i Finlands grundskolor och gymnasier ger utmärkta möjligheter till att framhäva språk- och kulturförhållandena i Norden. Likaså ingår stoff rörande Norden i läroplanerna i historia och i geografi.

Grundskolans läroplan genomgår för närvarande en omfattande granskning och gymnasiet läroplan utvecklas. Då läroplaner i framtiden utarbetas i svenska, historia och geografi kommer stoff rörande Norden som nämns i Ert brev att beaktas.

Skolstyrelsen anser att Norden redan nu blir tämligen utförligt behandlat inom finskt skolväsen och att situationen, sedan läroplanerna reviderats, ytterligare kommer att förbättras.

Helsingfors den 18 maj 1984

Vesa Lyytikäinen

Avdelningschef

Pirkko-L. Koskinen

Överinspektör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen, som i ärendet hört landskapets *läromedelskommitté*, har äran avge följande yttrande:

Landskapsstyrelsen noterar med tillfredsställelse detta initiativ som ligger i linje med åländska önskemål. Den i medlemsförslaget konstaterade bristen på nordiskt stoff i läroplaner och läromedel äger sin riktighet, särskilt vad beträffar de små självstyrda områdena. Läromedelskommittén har påpekat vikten av att rikets läroplan som nu är under omarbetning skulle notera den åländska självstyrelsen, en uppfattning som Ålands landskapsstyrelse till fullo delar.

Medlemsförslaget borde tillställas läromedelskommittéer och läromedelsförlag i de nordiska länderna som ett led i strävan att påskynda införandet av mera nordiskt material i läromedlen.

Mariehamn den 7 juni 1984

Folke Woivalin
Lantråd

Börje Karlsson
Utbildningschef

Äidinkielen opettajain liitto (Modersmålslärarföreningen)¹:

Äidinkielen opettajain liitto finner det riktigt att eleverna i de nordiska skolorna i sitt läromaterial får kunskaper om grannländerna, -folken och -språken.

Vi har noterat att stoff om Norden enligt rekommendationen ges i historia, geografi och samhällslära. I modersmålsundervisningen, i synnerhet i gymnasiet, borde det vara möjligt att i stora drag orientera sig i den nordiska litteraturen. Intressant är också den skandinaviska språkgemenskapen och vid sidan om denna det finska språket. Äidinkielen opettajain liitto skulle gärna se att språkliga och litterära aspekter beaktas också i de samnordiska läroplanerna och läromedlen. Eftersom allehanda umgänge mellan de nordiska länderna i dag är livligt, är även den språkliga aspekten i undervisningen nödvändig.

Helsingfors den 8 maj 1984

Äidinkielen opettajain liitto

Risto Kaipainen
Ordförande

Matti Sinko
Verksamhetsledare

¹ Yttrandet översatt från finska

Suomen Tietokirjailijat r. y.¹:

Suomen Tietokirjailijat r.y. intar en positiv ställning till medlemsförslaget och stöder de synpunkter som framförts i detta samt kommer att informera sina medlemmar om ärendet och beaktandet av detta vid utarbetandet av läromaterial. Vi kommer också att ta upp saken i ett seminarium för samnordiska läroboksförfattare våren 1985 på Hanaholmen i Esbo.

Esbo den 14 juni 1984

För styrelsen av Suomen Tietokirjailijat r. y.

Martti Repo
Styrelsemedlem

Samverkande bildningsorganisationerna ry¹:

Inom vuxenutbildningen har man under de senaste åren när det nordiska samarbetet ökat allt oftare kunnat konstatera hur viktigt detta samarbete är i den alltmera internationella världen. För att detta samarbete skall upplevas som viktigt även på individnivå, måste man redan i skolundervisningen – liksom också senare under fortsättningsstudier – på ett tidigt skede försöka ge en helhetsbild om Norden och om vad det innebär att vara nordbo; vilka fördelar och rättigheter en nordisk medborgare har i grannlandet. Om man i grundskolan och senare under studierna kan skapa positiva attityder till Norden och nordismen, är det nordiska samarbetet senare en självklar sak och trots eventuella språkliga svårigheter har samarbetet goda förutsättningar att lyckas.

I flera organisationer konstaterades under det nordiska turiståret att det inte finns någon enhetlig helhetsframställning om Norden och inte heller separat material om Norden. Därför skulle det vara viktigt med läromedel för vuxenstudier. Då bör man i synnerhet beakta minoritetskulturerna.

Med hänvisning till det ovan sagda förenar sig Samverkande bildningsorganisationerna om medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom olika initiativ medverka till att det nordiska stoffet i läromedlen och läroplanen utökas och fördjupas.

Helsingfors den 15 maj 1984

Samverkande bildningsorganisationerna ry

Oili Parjo
Ordförande

Helena Kekkonen
Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Biologi- och geografiläraryrket r. f.:

Biologi och geografiläraryrket håller med om:

- att eleverna inte får tillräcklig kännedom om sina nordiska grannländer.

- att kunskapen om Norden blir beroende av lärarnas intresseriktning och egen aktivitet

- att komparativa studier av förhållandena i de nordiska länderna och världen är värdefulla

- att det nordiska samarbetet är mycket värdefullt i den internationaliserade värld i vilken vi lever

För att uppnå de mål, som ovan framförts finns vissa hinder:

- i Finlands skolor behandlas de nordiska ländernas geografi i årskurs 4 och 9 enligt de nuvarande läroplanerna. I skolstyrelsens preliminära läroplaner, som möjliggör en flexibilitet i fråga om hur många veckotimmar olika läroämnen skall ha i en viss kommun, kan kommunen skära ner undervisningen i geografi med en tredjedel i årskurs 9. I vissa andra läroämnen tillåtes en flexibilitet även uppåt. Om skolstyrelsens plan angående geografin förverkligas, kommer undervisningen om Norden att försämrats. Därför är det viktigt, att en flexibilitet som medför en ökning av timantalet i årskurs 9, möjliggöres.

- aktuellt undervisningsmaterial som framställts av t.ex. Utbildningsradion i Sverige får inte lånas över till Finland

- skolfolkets egen aktivitet försvåras av att Nordiska rådet, undervisningsministeriet och skolstyrelsen inte i tillräckligt hög grad ekonomiskt understöder nordiska kontakter

Komparativa studier över de nordiska länderna borde inte enbart ske via böcker, utan via personliga kontakter. Befrämjandet av dessa kan förverkligas genom ökad vänorts- och lägerskoleverksamhet. Erfarenheter av t. ex. det nordiska miljölärarprojektet borde ges större spridning. Finland har nyligen fått nya skollagar, som godkänts av riksdagen. De ställer bl.a. som mål, att skolan bör åstadkomma kreativa, samarbetskunniga, ansvarskännande och fredsvilliga människor. För att det skall lyckas, är det inte nog med ett ökat antal sidor i läroböckerna. Skolan bör ge livsglädje och mod att taga itu med de svårigheter, som Norden och världen står inför.

Lojo den 29 maj 1984

På Biologi- och geografilärarnas förbunds vägnar

Christer Slotte

Lektor

Island**Utbildningsministeriet¹:**

Ministeriet anser det positivt att Nordiska ministerrådet arbetar för att de nordiska länderna utarbetar gemensamma riktlinjer beträffande det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner för grundskolor och gymnasier. Inom ramen för dessa riktlinjer måste sedan varje land var för sig besluta om utvecklingen.

Reykjavík den 8 maj 1984

På vägnar av ministern

Árni Gunnarsson

Islands universistets historiska institut¹:

Institutet uttrycker tillfredsställelse över förslaget A 674/k då institutet å ena sidan finner det självklart att man lägger vikt vid undervisning om Nordens historia i de nordiska skolorna. Å andra sidan är förslaget skrivet i så allmänna ordalag att institutet inte kan ta direkt ståndpunkt till det. För att möjliggöra detta skulle det behövas uppgift om avsikten är att något annat historieämne får vika och i så fall vilket ämne, eller om avsikten är att bygga ut historieundervisningen med ytterligare undervisning i Nordens historia. Institutet finner vidare att mycket talar mot att föreskrifter utfärdas om att vissa delar av de nordiska ländernas historia behandlas i sammanhang. Detta verkar emellertid vara avsikten med förslaget enligt dess motivering.

Reykjavík den 25 april 1984

Pór Whitehead

Föreståndare

Läromedelsförlaget:¹

Jag påpekar att utbildningsministeriet är det organ som publicerar läroplanerna för grundskolan och beslutar om det huvudsakliga innehållet i skolornas läromedel. Beslut om de läromedel, som produceras på vägnar av Läromedelsförlaget, fattas därför med hänsyn till ministeriets beslut.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Jag bedömer det som självklart att Norden bör behandlas i betydande omfattning i grundskolornas läromedel för vissa åldersgrupper samt att läromedel bör finnas tillgängliga för äldre elever under vidareutbildning i syfte att öka kunskaperna om våra grannländers historia och nutid.

Jag ställer mig däremot tveksam till möjligheterna att ingående i läroböckerna behandla ländernas samarbete inom Nordiska rådet eller i andra organ. Jag anser snarare att Nordiska rådet borde publicera en särskild broschyr om verksamheten, som sedan kunde distribueras efter behov i de övre klasserna i grundskolan och i gymnasiet.

Det bör nämnas att svårigheter är förknippade med att få tag på bra visuellt material för användning i skolorna. Detta gäller främst isländskt material för att ingen systematisk produktion av visuellt utbildningsmaterial har ägt rum om bl. a. Islands historia, isländskt samhälle, geografi eller geologi. Detta har försvårat undervisningen här i landet och även utländska organ som distribuerar visuellt utbildningsmaterial har klagat över detta.

Det finns vidare skäl att nämna att det har ofta varit svårt att erhålla visuellt utbildningsmaterial för skolorna dels av upphovsrättsliga skäl och dels av tullmässiga skäl. Det är därför viktigt att underlätta så mycket som möjligt för distribution de nordiska länderna emellan av utbildningsmaterial och annat kulturellt material på video. Detta har särskild betydelse för Island för att vi knappast producerar något specialiserat material själva utan får det nästan genomgående från utlandet.

Jag har velat komma in på dessa punkter fast medlemsförslaget enbart omfattar det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner samt information om de nordiska ländernas samarbete.

Reykjavík den 7 maj 1984

Ásgeir Guðmundsson
Dir. för Läromedelsförslaget

Islands lärarförbunds utbildningsråd:¹

har erhållit nordiskt medlemsförslag om det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner.

Utbildningsrådets direktion uttrycker tillfredsställelse över förslaget om ökade och förbättrade nordiska läromedel och ger sitt stöd till förslaget.

Reykjavík den 8 maj 1984

På vägnar av Islands lärarförbunds utbildningsråd

Svanhildur Kaaber

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet gir sin tilslutning til medlemsforslaget om å styrke det nordiske stoffet i skolens læremidler och læreplaner. Nordiske emner utgjør allerede i dag viktige elementer i undervisningen i såvel grunnskolen som den videregående skole. Fellesnordisk stoff behandles i første rekke i samfunnsfagene (historie, geografi og samfunnskunnskap), men berøres også til en viss grad i norskfaget.

Grunnskolerådet er for øyeblikket i ferd med å revidere Mønsterplan for grunnskolen. Fellesnordiske stoffmomenter vil bli tatt opp under arbeidet med de aktuelle fagplaner.

Rådet for videregående opplæring vil på tilsvarende vis vurdere behovet for styrking av nordiske emner i de berørte fagplaner for den videregående skole.

Ønsket om å styrke et stoffmoment i skolen vil imidlertid alltid måtte avveies mot andre prioriterte stoffmomenter, sett på bakgrunn av den økende stoffmengde i de aktuelle fag.

Oslo, 25. mai 1984

Etter fullmakt

A. Borgvad

Ole Kirkemo

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Innenfor Kultur- og vitenskapsdepartementets arbeidsområde synes medlemsforslaget å ha særlig interesse for lærerhøgskolens vedkommende.

Departementet er i prinsippet enig i de vurderinger som ligger til grunn for forslaget og antar at initiativ på nordisk plan kan vise seg hensiktsmessig.

Oslo, 2. august 1984

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Brit Alstad
for Hans Berg

Norsk lektorlag, Landsseksjonen for historie og samfunnskunnskap:

Ovenfornevnte medlemsforslag tar spesielt for seg tre fag: historie, geografi og samfunnskunnskap. I faget historie er det allerede stort sett mye stoff i lærebøkene om de andre nordiske land. I faget samfunnskunnskap (obligatorisk del i allmennfaglig studieretning) omtales derimot nesten ikke de andre nordiske land. Her ville det være naturlig å gi et mer samlet bilde av Norden, om ikke annet enn som sammenligning med ens eget land: forfatning, partiforhold, utenrikspolitikk osv. Hva er likt, og hva er ulikt? Hvor er det nordiske samarbeidet godt, hvor halter det og hvorfor? Hvor opptrer de nordiske land stort sett samlet? I utlandet oppfattes Norden ofte som en enhet, hva består dette felles nordiske i?

Vi synes det ville være naturlig om Nordisk Råd tok initiativ til eller støttet et nordisk seminar for lærere, lærebokforfattere, "læreplanforfattere" innenfor disse tre fag.

Vi synes dessuten det ville være rimelig og befruktende for det nordiske samarbeid om skolemyndighetene i de nordiske land utvekslet fagplaner for grunnskole og videregående skole, iallfall i disse tre fag, men også rent allment.

Oslo, 26. april 1984

På vegne av Landsseksjonen

Finn Holden

Norsk lærerlag:

Norsk Lærerlag støtter forslaget til uttalelse til Nordisk Råd.

Norsk Lærerlag vurderer å rette en henvendelse til Grunnskolerådet der det blir bedt om at det nordiske stoffet får sin plass i arbeidet med den nye læreplanen.

Oslo, 30. mai 1984

For Norsk lærerlag

Karin Lie

Leder

Ole Petter Blindheim

Samnemnda for studiearbeid:

Saken ble behandlet i vårt styre 25/4-84 der det ble gjort følgende vedtak:
 Styret i Samnemnda for studiearbeid har drøfta "Medlemsforslag om det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner" A 674/k og støtter framlegget og vonar dei initiativ som medlemsframlegget peikar på vil kome til ei snarleg løysing.

Oslo, 22. mai 1984

Samnemnda for studiearbeid

Ole Ormseth
 Generalsekretær

Norsk faglitterær forfatterforening:

Norsk faglitterær forfatterforenings styre og lærebokutvalg har med stor interesse studert det tilsendte medlemsforslag A 674/k fra Nordisk Råd og slutter seg til det fremsatte forslag om en økning og fordypning av det nordiske stoffet i læremidler og læreplaner. I tillegg til dette forslaget vil vi tilføye at det også er behov i ensartede planer når det gjelder undervisning i morsmål/grannespråk og i miljøvern.

For å nå disse målene, bør Nordisk Råd:

- a. støtte seminar for nordiske lærebokforfattere i historie, geografi og samfunnskunnskap,
- b. dele ut et antall stipender til faglitterære forfattere som spesielt arbeider med læremidler der en behandler temaer av felles nordisk interesse,
- c. la utarbeide utfyllende retningslinjer over momenter og emner en ønsker spesielt belyst i læreverkene (forskjellige fag i klassetrinn). Disse retningslinjene bør i sin tur tilflyte fagplanutvalg og ulike grupper lærebokforfattere i de nordiske landene.

Generelt bør skolemyndighetene i de nordiske land aktivt benytte fagplangrupper ved utveksling av vedtatte fagplaner i grunnskole og videregående skole. Dette ville fremme nordisk samarbeid i undervisningssektoren.

Oslo, 9. mai 1984

Norsk faglitterær forfatterforening

Victor Hellern
 Formann

Tora Houg
 Generalsekretær

Sverige

Skolöverstyrelsen (SÖ):

– – – Yttrandet inskränks dels på grund av den korta remisstiden, dels och främst med anledning av ansvarsfördelningen mellan SIL och SÖ för läromedelsfrågor till synpunkter på i första hand undervisningens uppläggning och det nordiska stoffets behandling i läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan.

SÖ delar uppfattningen att de nordiska länderna och den nordiska gemenskapen vanligen intar en undanskymd plats i undervisningen och att det nordiska stoffet i hög grad är beroende av lärarnas intresse för dessa frågor. Detta förhållande beror dock inte på hur Norden behandlas i läroplanerna.

Förklaringen till att undervisningen om de nordiska länderna och samarbetet dem emellan inte är så omfattande som önskas ligger främst i den vikt läroplanerna kommit att lägga vid internationella frågor som ulandsproblemen och ambitionen att bryta med den etnocentrism som förr präglade skolans undervisning. Det globala perspektivet har medfört att supermakterna USA och Sovjetunionen samt alltmer Kina hävdar sin plats i kursplaner och läroböcker. De stora överlevnadsfrågorna framhålls också i läroplanerna. Till dem hör miljö- och resursproblem samt konflikter mellan stater och politiska system. Läroböckerna har företrädesvis valt exempel utanför Norden.

För högstadiets del slog detta internationella perspektiv helt igenom med Lgr 69 som också reducerade undervisningstiden för de tre ämnena geografi, historia och samhällskunskap. Läroböckerna följde i stort läroplanssupplementets förslag till årskursplanering och gav Norden, inklusive Sverige, en fjärdedel av undervisningstiden i geografi och historia samt supermakterna och Västeuropa tillsammans lika mycket. Enligt de från Lgr 62 oförändrade huvudmomenten ingick i kurserna "Befolkning, bebyggelse och näringsliv i Norden med särskild vikt vid Sverige" respektive "allmän och nordisk historia från 1800-talets början fram till våra dagar".

Inom den reducerade gemensamma ramen betonade läroplanssupplementets förslag det nordiska på bekostnad av det specifikt svenska. I läroböckerna förblev Sverige huvudsak trots betydande inskränkningar, det nordiska ökade i betydelse, relativt och i allmänhet totalt. Senare har böckerna blivit mycket kortare och ibland har nedskärningarna mera gått ut över det nordiska än det svenska stoffet.

I Lgr 80 har Europa fått en något mera framträdande plats utan att det globala perspektivet, Norden eller Sverige därför prioriterats lägre. Mellanstadiets historieundervisning har dock fått en helt ny inriktning. Sedan folkskolans tid har den behandlat "vårt folks arbete och liv genom tiderna" samt allmän och nordisk historia bara om det ansetts erforderligt för sammanhanget. Lgr 80 nämner inte längre Sverige i samband med

”Arbete och liv, händelser och gestalter i Norden och Europa under medeltid och nyare tid fram till mitten av 1700-talet”.

De delmoment som gällde för gymnasieskolans historieundervisning från 1965 till 1982 var detaljerade och gav stort utrymme åt Sverige och dess grannländer var för sig och som enhet. I läroböckerna har dessa inslag fått ett alltmer begränsat utrymme i jämförelse med allmän historia och globala perspektiv. I avvägningen mellan svenskt och nordiskt stoff har det senare emellertid snarast gynnats. Särskilt de yngre böckerna utnyttjar också i varierande utsträckning möjligheterna att skildra en regional utveckling i stället för flera nationella. Denna beskrivning torde också vara giltig för de böcker som utkommit sedan huvudmomenten ändrats och delmomenten utgått fr. o. m. 1982.

I Lgr 62 var samhällskunskapen nationell med yrkesorientering som utan jämförelse tyngsta inslag. Internationellt samarbete, främst FN, nämndes dock. I Lgr 69 infördes ”ekonomisk utveckling även i icke industrialiserade länder” och ”Politiska, sociala och ekonomiska problem i andra länder” tillsammans med internationella frågor. Läroboksförfattarna tog med denna utgångspunkt upp supermakterna och ulandsproblem. Norden berörs liksom tidigare ibland i samband med Sverige (t. ex. försvar och säkerhetspolitik) eller internationellt samarbete (Nordiska rådet, gemensamt uppträdande i FN, förhållande till EG och EFTA etc.). Lgr 80 ger inte anledning att förutse en ändring i dessa avseenden.

De geografimoment som gymnasieskolans samhällskunskap övertog var globala snarare än regionala. Ämnets ekonomiska, politiska och sociala moment var och är fortfarande av den arten att de inte a priori är knutna till något land eller någon region. Att svenska förhållanden spelar en roll som bakgrund och utgångspunkt är givet även när det inte särskilt sägs. Vilka länder och regioner som skall behandlas i internationella jämförelser sägs inte, men urvalet skall göras så att olika betingelser samt skilda politiska och ekonomiska system belyses. Att läroböckerna ligger nära läroplanen innebär därför också att de nordiska länderna spelar en liten roll.

Det kunde finnas skäl att beröra andra ämnen som svenska och religionskunskap liksom försöksverksamheten med kulturkunskap inom gymnasieskolan. Yttrandet begränsas emellertid till de tre ovannämnda orienteringsämnen. Vissa allmänna principer som påverkar undervisningen och läroplansskrivningarna bör dock nämnas.

Såväl Lgr 80 som det nya supplementet för gymnasiets historieundervisning avsätter tid för tematiska studier, som ger fördjupning inom olika områden. Dessa skall väljas utifrån bl. a. elevernas erfarenheter och intressen samt aktuella händelser. Lärobokens översikt av det väsentliga innehållet i kursmomenten får alltså inte bli detsamma som undervisningen i ämnet. Lärare och elever skall tillsammans göra egna prioriteringar och i stor utsträckning utnyttja andra källor. En konsekvens av detta är att läroplanerna alltmera undviker att precisera vilka regioner eller länder som

skall behandlas för att belysa en utveckling eller politiska, ekonomiska och sociala förhållanden. Det ger skolorna och läroboksförfattarna en valfrihet inom huvudmomenten, som kan begränsas endast om huvudprincipen omprövas.

Utöver de ovan redovisade synpunkterna på läromedlens behandling av det nordiska stoffet skulle en systematisk temagranskning av läromedlen för grundskolan och gymnasieskolan behöva göras för att mera fullständigt belysa de förhållanden som medlemsförslaget avser. Detta är dock en fråga främst för den till SIL knutna läromedelsnämnden. Det kan som exempel nämnas att denna inlett en granskning av Finlandsbilden i läromedlen.

Stockholm den 30 maj 1984

På skolöverstyrelsens vägnar

Hans Hamber

Martin Johansson

Historielärarnas förening:

Föreningen instämmer i vad som i förslaget anföres om vikten av att i skolans undervisning en fyllig information ges om Norden och de nordiska länderna liksom av att en mer samlad bild av Norden ges i relation till det alltmer omfattande och platskrävande utomnordiska stoffet.

Föreningen är också medveten om att mycket gjorts inte minst genom Föreningarna Nordens historiska facknämnder för att främja de anförda syftena. Man kan härvidlag ha anledning erinra om

a) den ömsesidiga granskning av historieläroböckerna, som påbörjades redan vid mitten av 1930-talet och som sedan pågått i varje fall fram till början av 1970-talet med avsevärd påvisbar effekt,

b) de seminarier för författare och lärare som facknämnderna anordnat (Norge 1958, Danmark 1969, Sverige 1972, Finland 1975, Norge 1979, Island 1982),

c) de av facknämnderna utgivna fyra banden av Omstridda spörsmål i Nordens historia (1940, 1950, 1965 och 1973),

d) de av facknämnderna utgivna skrifterna om undervisningen i historia och i samhällskunskap (Nordens historie i skolen. Synspunkter og forslag til undervisningen i de andre nordiske lands historie 1972. Nordens samhällen i Nordens skolor. Historik, Nutid, Framtid, 1983),

e) den av Lars-Arne Norborg och Lennart Sjöstedt utgivna Grannlänternas historia. Andra upplagan 1977,

f) de ivriga och mångåriga och även av förslagsställarna framhållna försöken att få fram en gemensam akademisk handbok i Nordens historia,

ett önskemål som trots de utgivna temahäftena är lika angeläget och aktuellt.

Historielärarnas förening vill som sin uppfattning framhålla

1) att det är av stor betydelse för uppnående av avsedda syften att det i kursplanerna i alla de nordiska länderna klart markeras att en nordisk helhetssyn skall anläggas i undervisningen liksom att en sådan diskuteras och övas i metodundervisningen vid lärarutbildningen,

2) att det vore av stort värde om de olika ländernas ledande skolmyndigheter ville vid gemensamma överläggningar behandla frågan om hur Norden som enhet med inre likheter och skillnader kunde få starkare fäste i skolans undervisning, inte minst på gymnasiestadiet,

3) att det vore synnerligen betydelsefullt om Nordiska rådet genom ministerrådet ville ta initiativ till ett eller flera nordiska seminarier för författare, förläggare, lärarutbildare och lärare med uppgift att utarbeta lämpliga och konstruktiva former för behandling av det nordiska stoffet så att den nordiska enheten framträder och den nordiska samhörigheten stärkes.

Göteborg den 28 maj 1984

För Historielärarnas förening

Ola Lindqvist

Föreningen lärare i samhälls- och socialkunskap (FLS):

FLS delar motionärernas uppfattning att skolan har stor betydelse, när det gäller att ge en riktig och fyllig information om Norden. Det kan ifrågasättas om dagens nordiska läroböcker ger en god bild av de nordiska folken. Läroplanernas anvisningar är klart otillfredsställande. Motionärernas slutomdöme har stort fog för sig: Både i grundskolan och på gymnasiet borde en mera samlad bild av Norden kunna ges.

Vad kan göras för att utöka och förjupa det nordiska stoffet i läromedel och läroplaner? Utgångspunkten för arbetet bör vara den bok föreningarna Nordens historiska facknämnder gav ut straxt före jul förra året under redaktion av Nils Andrén, Helge Lundin och Inga Löwdin. Den heter Nordens samhällen i Nordens skolor. Uppenbarligen har icke motionärerna haft tillgång till detta arbete. Det ger en rapport om samhällskunskaps/samfundsfagets utveckling och framtida möjligheter i de Nordiska länderna och vänder sig till lärare, lärarutbildare och författare av läroplaner och läroböcker. I varje nordiskt land bör en lärargrupp tillsättas, som utarbetar förslag på punkter, där läroböckerna ger otillfredsställande stoff och som också diskuterar läroplanerna och kommer med förslag till ändringar. Grupperna samlas sedan vid ett seminarium, som leder fram till ett gemensamt förslag till Nordiska rådet. Föreningen Norden kan leda arbe-

tet. Här finns erfarenhet från arbetet med Nordens samhällen och från granskning av historieböckerna i Norden. FLS har tidigare biträtt redaktionsgruppen för den nyssnämnda samhällskunskapsboken. Föreningen vill gärna hjälpa till om Nordiska rådet finner det lämpligt att vidta de åtgärder, som ovan skisserats.

Uppsala den 31 maj 1984

Rikard Hammarström

Ordförande i Föreningen lärare
i samhälls- och socialkunskap

Geografilärarnas riksförening:

Geografilärarnas riksförening har beaktat flera olika läromedel som används i dag i skolorna – företrädesvis har vi begränsat oss till geografiböcker i Sverige och Finland. Det är alltså fråga om böcker som på något sätt har anknytning till de nordiska länderna.

Givetvis får inte läromedlen styra undervisningen och därför har vi också penetrerat litteratur och atlasar som används i form av fördjupnings- och bredvidläsningsböcker av lärare och elever.

I enlighet med Nordiska rådets önskemål omfattar synpunkterna endast grundskolan och gymnasieskolan. För vår del begränsar vi oss till grundskolans högstadium. Tyvärr finns det inget ämne på gymnasieskolan som heter geografi – detta är nämligen splittrat i två delar: kulturgeografi som ingår i ämnet samhällskunskap och naturgeografi som förs till ämnet naturkunskap. Den geografiska helhetsbilden – dvs. människans beroende av naturen och naturresurserna – går förlorad. Därför vore Geografilärarnas riksförening mycket tacksam om Nordiska rådet kunde stödja våra strävanden att återupprätta gymnasiegeografien, så att en helhetsbild av Norden även kan ges på gymnasial nivå. Vi önskar gärna att få återkomma vid ett senare tillfälle med ytterligare upplysningar i denna fråga.

Förutom ovan nämnd litteratur har även Geografilärarnas riksförening detaljstuderat följande läroplansskrifter:

- Grundskolans läroplanskommittés betänkande II, läroplan för läroämnena. Kommittébetänkande 1970: A5, Helsingfors 1970. Denna används i dag i Finland.

- Undervisningsvejledning for folkeskolen del 11 geografi (Undervisningsministeriet 1976) /Danmark.

- Läroplan för grundskolan (Lgr80), allmän del (Skolöverstyrelsen och Liber Utbildningsförlaget, 1980).

Därtill har – med stor glädje – följande skrift penetrerats: "Nordens samhällen i Nordens skolor. Historik–nutid–framtid" (utgiven av för-

eningarna Nordens facknämnder under redaktion av Nils Andrén m. fl., Föreningarna Nordens Förbund, Stockholm 1983).

Geografilärarnas riksförening stödjer helhjärtat att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom olika initiativ medverka till att det nordiska stoffet i läromedlen och läroplanen utökas och fördjupas.

Stockholm den 22 maj 1984

För Geografilärarnas riksförening

Gunnar Blom

Ordf.

Föreningen svenska läromedelsproducenter (FSL):

Ovan nämnda förslag innehåller kritiska synpunkter på behandlingen av Norden i läroplaner och läromedel från de olika nordiska länderna. Det utmynnar i en hemställan till Nordiska rådet att via en rekommendation till Nordiska ministerrådet se till att det nordiska stoffet i läromedlen och läroplanerna utökas och fördjupas.

Mot en sådan hemställan har medlemsföretagen inom FSL givetvis inget att invända. Vi vill emellertid framhålla att det effektivaste sättet att ge eftertryck åt ett sådant krav är att påverka de myndigheter och parlamentariska instanser som har inflytande över läroplansskrivningen för skolans olika stadier.

Utöver det kan det vara motiverat att något kommentera den aktuella situationen när det gäller behandlingen av Norden i de samhällsorienterande läromedlen.

I läromedel är nästan alltid det avgörande problemet ett urvalsproblem. Det gäller att på ett hårt begränsat utrymme få med det väsentliga i det ämne som behandlas. I det aktuella fallet kan det nordiska perspektivet komma i konflikt med dels ett vidare internationellt eller globalt synsätt, dels ett mer begränsat nationellt.

En genomgående tendens för utvecklingen inom skolan under tiden från andra världskriget har varit att vidga gränserna och bryta ett ensidigt etnocentriskt perspektiv. Det innebär t. ex. att den uppdelning som tidigare varit vanlig på skilda läroböcker i allmän respektive svensk/nordisk historia praktiskt taget helt har övergivits till förmån för en mer integrerad världshistorisk framställning. Vi utgår ifrån att denna strävan mot ett internationellt synsätt snarast kommer att förstärkas i och med att skolans undervisning i högre grad tar fasta på händelser och förhållanden utanför västvärlden.

Trots det kan vi emellertid konstatera att det inte är så illa ställt med inriktningen mot nordiska frågor och praktisk nordism i de aktuella läromedlen som skrivelsen antyder. Under de senaste åren har historieböcker med klar internordisk upplägning kommit ut (bl. a. Historia i Norden för grundskolan /1982/ och ny upplaga av Grannländernas historia /1981/). I de läroböcker i samhällskunskap som kommit ut under motsvarande tid har de nordiska samarbetsorganen snarast fått ökat utrymme. Möjligen kan man se dessa företeelser som ett eftertryck för en förskjutning från en mer nationell inriktning.

Det kan i sammanhanget vara värt att påpeka att den helt nya kartbok för mellan- och högstadiet som kom ut 1981 i hög grad byggde på en samnordisk upplägning, så tillvida att de inhemska kartbladen innefattade angränsande nordiska länder. Då man nu står i begrepp att revidera den kartboken har emellertid en bred läraropinion krävt en återgång till det konventionella nationsperspektivet, och mycket tyder på att utgivarna måste ta hänsyn till detta krav.

Att den nordiska tanken är levande i läromedelsproduktionen på 80-talet framgår också av de nyproducerade läromedlen i svenska för skilda skolstadier. Det utrymme som ägnas grannländernas språk är där snarast större än tidigare. Det kan också konstateras att Finland och Island uppmärksammas mer än tidigare i dessa böcker. Till de mycket aktiva insatserna på detta område inom de läromedelsutgivande förlagen hör också de insatser som fortlöpande görs i samarbete med Svenska språknämnden, bl. a. den av Nordiska språksekretariatet nyligen utgivna Språken i Norden.

Sammanfattningsvis kan sägas att det nordiska stoffet i aktuell läromedelsutgivning förefaller oss tämligen väl tillgodosett, inte minst med hänsyn till den relativt blygsamma roll det spelar i aktuella läroplaner.

Stockholm den 18 juni 1984

För Föreningen svenska läromedelsproducenter

Christine Hansson

Dir.ass.

Folkbildningsförbundet har i skrivelse den 4 juni 1984 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Läromedelsförfattarnas förening:

De nordiska ländernas föreningar för läromedelsförfattare höll 6–8 mars i år en konferens med information och diskussion om gemensamma intressen. Konferensen genomfördes på Voxenåsen.

Det var något pinsamt för oss när värdföreningen, NFF, frågade hur vi skulle svara på bifogade medlemsförslag till Nordiska rådet. LFF frågar sig varför inte föreningen fått förslaget för yttrande.

Vi ställer oss positiva till förslaget men vill komplettera det med att också gälla litteratur och naturvård. Vi kan också förmedla kontakt och information till våra 960 medlemmar.

Stockholm den 17 april 1984

Jan-Axel Kylén
Ordförande

Medlemsförslag om åtgärder mot drogmissbruk i trafiken

(Väckt av Bjarne Mørk Eidem och Elver Jonsson)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Juridisk Udvalg:

Juridisk Udvalg har ikke indvendinger mod forslaget men gør opmærksom på, at misbrug af lægeordineret medicin kan rejse tilsvarende problemer, som medlemsforslaget fremhæver for så vidt angår trafikfare som følge af narkotikamisbrug.

København, den 30. oktober 1984

Bernhardt Tastesen
Formand

Nordiska rådet, trafikutskottet:

Trafikutskottet anser att bruk av droger och annan narkotika har stort inflytande på trafiksäkerheten samt på andra faktorer i samhället. Utskottet stödjer därför alla åtgärder som syftar till att minska de problem som uppkommer i samhället i anknnytning till droger och annan narkotika.

Med hänsyn till att det i vissa nordiska länder, t. ex. i Finland, är helt förbjudet att använda narkotika, anser utskottet att punkten c) i förslaget icke är aktuell.

Trafikutskottet vill därför tillstyrka punkterna a) och b) i medlemsförslaget.

Stockholm den 6 december 1984

Marjatta Väänänen
Trafikutskottets förman

Nordiska kontaktmannaorganet för narkotikafrågor:

Det råder en bred enighet mellan de nordiska länderna om att narkotikamissbruket måste bekämpas. Narkotikamissbruket skapar stora problem för den enskilde missbrukaren och dennes familj. Genom narkotikamissbrukets nära koppling till olika typer av brottslighet får missbruket konsekvenser för hela samhället. De nordiska länderna är eniga om att narkotikamissbruket måste bekämpas med olika typer av kontrollinsatser, liksom med olika förebyggande och vårdande insatser.

Narkotika i trafiken är ett problem som är relativt outforskat i Norden. Det vore värdefullt att få en kartläggning av hur stort detta problem är. Kontaktmannaorganet stöder därför medlemsförslaget i denna del.

När det gäller frågan om vilka preparat som skall undersökas och som skall underkastas rutinmässiga analyser vill kontaktmannaorganet understrika vikten av att utgångspunkten inte skall vara vilka preparat som är klassificerade som narkotika utan vilka preparat som kan påverka en bilförare att inte köra ett fordon på ett betryggande sätt.

Kontaktmannaorganet vill också peka på de tekniska svårigheter och de betydande kostnader som är förknippade med att göra rutinmässiga analyser av narkotika i blod och urin.

Stockholm den 17 september 1984

För Nordiska kontaktmannaorganet för narkotikafrågor

Jakob Lindberg
 Departementsråd
 Svensk kontaktman

NUAT – Nordisk union för alkoholfri trafik:

Nordisk union for alkoholfri trafikk anser medlemsforslaget som positivt. Som det er påpekt i forslaget, har arbeidet for å begrense alkohol i trafikken blitt tatt svært alvorlig i Norden. Dette arbeidet har også gitt resultater, og det er hevet over tvil at de nordiske lands promillelover må få mye av æren for at omfanget av promillekjøring er relativt sett lavt i Norden.

At andre land også bruker vår lovgivning som mønster ved revisjon av sin egen, tyder også på at Norden blir betraktet som ledende innenfor dette området. Både myndigheter og organisasjoner henter viten og kunnskap om dette feltet hos oss.

NUAT synes det er gledelig at også andre rusmidler enn alkohol blir fokusert i arbeidet for å begrense trafikkulykkene. Det er klart påvist at også andre rusmidler forverrer risikoen i trafikken betraktelig, og det er

derfor gledelig at Nordisk Råd tar opp denne saken med sikte på å fremme tiltak som i neste omgang kan bidra til økt trafikksikkerhet.

Vi har dessverre grunn til å tro at utbredelsen av andre stoffer enn alkohol, har økt sterkt de siste 5–10 år. I denne forbindelse kan det vises til en svensk utredning, som bekrefter at andelen av narkotikapåvirkede bilister blant de som var mistenkt for promillekjøring, har gått opp fra 1978 til 1982. Mens andelen i 1978 var 28%, var den i 1982 over 60%. Denne undersøkelsen alene viser klart behovet for å komme videre med narkotikaproblematikken i trafikken.

Omfanget av narkotika i trafikken i de andre nordiske land, er for oss ukjent, men narkotikaproblemet generelt har stort omfang. Derfor er det dessverre grunn til å anta at det også i trafikken finnes narkotikapåvirkede bilister.

NUAT støtter medlemsforslaget som er reist av Bjarne Mørk Eidem og Elver Jonsson.

Vi finner det svært viktig at Nordisk Ministerråd får utredet hvor stort narkotikaproblemet er i trafikken i de nordiske land, i tillegg til at arbeidet for å utvikle metoder for rutinemessig analyse av narkotika i organismen, kan forsterkes.

På grunn av den stadig økende trafikk over landegrensene, vil vi også støtte at lovgivningen til de enkelte nordiske land, får en konsentrasjonsgrense for narkotika. Med "narkotika" i denne forbindelse menes narkotiske stoffer som brukes utover lovlig foreskrevet dose av lege.

Med bakgrunn i de mange ulykker som rusmidler fører med seg, finner vi det naturlig og påkrevet at arbeidet med denne kartleggingen settes i gang så fort som mulig. Prosessen som skal gjennomføres for bl. a. å komme fram til analysemetoder, er både lang, vanskelig og tidkrevende. Derfor bør arbeidet for å utvikle metoder gjøres parallelt med at omfanget av narkotika i trafikken kartlegges. Derved kan man spare tid, og tiltak for å redusere antall ulykker kan settes inn.

Oslo, 19. september 1984

Nordisk union for alkoholfri trafikk

Gunnar Apeland

Generalsekretær

Nordisk Trafiksikkerhedsråd:

Nordisk Trafiksikkerhedsråd kan tilslutte sig forslaget's begrundelse om at narkotika- og medicinpåvirkning i lighed med alkoholpåvirkning udgør en forhøjet ulykkesrisiko i trafikken. Nordisk Trafiksikkerhedsråd skal dog bemærke, at der efter de foreliggende statistiske oplysninger er tale om et meget begrænset antal tilfælde, hvor der sker kørsel i narkotika- eller

medicinpåvirket tilstand. En nærmere udredning af problemet kan anbefales, idet der muligvis også herved vil kunne foretages en vurdering af virkningen af de gennemførte ordninger med mærkning af trafikfarlig medicin.

Hvad angår forslaget om videreudvikling af analysemetoder og eventuel fastsættelse af bestemte koncentrationsgrænser i de enkelte landes færdselslovgivninger, skal man bemærke, at der efter de foreliggende oplysninger allerede i dag er mulighed for at bestemme både narkotika og medikamenter i den menneskelige organisme, men at det ikke fra medicinsk side skønnes mulig at fastlægge praktisk anvendelige koncentrationsgrænser.

Det er NTR's opfattelse, at det fortsat vil være nødvendigt at foretage en klinisk undersøgelse for at konstatere påvirkethed og trafikinhabilitet som følge af indtagelse af narkotika og medikamenter. NTR kan anbefale, at de nuværende analysemetoder videreudvikles.

Med hensyn til forslaget om at fastsætte bestemte koncentrationsgrænser for narkotiske stoffer, som påvirker centralnervesystemet, skal NTR henlede opmærksomheden på, at sådanne koncentrationsgrænser indirekte vil legalisere indtagelse af mindre mængder narkotiske stoffer. En sådan effekt vil efter NTR's vurdering være betænkelig, idet man herved skal henvise til det ovenfor anførte.

København i september 1984

Walsted Hansen
Sekretær

Danmark

Socialministeriets internationale kontor:

Udenrigsministeriet har samtidig anmodet *indenrigsministeriet* og *justitsministeriet* om at fremkomme med bemærkninger over for socialministeriet.

I denne anledning kan man til forslagets punkt a) bemærke, at *justitsministeriet* finder, at sager om kørsel i medicin- eller narkotikapåvirket tilstand, jfr. færdselslovens § 54, stk. 1, i sammenligning med sager om kørsel i alkoholpåvirket tilstand, jfr. færdselslovens § 53, udgør et begrænset færdselssikkerhedsmæssigt problem.

Ingen af de tre departementer vil fraråde, at der foretages en udredning af problemets omfang, men vil dog ikke undlade at gøre opmærksom på de store omkostninger, der vil være forbundet med en sådan undersøgelse.

For så vidt angår forslagets punkt b) skal man henvise til retslægerådets udtalelse, hvoraf det fremgår, at der i dag er mulighed for at foretage

bestemmelse af narkotika og medikamenter i den menneskelige mekanisme.

Indenrigsministeriet har bemærket, at gennemførelse af rutinemæssige analyser må forventes at ville kræve store økonomiske ressourcer, og at der derfor på grundlag af redegørelsen, jfr. punkt a), bør foretages en cost-benefit analyse med henblik på en vurdering af, om pkt. b) og c) bør sættes i værk.

For så vidt angår forslaget punkt c) skal man ligeledes henvise til retslægerådets udtalelse, hvoraf det fremgår, at praktisk anvendelige koncentrationsgrænser for medikamenter ikke kan fastsættes, og at en vurdering af, hvorvidt en person er ude af stand til at føre et motorkøretøj på betryggende måde på grund af narkotika- eller medicinpåvirkning, forudsætter en klinisk undersøgelse.

Sundhedsstyrelsen har over for indenrigsministeriet anført, at styrelsen umiddelbart vil være tilbageholdende med hensyn til fastsættelse af koncentrationsgrænser, fordi en kvalitativ, positiv reaktion på f. eks. cannabis ikke er noget sikkert udtryk for effekten på evnen til at føre motorkøretøj. Også for lægeligt ordineret narkotika vil den individuelle variation samt eventuel tilvænning bevirke, at koncentration og effekt på føreevnen ikke uden videre kan sammenkædes. Indenrigsministeriet har tilsluttet sig denne opfattelse.

København, den 14. september 1984

P. m. v.

E. b.

Palle N. Heilesen

Rådet for Trafiksikkerhedsforskning:

-----

ad a)

Det vil næppe være muligt at gennemføre en omfattende udredning af narke- og medicinproblemet i trafikken i de nordiske lande. En gennemgang af vort bibliotek har kun bragt relativt få nordiske undersøgelser på området for dagen, og de officielle statistikker (Politiets Årsberetning) giver kun oplysning om de tilfælde, hvor der er faldet en retlig afgørelse – der foreligger så vidt vides ikke nordiske undersøgelser af den faktiske forekomst af narke/medicin hos tilfældige udvalg af bilister.

ad b og c)

Forslagene rejser i første række medicinske problemer – i hvilken udstrækning vil det være muligt at måle forskellige stoffers tilstedeværelse i og påvirkning af organismen. Problemerne her synes at være betydeligt større end ved måling af alkohol.

Men en fastsættelse af koncentrationsgrænser forudsætter også, at man kan finde frem til generelle grænser for, ved hvilke koncentrationer af et givet stof motorføreres præstationsevne er så påvirket, at deres ulykkesrisiko forhøjes. Nøje studier af eksisterende forskning og evt. gennemførelse af nye undersøgelser må vise, om dette overhovedet er muligt.

Man må i denne forbindelse være opmærksom på, at der er et stort antal stoffer, der på forskellig vis kan påvirke den menneskelige præstations- evne. Et særligt problem udgør samtidig brug af narko/medicin og alkohol eller flere typer narko/medicin, der tilsammen kan give en kraftigere effekt end de enkelte stoffer hver for sig.

Gentofte, den 8. augusti 1984

Gitte Carstensen

Cand.psych.

Rigspolitichefen:

I den anledning kan jeg oplyse, at overtrædelser af Færdselsloven § 54, stk. 1 i forbindelse med indtagelse af narkotika ikke registreres særskilt. Der er i 1983 i alt registreret 168 afgørelser vedrørende overtrædelse af Færdselsloven § 54, stk. 1. Da disse afgørelser omfatter en lang række tilfælde, hvor andet end narkotikaindtagelse er årsag til overtrædelsen af Færdselsloven § 54, må det antages, at problemet med narkotikapåvirkede bilister er af beskedent omfang. Der synes på den baggrund ikke at være behov for at iværksætte nogen større undersøgelse som foreslået.

Hvorvidt en eventuel indførelse af metoder til rutinemæssig kontrol af forekomst af narkotika i organismen og en fast koncentrationsgrænse i lovgivningen er en realistisk mulighed for at forbedre kontrollen med narkotikapåvirkede bilister, afhænger først og fremmest af, om det fra medicinsk side er muligt at opstille generelle retningslinier for, hvorledes forekomster af bestemte kvanta narkotika i organismen indvirker på en persons evne til at føre motordrevet køretøj. Da der findes mange former for narkotiske stoffer, og da disse virker forskelligt, må det formentlig forudses, at der kan blive tale om en række forskellige koncentrations- grænser.

Under hensyn til at problemet med narkotikapåvirkede bilister som anført er af beskedent omfang, er det efter min opfattelse ikke nogen større

belastning for politi og domstole, at man i disse tilfælde fortsat må anvende kliniske undersøgelser suppleret med blod- og urinalyser for at fastslå, om en person på grund af indtagelse af narkotika er ude af stand til at føre motordrevet køretøj.

Eventuel indførelse af en fast koncentrationsgrænse for narkotika vil i øvrigt ikke overflødiggøre Færdselslovens § 54, stk. 1, idet narkotikaindtagelse kun udgør en del af bestemmelsens gerningsindhold.

Jeg kan supplerende oplyse, at spørgsmålet blev berørt på SANT-mødet i København den 3. og 4. maj 1984. Fra norsk side efterlystes nordiske erfaringer med hensyn til politikontrol og sagsbehandling af narkotikapåvirkede motorførere. En drøftelse viste, at der ikke fra deltagerne var konkret erfaring med hensyn til spørgsmålet.

I den anledning rettede færdselspolitiet henvendelse til Københavns politis uropatrolje og fik en orientering i denne type sager, særlig med hensyn til besigtigelse af motorførere. Det blev aftalt, at orienteringen efter gennemarbejdning udfærdiges skriftligt og fremsendes til færdselspolitiet.

Sammenfattende finder jeg ikke, at der er noget udtalt behov for at fremme de omhandlede medlemsforslag.

København, den 13. august 1984

J. B. Boye

Susanne Jensen

Københavns politi:

I København har antallet af sager, i hvilke der er rejst tiltale for overtrædelse af færdselslovens § 54 (sygdom, manglende søvn, påvirkning af "stoffer") i de sidste 5 år ikke oversteget 10 pr. år.

På denne baggrund finder jeg ikke tilstrækkelig anledning til at anbefale, at der skal foretages større undersøgelser af problemet, ligesom der ej heller skønnes at være behov for at udvikle særlige analysemetoder.

En lovgivning i de nordiske lande med angivelse af en fast koncentrationsgrænse forekommer urealistisk og upåkrævet, og der kan i denne forbindelse henvises til uoverensstemmelserne i de nordiske lande vedrørende promillegrænserne og problematikken vedrørende alkohol i trafikken i almindelighed.

København, den 30. juli 1984

J.H. Hasselriis

Politidirektør

Skrivelse från Retslægerådet

Ad A: Der må skelnes mellem cannabis og andre illegale stoffer, som det er ulovligt at besidde og indtage, og legale medikamenter, der misbruges. Sammenlignet med alkohol repræsenterer de nævnte stoffer et ganske lille problem i trafikken, og trods alkohols erkendte trafikfarlighed og klar lovgivning her imod er kørsel i spirituspåvirket tilstand fortsat et stort problem.

Rådet mener dog ikke at kunne fraråde en udredning af problemets omfang, hvilket for Danmarks vedkommende kan ske i samarbejde med Københavns Universitets Retskemiske Institut, som er villigt til at medvirke; men en storstilet undersøgelse af denne art vil kræve både en apparatmæssig og en personalemæssig udvidelse af dette Institut i forhold til dets nuværende bestyknings.

Ad B: Det er allerede i dag muligt at bestemme både narkotika, og medikamenter i den menneskelige organisme, når blot laboratoriet råder over det fornødne instrumentarium jvf. svaret ad A. Screening kan udføres på blod, urin og/eller sput, simple billige screenings-metoder eksisterer, men de må suppleres med andre og specifikke metoder, der kræver kostbart apparatur.

Ad C: Koncentrationsgrænser for medikamenter må betegnes som en fiktion. Praktisk anvendelige grænser for de enkelte medikamenter kan ikke fastlægges, fordi individuelle variationer i følsomhed, eventuel toleranceudvikling og individuelle variationer i medikamentkinetikken gør det umuligt at kriminalisere bestemte koncentrationer for de forskellige medikamenter. Det eneste, der kan afsløre påvirkethed og trafikinhabilitet som følge af indtagelse af narkotika og medikamenter er en klinisk undersøgelse af den sigtede.

København, den 31. juli 1984

Retslægerådet

E. b.

Erik Jørgensen

Forenede danske Motorejere har i skrivelse den 12 september 1984 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Inrikesministeriet:

— — — meddelar inrikesministeriet att det stöder förslagen om utredande av omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna samt utvecklande av metoder för analysering av narkotika, som inverkar på det

centrala nervsystemet. Förslaget, att en övre gräns skulle fastställas i de nordiska ländernas lagstiftning även för andra droger än alkohol, främst narkotika, anser ministeriet som betänkligt och anser, att först borde metoderna för påvisande av narkotika utvecklas och innan lagstiftningsåtgärder vidtas noggrant betänka vilka svårigheter som kan uppstå vid fastställandet av nämnda övre gräns, speciellt när det är fråga om samverkan mellan alkohol och annat berusningsmedel.

Helsingfors den 12 september 1984

Olli Urponen
Polisöverdirektör

Reijo Naulapää
Överinspektör

Trafikministeriet:¹

I Finlands vägtrafik har under de senaste åren årligen påträffats något över 20 000 fall av trafikfylleri. Påverkan av narkotika har dock under de två senaste åren påträffats endast i 4–5 fall. Påverkan av läkemedel har däremot årligen påträffats i över 300 fall.

Dessa siffror utgör uppenbarligen inte hela sanningen därför att eventuell påverkan av narkotika inte utreds ifall vederbörande har gjort sig skyldig till grovt rattfylleri, eller i praktiken om blodets alkoholhalt har varit minst 1,5 promille. Även i lindrigare fall är det inte enkelt att konstatera påverkan av narkotika eller läkemedel därför att de kliniska undersökningarna av rustillstånd har planerats enbart för att utreda påverkningen av alkohol.

I fråga om de övriga trafikformerna kan konstateras att man i järnvägs- och lufttrafiken tillämpar mycket stränga bestämmelser vad beträffar användning av rusmedel, droger eller medel som verkar på det centrala nervsystemet hos personer vilkas arbete har med själva trafiken och därmed med trafiksäkerheten att göra. Användning av narkotika har under de senaste åren därför förekommit endast i några enstaka fall.

I ljuset av det som ovan har sagts kan antas att narkotika inte är något problem för trafiksäkerheten i Finland. Då man dock saknar noggrannare vetenskap i saken, anser trafikministeriet att man borde utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna och samtidigt utveckla praktiska metoder för konstaterande av förekomsten av narkotika i organismen. För denna del stöder trafikministeriet alltså medlemsförslaget.

¹ *Yttrandet översatt från finska*

Då det är helt förbjudet att använda narkotika i Finland är det inte tänkbart att fastställa någon koncentrationsgräns för de tillåtna doserna. Också i fråga om läkemedel torde ytterligare prövning av deras effekter behövas innan frågan om övre gränser kan tas i övervägande. När det gäller narkotika stöder trafikministeriet alltså inte medlemsförslagets denna del; i fråga om läkemedel anser ministeriet att förslaget inte ännu är aktuellt.

Helsingfors den 14 september 1984

Valto S. Rauvanto
Kanslichefen

Markku Lehtinen
Överinspektör

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet har med tanke på sitt utlåtande inbegått och erhållit yttranden av *justitieministeriet*, *Helsingfors universitets rättsmedicinska institution*, och *Folkhälsoinstitutet*.

Eftersom medlemsförslaget är indelat i tre avsnitt, föredrar ministeriet att behandla frågorna på följande sätt:

1. Drogproblemets omfattning i trafiken
2. Utvecklandet av metoder för rutinmässig analys av förekomsten av narkotika och läkemedel i organismen
3. Frågan om koncentrationsgränser för andra droger än alkohol.

1. Omfattningen av drogproblemen i trafiken

Allmänt kan konstateras att trafikfyllerilagstiftningen i Finland, som inryms i strafflagens 23 kap., innehåller stadganden enligt vilka körning av fordon under påverkan av rusmedel är kriminaliserat. Enligt 23 kap. 3 § strafflagen stadgas:

”Den som framför motordrivet fordon under sådan påverkan av annat rusmedel än alkohol eller av alkohol och annat rusmedel, att hans förmåga till felfria prestationer är nedsatt, skall, om gärningen icke är straffbar enligt 2 §, för körning under påverkan av rusmedel dömas till böter eller till fängelse i högst två år.

Med rusmedel avses även läkemedel som påverkar prestationsförmågan”.

Straffskalan sträcker sig från minimistraff för rattfylleri (Strafflagen 23:1) till maximistraff för grovt rattfylleri (Strafflagen 23:2). Straffbarheten för berusning som föranleds av andra rusmedel än alkohol är således inom vägtrafiken jämställd med berusning som föranleds av alkohol.

Såsom framgår av medlemsförslaget har man i de nordiska länderna genomfört gemensam och enhetlig märkning av trafikfarliga läkemedel (Medicinalstyrelsens cirkulär nr 1758). Denna märkning innebär emellertid inte att allmänt körförbud skulle vara påbjudet i samband med intagning av dessa läkemedel, utan förutsätter att den läkare som handhar vården från fall till fall avgör frågan.

Däremot kan man konstatera att Finland med stöd av sin narkotikalagstiftning (Narkotikalag, nr 41/72) kriminaliserat även bruk av narkotika (2 § narkotikalagen), vilket kan utgöra en delförklaring till det låga antalet narkotikafall i trafiken. Exempelvis kan noteras, att år 1983 påträffades i vårt land 5 narkotikafall, dvs. 2 fall av amfetamin, 2 fall av cannabis och 1 fall av morfin.

Vad beträffar läkemedlens roll i trafiken kan konstateras att jämfört med alkoholen är läkemedlens andel fortfarande liten. År 1981 sändes på åtgärd av polisen till Folkhälsoinstitutet 21 700 prover för undersökning. Bland dessa prover var det i 421 fall anledning att bestämma förekomsten av eventuella läkemedel och narkotika. Man konstaterade att i 20 fall kunde det sannolikt vara fråga om körning under påverkan av rusmedel.

Vid Helsingfors universitets rättsmedicinska institut har man från och med den 1 januari 1984 startat en utredning som gäller hela landet och där man utför screening rörande narkotika och läkemedel med stöd av vävnadsprover hos personer som dött i trafikolyckor (förare eller fotgängare). En motsvarande undersökning genomfördes i Nylands län beträffande personer som omkommit i trafikolyckor under åren 1982–1983 på åtgärd av Helsingfors universitets rättsmedicinska institut och Folkhälsoinstitutet.

Resultatet från dessa undersökningar utvisar, att bland trafikolyckor med dödlig utgång är läkemedlens andel mycket liten jämfört med de fall där alkoholen varit orsak till trafikolyckan. Med stöd av undersökningarna kan man konstatera att man endast i några enskilda fall kunnat observera ämnen i blodet som är menliga i trafiken, medan man inte påträffat några som helst fall där det skulle ha varit fråga om klassiska narkotika.

De erfarenheter man erhållit vid jourverksamheten vid Helsingfors rättsläkarstation angående fall som överförts för läkarundersökning till följd av att man misstänkt trafikfylleri, pekar i samma riktning vad beträffar "rena" läkemedelsfall. Bland de årligen undersökta fallen omfattande 3 500–4 000 fall har "rena" läkemedel förekommit endast i några enskilda fall och brukare av klassiska narkotika förekommer praktiskt taget inte alls.

Även om det med stöd av vad som ovan konstaterats förefaller som om drogfylleriet skulle vara litet utbrett i vårt land såväl i fråga om trafikolyckor med dödlig utgång som bland personer som misstänkts för trafikfylleri, anser social- och hälsovårdsministeriet att förslaget om att låta utreda omfattningen av drogproblemen i trafiken är värt att understödjas. Mini-

steriet motiverar sin ståndpunkt med att man tillsvidare fäst förhållandevis liten uppmärksamhet vid forskning av drogfylleriet jämfört med satsningarna på forskning av alkoholens roll inom trafikfylleriet. Detta beror i sin tur huvudsakligen på svårigheten med provtagning. Denna omständighet kan ha medfört att man inte har en lika tydlig bild av drogproblemen i trafiken som av alkoholproblemen.

Beträffande forskningen på området konstaterar social- och hälsovårdsministeriet att utredningar kunde genomföras närmast på två nivåer, nämligen

- dels i form av screening i samband med polisens vanliga verksamhet på området
- dels i form av epidemiologisk vetenskaplig forskning.

2. Utvecklandet av metoder för rutinmässig analys av förekomsten av narkotika och läkemedel i organismen

Det förekommer stora variationer i fråga om praxis i de nordiska länderna vad beträffar frekvensen av rättsmedicinska obduktioner och de rättskemiska undersökningar som ansluter sig därtill gällande trafikolyckor med dödlig utgång.

I Finland är det praxis att man i s. g. s. 100% av trafikolycksfallen verkställer obduktion. Till detta bör tilläggas att förutom att polisen genomför vanliga polisundersökningar utför lärens haverikommissioner utförliga undersökningar jämte rekonstruktion av olyckorna.

En rekommendation har utfärdats till rättsläkarna att från och med den 1 januari 1984 ta rättskemiska prov för undersökning av förekomsten av narkotika och läkemedel i organismen i alla de trafikolycksfall med dödlig utgång där par i olyckan (förare eller fotgängare) dött.

Innan ett läkemedel godkänns för kliniskt bruk förutsätts grundliga kliniska undersökningar rörande ämnets verkningar och koncentrationer. Av denna anledning finns det för i allmänhet samtliga läkemedel acceptabla metoder för bestämning av ämnet. Situationen är avsevärt mera komplicerad i fråga om de klassiska narkotika, vilkas analytik och metabolism förutsätter fortlöpande metodutveckling.

Med stöd av vad som ovan anförts stöder social- och hälsovårdsministeriet förslaget om att utveckla metoder för rutinmässig analys av förekomsten av narkotika och läkemedel i organismen. I synnerhet i fråga om narkotika som inte används i medicinskt syfte krävs fortfarande såväl metodisk utveckling som mera grundliga kunskaper om metabolism och kinetik.

3. Frågan om koncentrationsgränser för andra droger än alkohol

Såsom tidigare framhållits är körning av fordon under påverkan av rusmedel kriminaliserad i Finland med stöd av 23 kap. strafflagen (jfr avsnitt 1). Utslagsgivande bevis på nedsatt prestationsförmåga fås med hjälp av klinisk berusningsundersökning som utförs av läkare.

I Finland är även bruk av narkotika kriminaliserat (2 § narkotikalagen, 41/72). Mot denna bakgrund anser social- och hälsovårdsministeriet det vara även principiellt betänkligt, att fastställa koncentrationsgränser för narkotika och läkemedel. M. a. o. skulle mindre koncentrationer av dessa ämnen än de eventuellt stipulerade gränserna vara tillåtna i trafiken, vilket måste betraktas som synnerligen betänkligt.

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar, att på basen av nu tillgänglig kunskap finns det inte tillräckliga grunder för att i lagstiftningen införa bestämmelser som skulle fastställa en fällande koncentrationsgräns såsom det enda kännetecknet för körning under påverkan av rusmedel.

Social- och hälsovårdsministeriet grundar sin uppfattning bl. a. på det faktum, att det finns ett synnerligen stort antal narkotika och läkemedel som är trafikfarliga och när det individuella bruket av dessa ämnen är mera regelbundet leder detta till utvecklandet av tolerans, dvs. att det inte föreligger ett entydigt förhållande mellan å ena sidan verkningarna och å andra sidan koncentrationer i biologiska prov. Ifall man med stöd av koncentrationsanalyser önskar uppskatta ämnets koncentration i organismen vid en tidpunkt som avviker från den då provet togs, kompliceras bilden ytterligare på grund av det stora antalet verksamma ämnen och den allt mera mångfasetterade farmakokinetiken – i jämförelse med t. ex. alkoholen.

Helsingfors den 17 september 1984

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa
Social- och hälsovårdsminister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för
internationella ärenden

Island

Hälso- och försäkringsministeriet¹:

Undertecknade är eniga med det medlemsförslag (A 680/s), som har framlagts i Nordiska rådet, om åtgärder mot drogmisbruk i trafiken och på annat håll.

Vi kommer att stödja denna sak i mån av möjlighet, men genomförandet av del a i förslaget är knutet till justitiedepartementet.

Det borde vara möjligt att ge Islands universitets farmakologiska laboratorium i uppdrag att genomföra det utredningsarbete som omfattas av förslagets del b. I detta laboratorium görs alkoholmätning av blodprov.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Genomförandet av förslaget del c skulle kunna tänkas bli gemensamt uppdrag för justitieministeriet och hälsoministeriet.

Reykjavík i juli 1984

För läkemedelsavdelningen

Ingólfur Petersen

För alkoholavdelningen

Hrafn Pálsson

Rikskriminalpolismästaren¹:

Jag underremitterade förslaget till Islands universitets farmakologiska institut och bifogar kopia av direktören dr. Þorkell Jóhannessons svar av den 11 september tillsammans med en promemoria av 10 september från Jakob Kristinsson, avdelningschef för den rättskemiska avdelningen (se nedan).

Jag tillåter mig att betona vikten av de synpunkter som framkommer i bifogade skrivelser.

Kópavogur den 13 september 1984

Hallvarðar Einvarðsson

Islands universitets farmakologiska institut hänvisar i skrivelse den 11 september 1984 till yttrande av den 10 september 1984 från avdelningschef Jakob Kristinsson, institutets rättskemiska avdelning.

Islands universitet, farmakologiska institutet¹:

Medlemsförslagets tre huvudpunkter har sammanfattats längst nere på medlemsförslagets andra sida. Kommentarer ges enbart angående dessa tre huvudpunkter.

Punkt a: Inga kommentarer.

Punkt b: Här föreslås att metoder utvecklas för analys av förekomsten i organismen av cannabinoider och andra medel som påverkar det centrala nervsystemet.

Brukbara metoder för att analysera förekomsten av cannabinoider i blodet och merparten av andra medel som påverkar det centrala nervsystemet existerar redan.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

I farmakologiska institutets laboratorium har man under flera år analyserat förekomsten av barbiturater, benzodiazepiner och psykofarmaka i blodet hos bilförare. Under senaste år togs en metod i bruk för analys av cannabinoider i blod och urin och utvecklingen av en metod för analys av amfetamin i blodet är väl på gång.

Nära samarbete existerar mellan de institutioner som arbetar med rättskemiska analyser i Norden. I dessa organs regi pågår regelbundet kontroll av pålitligheten av blodalkoholmätningar hos bilförare och första steget till liknande kontroll vad beträffar andra medel existerar redan.

Det bör betonas att denna kontroll påbörjades på initiativ av institutionerna och bekostas helt av medel från deras budget.

Enligt undertecknads åsikt är det mera ändamålsenligt att bygga ut den samnordiska kvalitetskontrollen genom rättskemisk forskning än att utveckla metoder som inte med säkerhet blir användbara på grund av varierande instrument och övriga förhållanden på institutionerna. Det föreslås därför att Nordiska ministerrådet stödjer samnordisk kvalitetskontroll av rättskemiska analyser.

Punkt c: Här föreslås att en gräns fastställs för koncentration av andra droger än alkohol i blodet.

För de flesta droger gäller att man vet för litet om hur de påverkar körförmågan för att kunna rättfärdiggöra införandet av fasta gränser för den tillåtna blodkoncentrationen hos bilförare på samma sätt som man har gjort vad beträffar alkohol. Fasta koncentrationsgränser av de droger, som man vet direkt påverkar körförmågan, skulle bli oanvändbara i de fall där den anklagade har bildat ökad tolerans mot drogen eller har använt två eller flera droger med samma slags verkan. Det skulle vara mera praktiskt att helt förbjuda bruk av vissa droger i samband med förande av motorfordon, t. ex. droger som närmast enbart används i sluten vård eller t. ex. vanebildande droger och narkotika.

Det föreligger ett stort behov av att undersöka hur droger påverkar körförmågan. Med hänsyn till de nordiska ländernas initiativ för ökad trafiksäkerhet (jfr. medlemsförslaget) vore det inte onaturligt att länderna även initierade forskning på det nu aktuella fältet.

Reykjavík den 10 september 1984

På vägnar av farmakologiska institutet

Jakob Kristinsson

Rättskemiska avdelningens avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Polismästaren i Reykjavík¹:

Drogmissbruket har ökat här i landet under senare år. Samtidigt har antalet bilförare, som antas vara drogpåverkade, ökat. Enligt trafiklagen är det förbjudet att föra motorfordon under påverkan av stimulerande eller bedövande ämnen, men regler och lämpliga undersökningsmetoder saknas för bedömning av om bilförarens bruk av dessa ämnen har lett till hans oförmåga att föra bil. Situationen är en annan vad beträffar alkoholpåverkade bilförare. I trafiklagen utgår man ifrån att bilförare som har en viss alkoholprocent i blodet inte har förmåga att föra bil på betryggande sätt.

Enligt polisens erfarenheter är det svårare att bevisa de bilförarens oförmåga att föra bil som är drogpåverkade än de som är alkoholpåverkade. Drogpåverkade bilförare är dock lika farliga i trafiken som de som är alkoholpåverkade. Det är därför värt allt beröm att det nu aktuella förslaget framlagts för Nordiska rådet, och tiden är inne för att genomföra den undersökning som förslaget syftar till. Jag tillåter mig därför att förorda att förslaget tillstyrkes.

Reykjavík den 8 augusti 1984

Sigurjón Sigurðsson

Norge

Justis- og politidepartementet:

Gjennom den landsomfattende vegkantundersøkelsen i 1981–82 som ble foretatt av Transportøkonomisk institutt i samarbeid med politiet/Justisdepartementet fikk man grunnleggende data om omfanget av promillekjøringen i Norge. Enkelte tilsvarende undersøkelser er også foretatt i andre nordiske land. Tilsvarende erfaringsmateriale har man imidlertid ikke om kjøring under påvirkning av annet rusmiddel, f. eks. narkotika og medikamenter. Kjøring under påvirkning av slike stoffer synes å bli et stadig større problem. Justisdepartementet synes derfor at det er et meget godt tiltak om omfanget av dette problemet i trafikken i de nordiske land blir utredet.

Hvorvidt en motorvognfører er påvirket av alkohol blir i Norge i dag som regel avgjort ved analyse av alkoholkonsentrasjonen i blodet. I samarbeid med Rikspolisstyrelsen i Sverige har imidlertid Justisdepartementet/politiet utprøvd apparatur for bestemmelse av blodalkoholkonsentrasjonen ved hjelp av utåndingsluften. Rutinemessige utåndingsprøver av motor-

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

vognførere med sikte på promillekjørere ble iverksatt i 1983 i medhold av vegtrafikkloven § 22 a etter en prøveperiode i 1981–82.

Metoder for påvisning av medikamenter i blodet finnes. Ved Statens rettsstoksikologiske institutt har slike metoder vært i bruk i en årrekke. Resultater av analyser utført med disse metoder har i de senere år vært anvendt ved anslagsvis hundre årlige etterforskninger/tiltaler/straffesaker i tilfelle med påvirkning av andre stoffer enn alkohol i relasjon til vegtrafikkloven. Analysemetodene er i mange tilfelle langt mer tidkrevende enn alkoholanalysene, men resultatene er i prinsipp like sikre som alkoholanalysene.

Departementet vil imidlertid se det som meget viktig om man kan utvikle metoder for rutinemessig analyse av forekomsten av narkotika i organismen og andre sentralstimulerende stoffer.

Som alternativ til bruken av blodprøve som bevis i promillesaker vil det i fremtiden trolig bli tatt i bruk såkalte utåndingsinstrumenter, dvs. instrumenter som måler alkoholkonsentrasjonen i utåndingsluften. På denne bakgrunn kan det bli aktuelt å sette en grense for alkoholkonsentrasjonen i utåndingsluften som definerer når en person skal anses som alkoholpåvirket i lovens forstand. Bl. a. i Storbritannia har man to "promillegrenser", en for utåndingsluften og en for alkoholkonsentrasjonen i blodet. Straffelovrådet er gitt i mandat å utrede spørsmålet om å innføre en særskilt grense for alkoholkonsentrasjonen i utåndingsluften.

Så vidt en vet har ingen andre land gått til innføring av grensekonsentrasjoner for andre stoffer enn alkohol. Et internasjonalt samarbeid i denne saken synes derfor å være av største viktighet med tanke på å komme fram til internasjonalt aksepterte retningslinjer. Et nordisk initiativ i denne sammenheng synes derfor å være en interessant og antakelig meget fruktbar fremgangsmåte.

Oslo, 22. august 1984.

Etter fullmakt

Kaare Singsaas

Sjefinspektør

Jørgen L. Høida

Politiinspektør

Samferdselsdepartementet:

Samferdselsdepartementet har bedt om uttalelse fra Vegdirektoratet, Trafikksikkerhetsrådet og Trygg Trafikk. Alle gir sin tilslutning til medlemsforslaget (*se nedan*).

Departementet vil for sin del peke på at vi har igangsatt et forskningsprosjekt for å se på bruken av medisiner/narkotika i trafikken bl. a. med tanke på å kunne finne fram til målemetoder for å kunne konstatere bruk av slike midler.

Vi er på denne bakgrunn enig i at forskningsinnsatsen på dette felt koordineres i Norden gjennom Nordisk trafikksikkerhetsråd. Nordisk komite for trafikksikkerhetsforskning er forøvrig kjent med det utredningsarbeid som foregår på dette område, men har foreløpig ikke kunnet avsette midler til et eget nordisk prosjekt. Foreløpig blir derfor grunnarbeidet gjort i de enkelte lands regi.

Oslo, 28. september 1984

Etter fullmakt

Arne Hoff

Egil Østvik

Sosialdepartementet:

Helsedirektoratet har ingen merknader til pkt. A og B i medlemsforslaget. Når det gjelder pkt. C er vi tvilende til ønskeligheten av å fastsette konsentrasjonsgrenser for alle stoffer som påvirker nervesystemet. Vedlagte liste viser hvor vanskelig dette ville være i praksis.

Oslo, 3. oktober 1984

Etter fullmakt

Petter Drefvelin

Tove Monsen

Statens vegvesen, Vegdirektoratet:

Erfaringene med en fast promillegrense for alkoholkonsentrasjon i blodet, må sies å ha vært udelt positive. I prinsippet bør man derfor undersøke muligheten for en tilsvarende ordning for bruken av medisiner og narkotiske stoffer. Vegdirektoratet støtter fullt ut forslaget fra Nordisk Råd.

Oslo, 13. august 1984

Trafikkjuridisk kontor

Gunnar Løvland Hoel

Førstekonsulent

Dagfinn Mo

Trafikksikkerhetsrådet:

Rådet vil under henvisning til sin tidligere uttalelse om rapporten "Pro-
millekjøring i Norge", sendt Samferdselsdepartementet i brev av 3. febru-
ari d. å., gi sin tilslutning til medlemsforslaget.

Oslo, 20. august 1984

Egil Halvorsen

Ordfører

Leif Agnar Ellevset

Sekretariatsleder

Trygg Trafikk:

På sitt møte den 23. august d. å. fattet styret i Trygg Trafikk slikt vedtak
Trygg Trafikk gir medlemsforslag A 680/S fra Nordisk Råd – rusmiddel-
bruk i trafikken – sin tilslutning.

Styret ser det som meget viktig at størrelsesordenen av medikamentpro-
blemet i trafikken utredes i de nordiske land.

Det samme gjelder utviklingen av sikre metoder til bruk ved rutinemessige
analyser av forekomster i organismen av narkotika av visse slag og av
andre midler som påvirker sentralnervesystemet.

Innføring av felles "medikamentgrense" i de nordiske lands lovverk
anbefales.

Trygg Trafikk vil se det som viktig at saken påskyndes og at det blir satt
en tidsfrist for utredningen.

Oslo, 31. august 1984

Trygg Trafikk

Leif Agnar Ellevset

Direktør

Per Helljesen

Kontorsjef

Norges Automobil-Forbund

Norges Automobil-Forbund har trafikksikkerhet som en av sine vik-
tigste merkesaker og har med bekymring sett på utviklingen de siste årene.
Det synes som om den sterke fokusering på alkoholens virkninger i trafikk-
sammenheng har svekket såvel publikum som myndighetenes oppmerk-

somhet mot det økende problem "Influenced driving" medfører. Såvel rusmiddel som medikamenter antas å bli brukt i stadig større utstrekning også blant bil- og motorsykkelførere, og Norges Automobil-Forbund hilser tiltak mot dette faremomentet velkommen.

Norges Automobil-Forbund slutter seg derfor til ordlyden i det forslag som Bjarne Mørk Eidem og Elver Jonsson har fremmet.

Oslo, 6. august 1984

Norges Automobil-Forbund

Rolf Forsdahl

Soussjef

Motorførernes avholdsforbund:

På vegne av de tre bilorganisasjonene Kongelig norsk automobilklubb (KNA), Norges automobil-forbund (NAF) og Motorførernes avholdsforbund (MA), har vi følgende uttalelse til forslaget:

1. Rusmidler og trafikkrisiko

Et utall undersøkelser både i innland og utland bekrefter og påviser at bruken av rusmidler i forbindelse med trafikk, øker risikoen kraftig. Det er således ingen tvil om at myndighetenes engasjement når det gjelder å bekjempe rusmidler i trafikken, er av stor betydning.

Som det er påpekt i medlemsforslaget, har arbeidet for å begrense alkoholen i trafikken, blitt tatt alvorlig i Norden. Vår ledende rolle har ikke bare ført til at andre lands lovgivere vedtar en trafikklovgivning som på mange måter er sammenfallende med vår, men det informasjonsarbeid som både myndigheter og private organisasjoner i andre land gjennomfører, henter også sin viten og kunnskap hos oss.

Naturlig nok har alkoholen blitt fokusert som det rusmiddel man bør arbeide for å begrense mest mulig. Imidlertid finnes det også andre rusmidler som i trafikken forverrer risikoen betraktelig, og det er derfor gledelig at Nordisk Råd tar opp denne saken med sikte på å fremme tiltak som i neste omgang kan bidra til økt trafikk sikkerhet.

Vi har dessverre grunn til å anta at utbredelsen av andre stoffer enn alkohol, har økt sterkt de siste 5–10 år. Vi viser i denne forbindelse til en utredning i Sverige som bekrefter at andelen av narkotikapåvirkede bilister blant de som var mistenkt for promillekjøring, har steget kraftig fra 1978 til 1982. Mens andelen i 1978 var 28%, var andelen i 1982 over 60%. Dette bekrefter behovet for å komme videre med narkotikaproblematikken i trafikken.

Bilorganisasjonene støtter medlemsforslaget som er reist av Bjarne Mørk Eidem og Elver Jonsson i denne saken. Vi finner det viktig at Nordisk Ministerråd får utredet hvor stort narkotikaproblemet er i trafikken i de nordiske land, i tillegg til at arbeidet for å utvikle metoder for rutinemessig analyse av narkotika i organismen, kan forsterkes. På grunn av den stadig økende trafikk over landegrensene, vil vi også støtte at lovgivningen i de enkelte nordiske land, får en konsentrasjonsgrense for narkotika. Med narkotika i denne forbindelse menes narkotiske stoffer som brukes utover lovlig foreskrevet dose av lege.

Rusmidler utgjør dessverre en stor ulykkesårsak, og vi finner det derfor påkrevet at arbeidet med dette settes i gang så fort som mulig. Den prosess som skal gjennomføres for bl. a. å komme fram til analysemetoder, er både lang og vanskelig og tidkrevende. Arbeidet for å utvikle metoder bør derfor gjøres parallelt med at omfanget av narkotikaproblemet i trafikken utredes. Derved kan man spare tid, og tiltak for å redusere antall ulykker kan settes inn.

Oslo, 22. august 1984

Bilorganisasjonenes samarbeidsutvalg

Gunnar Apeland

Avholdsfolkets landsnemnd:

Avholdsfolkets landsnemnd støtter medlemsforslaget i Nordisk Råd, satt fram av Bjarne Mørk Eidem og Elver Jonsson, med anmodning til Nordisk Ministerråd til å iverksette en utredning om narkotikaproblemet omfang i trafikken, og utvirke tilstrekkelige midler og utvikle metoder for å påvise forekomsten i organismen av narkotika og andre stoffer som virker på sentralnervesystemet, også med tanke på i de nordiske lands lovgivning å fastsette en konsentrasjonsgrense også for andre stoffer enn alkohol.

Oslo, 17. oktober 1984

Øystein Søråa
Hovedsekretær

Kathleen Bjørkum
Ass. adm.leder

Sverige

Rikspolisstyrelsen:

Om en fordonsförare har tagit så stor dos av läkemedel, narkotika eller annat ämne att han förlorat förmågan att på betryggande sätt föra fordonet upptäcks detta förhållande först då föraren vållat trafikolycka eller att hans sätt att föra fordonet avviker från det normala så extremt att en medtrafikant anmäler föraren till polisen eller att han annars upptäcks av en polispatrull. Risken för upptäckt är således inte särskilt stor.

När en fordonsförare ertappats med en sådan grad av påverkan av annat ämne än alkohol att han på grund därav bedöms olämplig som förare av motordrivet fordon eller annat fordon som avses i 4 § trafikbrottslagen tas med stöd av 28 kap. 12 § rättegångsbalken blodprov för analys för påvisande av förekomst av t.ex. narkotiskt preparat i blodet. Detta kan ske med stöd av nuvarande lagstiftning och är även tekniskt möjligt.

Från bevisningssynpunkt är ett här avsett fall enligt nuvarande lagstiftning komplicerat då några gränser för koncentrationen i blodet av annat berusningsmedel än alkohol inte finns angivna. För att en åklagares yrkande inför domstol om ansvar för rattfylleri till följd av drogpåverkan skall bifallas måste det genom vittnesbevisning styrkas att föraren var så påverkad av t.ex. narkotika att han på grund därav var olämplig som förare av fordonet.

I de fall en fordonsförare varit så påverkad av både alkohol och annat ämne – läkemedel eller narkotika – att han varit olämplig att föra fordonet har i de flesta fall endast koncentrationen av alkohol i blodet utgjort grund för åtalsbeslut respektive dom för trafiknykterhetsbrott.

Det torde vara förenat med stora svårigheter att fastställa de gränser för koncentration av olika droger som skulle ligga till grund för bedömning om en person är lämplig eller olämplig som fordonsförare. Hänsyn bör därvid tas bl. a. till den tillvänjning – toleransökning – som snabbt inträder vid bruk av vissa ämnen i berusningssyfte. Under längre eller kortare perioder av avhållsamhet t. ex. i samband med vård på kriminalvårdsanstalt kan en person omedelbart efter frigivningen bli klart olämplig som bilförare av en relativt liten dos av berusningsmedel. Efter det toleransökning inträtt kan samma dos endast obetydligt påverka denna persons beteende i negativ riktning.

Det som har anförts utgör synpunkter på de svårigheter som föreligger beträffande uppdagande av fordonsförare som är straffbart drogpåverkade och att inför domstol prestera bevisning som kan leda till fällande dom mot den för rattfylleri misstänkte personen.

Rikspolisstyrelsen har ingen erinran mot förslaget att omfattningen av drogproblemet i trafiken blir föremål för utredning. Från trafiksäkerhets- och övervakningssynpunkt skulle det självfallet vara av stor betydelse om

en lösning på de frågor som upptagits under b) och c) i hemställd kundens
nås.

Stockholm den 25 juli 1984

Rikspolisstyrelsen

Lennart Printz

Roland Asplund

Socialstyrelsen:

Förslagsställarna tar upp en för trafiksäkerheten betydelsefull fråga då de aktualiserar åtgärder mot den förhöjda risken för olyckor i trafiken, som påverkan av narkotika, såsom cannabis, och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet kan medföra. Socialstyrelsen vill erinra om att narkomani eller alkoholism eller annat allvarligt missbruk av på det centrala nervsystemet verkande medel, utgör i regel hinder för körkort (MF 1975: 81). I samma författning åläggs läkare skyldighet att informera patienten om eventuella trafikrisker till följd av förskrivna läkemedel.

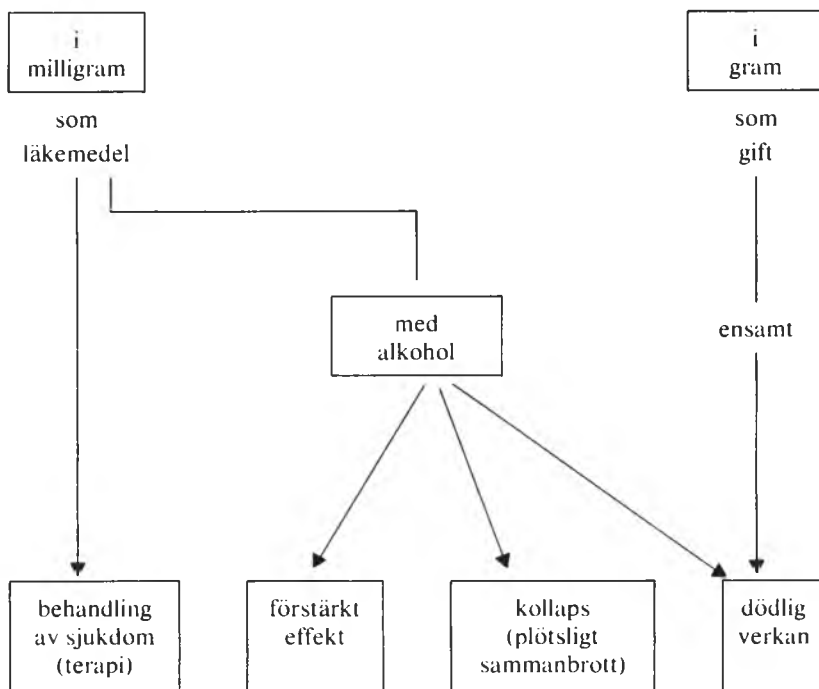
Den information läkare är ålagd att meddela patient har inte sällan samband med att läkemedlet kan höja risken för vållande till trafikolycka under medicineringens inledningsskede men att tillvänjningen relativt snabbt leder till att den förhöjda risken minskas eller elimineras. Vissa sjukdomar och tillstånd är i sig trafikfarliga; en fara som väsentligt kan minskas eller bortfalla genom väl avvägd medicinering. Läkarna har således ett stort ansvar vid bedömningen av lämpligheten att patienten framför fordon under medicinering även om dessa verkar på det centrala nervsystemet.

Upptäckt av okontrollerat bruk av trafikfarliga läkemedel bör enligt socialstyrelsens mening och praxis alltid föranleda omprövning av körkorts innehav eller körkortstillstånd.

Innehav av narkotika är alltid illegalt. Bruk av sådana preparat är att anse som missbruk och i regel oförenligt med körkorts innehav. Det blir dock en avvägningsfråga i det enskilda fallet hur körkortslämpligheten skall bedömas då det är fråga om en engångsföreteelse och personen ifråga är att anse som i övrigt skötsam och omdömesgill.

Förslagsställarna tar upp frågan om lämpligheten av att "få en fastställd koncentrationsgräns för narkotika inför i lagstiftningen. Förslag om detta har också väckts i Norge". En sådan åtgärd skulle enligt styrelsens uppfattning innebära att samhället accepterade fordonsförare som i organismen har narkotiska preparat upp till en viss nivå. En sådan inställning förefaller styrelsen helt strida mot samhällets narkotikapolitik vars mål är att uppnå ett narkotikafritt samhälle. Dessutom torde en sådan gräns som

MEDIKAMENT (läkemedel)

förslagsställarna avser aldrig kunna anges eftersom också små mängder narkotika påverkar kördugligheten. Effekten av narkotika varierar hos en och samma person vid olika tillfällen. Koncentrationsgränsen är given: *Den är noll.*

Det har tydligen föresvävat förslagsställarna att det för narkotiska preparat går att upprätta en kurva liknande blodalkoholkurvan som beskriver alkoholkoncentrationen i organismen när den förtärda mängden alkohol och tidpunkten för intaget är kända. Så är inte fallet vare sig för narkotika eller för mediciner som verkar på det centrala nervsystemet.

Bland narkotiska preparat anges i förslaget särskilt cannabis som trafikfarligt medel och nämns att en enstaka cannabisdos (10–15 mg THC/de psykoaktiva cannabinoiderna/) sannolikt gör en person olämplig som bilförare. Numera finns tillgång till resultat av vetenskapligt kontrollerade såväl fält- som simulatorförsök rörande dels de funktionsnedsättningar som blir en följd av cannabispåverkan – främst då rökning av hasch eller marijuana –, dels inverkan av cannabisprodukter på körförmågan.

Bland de akuta effekterna som har betydelse vid körning av motorfordon märks bland annat förlängd reaktionstid, störd uppmärksamhet, ändrade

upplevelser av ljus- och ljudsignaler och försämrad förmåga att följa föremål i rörelse. Hittills vunna erfarenheter vid forskning om akut cannabisrus och motorfordonskörning har visat att effekterna är i stort desamma som under alkoholpåverkan. Slutsatsen av vad man för närvarande vet är att cannabispåverkan är oförenligt med körning av motorfordon.

De akuta effekterna av den dos förslagsställarna anger varar cirka två timmar. Det bör observeras att vid regelbundet bruk inträder andra fenomen såsom hallucinationer och ev. utveckling av psykos. De kroniska verkningarna är beroende av dos och dosintervall. Toleransutvecklingen kan bli omvänt mot vad man vanligen tror, nämligen att missbrukaren behöver mindre doser än debutanter för att de akuta (trafikfarliga) effekterna skall utlösas.

Erfarenheterna visar således att vare sig debutanter eller de tillvanda bland brukarna av cannabis kan betros med körkort. Påverkans effekterna hos båda grupperna är trafikfarliga.

Rörande omfattningen av drogproblemet i trafiken vill styrelsen erinra om att *alkohol*påverkan hos förare som är vållande till svåra trafikolyckor fortfarande är ett mycket större trafiksäkerhetsproblem än förare påverkade av andra droger. Vid statens rättskemiska laboratorium har vissa försök gjorts att få klarlagt frekvensen av de olika drogerna vid trafiknykterhetsbrott (Schubert et al., 1982).

Kunskaperna om omfattningen av drogproblemet i trafiken är dock begränsade varför det föreligger behov av en nordisk undersökning härom liksom det föreligger av forskning syftande till att finna effektiva rutinmetoder för fastställande av andra droger än alkohol i organismen.

Sammanfattningsvis får socialstyrelsen

tillstyrka förslaget om en utredning av omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna,

tillstyrka forskning i syfte att finna metoder för rutinmässiga analyser rörande förekomsten av andra droger än alkohol i organismen,

avstyrka att i de nordiska länderna fastställs en koncentrationsgräns i lagen rörande förekomsten i organismen av andra droger än alkohol.

Stockholm den 28 september 1984

Carl-Anders Ifvarsson

Elisabeth Allgulander

Trafiksäkerhetsverket:

Företagna undersökningar ger vid handen att intag av narkotika i samband med framförande av fordon kan antas öka riskerna för olyckor i

trafiken. Trafiksäkerhetsverket anser det därför angeläget att förutsättningarna för att vidta åtgärder mot drogmisbruk i trafiken utreds i enlighet med vad som sägs i medlemsförslaget.

Borlänge den 29 maj 1984

Jan Hagberg

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF):

I sitt yttrande den 14 augusti 1973¹ tillstyrkte NTF de då väckta förslagen om utmärkning av trafikfarliga mediciner och om en allsidig utredning om övriga erforderliga åtgärder i syfte att motverka användningen av olika rusgivande och bedövande ämnen i trafiken. Förslagen har endast realiserats till den del som avser utmärkning av trafikfarliga mediciner.

När det gäller användningen av olika rusgivande och bedövande ämnen i trafiken är kunskaperna varierande. Alkoholens roll som riskfaktor i trafiken och omfattningen av problemet är väl dokumenterat. Beträffande mediciner och narkotika vet man att flera negativt påverkar körförmågan men osäkerhet råder om vid vilka doser den effekten uppkommer. Vidare råder osäkerhet om betydelsen av droger på trafiksäkerheten som helhet.

I en undersökning av B. Jacobsson et al av trafikskadade personer som behandlats vid sjukhusen i Varberg och Halmstad under olika perioder 1976–1980 drogs slutsatsen att droger utgjorde en liten riskfaktor i trafiken. Undersökningen är dock alltför begränsad för att man skall kunna dra allmängiltiga slutsatser.

Med hänsyn till den osäkerhet som råder om mediciner och narkotika som riskfaktorer i trafiken anser NTF det vara motiverat att Nordiska rådet rekommenderar att en utredning görs. När resultatet av en sådan utredning föreligger får man ta ställning till behovet av rutinmässiga analysmetoder och behovet av en lagstiftad koncentrationsgräns för andra droger än alkohol.

Stockholm den 21 september 1984

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

C.-G. Hammarlund

¹ Se Nordiska rådet, 22:a sessionen, Supplement, s. 414.

Motormännens riksförbund (M):

Dåvarande *Motororganisationernas samarbetsdelegation (KAK, M, MHF)* framförde i sitt yttrande 1983-08-31 över till Nordiska rådet väckt förslag om motverkande av användningen av rusgivande och bedövande ämnen i trafiken bl. a. följande:

Antalet misstänkta trafiknykterhetsbrott var år 1969 i Sverige över 20000. I 15–20% av dessa fall har även förtäring av någon form av medicin konstaterats.

Motororganisationernas samarbetsdelegation tillstyrkte:

— — — att ett enhetligt varningssystem för utmärkning av trafikfarliga mediciner och andra ämnen med text och lätt igenkännbar symbol införes

— — — en allsidig utredning om övriga erforderliga åtgärder i syfte att motverka användningen av olika rusgivande och bedövande ämnen i trafiken — — —

Motormännens riksförbund – M – framförde i sitt yttrande 1978-10-12 till statsrådet och chefen för Socialdepartementet över Nordiska läkemedelsnämndens rapport "Läkemedel och trafik" bl. a. följande:

Informationen om trafikfarliga läkemedel är otillfredsställande. Förslaget att med symbol märka läkemedel, som kan antagas ha funktionsnedsättande effekt på förmågan att föra motorfordon, är betydelsefull från trafik-säkerhetssynpunkt.

M tillstyrkte:

— — — det föreliggande förslaget till märkning m. m. av läkemedel som kan antagas ha funktionsnedsättande effekt på förmågan att föra motorfordon.

Förslaget har genomförts i den del som avser utmärkning av trafikfarliga mediciner.

När det gäller kunskapen om riskerna med olika bedövande ämnen – såväl mediciner som narkotika – i trafiken är denna mycket varierande. Att både mediciner och narkotika negativt påverkar körförmågan vet nu flertalet, däremot har man mindre kännedom om vid vilka doser denna negativa påverkan uppstår.

Med anledning av de bristande kunskaper som finns och den osäkerhet som råder tillstyrker Motormännens riksförbund att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att

a) låta utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken i de nordiska länderna, samt

b) utveckla metoder för rutinmässig analys av förekomsten i organismen av narkotika såsom cannabis och andra medel som verkar på det centrala nervsystemet samt

c) verka för att i de nordiska ländernas lagstiftning fastställa en koncentrationsgräns för även andra droger än alkohol, främst narkotika, som verkar på det centrala nervsystemet.

Stockholm den 11 september 1984

Motormännens riksförbund

Bo Lundgren

Sven Gustafsson

Motorförarnas helnykterhetsförbund (MHF):

De nordiska länderna har ägnat trafiksäkerhetsfrågorna stort intresse. Särskilt gäller detta frågan om alkoholens negativa inverkan på trafiksäkerheten. Tidigt infördes promillelagstiftning med Norge som första land. Denna lagstiftningsmodell har nu blivit allmänt accepterad.

Såsom framhålls i medlemsförslaget har man också bl. a. genom rekommendation från Nordiska rådet genomfört gemensam och enhetlig märkning av trafikfarliga läkemedel.

I föreliggande förslag tar förslagsställarna upp frågan om andra droger än alkohol. Förekomsten av narkotiska preparat hos bilförare är inte tillfredsställande kartlagd. Vissa undersökningar vid statens rättskemiska laboratorium i Linköping tyder på att man under senare år har haft en kraftig ökning av narkotiska preparat hos trafiknykterhetsbrottslingarna. Det är därför viktigt att kartlägga dessa preparats inverkan på körförmågan och också hitta metoder för att upptäcka dessa medels förekomst hos förarna.

Principiellt anser MHF att man bör eftersträva en likartad lagstiftning på det här området. Dock får inte ett enskilt lands tveksamhet att vidtaga lagstiftningsåtgärder hindra andra från att göra det därest man bevisligen kan nå trafiksäkerhetseffekter.

Under återopande av ovanstående tillstyrker MHF således medlemsförslaget att man söker kartlägga omfattningen av drogproblemen i trafiken och att metoder utvecklas för att rutinmässigt kunna analysera förekomsten av dessa droger. MHF ansluter sig också till förslagsställarnas mening att lagstiftningen skall omfatta jämväl andra droger än alkohol. Lagstiftningens syfte bör vara att trafik och droger inte är förenliga, varför drogbruk överhuvudtaget inte skall höra hemma i trafiksammanhang.

Stockholm den 14 september 1984

Motorförarnas helnykterhetsförbund

Lars Danarö

Valeri Surell

Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL)

Mycket talar för att drogmisbruk i trafiken är ett stort problem. Schubert, Ceder & Holmgren ("Narkotika hos bilförare – ett brott mot trafiknykterhetslagen?", BRÅ-Rapport 1982: 2) visar i en undersökning att antalet personer misstänkta för drograttfylleri, hos vilka gjorts positiva analysfynd av narkotika, mer än fördubblats mellan åren 1978 och 1981. Mycket talar dessutom för att mörktalet är stort, dvs. de fall som uppdagas utifrån nuvarande selektionsregler i samband med kemisk analys, utgör troligen bara toppen på ett isberg. Schubert, Ceder & Holmgren menar att uppemot 3500 personer per år, misstänkta för trafiknykterhetsbrott, men ej för drograttfylleri, har narkotika i kroppen. Även om denna uppgift betraktas som en överskattning, föreligger en kraftig diskrepans i förhållande till det fåtal fall av drograttfylleri som förts inför domstol; år 1976 var det cirka 40 fall.

Ett stort antal undersökningar visar att narkotikamisbrukare är överrepresenterade i olika brottskategorier. Två sådana kategorier är bilstöld och olovlig körning, aktiviteter som måste sättas i samband med drogmisbruk i trafiken. Också detta förhållande ger stöd åt antagandet om att problemet är omfattande.

Förslagsställarna hänvisar till bestämmelser i den svenska trafikbrottslagen, som innebär att drograttfylleri är reglerat, såtillvida att den som varit så påverkad av annat berusningsmedel än alkohol att han därigenom på ett betryggande sätt inte kunnat föra fordonet, kan dömas till fängelse i upp till ett år. Här måste emellertid observeras att denna bestämmelse i stor utsträckning satts ur spel genom nuvarande selektionsregler för den kemiska analysen. Det urval som görs beträffande misstänkt drograttfylleri, gäller fall i vilka blodalkoholkoncentrationen understiger 0,5 promille. I praktiken kan således endast förare med blodalkoholkoncentrationer understigande 0,5 promille bli misstänkta för drograttfylleri. En "lagom" mängd alkohol intagen i samband med narkotikakonsumtion innebär ett effektivt skydd mot avslöjande av brott belagt med högre straff. Detta är en orimlig ordning. En första åtgärd måste därför vara att Nordiska rådet uttalar en rekommendation om översyn av gällande selektionsgränser, så att förare med blodalkoholkoncentrationer högre än 0,5 promille, kan bli föremål för analys beträffande förekomst av narkotiska medel.

Motionärernas resonemang och argumentation tar sin utgångspunkt i cannabisproblemet. Detta är säkert, med tanke på spridningsbilden för olika narkotikatyper, en riktig hållning. Men perspektivet måste vidgas. Schubert, Ceder & Holmgren visar att fall med kombinationer av olika narkotikatyper är mycket vanligt; i deras undersökning var kombinationen cannabis och centralstimulantia vanligast. Ett flertal kartläggningar av missbrukets omfattning och dess karaktär visar att blandmissbruk snarare är regel än undantag. Härvidlag förekommer i stor utsträckning även

missbruk av narkotikaklassade sömn- och lugnande medel. Medel, som i de allra flesta fall, är klassade som trafikfarliga läkemedel. Eftersom de psykiska effekterna av flertalet sömn- och lugnande medel i stort är desamma som för alkohol, är det självklart att dessa omfattas av bestämmelser mot drogmissbruk i trafiken. Vi vill således understryka att begreppet narkotika i förslagsställarnas tredje att-sats, skall innefatta narkotikaklassade läkemedel.

Under hänvisning till vad som ovan framförts, instämmer R F H L i de väckta förslagen, men önskar därutöver att Nordiska rådet uttalar en rekommendation om översyn av gällande selektionsgränser beträffande sambandet blodalkoholkoncentration och analys vad gäller förekomst av narkotiska medel.

Stockholm den 27 september 1984

För R F H L

Sven-Åke Lindgren
Förbundsordförande

Medlemsförslag om gemensam nordisk konjunkturbedömning

(Väckt av Gunnar Berge, Arne Gadd, Eiður Guðnason, Anker Jørgensen, Erkki Liikanen, Peter Muurman, Gunnar Nilsson, Bernhardt Tastesen och Pekka Tuominen)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska ekonomiska forskningsrådet:

Nordiska ekonomiska forskningsrådet har beretts tillfälle att till Nordiska rådets presidium avge yttrande över rubricerade medlemsförslag. Ärendet har behandlats vid rådets möte den 7 juni 1984 och har gett rådet anledning att framföra följande synpunkter.

Medlemsförslaget siktar till en mer systematisk samordning av de nordiska ländernas officiella konjunkturprognoser. Det nya som föreslås anges vara att den gemensamma bedömningen skall vara samtidig och integrerad. Det sägs innebära vissa extra krav på analyser som i regel inte blir fullföljda om man enbart utgår från de traditionella nationella rapporterna eller nöjer sig med att sammanställa och redigera ihop sådana rapporter från de fem nordiska länderna. Analysen bör sålunda vara samtidig, dvs. man skall ena sig om en gemensam presentationsdag och man skall ha en enhetlig prognosperiod. Antaganden och prognoser om den internationella ekonomiska utveckling utanför Norden skall vara lika och enhetliga. Handeln mellan de nordiska länderna inbördes skall behandlas som internhandel. Någon för ändamålet utökad eller ny administrativ apparat bör enligt förslagsställarna inte komma ifråga.

En systematisk samordning av de nordiska konjunkturprognoserna efter de linjer som angetts i medlemsförslaget skulle enligt forskningsrådets uppfattning i och för sig kunna ge dessa prognoser ökat informationsinnehåll och förhoppningsvis även göra dem mera tillförlitliga, låt vara att det samtidigt kan finnas skäl att erinra därom att samordning och enhetlighet i prognossystemet inte i sig utgör tillräcklig garanti för träffsäkerhet. Den avsedda samordningen lär emellertid knappast kunna uppnås utan ökade arbetsinsatser och den förutsätter dessutom i betydelsefulla hänseenden en enhetlig uppfattning – eller med andra ord consensus – som inte reservationslöst kan tas för given. I princip bör enighet mellan de nordiska

regeringarna sålunda råda eller kunna uppnås om synen inte blott på den internationella ekonomiska utvecklingen utanför Norden utan även på utvecklingen inom vart och ett av de nordiska länderna och vad gäller förloppet av den internordiska handeln.

Det förhåller sig troligen så att meningsskiljaktigheterna inte brukar vara avsevärda om den internationella ekonomiska utvecklingen utanför Norden, eller att det åtminstone inte ställer sig oacceptabelt att i förekommande fall lägga en enhetlig men för det egna landet i någon mån avvikande syn på den internationella utvecklingen till grund för en samordning av de nordiska prognoserna. Vad i övrigt gäller den ekonomiska utvecklingen inom vart och ett av de nordiska länderna blir det troligtvis betydligt svårare att avvika från det egna landets bedömningar. En särskild uppgift skulle bli att pröva den inbördes överensstämmelsen av de olika ländernas prognoser över den nordiska internhandeln.

Sammanfattningsvis synes det vara genomförbart att förverkliga de i medlemsförslaget uttryckta intentionerna om man är beredd att godta behövliga spelregler för att i förekommande fall kunna lösa consensusproblematiken – dvs. för att överbygga den brist på consensus som realiter i någon utsträckning kan förekomma. Anslutningsvis kan nämnas att problemet om ländergruppvis uppnående av consensusprognoser har uppmärksamats och behandlats inom operationsanalysen. Såsom tidigare framhållits krävs emellertid att tillräckliga arbetsinsatser ägnas åt den förelagda uppgiften att systematiskt samordna de officiella nordiska konjunkturprognoserna. Forskningsrådet finner dock inte för sin del realistiskt att räkna med att ökade resurser i nuvarande läge skall kunna avdelas för det angivna ändamålet och medlemsförslaget utgår för övrigt i detta hänseende från en likartad bedömning.

Till saken hör också att tidpunkterna för utarbetande och offentliggörande av ländernas officiella prognoser inte genomgående sammanfaller och att tidshorizonten för prognoserna inte heller är undantagslöst gemensam. Det är inte någon tillfällighet att så förhåller sig utan har sin grund i skiftande institutionella förutsättningar och lagregler inom de olika länderna (exempelvis med avseende på tidpunkt för framläggning av budgetförslagen med därtill anknutna prognoser). Det är vidare brukligt att reviderade prognoser framläggs i anslutning till större förändringar av den ekonomiska politiken också i sådana fall där dessa inträffar osynkroniserat i de olika länderna.

Det är mot bakgrund av dylika omständigheter och de genomgående sett snäva resursramarna som man får se den ståndpunkt som tagits av det senaste nordiska konjunkturbevakningsmötet. Sådana expertmöten hålls två gånger årligen och har pågått sedan 1966. Det nu aktuella mötet, som hölls den 24 maj 1984, ställde sig bakom ett förslag till ny arbetsordning som delvis tillmötesgår det framlagda medlemsförslaget. Den föreslagna

arbetsordningen innebär bl. a. att en koncentrerad mötesrapport formligen tillställdes de nordiska finansministrarna.

Det förefaller rimligt att avvakta erfarenheterna av den nya arbetsordning som sålunda föreslagits, innan ett mera bestämt omdöme ges om huruvida detta har förutsättningar att utvecklas till en ändamålsenlig lösning. I dagens läge vill emellertid forskningsrådet varna mot att det ställs omfattande krav på rapportering från de nordiska konjunkturbevakningsmötena. Risken är nämligen betydande att justeringsarbete och consensus-avstämningar kommer att ta i anspråk alltför stor del av den tid som eljest kunnat disponeras för ett fritt utbyte av information samt analys och diskussion av den aktuella konjunkturproblematiken, dvs. de inslag som hittills kunnat göra de nordiska konjunkturmötena till verkligt givande sammankomster.

Självfallet ligger i sakens natur att förutsättningarna för mera av formaliserad och dokumenterad samordning av de nordiska konjunkturprognoserna skulle bli gynnsammare, om exempelvis ett särskilt sekretariat kunnat ställas till förfogande för ändamålet. I sådant fall skulle det också funnits större möjligheter att ta upp även de isländska prognoserna till realbehandling, vilket hittills av praktiska skäl inte visat sig möjligt. I medlemsförslaget sägs emellertid uttryckligen att någon ny administrativ apparat av nämnvärd omfattning inte bör komma ifråga. Forskningsrådet utgår för sin del från att det inte kan vara realistiskt att räkna med det tillskott av resurser som ett sådant sekretariat skulle kräva.

Oslo den 2 juli 1984

Lars Lindberger
Ordförande

Det nordiske udvalg for Nationalregnskaber (NUNA):

Det er udvalgets opfattelse, at forslaget kun perifert vedrører dets område, nemlig hvad angår datagrundlaget (jf. omtalen af forsyningsbalancerne s. 2, som allerede foreligger i standardiseret form for de nordiske lande). På denne baggrund har udvalget ikke fundet anledning til at afgive nogen egentlig udtalelse om forslaget.

Reykjavík, den 8. maj 1984

Bent Thage
Formand

Nordens fackliga samorganisation:

Nordens fackliga samorganisation anser att det finns många skäl, såväl praktiska som politiska, som talar för att förslaget skyndsamt bör genomföras:

- tillförlitligheten vid bedömningarna om den ekonomiska utvecklingen såväl i Norden som i omvärlden bör öka när prognoserna genomförs av de nordiska regeringarna i samarbete;
- större resurser kan användas för utveckling av avancerade modeller för databearbetning av sifferunderlaget. Effektiviteten ökar när resurserna läggs samman;
- utarbetandet av gemensamma prognoser betyder automatiskt att tillfällen uppstår för formella och informella överläggningar mellan tjänstemän och politiskt ansvariga inom finansdepartementen och närstående departement och myndigheter. Dessa diskussioner om den ekonomiska utvecklingen bör i sin tur kunna stimulera ett närmare samarbete på längre sikt, vilket NFS anser skulle vara av stort värde för den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna.

NFS vill således mot denna bakgrund varmt tillstyrka att förslaget får hög prioritet och genomförs av de nordiska regeringarna.

Stockholm den 15 juni 1984

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén

Danmark

Finansministeriet, industriministeriet og økonomiministeriet:

1. Den betydelige økonomiske afhængighed, der eksisterer mellem de nordiske lande, gør det indlysende nødvendigt, at der foregår en omfattende udveksling af økonomisk-statistiske og økonomisk-politiske informationer mellem landene. En sådan udveksling sker i det nordiske konjunkturanalyseudvalg, hvor både finans- og økonomiministeriet er repræsenteret. Dette udvalg, der på finsk foranledning blev nedsat i 1966, er ikke et formaliseret nordisk udvalg, men etableredes som en uformel embedsmandsgruppe, der med tiden er blevet til en fast institution. Det skal anføres, at Island efter eget ønske ikke deltager. Der holdes to møder årligt, som oftest som optakt til de halvårslige møder i OECD-regi om den økonomiske udvikling (short-term- samt EPC-møderne). Udover møderne i gruppen er der regelmæssig telefonisk og/eller skriftlig kontakt mellem deltagerne. Som led i samarbejdet informerer de danske deltagerer om

udviklingen i EF-landene som supplement til informationsstrømmen fra OECD.

Sådan som samarbejdet har udviklet sig siden 1966 er der hos alle de nordiske landes repræsentanter i gruppen enighed om, at samarbejdet fungerer yderst tilfredsstillende og er meget udbytterigt i form af udveksling af informationer ikke mindst om den økonomisk-politiske situation i de enkelte lande. Det har været et karakteristisk træk, at der stort set altid er enighed mellem landene i vurderingen af den internationale økonomiske udvikling. Hvis der er afvigelser i bedømmelsen, er der kun tale om nuanceforskelle i de mere kortsigtede vurderinger, der dækker de kommende 1–2 år.

2. De danske erfaringer fra samarbejdet er, at de nationale prognoser, der udarbejdes og offentliggøres af de nordiske lande i betydelig grad afspejler den consensus om den internationale vurdering samt den internordiske konsistens, der fremhæves som ønskelig i medlemsforslaget. På denne baggrund kan man fra dansk side klart støtte det forslag, som det nordiske konjunkturanalyseudvalg har fremsat overfor embedsmandsgruppen om den nordiske handlingsplan, og som er blevet positivt modtaget af denne.

Diskussionerne i det nordiske konjunkturanalyseudvalg om forslaget til en fælles konjunkturvurdering er resulteret i, at man foreslår, at der i forbindelse med udvalgets efterårsmøder udarbejdes en fælles konjunkturrapport, som derefter afgives til finansministrene. Man har i udvalget besluttet at prøvekøre forslaget dette efterår. Rapporten tænkes at bestå af et consensusafsnit om den internationale økonomi samt nationale bidrag om den økonomiske politik og konjunkturudviklingen i hvert af de nordiske lande. Disse landeafsnit vil selvsagt blive forsøgt afstemt efter hinanden.

Det skal bemærkes, at det er af praktiske grunde, at udvalget har valgt at foreslå en rapport placeret om efteråret. I alle landene foretages om efteråret mere omfattende prognoser på nogenlunde samme tid og med samme tidshorisont. I forårsmånederne er såvel tidshorisonten i prognosearbejdet som dettes tidsmæssige placering derimod væsentligt mindre ensartet.

Det er konjunkturanalyseudvalgets opfattelse, at gennemførelsen af dette forslag – når eventuelle indkøringsvanskeligheder er overstået – vil kunne tilgodese behovet for en samlet oversigt over den økonomiske politik og vurdering af konjunkturudsigterne i de nordiske lande.

3. Det skal endvidere bemærkes, at en fuldt integreret konjunkturvurdering næppe vil kunne gennemføres uden oprettelse af et fællesnordisk konjunktursekretariat, således at integrerede skøn udarbejdes i dialog mellem sekretariatet og nationale eksperter, således som det er tilfældet i OECD og i andre internationale fora. Et sekretariat vil kræve tilførsel af ekstra ressourcer.

I medlemsforslaget er det imidlertid forudsat, at der ikke sker tilførsel af

ekstra ressourcer eller oprettes nye institutioner, og man er fra dansk side enig i denne forudsætning i medlemsforslaget. Man kan derfor i det store hele tilslutte sig den udtalelse, der foreligger fra Nordisk økonomisk Forskningsråd om dette spørgsmål.

København, den 5. september 1984

(Ej Sign.)

Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Økonomi og Boliger:

Landsstyreområdet for Økonomi og Boliger har med interesse set på forslaget til fælles nordisk konjunkturbedømmelse, men ser sig af flere grunde ikke i stand til *direkte* at indgå i projektet.

For det første har Grønland ingen væsentlig selvstændig indflydelse på konjunkturudviklingen i Norden og derfor ej heller på kvaliteten af den fælles konjunkturbedømmelse. Dette skal ses på baggrund dels af de nære økonomiske bånd til Danmark og dels som en følge af Grønlands begrænsede økonomiske vægt set i nordisk sammenhæng.

Yderligere kan anføres, at man i Hjemmestyret ingen større erfaring har med tilvejebringelse af egentlige konjunkturbedømmelser. Man har i højere grad opereret med bedømmelser af mere kvalitative tilsnit, bl. a. kan nævnes de generelle bemærkninger til finanslovsforslag og budgetoverslag. Årsagen hertil skal ikke mindst ses på baggrund af utilstrækkeligt statistisk materiale og mangelfulde analyseredskaber. Endelig besidder man for indeværende ikke de nødvendige ressourcer til at tilvejebringe materialet, der skal danne baggrund for at kunne indgå i et sådant fælles projekt.

Indirekte kan Hjemmestyret imidlertid bidrage, idet man – i det omfang det er muligt – er villig til at indordne sig under de fælles metodiske rammer, man vil benytte sig af i udarbejdelsen af materialet til brug for konjunkturbedømmelserne, ligesom man selvsagt vil være behjælpelig med tilvejebringelse af oplysninger, statistik m. v., man er i besiddelse af eller kan fremskaffe. I den forbindelse kan det oplyses, at størstedelen af det statistiske materiale vedrørende grønlandske forhold udarbejdes af Danmarks Statistik eller Det statistiske Kontor i Ministeriet for Grønland.

Sluttelig skal understreges, at man fra Hjemmestyrets side vil være interesseret i at kunne drage nytte af de erfaringer, der gøres med de fælles konjunkturbedømmelser, ligesom man ser frem til at modtage oplysninger om de – til grund for bedømmelserne – udarbejdede prognoser og anvendte forudsætninger.

Godthåb, den 21. juni 1984

Moses Olsen

/Jens Frederik Rasmussen

Danmarks Statistik:

Analysen af konjunkturudviklingen i Danmark vil i helt overvejende grad være baseret på det datamateriale, som udarbejdes i Danmarks Statistik. I medlemsforslagets punkt 1 er forudsat, at den økonomiske statistik, der er til rådighed, kan være noget forskellig mellem de nordiske lande, men det forudsættes dog, at konjunkturanalysen er samordnet og ensartet og har nogenlunde samme grad af detailrigdom. Hvorvidt denne forudsætning vil stille nye og specielle krav til samordning af den økonomiske statistik i de nordiske lande, er det vanskeligt at vurdere på forhånd. Imidlertid vil problemer af denne art i givet fald kunne tages op i forbindelse med det samarbejde, som allerede eksisterer mellem de nordiske statistiske centralbureauer, og som ikke mindst finder sted i en lang række arbejdsgrupper, som er nedsat af de nordiske chefsstatistikere.

Det datamateriale, som Danmarks Statistik udarbejder, anvendes af andre institutioner til konjunkturbedømmelse og som basis for prognoser af den økonomiske udvikling. Derimod anvender Danmarks Statistik stort set ikke selv materialet til egentlige analyser af konjunkturudviklingen eller udarbejder prognoser over den økonomiske udvikling, og deltager heller ikke i et sådant arbejde på nordisk eller andet internationalt plan. Danmarks Statistik mener derfor ikke at kunne tage stilling til det fremsatte forslag om fælles nordisk konjunkturbedømmelse.

København, den 24. juli 1984

Leo Meyer

Finland

Finansministeriet¹:

De i förslaget framförda synpunkterna måste huvudsakligen anses vara värda understöd. De nordiska regeringarna bedriver redan i dag ganska omfattande samarbete när det gäller konjunkturbedömningen. Det är i allmänhet informellt och den största delen av informationen sprids muntligt mellan dem som deltar i överläggningarna.

I synnerhet måste man nämna de nordiska konjunkturuppföljningsmötena som hålles två gånger om året, där det finns representanter för ministerier och de övriga myndigheterna, som i vederbörande landet närmast utarbetar officiella konjunkturbedömningar. Från Finland deltar i möten finansministeriet och Finlands bank. Vid möten behandlas den

¹ Yttrandet översatt från finska.

internationella ekonomiska situationen samt diskuteras konjunkturutsikter och den ekonomiska politiken i ettvarit nordiskt land på basen av vederbörande landets rapport. En gemensam mötesrapport utarbetas inte.

Det skall dessutom nämnas att EFTA under den senaste tiden i sina ekonomiska rapporter har strävat till att behandla Sverige, Norge och Finland tillsammans. Även inom den privata sektorn bedrivs nordiskt samarbete när det gäller prognoser.

Enligt finansministeriets uppfattning kunde förslaget intentioner bäst beaktas genom att effektivisera arbetet med de ovannämnda konjunkturuppföljningsmötena. Mötet borde årligen ge en rapport till det nordiska finansministermötet. Rapporten skulle bestå av tre delar: de internationella ekonomiska utsikterna, den ekonomiska situationen i ettvarit nordiskt land samt sammandrag om ettvarit nordiskt lands egna centrala prognoser. Mötet borde framställa egen bedömning om internationella utsikter i stället för att varje land självt skulle svara för egen lägesrapport och prognoser.

Saken har diskuterats i positiv anda enligt de ovannämnda riktlinjerna vid konjunkturuppföljningsmötet senast i maj i Helsingfors. Rapporten kunde utarbetas för första gången kommande höst.

Helsingfors den 27 juni 1984

Ahti Pekkala
Finansminister

Pekka Tuomisto
Konsultativ tjänsteman

Statistikcentralen:

Vid uppgörandet av nationalekonomiska prognoser och bedömningar är samarbetet mellan statistikcentralen och t.ex. finansministeriet fortlöpande och stabilt. Enligt nuvarande praxis utvecklar statistikcentralen största delen av de redogörelser om den ekonomiska utvecklingen som används som grund för prognoser och bedömningar. Härvid beaktar statistikcentralen de olika krav som ställs på statistiken både när det gäller innehåll och tidtabeller.

Helsingfors den 31 juli 1984

Tapio Leppo
Vikarierande generaldirektör,
avdelningschef

Risto Kunnas
Tf. biträdande avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — beslutat att som yttrande meddela att landskapsstyrelsen förordar förslaget Sak A681/e och finner det angeläget att vid uppläggning av den gemensamma nordiska konjunkturbedömningen beakta att Åland är ett självstyrt landskap som utför egna konjunkturbedömningar varför landskapsstyrelsens medverkan i denna fråga är påkallad.

Mariehamn den 30 juli 1984

Gunnevi Nordman
Vicekantråd

Tor Mattsson
Avdelningschef

Island

Statens ekonomiska institut¹:

Med anledning av medlemsförslaget vill institutet påpeka att första steget till ett samarbete i linje med medlemsförslagets syfte pågår redan i form av de nordiska konjunkturbevakningsmötena. Det rör sig inte om något formellt upprättat organ utan är ett informellt samarbete mellan tjänstemän i de ministerier och institutioner som arbetar med konjunkturbedömningar i de nordiska länderna. Detta samarbete påbörjades 1966 och har sålunda pågått i 18 år och utgjort en del av det nordiska samarbetet på det ekonomiska området utan något formellt beslut om upprättandet.

Konjunkturbevakningsmötena har hållits två gånger om året för att jämföra uppgifter om den ekonomiska situationen i omvärlden och i Norden. Dessa diskussioner har ansetts vara nyttiga och har utgjort en viktig faktor vid bedömning av den ekonomiska situationen och vid ekonomiska prognoser i Norden.

Diskussionen om internationell ekonomi är en viktig del av detta samarbete. Under de senaste åren har mötena för det mesta hållits precis före OECD:s viktiga möten om den ekonomiska situationen. De har gett goda erfarenheter. Syftet med mötena har inte varit att eftersträva gemensamma resultat på den internationella ekonomins område, men trots detta har åsikterna inte varierat.

Sista konjunkturbevakningsmötet hölls i Helsingfors i maj innevarande år. Där beslöts att från och med hösten 1984 en gemensam ekonomisk prognos skulle produceras varje höst. Meningen är att prognosen å ena

¹ Yttrandet översatt från isländska.

sidan skall omfatta den internationella ekonomiska situationen och dess inverkan på ekonomin i Norden och å andra sidan ekonomiska prognoser för de nordiska länderna.

Islänningar har hittills inte deltagit regelbundet i detta samarbete men man planerar ett regelbundet deltagande från och med hösten 1984.

Man har uttryckt tillfredsställelse med det steg som har tagits i och med den planerade gemensamma prognosen. Den bedöms kunna ge bättre resultat än formella gemensamma prognoser för Norden. Ekonomiska institutet delar denna åsikt och anser samarbetet, som enligt vad ovan anförts skall stärkas, intressant och ägnat att öka förståelsen för Nordens gemensamma intressen på ekonomins område.

Reykjavík den 10 september 1984

Statens ekonomiska institut

Jón Sigurðsson

Norge

Statistisk Sentralbyrå:

Hovedinnholdet i forslaget

Forslaget anbefaler at de fem nordiske lands regjeringer regelmessig (årlig) presenterer en "felles" konjunkturbedømmelse. I motsetning til hva en kunne tro av overskriften, går forslaget *ikke* inn for at den felles bedømmelsen skal omfatte utviklingen i hvert av de nordiske landene. Tvert om underforstås det at hvert av landene skal gjennomføre egne analyser for utviklingen i egen økonomi, basert på det analytiske grunnlaget som for øvrig nyttes i hvert av landene.

Disse analysene skal gjennomføres samtidig, presenteres på samme dag, dekke samme prognoseperiode og være samordnet i form og detaljrikdom. De skal bygge på felles vurderinger av og anslag for den internasjonale økonomiske utviklingen (f. eks. pris- og etterspørselsutviklingen i de enkelte markeder og land). Det skal gis en særskilt analyse av (konsistensen i anslagene for?) utviklingen i samhandelen mellom de nordiske landene. Analysene skal bygge på forutsetninger om uendret økonomisk politikk i hvert av de øvrige nordiske landene, men ta hensyn til antatte virkninger av nye, allerede vedtatte, tiltak. Slike virkninger skal særskilt kommenteres.

Arbeidet med analysene skal i det alt vesentlige knyttes til allerede eksisterende kilder og institusjoner, og ikke i nevneverdig grad kreve noe nytt administrativt apparat.

Statistisk Sentralbyrås vurderinger

Statistisk Sentralbyrå mener det vil være nyttig med økt kontakt mellom nordiske konjunkturinstitutter for å utveksle synspunkter på metodiske spørsmål og konjunkturutviklingen.

Byrået deltar i dag på de nordiske konjunkturovervåkningsmøtene. Disse møtene drives uten noe fast, inter-nordisk sekretariat som kunne stå ansvarlig for å utarbeide eller publisere en felles nordisk konjunkturbedømmelse. Det synes derfor fornuftig at en eventuell felles konjunkturbedømmelse ikke skal omfatte utviklingen i hvert av de nordiske landene. Regjeringenes offentliggjorte vurderinger av utviklingen i egen nasjonal økonomi vil ha innslag av å skulle tjene politiske formål. Disse formålene er helt legitime, og følger av at en regjering bare er en aktør blant flere på de arenaer der den opptrer; utad i forhandlingsøkonomien, innad i det offentlige byråkratiet og beslutningssystemet. Dette medfører at regjeringens offentliggjorte anslag på utviklingen i egen økonomi ikke alltid er ment å være forventningsrette anslag for faktisk utvikling, men også vil kunne reflektere målsettinger, ønskemål eller "advarsler". Det kan neppe tenkes at de enkelte regjeringene kan stå ansvarlig for en felles nordisk bedømmelse av egen økonomi som avviker fra egne offentliggjorte vurderinger. En felles bedømmelse måtte altså i praksis innebære at hvert land stod ansvarlig for å bedømme seg selv. Disse bedømmelsene kan derfor ikke uten videre tjene som grunnlag for å vurdere virkningene på utviklingen i de øvrige nordiske land.

De nordiske konjunkturovervåkningsmøtene bruker allerede i dag mye tid på å diskutere anslag for utviklingen i viktige markedsland utenom Norden. Det vil neppe være hensiktsmessig å binde seg opp til at de nordiske landenes regjeringer skal enes om anslag for utviklingen i internasjonal økonomi. Det er heller ikke sikkert at informasjonsverdien for andre brukere av ett felles anslag er større enn av flere nasjonale forslag. Slike anslag vil alltid bygge på forutsetninger om forhold hvor det kan skje betydelige skift. Flere ulike anslag vil kunne spile ut mulighetsområdet bedre enn ett anslag. En kan imidlertid fremme en bedre koordinering gjennom en felles publisering av anslagene, gjerne kombinert med referat fra de nordiske konjunkturovervåkningsmøtene og slik at hvert av landene får anledning til eventuelt å justere sine anslag på grunnlag av diskusjonen på møtet.

Det har gjennom noen år nå pågått et felles nordisk prosjekt om nordisk samhandel, NORDHAND. Statistisk Sentralbyrå er norsk deltaker, forøvrig deltar Statens Industriverk (Sverige), Danmarks Statistik og Universitetet i Oulu. Prosjektet er finansiert av Nordisk økonomisk forskningsråd og også støttet av midler fra Nordisk Ministerråd. Prosjektet har gått ut på å bygge opp en database for nordisk samhandel og å utforme et modellsystem for å beregne eksportanslag fra hvert av de nordiske land på grunnlag av importanslag og anslag på utviklingen i markedsandeler. Samhandels-

modellen er knyttet til en makroøkonomisk modell i hvert av landene, i Norge til modellen MODAG som blant annet nyttes av Finansdepartementet til å analysere alternative scenarier. NORDHAND-systemet vil kunne nyttes til å analysere konsistensen i de enkelte lands anslag for samhandelen i Norden og for analyse av virkningene av endringer i etterspørselsforhold og relative priser mellom de nordiske landene. Byrået vil eventuelt kunne medvirke til at modellsystemet NORDHAND kan komme til nytte i et slik løpende arbeid.

Oslo, 30. august 1984

Arne Øien

Sverige

Statistiska centralbyrån (SCB):

SCB har utarbetat sitt yttrande efter samråd med *konjunkturinstitutet*.

Inledningsvis skall erinras om att det inbördes ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna har beaktats på många sätt i det nordiska samarbetet. Bl. a. hålls regelmässigt (2 ggr/år) gemensamma nordiska konjunkturövervakningsmöten. Dessa dokumenteras i mötesrapporten till de nordiska finansministrarna.

Det väckta förslaget innebär en kraftig ambitionshöjning i detta samarbete. Detta skulle aktualisera känsliga avvägningsfrågor och kräva betydande sekretariatsinsatser för behandling av olika tekniska problem och för sammanställning av erforderliga underlag m. m.

De krav på analysen som framförs i medlemsförslaget bör i viktiga hänseenden kunna tillgodoses inom ramen för redan existerande forum för gemensamt arbete med de nordiska konjunkturbedömningarna genom en successiv höjning av ambitionsnivån i dess arbete. Enligt SCBs uppfattning bör denna väg i första hand prövas. Först om detta visar sig otillräckligt finns anledning att pröva längre gående insatser som då med nödvändighet måste bli mer kostsamma.

Stockholm den 20 juli 1984

Statistiska centralbyrån

Sten Johansson

Lennart Fastbom

Medlemsförslag

om nordiskt program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa

(Väckt av Gunnar Berge, Kaj Bärlund, Eidiur Guðnason, Paul Jansson, Grethe Lundblad och Bernhardt Tastesen)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Samtliga nordiska länder har utvecklade arbetslöshetsförsäkringssystem. Skillnaderna i uppbyggnad och omfattning varierar avsevärt mellan länderna. Som exempel kan nämnas att i Norge är arbetslöshetsförsäkringen obligatorisk och ingår i den så kallade "folketrygden". Även i Island är arbetslöshetsförsäkringen obligatorisk och organiserad som en särskild fond finansierad med avgifter från arbetsgivare, stat och kommuner. Övriga Norden har frivilliga försäkringar finansierade genom statsbidrag, arbetsgivaravgifter och medlemsavgifter. I Finland och Island är endast arbetstagare försäkrade. I Danmark och Norge omfattas även självständiga yrkesutövare och i Sverige t. o. m. företagare. Även ersättningens storlek och tiden under vilken arbetslöshetsförsäkring utbetalas varierar starkt mellan länderna.

Vid Nordiska rådets 32:a session i Stockholm 1984 antogs ett ministerrådsförslag om revision av 1976 års överenskommelse mellan de nordiska länderna om förmåner vid arbetslöshet, (B 52/s). NFS har ställt sig bakom den reviderade överenskommelsen men även krävt att reglerna för dem som arbetar i ett nordiskt land och har sin huvudsakliga bostad i annat nordiskt land vidare utreds. Denna överenskommelse ger dock ingen lösning av de utförsäkrade arbetslösas situation. Antalet utförsäkrade på grund av långtidsarbetslöshet samt arbetslösa som ej är anslutna eller kvalificerade för arbetslöshetsersättning ökar. Medlemsförslaget om ett nordiskt program för stöd och hjälp till arbetslösa uppmanar Nordiska ministerrådet att utreda hur ett stöd till dessa grupper skall kunna utformas. NFS stöder förslaget och dess målsättning. Utredningsarbetet bör bedrivas i nära samverkan med arbetslöshetskassornas samorganisationer i Danmark, Finland och Sverige, arbetslöshetsförsäkringsfonden i Island, berörda tillsynsmyndigheter i samtliga nordiska länder samt arbetsmarknadens parter.

NFS:s uppfattning är att utredningsarbetet skall bedrivas med målsättningen att i första hand söka lösningar som eliminerar risken för arbetslösa

att bli utförsäkrade. Detta i första hand genom skyldighet för arbetsförmedlingen att anvisa nytt arbete innan den maximala ersättningstiden överskridits.

Särlösningar enbart för gruppen utförsäkrade arbetslösa bör undvikas. Sådana särlösningar kan resultera i ett ökat accepterande av att människor ställs utanför arbetslivet under längre perioder. Arbetslöshetens sociala konsekvenser med risk för social utslagning och ekonomisk misär gör det nödvändigt att i stället förstärka och utvidga stödet till de arbetslösa via de redan etablerade formerna för arbetslöshetsersättning. Den mest verkningfulla åtgärden för stöd åt arbetslösa är dock att regeringarna förstärker och utvidgar redan etablerade former för sysselsättningskapande arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Stockholm den 17 september 1984

Sune Ahlén
Generalsekreterare

Danmark

Arbejdsministeriet:

Til begrundelse for forslaget henvises der til, at langtidsarbejdsløsheden også er øget i forbindelse med den stigende arbejdsløshed, og at hårdst ramt af arbejdsløshedens sociale konsekvenser er den gruppe af arbejdsløse – først og fremmest unge, kvinder og mænd over 55 år – som "utförsäkrats" dvs. endeligt har opbrugt deres ret til ydelser fra arbejdsløshedsforsikringen, medmindre de påny får fodfæste på arbejdsmarkedet og ved en derefter følgende arbejdsløshed da måtte opfylde de almindelige betingelser for nyindmeldte medlemmers ret til at få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge.

I denne anledning skal arbejdsministeriet – efter afgivne udtalelser af socialministeriet og finansministeriet – indledningsvis bemærke, at ifølge den danske arbejdsløshedsforsikringslovgivning er retten til at modtage arbejdsløshedsdagpenge på ethvert tidspunkt betinget af, at medlemmet da har haft 26 ugers beskæftigelse inden for de sidste 3 år, medens der ikke – som i de øvrige nordiske lande – gælder et maksimum for det antal dage, hvori der i det enkelte år kan oppebæres arbejdsløshedsdagpenge (midlertidig "utförsäkring").

Efter en beskæftigelsesperiode af 1/2 års varighed (26 uger) vil et medlem således kunne oppebære arbejdsløshedsdagpenge uden afbrydelse i 2 1/2 år, uden at vedkommende "utförsäkras" og evt. må overgå til bi-standshjælp fra de sociale myndigheder.

Med den store arbejdsløshed, som Danmark har oplevet siden midten af 1970'erne, er den hermed følgende langtidsarbejdsløshed – ikke mindst for de i forslaget nævnte svageste grupper på arbejdsmarkedet – blevet et særligt og alvorligt problem for arbejdsmarkedsmyndighederne og samfundet som helhed. Med sigte på at undgå, at et større antal medlemmer med længerevarende arbejdsløshed – trods de nævnte milde danske regler – skulle fortabe retten til arbejdsløshedsdagpenge – "utförsäkras" – er der, foruden iværksættelse af mere traditionelle beskæftigelsestiltag, siden slutningen af 1970'erne gennemført forskellige ordninger, navnlig efterlønsordningen, hvorefter arbejdsløshedskassemedlemmer i alderen 60 år til folkepensionsalderen 67 år kan overgå til efterløn, og arbejdstilbudsordningen. Siden arbejdstilbudsordningens ikrafttræden den 1. januar 1979 har der med henblik på genoptræning og vedligeholdelse af langvarige arbejdsløses arbejdsevne, inden retten til arbejdsløshedsdagpenge fortabes efter 26-ugers reglen, skullet gives dem et tilbud om passende arbejde i den private eller offentlige sektor med løntilskud fra staten, dvs. at de langtidsledige herefter har undgået "utförsäkring", idet de efter et sådant arbejdstilbud påny har opfyldt 26-ugers beskæftigelsesbetingelsen for at oppebære arbejdsløshedsdagpenge. Det bemærkes herved, at der dog nu overvejes en ændring i arbejdstilbudsordningen for så vidt angår medlemmer, der skal have 2 arbejdstilbud.

Med hensyn til de økonomiske vilkår for langtidsarbejdsløse, der har måttet overgå fra arbejdsløshedsdagpenge til socialhjælp anføres det i forslaget, at denne hjælp i Sverige og Danmark kun udgør ca. halvdelen af niveauet for arbejdsløshedsdagpenge. Socialministeriet har i denne forbindelse påpeget, at maksimum for arbejdsløshedsdagpengene for tiden er 104800 kr., om året, og at forbigående hjælp efter bistandsloven, der udmåles individuelt, normalt vil udgøre ca 40–45000 kr. årligt, men at dette beløb er skattefritt i modsætning til arbejdsløshedsdagpengene, der er et skattepligtigt beløb. Selv om arbejdsløshedsdagpengene nok giver den reelt største hjælp kan socialhjælpen dog være bedre, idet forhold som f. eks. ligningsmæssige fradrag, formue, ægtefælleindkomst, børn (daginstitutionsbetaling) har betydning for, hvilken af støtteformerne, der reelt giver den højeste økonomiske dækning.

Under hensyn til, at arbejdsløshedsforsikrings- og øvrige sociale forsikringsordninger samt de sociale bistandsordninger er meget forskellige i de nordiske lande med hensyn til betingelserne, varighed, niveau, finansiering m. v., og til at langtidsarbejdsløse udgør en enkelt og mindre gruppe af de persongrupper, overfor hvilke en særindsats er påkrævet fra samfundets side, og hvis problemer derfor i hvert af landene også må løses under hensyntagen til og i overensstemmelse med indsatsen over for sådanne øvrige grupper samt til landets økonomiske ressourcer, anser arbejdsministeriet det indtil videre for inkonsekvent og næppe formålstjenligt at søge gennemført en "utredning" med henblik på tilvejebringelse af fælles nor-

diske regler om støtte og hjælp udelukkende til gruppen af "utförsäkrade" arbejdsløse.

Det tilføjes, at Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg, NAUT, i 1984 har iværksat et projekt om langtidsarbejdsløshed, omfattende en sammenlignende analyse af arbejdsmarkedstiltagernes rolle i løsningen af langtidsarbejdsløshedsproblemet.

København, den 18. oktober 1984

P. m. v.

E. b.

Niels Ole Andersen

Dansk Arbejdsgiverforening:

Forslaget tager udgangspunkt i, at der med et stigende antal arbejdsløse i de nordiske lande findes stadig flere personer, som rammes økonomisk hårdt. Baggrunden anføres at være, at de efter en længere ledighedsperiode mister retten til arbejdsløshedsunderstøttelse og i stedet henvises til de sociale myndigheder for økonomisk bistand til sikring af deres forsørgelse.

Det anføres, at 19 pct. af de ledige i Danmark ikke får økonomisk støtte fra arbejdsløshedskasse og derfor i de fleste tilfælde er henvist til det sociale bistandssystem. Det drejer sig overvejende om personer, som ikke *er blevet* berettiget til at modtage dagpenge, fordi de enten ikke har ladet sig arbejdsløshedsforsikre eller ikke har været medlem af en arbejdsløshedskasse i tilstrækkelig lang tid til at opnå dagpenget.

Det må bemærkes, at der ikke i medlemsforslaget er henvist til eksisterende lovgivning i Danmark, som netop tager sigte på at give de langtidsledige et arbejdstilbud. Disse arbejdstilbud indebærer, at de langtidsledige genoptjener tilstrækkelig erhvervsanciennitet til fortsat at kunne oppebære arbejdsløshedsdagpenge.

Efter DA:s opfattelse er det således et problem af meget ringe omfang, medlemsforslaget tager sigte på.

Man må tværtimod pege på, at arbejdsløshedsforsikringssystemet i for ringe grad opfylder sit formål at skabe økonomisk dækning i tilfælde af *midlertidigt* indtægtsbortfald til personer, som normalt har en fast tilknytning til arbejdsmarkedet. De meget gunstige økonomiske vilkår, som findes i det danske arbejdsløshedsforsikringssystem, kan have overvurderet den reelle ledighed ved dels at have øget tilgangen til arbejdsstyrken, dels at fastholde personer i systemet.

I stedet for særforanstaltninger til specielle grupper af ledige vil der være behov for en arbejdsmarkedspolitisk indsats, som i højere grad orienteres mod de problemer, der allerede findes med hensyn til at skabe en rimelig

balance mellem udbud af og efterspørgsel på arbejdskraft inden for det normale arbejdsmarked.

Arbejdsgiverforeningen kan på denne baggrund ikke anbefale, at det nævnte forslag til Nordisk Råd nyder fremme.

København, den 21. august 1984

Dansk Arbejdsgiverforening

Hans Skov Christensen

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet konstaterar inledningsvis, att frågan om de arbetslösas ställning för närvarande är mycket aktuell i Finland i och med att arbetslöshetsskyddet är föremål för revideringar. Dessutom har man i vårt land nyligen infört ett nytt system för utkomstskydd för arbetslösa, vilket träder i kraft räknat från och med början av år 1985. Lagen om utkomstskydd för arbetslösa (602/84) innebär bl. a., att utkomstskyddet även inbegriper arbetslös person som står till arbetsmarknadens förfogande. Med stöd av nämnda lag utbetalas dagpenning avvägd enligt förtjänsten för femhundra dagar under fyra på varandra följande kalenderår, vartill kommer att till personer som fyllt 55 år utbetalas därutöver för tvåhundra-femtio dagar dagpenning avvägd enligt förtjänsten. Betalningsperioden för behovsprövad grundpenning är däremot inte tidsbegränsad, utan grunddagpenningen utbetalas för hela arbetslöshetsperioden till personer som är 17–64 år.

Den nordiska arbetsgruppen som behandlat revideringen av 1976 års arbetslöshetsförsäkringsavtal har ansett det vara av största betydelse att man lyckas förhindra att det uppstår situationer, där en person som flyttar från ett nordiskt land till ett annat skulle ställas helt och hållet utanför utkomstskyddet. Eftersom den period för vilket utkomstskyddet gäller varierar i de olika nordiska länderna, förefaller det uppenbart att man inte helt kan undgå situationer, där personer ställs utanför utkomstskyddets ram.

Social- och hälsovårdsministeriet önskar ytterligare framhålla att man för närvarande i vårt land bedriver ett omfattande utredningsarbete inom det område som berörs i det nu aktuella medlemsförslaget. Med stöd av redan färdigställda rapporter och pågående utredningar torde man kunna få en någorlunda tillfredsställande bild av situationen i vårt land.

Med stöd av vad som ovan anförts konstaterar social- och hälsovårdsministeriet att det för egen del förordar att man utreder möjligheterna för hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa ytterligare kunde utvecklas.

Helsingfors den 13 september 1984

Vappu Taipale
Minister

Karl Johan Krokfors
Sekreterare för internationella ärenden

Arbetskraftsministeriet:¹

I Finland kan en arbetslös för garanterande av uppehållet få antingen arbetslöshetsersättning enligt sysselsättningslagen (23.12.1971/946) eller arbetslöshetsbidrag enligt lagen om nationella arbetslöshetskassor (23.3.1934/125).

Arbetslöshetsersättning betalas åt arbetsdugliga och arbetsvilliga personer, för vilka man inte kunnat ordna arbete eller utbildningsmöjligheter och som därför behöver ekonomiskt stöd. För utbetalningen av arbetslöshetsersättning finns ingen tidsbegränsning, och sålunda upphör utbetalningen av ersättningen inte på basen av arbetslöshetens varaktighet. Det enda fallet då utbetalningen av arbetslöshetsersättning delvis upphör på basen av arbetslöshetens varaktighet kommer i fråga då en person går i arbetslöshetspension, dvs. övergår till ett annat inkomstsystem.

Arbetslöshetsbidrag betalas till arbetslöshetskassornas medlemmar, som uppfyller de villkor som gäller för utbetalningen. För utbetalningen av arbetslöshetsbidrag har fastställts maximitider. Inom ett kalenderår betalas arbetslöshetsbidrag för högst 200 arbetslöshetsdagar och under tre på varandra följande kalenderår för högst 500 dagar. En person som åtnjuter arbetslöshetsbidrag under den lagstadgade maximitiden har rätt att erhålla arbetslöshetsunderstöd så snart utbetalningen av bidragen upphört.

Däriigenom blir en arbetslös person inte utan arbetslöshetsskydd efter det att utbetalningen av arbetslöshetsbidrag har upphört. Då man vid beviljandet av arbetslöshetsbidrag inte beaktar den sökandes behov av ekonomiskt stöd på samma sätt vid beviljandet av arbetslöshetsersättning, leder detta i vissa fall till att ifrågavarande person inte får arbetslöshetsersättning efter det att utbetalningen av arbetslöshetsbidrag upphört, då man anser att personen inte är i behov av sådant ekonomiskt stöd som utbetalas i form av arbetslöshetsersättning. Detta tillsammans med att arbetslöshetsersättningen är mindre än arbetslöshetsbidraget innebär att den ekonomis-

¹ Yttrandet översatt från finska.

ka situationen för långvarigt arbetslösa försvagas, även om sådana personer inte kan anses stå utanför arbetslöshetsskyddet.

De ekonomiska och andra problem som långvarig arbetslöshet medför har man försökt lösa genom att prioritera de långvarigt arbetslösa då arbetsplatser inom staten, kommunerna och kommunalförbunden har anvisats åt arbetstagare. Till dessa arbeten skall anvisas sådana arbets sökande vilkas behov av arbete är störst. Därvid bör beaktas hur länge den sökandes arbetslöshet har varat, familje- och försörjningssituationen, de faktorer som försvårar en återgång till arbetslivet samt andra omständigheter. För att skapa arbete åt de långvarigt arbetslösa, betalas också åt arbetsgivarna understöd, genom vilket man försöker medverka till att arbetssökanden som länge gått arbetslös skall få ett arbete och därigenom sin utkomst.

Arbetslöshetsskyddet kommer att förändras i början av 1985, då en ny arbetsskyddslag träder i kraft. Enligt den nya lagen har följande personer rätt till arbetslöshetsdagpenning: personer som anmält sig till Arbetskraftsbyrån, personer som söker heltidsanställning, personer som är arbetsdugliga men arbetslösa och som finns till förfogande för arbetsmarknaderna, men åt vilka man inte kunnat anvisa vare sig arbete eller utbildning. Arbetslöshetsdagpenning utbetalas antingen i form av grunddagpenning eller i dagpenning i relation till inkomsterna.

Grunddagpenning betalas åt personer som är i behov av ekonomiskt stöd och som uppfyller de allmänna kraven för erhållandet av arbetslöshetsdagpenning. Grunddagpenning utbetalas utan tidsbegränsningar. Grunddagpenning betalas inte för den period, under vilken personen har rätt till dagpenning i relation till inkomsterna.

Dagpenning i relation till inkomsterna utbetalas till sådana medlemmar i arbetslöshetskassan, som har varit försäkrade minst under de sex föregående månaderna och som i övrigt uppfyller de krav som erhållande av dagpenning i relation till inkomsterna förutsätter. Dagpenning i relation till inkomsterna utbetalas maximalt för 500 arbetslöshetsdagar under fyra på varandra följande kalenderår. Åt en person som fyllt 55 år före utgången av ovan nämnda maximitid kan ytterligare utbetalas dagpenning i relation till inkomsterna för högst 250 dagar. Dagpenning i relation till inkomsterna minskar med 20 % sedan dylik dagpenning erhållits för 100 dagar.

Sålunda konstaterar Arbetskraftsministeriet att enligt den gällande lagstiftningen om arbetslöshetsskyddet i Finland blir ingen arbetslös utan arbetslöshetsskydd på grund av långvarig arbetslöshet på det i medlemsförslaget framställda sättet.

Helsingfors den 29 augusti 1984

Urpo Leppänen
Arbetskraftsminister

Holger Quick
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 30 juli 1984 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC:

Understödet vid arbetslöshet, stödets storlek, villkoren för dess utbetalning och den tidsrymd under vilket stödet utbetalas är enligt vår åsikt typiskt sådana frågor som bör behandlas på nationell nivå. Dessa frågor borde övervägas utgående från de enskilda ländernas behov och resurser. Det är inte ändamålsenligt att inom ramen för det nordiska samarbetet kringskära medlemsstaternas möjligheter att begränsa utbetalandet av arbetslöshetsunderstödet till en viss tidsrymd.

Det problem som beskrivs i medlemsförslaget existerar inte i Finland. Den arbetslöse har möjlighet att, sedan tidsfristen för arbetslöshetsförsäkringsersättningen utgått, få av staten finansierad arbetslöshetsersättning under en obegränsad tidsrymd, om han är i behov av ekonomiskt stöd. Detta system bibehålls också sedan den nya arbetslöshetsskyddslagen trätt i kraft 1.1.1985.

Vår uppfattning är att Nordiska ministerrådet inte bör skrida till några som helst åtgärder på basen av medlemsförslaget.

Däremot anser vid det viktigt, att de problem som sammanhänger med utbetalningen av arbetslöshetsunderstödet då ett nordiskt land permitterar ett annat nordiskt lands medborgare, får en snabb lösning.

Helsingfors den 23 augusti 1984

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Aarne Helle

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC

P. Merenheimo

Island

Socialministeriet:¹

Som framgår i motiveringen för medlemsförslaget varierar de regler avsevärt som gäller i de nordiska länderna om den tidsrymd under vilken arbetslöshetsstöd utbetalas. Tidsrymden varierar från 180 dagar här i landet till 300/450 i Sverige. Gällande nordiska överenskommelser om social

¹ Yttrandet översatt från isländska.

säkerhet och gemensam nordisk arbetsmarknad bygger på den huvudregeln att nordisk medborgare som vistas och arbetar i annat nordiskt land har samma rätt till bl. a. arbetslöshetsersättning som vistelselandets medborgare. Detta leder till att t. ex. svensk medborgare, som arbetar i Island och sedan blir arbetslös, erhåller arbetslöshetsunderstöd enligt isländska regler men inte svenska, dvs. i 180 dagar i stället för 300/450 dagar. Det bör betonas i sammanhanget att uppgifter inte föreligger om antalet personer som t. ex. under det gångna året har utförsäkrats i Island. Den ökade efterfrågan på finansiellt stöd från kommunerna, som har märkts på sistone, tyder dock på att det rör sig om en del personer men kommunerna har som bekant försörjningsplikt gentemot personer utan inkomst och däribland dem som har utförsäkrats. Vid möte mellan representanter för Íslands kommunförbund och staten i våras uttryckte representanter för kommunförbundet det önskemålet, att de paragrafer i lagen om arbetslöshetsstöd som gäller för arbetslöshetsstöd och som rör kommunerna skall revideras, inte minst med hänsyn till den tidsrymd under vilken stödet utbetalas.

Enligt vad som ovan har anförts anses det vara en naturlig målsättning att samordna de regler om arbetslöshetsstöd som gäller på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. I praktiken föreligger dock vissa svårigheter på grund av hur varierande de regler är som gäller på området i de nordiska länderna. Det som förmodligen torde kunna ge resultat vore att länderna gemensamt strävade efter harmonisering av gällande lag på detta område under en bestämd tidsperiod.

Detta medlemsförslag skulle eventuellt kunna utgöra början till en sådan harmonisering.

Reykjavík den 27 juni 1984

Hallgrímur Dalberg

Norge

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Regjeringen fremmet våren 1984 en Ot. prp. om endringer i folketrykkeloven kap. 4, Stønad under arbeidsløyse. Siktemålet med endringene var å bedre de langtidslediges trygdesituasjon. Bl. a. ble stønadstidens lengde økt vesentlig. Stortinget vedtok fremlegget, og endringene ble satt i kraft fra 2. juli 1984.

Kommunal- og arbeidsdepartementet har ikke vurdert situasjonen for de øvrige grupper som er nevnt i medlemsforslaget. Det foreligger heller ikke aktuelle planer om å foreta slike vurderinger.

En ser det som lite hensiktsmessig å sette i gang utredning av disse spørsmål på nordisk plan, før det er avklart om det er aktuelt å utrede disse spørsmål på det nasjonale plan.

Oslo, 29. oktober 1984

Arne Rittedal

Eva Birkeland

Norsk arbeidsgiverforening:

Det pekes i forslaget på at 36 % av de registrerte arbeidsløse i Norge ikke hadde rett til arbeidsløshetsstrygd. Dette ifølge en rapport om arbeidsløshetens kostnader i Norden. Et slikt tall – selv om det kan synes høyt – gir imidlertid ikke noe grunnlag for direkte inngripen med ytterligere støttemidler fra myndighetenes side. Grunnen til dette er etter Norsk arbeidsgiverforenings oppfatning følgende:

For å kunne motta arbeidsløshetsstrygd er kravet at en i det foregående år skal ha hatt en inntekt på minst 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Grunnbeløpet i folketrygden er for tiden kr. 24.200:– og 3/4 av dette er kr. 18.150:–. Kravet til opptjent inntekt for å få stønad er altså satt meget lavt. En må derfor trekke den konklusjon at flertallet av de som ikke mottar stønad heller ikke har vært i inntektsgivende arbeid i tiden før de registrerte seg som arbeidsløse. Det er viktig i den forbindelse å være oppmerksom på at det har vært en økende registreringstilbøyelighet blant nye arbeidstakere. Dette fordi de i større utstrekning enn før nå har muligheter for å komme med på forskjellige arbeidsmarkedstiltak som myndighetene har satt i verk dersom de registrerer seg.

Man kan også miste rett til arbeidsledighetstrygd dersom man er arbeidsløs så lenge at arbeidsløshetsstrygden av den grunn bortfaller. Inntil 1. juli 1984 ville man miste retten til arbeidsløshetsstrygd for en periode av 26 uker dersom man hadde vært arbeidsløs utover 40 uker. Denne regelen er nå forandret slik at man må ha vært arbeidsløs i 80 uker for ikke å motta arbeidsløshetsstrygd. Grunnlaget for spesiell støtte til langtidsledige er derved bortfalt.

Arbeidsløshetsstrygden skal virke som en forsikring mot inntektsbortfall som skyldes tap av inntektsbringende arbeid. Vi har påvist at de aller fleste av de som faller utenfor stønadsordningene ikke har hatt inntektsbringende arbeid i tiden før de ble registrert som arbeidsløse eller har vært arbeidsløse i over 80 uker. Deres problem synes derfor ikke å være inntektsstøtte, men aktiv innsats for å skaffe dem arbeid. Det er dessuten fare for at dersom en innfører en eller annen form for støtte utenom den støtten som kommer gjennom arbeidsmarkedstiltakene, så vil dette redusere tilbudet

av arbeidskraft fra disse gruppene. Det er en situasjon som vi ikke anser som ønskelig.

Norsk arbeidsgiverforening er derfor av den oppfatning at det ikke er noen grunn till å utrede noen form for spesiell støtte til grupper av registrerte arbeidsledige som idag ikke mottar arbeidsledighetstrygd utover den støtte som allerede gis gjennom arbeidsmarkedstiltak.

Oslo, 31. juli 1984

Norsk arbeidsgiverforening

Pål Kraby

Sverige

Socialstyrelsen:

Antalet utförsäkrade arbetslösa ökar. Dessa arbetslösa blir i regel hänvisade till socialbidrag för sin försörjning. Bidraget utgår först efter en individuell bedömning av behovet varvid hänsyn tas till om behovet kan tillgodoses på annat sätt, t ex genom att realisera kapitalvaror. Socialbidragets storlek varierar avsevärt mellan olika kommuner i Sverige. De vägledande socialbidragsnormerna varierar i de olika kommunerna från 70 till 140 procent av basbeloppet.

Med hänsyn till vad som anförts och att en allmän strävan bör vara att införa generella stöd och bidrag tillstyrker socialstyrelsen medlemsförslaget om nordiskt program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa.

Stockholm den 10 september 1984

Carl-Anders Ifvarsson

Eivor Nilson

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

— — — Bakgrunden till förslaget är det ökade antalet arbetslösa i Norden. Även långtidsarbetslösheten har ökat och de sociala konsekvenserna härav drabbar hårdast dem för vilka arbetslöshetsersättning har upphört att utgå. I förslaget till ny nordisk överenskommelse om förmåner vid arbetslöshet anges inte på vilket sätt de utförsäkrade skall få sin försörjning.

I Sverige finns from den 1 oktober 1983 en möjlighet för arbetslösa medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna att hos arbetsförmedlingen begära att få ett beredskapsarbete när de har mindre än 50 ersättningsdagar av pågående ersättningsperiod kvar och inte har upparbetat rätt till ny ersättningsperiod. Från början hade endast medlemmar under 60 år denna möjlighet men from den 1 juli 1984 gäller den alla kassamedlemmar.

För dem som uppbär kontant arbetsmarknadsstöd och närmar sig ersättningsperiodens slut finns inte samma möjlighet att begära ett beredskapsarbete som för medlemmar i erkänd arbetslöshetskassa.

Arbetsmarknadsstyrelsen kan för sin del tillstyrka att en utredning genomförs. I ett läge då långtidsarbetslöshet och utförsäkring ökar, är det av särskilt stor vikt att utveckla arbetsmarknadspolitiska insatser för att bryta långvarig arbetslöshet och att utnyttja de resurser samhället satsar på arbetsmarknadspolitiken på mer konstruktiva insatser än enbart kontantstöd. Ett erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna kan härvidlag vara betydelsefullt.

Solna den 4 september 1984

Allan Larsson

Bo Jangenäs

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Yrkandet i medlemsförslaget är att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna utformas på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Förslagsställarna nämner att det i Sverige utöver arbetslöshetsförsäkringsstödet också finns ett helt statligt kontantstöd till icke försäkrade som kan utgå under 150 dagar. Vi vill påpeka att stödtiden är 300 dagar för den som uppnått 55 år innan ersättningsperioden gått till ända. I medlemsförslaget sägs vidare att de som uttömt sin rätt till arbetslöshetsersättning ofta blir hänvisade till socialhjälpförmåner. Med åberopande av en av Nordiska ministerrådet nyligen utgiven delrapport från en undersökning om arbetslöshetens kostnader i Norden hävdas att socialhjälpnivån i Sverige och Danmark endast utgör ca hälften av nivån för arbetslöshetsersättning. I vart fall vad gäller Sverige torde detta påstående kunna ifrågasättas. Enligt socialtjänstlagen som trädde i kraft den 1 januari 1982 har envar rätt till en "skälig levnadsnivå". Även om socialbidragsnormerna varierar mellan kommunerna har genom regeringsrättens avgöranden under senare tid etablerats en praxis som innebär en väsentligt högre nivå än vad som anges i medlemsförslaget.

Vi vill i detta sammanhang erinra om den diskussion som nyligen förts inom Arbetslöshetskassornas samorganisation och arbetsmarknadsstyrel-

sen att förkorta den maximala ersättningstiden vid arbetslöshet till 200 dagar och i stället erbjuda den arbetslöse ett beredskapsarbete. Det är ännu för tidigt att ha någon uppfattning om vad dessa diskussioner kan leda till.

Sammanfattningsvis anser vi inte att förslagsställarna anfört några övertygande skäl för att frågan om stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa skall utredas av Nordiska ministerrådet och avstyrker därför förslaget.

Stockholm den 13 september 1984

Svenska arbetsgivareföreningen
Sektor 2

Ulf Nilsson

Inge Svensson

Medlemsförslag

om harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden

(Väckt av Lennart Andersson, Gunnar Berge, Kaj Bärlund, Eiður Guðnason, Tyra Johansson, Inge Fischer Møller, Bernhardt Tastesen och Pekka Tuominen)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Juridisk udvalg:

Juridisk udvalg anbefaler medlemsforslaget og understreger den store betydning, som netop dette område må forventes at få frem til årtusindskiftet. Udvalget støtter bestræbelserne for at forsøge at harmonisere de nordiske landes lovgivning på området, så langt det er muligt.

København, den 30. oktober 1984

Bernhardt Tastesen

Formand

De nordiske industriforbunds fellesorgan:

— — — Når det skal tas standpunkt til behovet for en harmonisering av miljøvernlovgivningen i Norden må man først og fremst ta hensyn til at *alle* de nordiske land:

- Baserer miljøvernpolitikken på de samme grunnleggende forutsetninger
  - prinsippet om at forureneren skal betale, opprydningsprogrammer for eksisterende utslipp og tillatelse-/konsesjonssystemer for større enkeltutslipp.
- Har fått ny eller har revidert sin miljøvernlovgivning i løpet av de siste år. Alle de nordiske land har følgelig en moderne lovgivning bygget på de samme prinsipper, men tilpasset nasjonale tradisjoner. Dette medfører bl. a. en noe ulik behandlingsmåte og at avgjørelsen er lagt til forskjellige nivåer i forvaltningen – sentralt (Norge), sentralt/regionalt (Sverige og Finland), lokalt (Danmark).

De nordiske industriforbund er derfor av den mening at det på det nåværende tidspunkt hverken er nødvendig eller ønskelig med omfattende endringer i den generelle nasjonale miljøvern-lovgivning. Grunnlaget for en harmonisering av miljøkravene i de nordiske land foreligger ved at:

- Regelverket stort sett har samme ambisjonsnivå. Ulike miljøkrav medfører derfor normalt ikke konkurranseforvridninger av betydning for industrien innen de nordiske land. Konkurranseforvridninger kan imidlertid oppstå mellom andre land og Norden. De nordiske land bør derfor arbeide for en internasjonal harmonisering av miljøkravene.
- Virkninger av utslipp i andre nordiske land skal ifølge Nordisk miljøvernkonvensjon vurderes og tas hensyn til på samme måte som virkningene i eget land.

De nordiske industriforbund ser imidlertid enkelte felter hvor man bør vurdere en harmonisering av lovverket. Dette er aktuelt f. eks. når:

- Lovgivningen ikke er fullt utviklet, jfr. medlemsforslagets omtale av erstatning ved forurensningsskader.
- Ulik lovgivning kan medføre konsekvenser for handelssamkvemmet.

Et viktig felt innen miljøområdet hvor ulik lovgivning medfører handelsmessige konsekvenser er kjemikaliesektoren. De nordiske industriforbund, arbeidsgiverforeninger og kjemiforbund har flere ganger overfor Nordisk Ministerråd tatt opp behovet for harmonisering av regelverket vedrørende klassifisering og merking av kjemikalier. Slik situasjonen er i dag er det unødvendig mange forskjeller som medfører betydelige praktiske problemer for næringslivet. Vi er kjent med det arbeide Ministerrådet har iverksatt, bl. a. aktivitetene for å få en harmonisert klassifisering og merking med hensyn til kreftisiko. Erfaringer så langt viser imidlertid at det er vanskelig å få de nasjonale myndigheter til å avvente arbeidet på nordisk plan. Vi tror derfor Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd bør konsentrere sitt arbeid om slike praktiske arbeidsoppgaver fremfor å iverksette nye utredninger om en harmonisering av den generelle miljøvernlovgivning innen Norden.

Oslo, 25. september 1984

Knut Lofstad

Danmark

Justitsministeriet og Miljøministeriet:

Forslagsstillerne har bl. a. under henvisning til de hidtidige bestræbelser i Nordisk Råd med hensyn til en harmonisering af miljøbeskyttelseslovgivningen i Norden henstillet, at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at tage spørgsmålet om en overordnet nordisk rammelovgivning på miljøområdet op til undersøgelse.

Forslagsstillerne har henvist til, at der i forbindelse med gennemførelsen af nordisk miljøbeskyttelseskonvention var overvejelser om retningslinier for harmonisering af miljøbeskyttelseslovgivningen, men at sådanne ikke var blevet optaget i konventionen. Siden har der i Nordisk Råd været bestræbelser på en harmonisering, men ministerrådet har fundet det mest hensigtsmæssigt, at harmoniseringen skete gennem det praktiske arbejde på de forskellige delområder.

Uanset, at de faktiske uligheder på området kan forekomme små, finder forslagsstillerne fortsat, der er behov for en harmonisering. Indtil slutningen af 1970'erne har bestræbelserne sigtet på forebyggende virkemidler, men siden 1979 er spørgsmålet om erstatning for miljøskader blevet taget op, og der er i Norge og i Sverige gennemført et udvalgsarbejde. På baggrund heraf overvejes der på departementsniveau i Norge og Sverige en lovgivning på området.

Endelig har forslagsstillerne henvist til, at der i Sverige i 1983 er fremlagt en miljøbeskyttelsesbetænkning, som indeholder forslag til forbedring af lovgivning om indgriben mod og kontrol med miljøfarlig virksomhed, bl. a. om sanering af skadede områder.

Det danske miljøministerium skal under henvisning til det stillede forslag indledningsvis bemærke, at forslaget i den foreliggende form efter ministeriets opfattelse er for vidtgående.

Miljøministeriet har gennem det nordiske samarbejde bestræbt sig på, at der skete en harmonisering, af reguleringen af miljøområdet i de nordiske lande. Udviklingen på miljøbeskyttelsesområdet går så hurtigt, at der til stadighed opstår behov for nye reguleringer, hvilket bl. a. er baggrunden for, at den danske miljøbeskyttelseslov er udformet som en rammelov.

Uanset, at miljøbeskyttelseslovgivningen er en rammelov, har det i det forløbne år flere gange været nødvendigt at gennemføre lovændringer eller nye love, for at miljøbeskyttelseslovgivningen har kunnet følge med udviklingen. Man har således ændret miljøbeskyttelsesloven og gennemført nye love på særlige områder, så som oprydning af gamle kemikalieaffaldsdepoter, og begrænsning af svovldioxidforurening fra kraftværker. Overordnede retningslinier for de enkelte landes miljøbeskyttelseslovgivninger vil efter Danmarks opfattelse kunne få den utilsigtede virkning at hæmme mulighederne for gennem miljøbeskyttelseslovgivningen at få reguleret de områder, hvor det skulle vise sig nødvendigt med en lovgivning.

Hertil kommer, at de materielle krav på miljøbeskyttelsesområdet i vidt omfang fastsættes administrativt, enten ved generelle regler i henhold til miljøbeskyttelseslovgivningen, eller ved konkrete afgørelser truffet i henhold til lovgivningen eller administrativt fastsatte regler. En harmonisering på miljøbeskyttelsesområdet vil således, som det også hidtil har været ministerrådets opfattelse, mere hensigtsmæssigt kunne gennemføres gennem et samarbejde på de enkelte delområder.

For så vidt angår erstatningsansvar for miljøskader bemærkes det, at de danske regler herom bygger på almindelige erstatningsretlige regler, dvs., at der ifaldes ansvar efter en culparegel, som forudsætter, at skadevolderen har handlet forsægtligt eller uagtsomt. På enkelte områder er der dog i lovgivningen fastsat regler om et objektivi ansvar for skadevolderen, ligesom der er eksempler på, at domstolene på visse områder skærper det almindelige culpaansvar, f. eks. ved at omlægge bevisbyrden til skadelidtes fordel.

I Norge og Sverige er der afgivet betænkninger med lovforslag, der bygger på, at der som hovedregel skal gælde et objektivi ansvar for skadevolderen for miljøskader.

Fra dansk side finder man ikke, at der for tiden er grundlag for at søge gennemført lovregler om erstatningsansvar for miljøskader, og man finder derfor heller ikke, at der på dette område for tiden er grundlag for en fælles nordisk rammelovgivning.

Det tilføjes, at man fra dansk side følger udviklingen i de øvrige nordiske lande og man forventer, at det nordiske samarbejde på miljøbeskyttelsesområdet vil fortsætte på den måde, at landene holder hinanden underrettet om udviklingen, og at der holdes nordiske møder i det omfang, der måtte være behov for det.

København, den 13. september 1984

Henrik Wichmann

Finland

Justitieministeriet:

Såsom i motiveringen till medlemsförslaget konstateras, har i det s. k. Helsingforsavtalet intagits en strävan till att förenhetliga miljöskyddsreglerna för att uppnå största möjliga överensstämmelse i fråga om normer och riktlinjer för utsläpp av föroreningar, användning av miljögifter och andra störningar i miljön. Hittills har förenhetligandet av de miljöpolitiska åtgärderna skett i form av gemensam projektverksamhet.

På justitieministeriet ankommer för närvarande från miljölagstiftningens område beredningsansvaret för vattenlagstiftningen samt beredningsansvaret inom skadeståndsrätten och straffrätten, vilka vardera har behov av specialstadganden rörande miljön. I medlemsförslaget har behandlats det samarbete som avser att förenhetliga ersättningssystemen för miljöskador, i vilket justitieministeriet för Finlands del har deltagit. I samarbetet har den omständigheten, att kodifieringen av den finska miljölagstiftningen ligger klart efter de övriga nordiska länderna, utgjort en svårighet. I Finland har miljölagstiftningen hittills utvecklats närmast på basen av speciallagar, medan speciellt regleringen av utsläpp i de övriga nordiska länderna har förverkligats med hjälp av enhetliga miljöskyddslag.

Den utredning av frågan om en övergripande nordisk ramlagstiftning inom miljöskyddet som föreslås i medlemsförslaget bör stödas utgående från och med beaktande av Helsingforsavtalet. Det är skäl att så snart som möjligt utreda, vilket slag av förenhetligande det finns behov av och möjligheter till. På basen av ett sådant utredningsarbete kunde man mer specificerat bedöma om det är skäl att förenhetliga endast kraven på miljöns tillstånd eller också regleringssystemen i sin helhet, däri inräknat medlen och förfaringsätten för förhandskontroll.

Helsingfors den 7 september 1984

Christoffer Taxell

Justitieminister

Antti Kivivuori

Avdelningschef

Jord- och skogsbruksministeriet¹:

Såsom i motiveringen till medlemsförslaget konstateras, visar miljöskyddslagstiftningarna i de olika nordiska länderna betydande likheter. Detta är naturligt, eftersom miljöproblemen mycket långt är av samma typ, även om de till många delar befinner sig i olika stadier. Dessutom har det livliga umgänget mellan de nordiska länderna i allmänhet varit ägnat att leda till enhetliga drag såväl i lagstiftningen som i förvaltningsprocedurerna.

Härvidlag skall man dock komma ihåg, att trots vissa liknande utgångspunkter finns det mellan länderna skillnader, som spelar en roll bland annat för miljöskyddslagstiftningen. Till dessa beaktansvärda skillnader hänförs bland annat olikheterna i naturförhållandena, bosättningens och

¹ Yttrandet översatt från finska.

befolkningens lokalisering, näringsstrukturen, industrin och dess lokalisering ävensom i naturtillgångarna och vid deras exploatering. Jord- och skogsbruksministeriet anser att dessa skillnader ställer olika krav på lagstiftningens innehåll. Då stadgandena om miljöskyddet allt oftare ingår i den materiella lagstiftningen, bland annat vad beträffar exploateringen, skötseln och skyddet av naturtillgångarna, är det svårt att tänka sig att en samnordisk ramlag skulle ha något att erbjuda när det gäller att beakta och främja skyddssynpunkterna. Till exempel vid reformen av skogslagstiftningen i Finland undersöks om det är möjligt att i en större utsträckning än nu införa alternativa förfaringssätt vid behandlingen av skogarna i syfte att realisera mångsidigt utnyttjande och landskapsskydd. Synpunkterna på skyddet och skötseln av skogsnaturen ansluter sig i allmänhet till en riktig realisering av praktiska åtgärder, och på detta utövar lagstiftningen mycket litet inflytande; däremot skapar berörda myndigheters och experters attityder och sakkunskap grunden för åtgärder som är riktiga med tanke på miljöskyddet. Motsvarande drag finns även vid exploateringen av övriga naturtillgångar.

Vid det egentliga utvecklandet av lagstiftningen om förebyggandet av miljöförorening samt om naturskydd och landskapsskydd har man i allmänhet haft mycket noggranna uppgifter om situationen och utvecklingsidéerna för motsvarande lagstiftnings del i de övriga nordiska länderna. Detta har i sak harmoniserat beredningen av lagstiftningen. Det är klart att i synnerhet vid beredningen av stadganden i anslutning till internationella miljöskyddsfrågor skall man stå i nära samarbete med grannländerna.

Jord- och skogsbruksministeriet anser det ej bevisat att ett verkligt behov av en helhetsbetonad nordisk ramlagstiftning föreligger. Till beredningen av miljöskyddslagstiftningen ansluter sig allt oftare riktlinjer enligt internationella fördrag, och med luft- och vattenskyddet sammanhängande internationella synpunkter kan anses som harmoniserande faktorer, som beaktas vid författningsberedningen.

Helsingfors den 7 september 1984

Matti Kekkonen
Avdelningschef

Seppo Havu
Regeringsråd

Miljöministeriet:

Miljövårdslagstiftningen och -förvaltningen har utvecklats på många sätt i Finland sedan utredningen angående miljöretten i de nordiska länderna (NU 1976: 25) blev färdig. De viktigaste reformerna i den materiella lagstiftningen är lagen och förordningen om avfallshantering (673/1978 och 307/1979), luftvårdslagen och -förordningen (67/1982 och 716/1982), lagen och förordningen om förhindrande av havsföroreningar (298/1979 och 185/1981), lagen och förordningen om förhindrande av vattens förorening, försakad av fartyg (300/1979 och 297/1980), marktäcktslagen och -förordningen (555/1981 och 91/1982) samt lagen och förordningen om begränsning av användningen av motordrivna fordon i terräng (606/1977 och 783/1977). Angående naturvården har utfärdats flera stadganden om inrättande av skyddsområden samt skydd av flora och fauna. Miljöförvaltningen har utvecklats genom grundandet av miljöministeriet (F om miljöministeriet 571/1972), som inledde sin verksamhet den 1.10.1983.

Flera från miljövårdssynpunkt centrala lagstiftningsprojekt är för närvarande aktuella. Dylika är i synnerhet revisionen av vattenlagen, byggnadslagen och oljeskyddslagstiftningen samt lagen om skydd av de rinnande vattnen. Även reformering av naturskyddslagen samt utarbetande av lagstiftningen angående kemikalier samt bullerbekämpningslagen är aktuella. De aktuella reformerna av lagstiftningen angående användningen av kärnenergi och strålsäkerhet samt miljöolägenheter som försakats av kemikalier är betydande från miljövårdssynpunkt.

De viktigaste uppgifterna gällande utvecklingen av miljövårdsförvaltningen under de kommande åren är effektiveringen av kommunala miljövårdsförvaltningen och överföringen av vattenstyrelsen till miljöministeriets kompetensområde under namnet vatten- och miljöstyrelsen. Viktigt är även ordnandet av förhållanden mellan hälsoförvaltningen och miljöförvaltningen.

I detta nu har var och en miljövårdssektor sina egna specialstadganden. Lagstiftningen är trots den senaste utvecklingen fortfarande bristfällig och delvis föråldrad. Den största nackdelen torde vara lagarnas oenhetlighet som tydligast yttrar sig som överlappande anmälnings-, tillstånds- och övervakningsförfaranden. Ett av de viktigaste medlen som används för uppnående av miljövårdsmålen är att bringa all verksamhet, som försakar miljöförorening, beroende av anmälnings- och tillståndsförfaranden. Till detta ansluter sig övervakningen som i synnerhet inriktar sig på uppfyllandet av tillståndsvillkoren. Frågan om vilka myndigheter som tar emot anmälningar, beviljar tillstånd och utför övervakning, är således synnerligen central med avseende på både miljövården och verksamheten som påverkar miljön. Till reformeringen av miljöförvaltningen i Finland ansluter sig intimt även frågan om att skapa ett enhetligt anmälnings-, tillstånds-

och övervakningssystem och det anses vara ett viktigt mål på kort sikt att inleda utredningen av detta.

Att skapa ett enhetligt beslutsfattande- och övervakningssystem förutsätter harmonisering av miljövårdens materiella normkomplex. Även de ekonomiska styrningsmedlen borde harmoniseras och effektiveras. Sålunda kommer man även i Finland att ta i övervägande stiftandet av en allmän ramlag för miljövården.

Det är skäl att fortsätta det konkreta samarbetet i miljörättsfrågan mellan de nordiska länderna. Artiklarna 30 och 31 i det nordiska samarbetsavtalet, Helsingforsavtalet, förutsätter samarbete inom miljövårdslagstiftningen. Enhetliga miljönormer skulle befrämja även tillämpningen av miljöskyddskonventionen mellan Finland, Norge, Sverige och Danmark i praktiken.

Att åstadkomma en täckande och harmoniserad ramlagstiftning i Norden kan vara ett mål värt att begrunda. Under de senaste åren har det skett tämligen många ändringar inom miljövårdslagstiftningen i samtliga nordiska länder. Därför vore det tillbörligt – i den mån resurserna medger – att upprepa den år 1976 utförda utredningen om miljörätten för att kunna dra upp riktlinjerna för eventuella konkreta samarbetsprojekt. Ett passande samarbetsprojekt kunde vara en utredning om möjligheterna att harmonisera systemen för ersättande av miljöskador.

Även Nordiska ministerrådet borde uppenbarligen överväga frågan om harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden och om tillsättande av en expertgrupp för detta arbete.

Helsingfors den 17 september 1984

Matti Ahde
Miljöminister

Satu Nurmi
Äldre regeringssekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är det viktigt att man inom de nordiska länderna så långt det är möjligt eftersträvar likartade och överensstämmande regler och lagstiftning inom miljöskyddets verksamhetsområde. Särskilt angeläget är detta självfallet då det är fråga om normer och regler för sådan belastning av miljön som direkt eller indirekt berör människans hälsa eller som genom luften och vattnet transporteras över ländernas gränser eller som överhuvudtaget belastar sådana ekosystem och naturtillgångar som kan anses vara gemensam egendom mellan staterna.

Som sådana problemställningar inom miljöskyddet som effektivare kan bearbetas med en enhetlig lagstiftning som grund är utsläppen av giftiga ämnen och föroreningar i luften och havet, hanteringen av tungmetaller och giftiga ämnen inom industrin, användningen av bekämpningsmedel inom jordbruket och skogsbruket och transporten över gränserna av farligt gods och problemavfall.

Viktigt är även att det utarbetas likartade normer inom de nordiska länderna för bedömningen av olika slag av miljöbrott samt åstadkoms överensstämmelse vad gäller verkningssgraden av straffbestämmelserna och skadeståndsreglerna vid miljöbrott.

Landskapsstyrelsen delar också den uppfattningen att miljöskyddslagstiftningen bör vara långt harmoniserad mellan de fördragsslutande staterna om den nordiska miljöskyddskonventionen skall få avsedd effekt. Till den nordiska miljöskyddskonventionens ikraftträdande på Åland har för övrigt Ålands landsting givit sitt bifall år 1976.

Under hänvisning till det ovensagda omfattar landskapsstyrelsen därför i princip medlemsförslaget och de tankegångar som där förs fram.

Däremot anser landskapsstyrelsen att det i förslaget icke tillräckligt tydligt framkommer om man med harmonisering av miljöskyddslagstiftningen syftar till att åstadkomma en övergripande gemensamt av de nordiska länderna antagen lag om miljöskydd eller om avsikten är att åstadkomma enhetliga bestämmelser inom ramarna för den nationella miljöskyddslagstiftningen. Medlemsförslaget text avgränsar icke heller på ett tillfredsställande sätt det aktuella ämnet så att det skulle framgå om t. ex. sådana till miljöskyddet hörande frågor som berör det gemensamma skyddet av olika nordiska ekosystem, florans och faunas även omfattas av diskussionen. Om så är fallet skulle ytterligare kunna anföras konkreta exempel på behovet av gemensamma nordiska insatser, såsom t. ex. vad gäller utformningen av bestämmelser för naturreservat, information till allmänheten etc.

Landskapsstyrelsen vill betona att den i detta skede icke kan ta ställning till efter vilka riktlinjer bästa möjliga harmonisering av miljöskyddsarbetet i Norden skall ske.

Landskapsstyrelsen vill dock understryka att den är av den uppfattningen att en likriktning av reglerna och lagstiftningen inom de nordiska ländernas miljöskydd icke får ske i den omfattningen och på ett sådant sätt att de olika länderna och de självständigt förvaltade områdena inom dessa berövas självbestämmanderätten inom den aktuella lagstiftningen.

Enligt landskapsstyrelsens uppfattning är i vissa fall, särskilt inom miljöskyddet, möjligheterna att anpassa regler och åtgärder till lokala förhål-

landen inom mycket begränsade regioner en värdefull tillgång och även en grundförutsättning för att nå ett tillfredsställande resultat.

Mariehamn den 5 september 1984

Folke Woivalin
Lantråd

Håkan Kulves
Miljövårdsintendent

Island

Utbildningsministeriet har i skrivelse den 28 september 1984 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Norge

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet mener at Norge har hatt og vil ha mye å vinne ved nordisk samarbeid på miljøvernområdet. Miljøverndepartementet mener imidlertid at et slikt samarbeid best skjer gjennom praktisk arbeid på de ulike delområdene. Arbeidet som pågår i dag er meget positivt og resultatrettet. Samarbeidet skjer på flere ulike plan, fra uformelle personlige kontakter til mer eller mindre faste arbeidsgrupper og traktatfestede samarbeidsorganer. Vi viser i denne forbindelse særlig til Nordisk Ministerråds program for nordisk samarbeid på miljøvernområdet for perioden 1983–87. Programmet følger opp landenes forpliktelser etter Helsingforsavtalen og den nordiske miljøbeskyttelseskonvensjonen og inneholder planer og forslag till samarbeid på ulike miljøvernområder.

Miljøverndepartementet mener således at en eventuell harmonisering av regelverket på miljøvernområdet best kan skje innen de ulike delområdene og ikke som foreslått ved en overordnet nordisk rammelov.

Oslo, 1. november 1984

Efter fullmakt
Richard G. Fort

Karen Jørgensen

Sverige

Statens naturvårdsverk:

Frågan om en harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden har diskuterats i olika fora sedan början av 1970-talet. Inte minst studerades möjligheterna till en sådan harmonisering i samband med tillkomsten av den nordiska miljöskyddskonventionen och sedermera, inom Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för miljöfrågor, i samband med diskussioner om konventionens tillämpning m. m.

Det har därvid framhållits, och erfarenheter synes också ha bekräftat, att gemensamma tillämpningsföreskrifter, riktlinjer, råd och anvisningar m. m. är av större betydelse för en enhetlighet i miljöskyddsarbetet i Norden än en gemensam övergripande lagtext (ramlagstiftning). Utarbetande av sådana tillämpningsföreskrifter m. m. pågår i inte obetydlig omfattning, bl. a. inom ämbetsmannakommittén och dess för närvarande åtta arbetsgrupper och ett tjugotal projektgrupper.

Naturvårdsverket vill i sammanhanget framhålla att miljövårdsfrågornas internationella karaktär ofta gör multilaterala, europeiska eller globala konventioner eller liknande mer betydelsefulla än enbart en till Norden begränsad ramlagstiftning, vilken likväl måste anpassas till en vidare krets av länder både inom och utom Europa.

Av det anförda torde framgå att naturvårdsverket inte finner tillräckliga skäl föreligga för ett bifall till medlemsförslaget om en övergripande nordisk ramlagstiftning på miljöskyddsområdet.

Stockholm den 6 juli 1984

Valfrid Paulsson

Ulf Hänninger

Koncessionsnämnden för miljöskydd:

Av "medlemsförslaget om en harmonisering av miljöskyddslagstiftningen i Norden" framgår att denna lagstiftning i de nordiska länderna i materiellt hänseende överensstämmer i väsentliga hänseenden. Koncessionsnämnden ifrågasätter därför om "en övergripande nordisk ramlagstiftning" erfordras på miljöskyddsområdet. Enligt vad nämnden under hand inhämtat från företrädare för naturvårdsverket sker ett fortlöpande samarbete mellan länderna i fråga om innehållet i riktlinjer m. m. Ett sådant samarbete utgör, enligt koncessionsnämndens mening, en lämplig form för att åstadkomma en någorlunda enhetlig tillämpning av tillåtlighetsreglerna i de olika länderna.

Stockholm den 4 juni 1984

Stig Olof Svärd

Stefan Jakobsson

Medlemsförslag om krigs- och våldsleksaker

(Väckt av Kirsti Kalle Grøndahl, Arvo Kemppainen, Inge Fischer Møller, Berit Oscarsson, Saara-Maria Paakkinen, Sture Palm, Jimmy Stahr och Pirkko Turpeinen)

Yttranden över medlemsförslaget

Danmark

Justitsministeriet:

Som begrundelse herfor henvises blandt andet til, at brug af krigslegetøj kan medvirke til at udvikle et aggressivt adfærdsmønster og kan virke afstumpende med den følge, at børn i højere grad accepterer vold i dagligdagen.

I den anledning kan man meddele, at det er justitsministeriets generelle synspunkt, at en egentlig nykriminalisering må forudsætte, at det er sandsynliggjort, at det, der ønskes forbudt, har en skadeværdi.

Efter det for justitsministeriet foreliggende findes det ikke at være tilstrækkeligt sandsynliggjort, at de nævnte salg er årsag til skade.

Justitsministeriet må på denne baggrund fraråde, at der gennemføres forbud mod salg af krigs- og voldslegetøj.

Det tilføjes, at legetøjsvåben efter omstændighederne kan være omfattet af et forbud efter våben- eller fyrværkerilovgivningen.

København, den 25. september 1984

P.m.v.

E.b.

Henrik Peytz

Industriministeriet:

På Industriministeriets område har forslaget tilknytning til lovgivningen om vareimport og om markedsføring. Der er ikke i denne lovgivning hjemmel til at fastsætte særlige bestemmelser vedr. krigs- eller voldslegetøj, og det ville stride mod de almindelige principper for denne lovgivning at fremsætte forslag om særlige forbud, som indeholdt i medlemsforslaget.

Industriministeriet kan derfor ikke anbefale forslaget.

København, den 30. augusti 1984

P.m.v.

Åge Andersen
Afdelingschef

Undervisningsministeriet:

Argumentationen for forslaget – at se børns beskæftigelse med krigs- og voldshandling reduceret – kan skolen helt tilslutte sig og arbejder på mange måder derpå.

Fremgangsmåden – at forbyde eller begrænse udbud af visse legesager – er fremmed for undervisnings- og opdragelsesprincipper, her er målet at få børn (og eventuelt forældre) til at *foretrække* andre lege og anden beskæftigelse ved at åbne nye muligheder.

En forbudspolitik, om man søgte den fremmet, kunne med rimelighed vende sig imod en række andre legetøjsarter, modedukker, sminkesæt o. l. og imod blade og bøger. Legetøj og bøger, der gengiver noget, der eksisterer, kan næppe bekæmpes ved forbud, som forudsætter en art censur, men kun ved støtte til de organisationer og grupper, der skaber nye lege- og underholdningsmuligheder, samtidig med at skolen søger at lære elever at vælge og vrage og indbyder forældre til at drøfte valg af legetøj, bøger og blade.

København, den 27. augusti 1984

P.d.v.

Kamma Struwe
Undervisningsinspektør

Arbejdsgruppen om Børn og Kultur:

Børns leg har til alle tider afspejlet de aktiviteter, som de voksne fandt væsentlige. Legetøjet er da også ofte næsten de samme redskaber, som de voksne betjener sig af, blot i formindsket målestok. Set på denne måde udgør legen en forberedelse til voksentilværelsen, en overgangsfase hvor børnene med deres legetøj endnu blot simulerer den virksomhed, de som voksne vil komme til at udføre med de virkelige redskaber. Dette gælder også for krigslegetøj. Da børnenes leg således er en afspejling af voksenlivet, er det derfor ikke børnenes krigslegetøj, der er problemet, men den betydning som den militære teknologi har i de voksnes verden. At forbyde salg af krigslegetøj vil derfor være som at bekæmpe en sygdom ved at slå termometrene i stykker.

At børn er så fascinerede af krig og vold er ubehageligt og uacceptabelt, men dette problem løses ikke ved at banalisere de egentlige årsager til krig og vold. Det er netop udtryk for en sådan banalisering at tro, at det er en medvirkende årsag til oprustning og krig, at våbenleverandørerne og soldaterne som børn har leget med krigslegetøj.

Et eventuelt forbud mod salg af krigslegetøj vil ikke fjerne børnenes fascination af krigen, som de stadig sammen med deres forældre vil møde på TV og i biografen. Børnenes behov for at lege krig vil således være uforandret, og et eventuelt forbud mod salg af krigslegetøj vil derfor medføre, at de ud over at være forbrugere, nu også i højere grad tvinges til at være producenter af krigslegetøj.

Arbejdsgruppen om Børn og Kultur ser derfor det fremsatte forslag som endnu et eksempel på den indskrænkning af børnenes aktivitets- og ytringsfrihed, som de voksne griber til, hver gang de frustreres over ikke at kunne forandre uacceptable forhold i deres egen verden.

Arbejdsgruppen om Børn og Kultur kan derfor ikke anbefale forslaget, som det er fremsat her.

København, den 5. september 1984

P.a.v.

Jan Helmer-Petersen
Sekretær for arbejdsgruppen

Forbrugerrådet:

I Danmark har Landsforbundet DUI – Leg og Virke igennem mange år forsøgt at få et forbud mod krigslegetøj, ligesom De Danske Husmoderforeninger har krævet stop for reklamer for krigslegetøj. Legetøjsbranchen i Danmark har tidligere fremhævet, at salget kun udgør under 1% af det

samlede legetøjssalg, og at salget var faldende. Forbrugerrådet mener på denne baggrund, at der i så fald ikke kan være tale om økonomiske problemer i forbindelse med indskrænkning af salg af sådant legetøj. Det er Forbrugerrådets opfattelse, at uanset det begrænsede salg er problemerne omkring krigslegetøj blevet forøget i de senere år, idet der markedsføres produkter af mere voldsomt og ubehageligt tilsnit end de mere harmløse produkter, man kendte til for en del år siden. Forbrugerrådet har endvidere noteret sig, at der i de nordiske lande samt på europæisk plan både i Europaparlamentet og i Europarådet arbejdes med at indskrænke produktion og salg af krigslegetøj og i stedet lægge vægt på legetøj, der er konstruktivt og udvikler kreativitet.

Forbrugerrådet kan derfor tilslutte sig Nordisk Råds medlemsforslag specielt under henvisning til, at legetøjsbranchen selv i reklamer anvender mottoet legetøj = læretøj, og at al leg udgør indlæring. Forbrugerrådet skal i øvrigt gøre opmærksom på, at man formentlig ikke kan vente resultater ad frivillighedens vej.

København, den 19. september 1984

Kirsten Nielsen

Formand

Finland

Justitieministeriet:

— — — Justitieministeriet har i sitt utlåtande med anledning av några riksdagsmäns skriftliga spörsmål, som gjordes år 1981, meddelat sig anse det vara viktigt att man fäster avseende vid kvaliteten på barns leksaker och eventuella men därav såväl ur social synvinkel som ur hälsosynvinkel. Detta är fortsättningsvis justitieministeriets ståndpunkt. Innan man börjar överväga åtgärder för att reglera utbudet av krigs- och våldsleksaker borde man ha tillgång till tillräckliga grunduppgifter i frågan. I Finland ankommer den reglering, som inverkar på utbudet av leksaker och också övervägandet av de grunduppgifter som behövs därför, i första hand på handels- och industriministeriet.

Helsingfors den 27 augusti 1984

Antti Kivivuori

Avdelningschef

Mikko Könkkölä

Lagstiftningsråd

Handels- och industriministeriet:

Med stöd av den lagstiftning som hör till handels- och industriministeriets förvaltningsområde kan de risker som konsumentvarorna medför för barnens hälsa begränsas och försöka avskaffas. Förutom den nuvarande livsmedelslagstiftningen har i de arbetsgrupper (betänkandena nr 1978: 14 och 1982: 16, promemoria 1984) som tillsatts av ministeriet beretts produktsäkerhetslagstiftning. Om produktsäkerhetslagstiftningen blev verklighet, skulle den ge större befogenheter än livsmedelslagstiftningen att ta upp leksakernas fysiska säkerhet bl. a. vad beträffar mekaniska risker.

Med hjälp av den gällande och planerade lagstiftning som hör till ministeriets förvaltningsområde kan dock inte de psykiska effekter motarbetas som bl. a. krigsleksaker kan ha på barnens andliga utveckling och hur deras världsbild formas. Ministeriets handelsavdelning anser att de negativa verkningar som handel med krigs- och våldsleksaker har bäst kunde minskas genom interna arrangemang inom leksaksbranschen. Därför kommer näringsstyrelsen eventuellt redan under hösten 1984 i samarbete med Centralförbundet för Barnskydd att utreda, om det är möjligt att i Finland få till stånd en överenskommelse, genom vilken importörerna och tillverkarna av krigsleksaker frivilligt skulle avstå från försäljning av ifrågavarande leksaker.

Enligt näringsstyrelsen är det viktigt att man försöker påverka barnets psykiska närmiljö i en positivare riktning än vad som är fallet i dag. Barnskyddskommissionen utreder som bäst denna fråga och kommer att senare lägga fram sina egna förslag.

Med hänvisning till vad som ovan anförts anser handels- och industriministeriets handelsavdelning att Nordiska rådets medlemsförslag (A684/j) inte enbart gäller handel med krigs- och våldsleksaker utan i stort även uppfostringsattityder. Därför kunde Nordiska rådet granska frågan i ett vidare perspektiv med tanke på hela den livsmiljö som barnen lever i.

Helsingfors den 28 augusti 1984

Kalervo Hentilä
Avdelningschef

Tarja Koivula
Handelssekreterare

Undervisningsministeriet¹:

— — — översänder undervisningsministeriet vördsamt närslutna yttranden, som avgivits av Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete och skolstyrelsen.

Sin slutliga ställning till medlemsförslaget kommer ministeriet att definiera i samband med att saken behandlas i de nordiska kultursamarbetsorganen.

Helsingfors den 21 september 1984

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet anser förslaget förverkligande vara en viktig och brådskande uppgift. Ytterligare anser social- och hälsovårdsministeriet, att rekommendationens innehåll borde vidgas så att den även skulle ha som målsättning förhindrandet av importering, produktion och tillverkning av krigs- och våldsleksaker i ifrågavarande länder. (På denna punkt hänvisas till bifogade av socialstyrelsen utarbetade memorandum i ärendet (*se Bihang*).

Enligt lagen om barnskydd som trädde i kraft från och med början av år 1984 har barnet rättighet till en trygg och stimulerande uppväxtmiljö, en balanserad och mångsidig utveckling samt prioritet till särskilt skydd.

Lagen förpliktigar socialnämnden och kommunens andra myndigheter att följa och utveckla barnens och ungdomens uppväxtförhållanden samt att avlägsna missförhållanden i uppväxtmiljön och att förebygga deras uppkomst. Barnskyddskommittén, vars verksamhetstid utgår i slutet av november 1984, förbereder vidare bl. a. ändringar av andra lagar som anknyter sig till reformen av lagen om barnskydd, som är nödvändiga för tryggandet av barnets situation i allmänhet. För dessa uppgifter är kommittén indelad i sektioner, av vilka sektionen angående barnet och kulturen utreder bl. a. skyddandet av barnet för kulturtillgång, som riskerar dess

¹ Yttrandet översatt från finska.

utveckling, samt barnets psykiska och sociala lekredskapskultur och -miljö (t. ex. krigsleksaker, den ensidiga och förvridna världsbilden leksakerna förmedlar osv.).

Helsingfors den 24 oktober 1984

Vappu Taipale

Minister

Anneli Vuorinen

Sekreterare för
internationella ärenden

BIHANG

Memorandum

Socialstyrelsen har i flera olika sammanhang framställt sin åsikt om skapandet av övervakning angående barnens lekredskap. Då ett utkast till ett förslag om en leksaksförordning samt ett med detta anknutet beslut av handels- och industriministeriet var under beredning, framställde socialstyrelsen följande som sitt utlåtande:

Ett lekredskap förmedlar kunskaper om den omgivande världen åt barnet. Allvarlig uppmärksamhet borde fästas vid lekredskapets betydelse som befrämjare av barnets känsloliv och sociala utveckling samt förmedlare av kunskaper om verkligheten. Genom olämpliga lekredskap förmedlas barnet en förvriden bild av verkligheten.

Med avseende på det ovanstående förutsatte socialstyrelsen, att man vid utvecklandet av lekredskapens säkerhetsnormer skulle fästa allvarlig uppmärksamhet även vid de egenskaper av lekredskap, som ansluter sig till barnets psykiska säkerhet. Socialstyrelsen ansåg att dessa redskap även omfattade bl. a. krigsleksaker samt kassetter och litteratur som idealiserar krig och våld.

Enligt information som socialstyrelsen erhållit är regeringens proposition till en ny livsmedelslag och produktsäkerhetslag på utlåtanderunda, till vilka lagars godkännande leksaksförordningens fortsatta behandling anknyter sig. Den torde säkerställa lekredskapets produktsäkerhet med hänsyn till barnets och ungdomens fysiska hälsa.

Angående skadan förorsakad av lekredskapen eller materialet för barnets andliga utveckling stadgar förordningen om barndagvård 2 a § även fordringar på lekredskap som ett av dagvårdens uppfostringsmål.

Ändringen av dagvårdsförordningens 2 § (25.3.1983/304) ger också de legislativa ramarna för dagvårdens innehåll och därmed även för lekredskapens egenskaper. I sin helhet är paragrafens innehåll följande:

”Barndagvården skall såvitt möjligt ordnas så att den erbjuder en för barnets vård och fostran lämplig vårdplats och fortgående vård under den tid av dygnet då sådan vård behövs.

Dagvården skall stöda dagvårdsbarnens hem i deras uppgift att fostra barnen samt tillsammans med hemmen främja en balanserad utveckling av barnets personlighet.

Dagvården skall för sin del erbjuda barnet fortgående, trygga och varma människorelationer, en verksamhet som på ett mångsidigt sätt stöder bar-

nets utveckling samt en med tanke på barnets utgångssituation gynnsam uppväxtmiljö.

I enlighet med barnets ålder och individuella behov skall dagvården med beaktande av det allmänna kulturarvet främja barnets fysiska, sociala och emotionella utveckling samt stöda barnets estetiska, intellektuella, etiska och religiösa fostran. Då den religiösa fostran stöds skall barnets föräldrars eller förmyndares övertygelse respekteras.

Vid främjandet av barnets utveckling bör dagvården stöda barnets uppväxt när det gäller gemensamt ansvar, fred och värnande om livsmiljön."

Socialstyrelsen har i flera sammanhang framhåvt tillsättandet av ett permanent sakkunnigorgan för att följa med, handleda och övervaka importen, produktionen och marknadsförandet av för barnets fysiska, psykiska och sociala utveckling farliga lek- m. fl. redskap (bl. a. socialstyrelsens publikationer 3/1982, sida 71).

Socialstyrelsen har nyligen tillsatt en sektion som ansluter sig till arbetsgruppen om barndagvårdens innehåll och som har till uppgift att bl. a. framlägga förslag och rekommendationer angående barndagvårdens läro- och verksamhetsmaterial. Sålunda existerar en klar ram inom barndagvården beträffande lekredskap, som utvecklar barnet på ett gynnsamt sätt och som sålunda eliminerar möjligheten av krigs- eller våldsleksaker.

Eftersom synnerligen många barn dock förblir utanför barndagvården, skulle tillsättandet av ovannämnda permanenta sakkunnigorgan för att följa, handleda och övervaka för barn tillverkade lekredskap vara speciellt viktigt.

I sitt utlåtande angående memorandum av den av justitieministeriet tillsatta arbetsgruppen för videovåld, framställde socialstyrelsen bl. a. det följande som sin uppfattning:

"Nu framställda arbetsgruppsmemorandum tar upp en fara som hotar barnets och ungdomens andliga hälsa och utveckling och som kan ha allvarliga följder, om man inte ingriper skyndsamt genom legislativa åtgärder och attityduppfostern. Således anser socialstyrelsen, att trots videoprogrammens tillsvidare ringa import, är problemet så allvarligt att det måste gripas an omedelbart med hänsyn till den nutida utvecklingens hastighet."

Socialstyrelsen anser det viktigt, att man utom legislativa och andra skyddsåtgärder borde bemöda sig om att förbättra hemmens och samhällets möjligheter att skapa gynnsamma utvecklingsförutsättningar för barn och unga. Som ett dylikt positivt medel kan anses en sådan attityduppfostern, genom vilken man får den allmänna opinionen, hemmen, barnen och ungdomen själva att inställa sig negativt mot material som idealiserar och marknadsför våld.

Genom ett samfällt nordiskt ställningstagande kan man bäst främja fredsuppfostern, inklusive förhindrandet av försäljningen, importeringen, produktionen och tillverkningen av krigs- och våldsleksaker.

Ytterligare behövs effektiv satsning på bearbetning av den allmänna opinionen och attityderna samt föräldrarnas samarbete, genom vilka man kan nå ett sådant resultat som gör det möjligt att förhindra, skydda och begränsa spridningen av våld och andra faror som hotar barnen och ungdomen.

Skolstyrelsen¹:

Barnet lär sig bestående attityder och beteendemönster redan före skolåldern. Inläringen sker bland annat enligt mönster, varvid uppfostrarens roll betonas. Av vikt är därför det mönster som uppfostraren ger. I vissa förhållanden lär sig barnet förhålla sig positivt även till aggressivitet. Det tar en lång tid i anspråk innan barnet förmår bedöma, huruvida uppfostrarens gärningar eller sina egna gärningar är riktiga.

Lekandet med krigs- eller våldsleksaker kan också leda till att barnet godkänner ett aggressivt beteendemönster och en aggressiv inställning. Sådana leksaker förmedlar inte en riktig bild av verkligheten. Leksaken skadar inte, men dess förebild skadar, vilket ett litet barn inte förstår. Uppfostrarens roll framhävs, för det är uppfostraren som i allmänhet köper leksakerna.

Från synvinkeln av barnets emotionella utveckling är beaktandet av medmänniskorna samt empatiupplevelsorna av vikt. Krigs- och våldssleksaker fungerar ej i denna riktning. Uppfostrarna är inte alltid medvetna om detta, varför de borde upplysas om krigs- och våldsslekternas inverkan. Det är uppfostrarna som i sista hand är ansvariga för barnens balanserade psykiska utveckling.

Skolans uppgift är att uppfostra barnen bland annat till medborgare med freds vilja, varför skolstyrelsen anser det viktigt att göra uppfostrarna medvetna om krigs- och våldsslekternas eventuella inflytande på barnets psyke. Genom upplysning borde man därvid rikta föräldrarnas uppmärksamhet på nyvärdering vid leksaksinköp. Alternativa leksaker är olika instruktiva leksaker, genom vilka barnen kan lära sig nya saker.

Denna upplysning borde påbörjas tidigt, för barnet har lärt sig attityder och beteendemönster allt sedan de första levnadsåren. Upplysningen borde fortgå långt efter skolans början. Skolan kan ge upplysning bland annat vid tillfällen som arrangeras för föräldrar, varvid sakkunniga och forskare kan framföra information om de faktorer som inverkar på barnens utveckling.

Helsingfors den 11 september 1984

Erkki Aho
Generaldirektör

Veikko Lepistö
Byråchef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, Sektionen för allmänt kulturellt samarbete¹:

Sektionen anser att det är viktigt att man motsätter sig krig och våld. De undersökningar som gjorts tyder dock inte på att våldsleksaker är en viktig eller ens väsentlig orsak till våldet.

Det är givet att man bör förbjuda försäljningen av eggvapen som leksaker. I de nordiska länderna har man redan lagstiftning härom. Definitionen av begreppet farliga leksaker kunde kanske utvidgas utgående från detta.

Å andra sidan är det dock enormt svårt att entydigt definiera krigs- och våldsleksaker. Om man förbjuder alla de leksaker som på något sätt ansluter sig till krig eller våld leder detta lätt till godtycke och dubbelmoral. Rollekar som t. ex. är tillåtna i TV, skulle då vara förbjudna för barn.

På grund av ovan nämnda skäl anser sektionen, att man bör skrida fram försiktigt och sektionen rekommenderar, att Nordiska rådet strävar till att gå fram i ärendet i samma takt som de övriga europeiska länderna.

Helsingfors den 20 september 1984

Kalervo Siikala
Ordförande

Helena Priha
Sekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen som i ärendet hört *Ålands kulturråd* konstaterar att medlemsförslaget för Åland som demilitariserad zon är helt i linje med strävandena inom landskapet, varför landskapsstyrelsen förordar förslaget.

Helsingfors den 18 september 1984

Folke Woivalin
Lantråd

Börje Karlsson
Utbildningschef

Pelastakaa lapset — Rädda barnen r.y. har i skrivelse den 30 augusti 1984 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Väestöliitto – Finska befolkningsförbundet¹:

I medlemsförslaget eftersträvas ett totalt förbud mot import och försäljning av krigs- och våldsleksaker. Väestöliitto tar en mycket reserverad ställning till sådan utgångspunkt, eftersom försäljningsförbudet mot dessa leksaker, vilka i och för sig inte är farliga, sannolikt skulle leda till att barnen själva skulle börja tillverka dem, varvid resultatet kunde vara betydligt farligare redskap (självgjorda bössor, stritsor, slungor osv.) än de som nu hålls till salu.

Väestöliitto anser att man framför allt borde understöda sådan positiv attitydfostran som inte ger verksamhetsbetingelser för krigs- och våldsleksaker. Föräldrarna borde vägledas att intressera sig för barnens intressen, handens färdighet och lekar samt för det som de ger till sina barn för lekar. Våldet torde inte kunna elimineras från barnens räckhåll genom att totalt förbjuda krigs- och våldsleksakerna, om den övriga kulturatmosfären godkänner våldet. TV- och radioprogram som innehåller våld är i detta avseende mycket skadligare för barn än ifrågavarande leksaker. Program som inkom gjorts på grundval av våld borde minskas.

Så länge krig och våld inte kan elimineras från barnens synhåll och så länge det accepteras i den övriga kulturen, torde man vara tvungen att ge barnen en möjlighet att genom lekar få ge utlopp åt sina våldtryck och vid sidan som motvikt erbjuda dem andra lekar och skapande verksamhet. Väestöliitto har genom sina egna bolag försökt omsätta denna tanke i praktiken så, att bolagens produktionsprogram inte omfattar krigs- och våldsleksaker, utan sådana lekredskap, som främjar utvecklandet av samtliga delområden i barnens och ungdomarnas personlighet och erbjuder ett alternativ, som är bättre, mer fungerande, mångsidigare och till och med mer spännande än våld- och krigsleksaker.

Helsingfors den 8 oktober 1984

Kalle Österlund
Ordförande

Jouko Hulkko
Sekreterare

Svenska befolkningsförbundet i Finland rf.:

— — — Förbundet stöder varmt förslaget och anser att särskild uppmärksamhet bör ägnas de leksaker som är imitationer av vapen som används i

¹ Yttrandet översatt från finska.

krig. De mer och mer förekommande videospelen bör också uppmärksammas.

Helsingfors den 13 augusti 1984

Göran Strengell
Ordförande

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Så vidt en kjenner til er salget av krigs- og voldsleketøy i Norge relativt begrenset.

Det synes likevel klart at den omsetning som fortsatt finner sted, om enn beskjedent, kan bidra til å undergrave skolens generelle målsetting og arbeidet for å fremme forståelse for og trening i fredelig konfliktløsning blant elevene.

Kirke- og undervisningsdepartementet ser på denne bakgrunn positivt på forslaget om et nordisk samarbeid med sikte på å forhindre fortsatt salg av krigs- og voldsleketøy, og har ingen merknader til det konkrete medlemsforslag i sakens anledning.

Oslo, 17. september 1984

Etter fullmakt

Ole Kirkemo

Tomas Øvergaard

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet finner medlemmenes initiativ meget tilstedelig, da utbredelsen av volds- og krigsleketøy er stadig økende. Tilsynelatende klarer foreldrene ikke å stå imot presset "når alle andre" har slike leker. Vi er enig i medlemmenes begrunnelse når det gjelder skadevirkningene på barn. En tid påberopte man seg den såkalte katarsisteorien, som går ut på å kvitte seg med voldstendenser ved å leke dem ut. Undersøkelser viser at dette ikke stemmer, tvert imot vender barn seg til å bruke vold som "problemløsning". Vi støtter opp om medlemsforslaget.

Oslo, 3. oktober 1984

Etter fullmakt

Petter Drefvelin

Tove Monsen

Forbruker- og administrasjonsdepartementet har i skrivelse den 6 november 1984 forklarat sig instämma i yttrande av den 3 augusti 1984 från Forbrukerrådet (se nedan).

Forbrukerrådet:

Initiativet ble tatt på et landsmøte i 1979 hvor det ble fattet enstemmig vedtak om at Forbrukerrådet skulle gå inn i forhandlinger med leketøybransjens organisasjoner med sikte på begrensning av salget av krigsleker i Norge.

De negative konsekvensene i salget av slike leker hadde da i leng tid vært diskutert i organisasjoner, blant fagfolk, i massemedia etc. og emnet inngikk også på denne tid i noen tverrfaglige seminar om utvikling av stimulerende lekemiljøer. Etter landsmøtet innleder Forbrukerrådets sekretariat sitt arbeid med å anmode fylkenes forbrukerkontorer å besøke leke- og hobbybutikker for å undersøke utbredelsen av denne typen leker. Denne lille undersøkelsen viste at det ble solgt lite krigsleker, men forholdsvis mange modellbyggsett. Det ble så arrangert flere møter med bransjeorganisasjonene som på dette tidspunkt dekket ca. 70% av leke- og hobbymarkedet. Det var stort sett enighet om at krigsleker ikke bør selges i Norge, mens det var skepsis mot forslag om begrensning av salget av modellbyggesett.

Imidlertid gikk man på bakgrunn av det forholdsvis beskjedne salget av rene krigsleker i landet og bransjeorganisasjonenes positive holdning, inn for ikke å formalisere et avtaleverk, men å utforme en overenskomst – og at bransjen skulle medvirke til at denne ble godtatt og distribuert i egne rekker.

Den endelige utgaven av overenskomsten følger (se *Bihang*). Som man ser omfatter den ikke militære modellbyggesett utover soldatfigurer og krigsmiljøer. Dette er ifølge bransjen hobbyartikler som i stor utstrekning blir kjøpt og satt sammen av voksne.

Forbrukerrådet uttrykte i sitt møte 22. mai 1980 tilfredshet med den avtale som var inngått, og tok til etterretning at overenskomsten ikke omfatter alle typer modellbyggesett. Rådet tok imidlertid forbehold om at det ville vurdere om det ville bli nødvendig med strengere tiltak for å få effektiv stans i salget av krigsleker på det norske marked.

Forbrukerrådet har i de siste årene ikke foretatt noen systematisk gjennomgang av markedet med tanke på krigsleker, men har fått et generelt inntrykk av at det har foregått en selvsanering.

På denne bakgrunn ser vi positivt på at Nordisk Råd har tatt et initiativ i saken, og vil støtte forslaget om at Nordisk Ministerråd tar seg av arbeidet

med å fremme egnede tiltak slik at det på det området kan oppnås ensartet praksis i de nordiske land.

Oslo, 3. august 1984

For Forbrukerrådet

Bjørn Gulbrandsen

Bjørn Vik

BIHANG

Overenskomst om salg av krigsleker

1)

Organisasjonene forplikter seg til å oppfordre medlemmene til ikke å omsette eller ta initiativet til at det blir omsatt

– leketøy

– spill

– modellbyggesett i form av soldatfigurer og krigsmiljøer som har militær tilknytning som hovedsaklig henfører til moderne krig.

Begrepet "moderne krig" innebærer at overenskomsten omfatter alle produkter av militær art som har tilknytning til 1. verdenskrig 1914–1918 og senere krig. Men også produkter av eldre dato omfattes, så sant de har spilt en rolle i krigføring i vårt århundre.

2)

Bransjen skal være tilbakeholden i markedsføringen av andre militære byggesett enn dem som omfattes av pkt. 1). Bransjen vil arbeide for at forpakningen på slike byggesett bare viser modellen som esken inneholder, ikke krigsmiljø.

3)

I kataloger og annet salgsmateriale skal det opplyses at avbildet eller omtalt krigsleketøy ikke selges i Norge.

(Forbrukerrådet, mai 1980)

Sverige

Kommerskollegium:

– – – Kollegiet, som med anledning av remissoppdraget inhämtat synpunkter i ärendet från Sveriges grossistförbund, Sveriges handelsagents förbund, Sveriges köpmannaförbund och Sveriges leksakshandlars riksförbund samt (under hand) från generaltullstyrelsen, får med överlämnande av inkomna skriftliga yttranden anföra följande (*se nedan*).

Kollegiet noterar inledningsvis att i Sverige finns, sedan år 1979, en frivillig överenskommelse med branschen på här berörda område. Överenskommelsen innebär förbud mot saluförande av "vissa krigsleksaker", varmed definitionsmässigt avses leksaker som avbildar föremål med anknytning till krig från och med år 1914. Andra krigsleksaker (krig före 1914) liksom våldleksaker (typ knogjärn, piskor och bältesdolkar m. m.) omfattas däremot inte av överenskommelsen liksom ej heller vissa modellbygg-

satser m. m. I övriga nordiska länder finns, i motsats till i Sverige, såvitt känt inte några överenskommelser eller restriktioner vad gäller försäljningen av krigs- och våldsleksaker.

De tidigare berörda branschorganisationer som yttrat sig till kollegiet har samtliga tagit bestämt avstånd från medlemsförslaget i Nordiska rådet om åtgärder för förhindrande av en fortsatt försäljning av krigs- och våldsleksaker. Man anser sålunda nu gällande frivilliga överenskommelse vara fullt tillräcklig. En av branschorganisationerna, *Sveriges leksakshandlares riksförbund*, går än längre och förordar – under hänvisning till de negativa effekter som nuvarande frivilliga överenskommelse anses ha medfört – att den frivilliga överenskommelsen upphävs.

Kollegiet har också fått del av *socialstyrelsens*, *skolöverstyrelsens* och *konsumentverkets* yttranden i ärendet. Kollegiet konstaterar att samtliga dessa myndigheter tillstyrkt det aktuella medlemsförslaget från Nordiska rådet. Däremot har inte närmare utvecklats vilket slag av åtgärder som bör vidtas, dvs. huruvida man tänkt sig att gå lagstiftningsvägen eller bygga vidare på nuvarande frivilliga överenskommelse. Inte heller har närmare berörts frågan huruvida åtgärderna skall ges formen av ett förbud mot saluhållande eller ett importförbud (och tillverkningsförbud).

Kollegiet kommer, i sin egenskap av handelspolitisk myndighet, att här avstå från att göra bedömningar rörande de etisk-moraliska aspekterna på frågan om försäljning av krigs- och våldsleksaker utan kommer istället att begränsa sig till att beröra de handelspolitiska aspekterna i frågan. Därvid kommer närmast att redogöras för de förpliktelser som Sverige har på det handelspolitiska området och som har relevans inför ställningstagandet till de i medlemsförslaget från Nordiska rådet berörda åtgärderna.

De handelspolitiska regelsystem som är tillämpliga i detta sammanhang är dels Allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), dels Sveriges frihandelsavtal med EG, dels också EFTA-konventionen.

Nämnda regelsystem innehåller i princip förbud mot bl. a. kvantitativa begränsningar av importen och åtgärder med motsvarande verkan. Sådana begränsningar, vilka inbegriper såväl importförbud som förbud mot saluhållande av varor, tillåtes dock under förutsättning att någon i regelsystemen förekommande undantagsbestämmelse är tillämplig. Den enda undantagsbestämmelse som enligt kollegiets mening skulle kunna vara av relevans i detta sammanhang är den i GATT:s artikel XX – och på motsvarande sätt i vårt frihandelsavtal med EG, artikel 20, samt i EFTA-konventionen, artikel 12 – upptagna bestämmelsen om åtgärder som är "nödvändiga för att skydda den allmänna moralen".

Nämnda undantagsbestämmelse har dock inte varit föremål för mer ingående prövning i olika handelspolitiska fora och det får därför betraktas som tveksamt om våra handelspolitiska motparter kommer att acceptera att undantagsbestämmelsen i fråga kan åberopas som stöd för de åtgärder som aktualiseras genom medlemsförslaget i Nordiska rådet. Nämnas kan här

att den aktuella undantagsbestämmelsen – i vart fall i GATT – närmast varit avsedd för eventuella åtgärder riktade mot pornografi och mot religiöst anstötliga alster.

Därest man på svensk (liksom övriga nordiska länders) sida skulle välja en linje som innebär att man genom lagstiftning inför förbud mot import eller försäljning av krigs- och våldsleksaker får man således räkna med att andra länder kan komma att begära en prövning av åtgärdens förenlighet med gällande bestämmelser på det handelspolitiska området. Enligt kollegiets mening kan man inte ha någon säker uppfattning om utgången av en sådan prövning.

Kollegiet får mot denna bakgrund förorda att – därest åtgärder bedöms nödvändiga utöver dem som redan finns – man i första hand väljer att söka uppnå en begränsning av försäljningen av krigs- och våldsleksaker genom frivilliga överenskommelser på området.

En lösning som innebär lagstiftning på området vill kollegiet avråda ifrån, vare sig denna får formen av ett import- (och tillverknings-) förbud eller ett saluhållandeförbud. Även om den handelspolitiska komplikationerna troligen skulle vara mindre vid ett saluhållandeförbud än vid ett importförbud torde de kontroll- och definitionsmässiga problemen vara av ungefär samma storleksordning i båda alternativen. En komplicerande faktor när det gäller kontrollen av ett importförbud är den tullprocedur som tillämpas i Sverige (hemtagningssystemet). Efterlevnaden av ett saluhållandeförbud torde, bl. a. med hänsyn till det stora antalet försäljningsställen för leksaker, vara svår att kontrollera. Vilketdera system man än väljer torde det vidare ställa sig svårt att fastställa en för krigs- och våldsleksaker klar och entydig definition.

Kollegiet vill avslutningsvis framhålla att det inte varit möjligt att närmare bestämma omfattningen av den import som skulle komma att beröras därest ett förbud mot import eller försäljning av krigs- och våldsleksaker genomförs. Stora leverantörsländer kan dock antas vara vissa länder i Fjärran Östern liksom USA och vissa länder i EG. Vad beträffar EG kan i sammanhanget nämnas att EG:s gemensamma parlament, det s. k. Europaparlamentet, år 1982 utfärdat en resolution med en rekommendation till medlemsstaterna i EG om förbud mot tillverkning och försäljning av krigsleksaker (se EG:s officiella tidning, Official Journal, nr C 267/1982, sid 14). Det är dock inte närmare känt av kollegiet vad resultatet av denna rekommendation blivit i de enskilda EG-länderna. Erinras må också om att frågan om förbud mot tillverkning och försäljning av krigsleksaker varit föremål för diskussion i Europarådet (se t.ex. dokument 4742 av 1981.06.09).

Stockholm den 8 oktober 1984

Enligt kommerskollegiets beslut

Roland Johansson

Socialstyrelsen:

I den grundsyn som socialstyrelsen har i skrifter till barnomsorgen framgår det klart att konflikter och motsättningar i barngruppen skall lösas utan våld. Att utveckla barns förmåga till solidaritet, gemenskap och ansvarskänsla ingår i målen för svensk barnomsorg. Något direkt förbud mot krigsleksaker förekommer inte i våra skrifter. Då dessa leksaker som regel ger upphov till aktiviteter bland barnen som strider mot den principiella inställningen – att fostra barn till att ta avstånd från våldsbeteende, är det naturligt att personal satsar på annat material.

Barnomsorgsenhetens synpunkter i sammandrag:

- Ingen generell rekommendation har uttalats för barnomsorgen i Sverige mot just sådana leksaker.

I praktiken är det uppenbart att köp av krigsleksaker till barnomsorgen blir en pedagogisk paradox. Det är oförenligt att som lärare/förebild å ena sidan köpa verklighetstroga mordvapen och på så vis stödja deras tillverkning för att i nästa stund på alla vis styra bort från våld som lösning på konflikter.

- I socialstyrelsens aktuella program och kompletterande skrifter för barnomsorgen, ligger tonvikten på att behandla den grundläggande attityden till våld och konflikter, vad konflikter mer på djupet står för, hur en konstruktiv mognad kan ledas fram ur sättet att lösa konflikter.
- Frågan om produktion och försäljning av leksaker handlar mer om synen på kommersialism än om barns psykiska och sociala mognad.
- Vad beträffar frågor som överhuvudtaget rör leksaker handläggs de principiellt av Barnmiljörådet.
- Referenser som uttrycker Barnomsorgens syn på frågan:
  - 1 Pedagogiskt program, sid. 34
  - 2 Arbeta, leka, lära, sid. 26 ff
  - 3 Det gör vi i förskolan, sid. 52
  - 4 Att arbeta i barngrupp, sid. 22, 45, 54
  - 5 Omsorg om barn under beredskap och krig, sid. 10 ff, 20 SoS stödda externa arbeten:
  - 6 Världen i förskolan, TBV, sid. 114 ff
  - 7 Fredsfostran i Eskilstuna (ref. i "Aktuellt inom Bo")
    - Puss, puss – du är död, teater m. m. (')
    - OMEP-seminarium, Fostra förskolebarn till fred., 7–8 sept. -84.

Diskussion

Ett ställningstagande av det slag som avses i medlemsförslaget mot krigsleksaker är svårt att direkt härleda ur den djupare konflikt-, vålds- och fredssyn som SoS aktuella skrifter inom barnomsorgsområdet ger uttryck för. "Förskolan skall ge barnen reella upplevelser av solidaritet, gemenskap och ansvar bl. a. genom att hjälpa barn lösa konflikter utan våld" (1).

En bärande tanke i socialstyrelsens hållning är att "konflikter finns och bör finnas i förskolan . . . i en bra barngrupp har man hittat ett någorlunda rättvist sätt att ta sig an konflikterna" (4).

Ett sätt att arbeta med livsfrågor på rymmer (3) "samtal kring roller med vålds- och krigsinnehåll" som leder vidare till "hjälp att lösa egna konflikter på ett konstruktivt sätt" och till sist "samtal om krig och våld och massmedias framställning av detta".

Målet för fostran inom barnomsorgen är att barnen skall få en klar syn på sig själva, bli jagstarka, och samtidigt utveckla en hög grad av inlevelseförmåga i hur andra känner. För att nå i denna riktning är lek av central betydelse där intryck från vuxenvärlden kan bearbetas. Leksaker har här en symbolisk betydelse och deras utformning anser vi inte vara lika avgörande som vilken attityd de vuxna har kring lekarnas och konflikternas verkliga innehåll.

Barns påverkan av våld i massmedia är också mest beroende av de närstående fostrarnas attityd och grad av fasthet och trygghet. "De barn som mest negativt påverkas av våld i massmedia är de barn som konsumerar mest på egen hand utan att kunna diskutera sina upplevelser med en trygg vuxen person" (5). Även i förhållande till inflytandet av våld och vapen i massmedia blir socialstyrelsens hållning att bearbetningen av intrycken i lek på sikt tjänar att lösa inre spänningar och att graden av realism i leksakerna, pinnar eller plastkulsprutor, är av underordnad betydelse.

"Det är obehagligt även som vuxen att bli påmind om döden och man kan kanske tycka att barnen kunde leka något roligare. Men det är ju lekens uppgift att bearbeta det okända" (2). "Kanske är pang-pang-leken en fråga om makt och konfliktlösning".

Socialstyrelsen har stött olika fristående arbeten med syfte att hos barnomsorgspersonalen utveckla ett djupare grundat förhållningssätt till våld, vapen och konflikter. I (6) behandlas fredsfostran med samma grundsyn på konflikter, konfliktlösning utan våld och "barns naturliga känsla för rättvisa" som i socialstyrelsens egna skrifter. Men i fråga om just krigsleksaker kommer man där närmare Nordiska rådets förslagsställare: "Krig är alltför fasansfullt för att bli glorifierat genom lek. Genom att ge barnen krigsleksaker talar vi om för dem att krig är en lek som vi accepterar samtidigt som vi säger att det är förbjudet att använda våld. Barn mår inte bra av sådana dubbelbudskap". Barn behöver inte vapen för att leka ut sina inre spänningar blir slutklämmen i (6).

I samma skrift citeras ett tänkvärt förhållande: "De stora krigsleksaksfabrikerna finns i länder med stor rustningsindustri" . . . "för att prägla barn för krig".

Dessa ståndpunkter är således ställda under debatt i barnomsorgskretsar. Medan socialstyrelsens mer officiella syn siktar in sig på den grundläggande relationen mellan vuxna och barn: "Genom pistolförbud och negativ

attityd från de vuxnas sida kan det ha uppstått en låsning som gör att pang-pang-leken blir något att ta till för att få uppmärksamhet, om än negativ. Då är det nog dags att börja släppa på prestigen och se till vad som är viktigast – principerna eller kontakten med barnet'' (2).

Sammanfattningsvis kan sägas att socialstyrelsen stödjer det inom Nordiska rådet väckta förslaget att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra en fortsatt försäljning av krigs- och våldsleksaker. Vidare föreslår styrelsen att man år 1985, som proklamerats som världsungdomsår där ett av huvudtemana är fredsfostran, tar upp seriösa diskussioner med berörda parter om krigs- och våldsleksaker. Berörda är t. ex. barnläkare, barnpsykiater, barnpsykologer, förskollärare, barnmiljörådet och ''branschfolk''. Effekter av frivilliga överenskommelser och aktuella bestämmelser för marknadsföring behöver analyseras.

Stockholm den 14 september 1984

Barbro Westerholm

Elisabeth Allgulander

Barnmiljörådet:

I Sverige gäller en den 8 januari 1979 träffad frivillig överenskommelse mellan Konsumentverket, Lekmiljörådet (nu Barnmiljörådet) å ena sidan och leksaks- och postorderhandeln å andra sidan om marknadsföring av leksaker med militär anknytning. Överenskommelsen innebär att leksaker, spel samt modellbyggsatser i form av soldatfigurer och krigsmiljöer som huvudsakligen hänför sig till krig från och med 1914 inte saluförs.

Överenskommelsen har nu varit i kraft i stort sett i fem år. Det kan vitsordas att överenskommelsen väl har hållits av leksaks- och postorderhandeln. Överenskommelsen har sålunda lett till en sanering av utbudet av krigsleksaker.

Sedan överenskommelsen har träffats har en del nya produkter dykt upp på marknaden, vilka innehåller våldsinslag och/eller anspelar på krig. Det har inte bedömts möjligt att tillämpa den frivilliga överenskommelsen på dessa. I huvudsak rör det sig om tre typer av produkter a) science fiction-betonade leksaker b) spel, elektroniska och andra med våldsinslag samt c) våldsprodukter av typ piskor, knogjärn, speciella knivar m. m.

Därutöver har vissa reaktioner förekommit på utformningen av överenskommelsen. Det har påtalats som egendomligt att t. ex. cowboyvapen kan säljas fritt, trots att revolverar också sent ingått som vapen i militära förband. Skälet härtill är att dessa i huvudsak hänför sig till tiden före 1914.

Också beträffande byggsatser har det påtalats att fartyg, stridsvagnar etc. fritt kan säljas. Om byggsatsen däremot också innehåller soldatfigurer och/eller delar av fysisk miljö, mark eller liknande, omfattas den av överenskommelsen.

Det är vidare så att överenskommelsen inte gäller samtliga handlare som säljer leksaker. Livsmedelsaffärer, bensinstationer och tobakshandlare är exempel på branscher som säljer leksaker som komplement till det ordinarie sortimentet. Enligt överenskommelsen kan krigsleksaker fritt säljas i dessa affärer. För allmänheten måste det te sig egendomligt att vissa produkter fritt kan säljas i några affärer, men inte i andra.

Barnmiljörådet vill också peka på att det internationellt förs en debatt om krigsleksaker. I Canada och USA är debatten livlig om försäljning av krigsleksaker inför julen. På Malta har nyligen beslutats om förbud mot försäljning av krigsleksaker. Också Europaparlamentet har behandlat krigsleksaker och beslutat om begränsningar.

Barnmiljörådet anser de skäl som låg till grund för den nu gällande överenskommelsen fortfarande äger giltighet. Leksaker som lär ut våldsamma konfliktlösningar eller premierar våld bör inte förekomma. Därtill kommer att fredsfrågorna internationellt fått en betydande uppmärksamhet de senare åren. Fostran till fred har blivit en angelägenhet för många som är engagerade i barnfrågor. Det finns all anledning att stödja en fortsatt utveckling på detta område. I ett sådant perspektiv kan självfallet leksaker med krigs- eller våldsanknytning motverka strävanden till fred. Den nuvarande överenskommelsen har lett till en sanering av marknaden. Emellertid har det sedan överenskommelsen träffats dykt upp nya produkter som inte kunde förutses då, liksom att gränsdragningen mellan vad som får säljas respektive inte får säljas, i viss utsträckning kan behöva justeras i enlighet med vad som påpekats ovan.

På anförda skäl tillstyrker Barnmiljörådet att lämpliga åtgärder vidtas mot vålds- och krigsleksaker.

Stockholm den 8 oktober 1984

För Barnmiljörådet
Ingvar Johnsson
Ordförande

Lars-Åke Lundqvist
Kanslichef

Konsumentverket/Konsumentombudsmannen:

I Sverige gäller sedan den 8 jan. 1979 en frivillig överenskommelse mellan konsumentverket, lekmiljörådet (nuvarande barnmiljörådet) å ena sidan och leksaks- och postorderbranschen å andra sidan beträffande

marknadsföring av leksaker med militär anknytning. Överenskommelsen (*se Bihang*) innebär att följande produkter med militär anknytning som huvudsakligen hänför sig till krig från och med 1914 inte får saluföras:

- Leksaker
- Spel
- Modeller i form av soldatfigurer och krigsmiljöer

Bakgrunden till överenskommelsen är ett beslut i riksdagen den 14 april 1978, med anledning av flera motioner om förbud för import och försäljning av krigsleksaker. I två betänkanden, NU 1977/78:25 och NU 1977/78:48, framhöll riksdagens näringsutskott att det var angeläget att man sökte åstadkomma en sanering av utbudet av krigsleksaker. Utskottsmajoriteten föreslog att saneringen skulle ske genom att ansvariga myndigheter sökte komma till rätta med problemet genom frivilliga överenskommelser med branschens organisationer. Om detta inte visade sig vara en framkomlig väg borde regeringen vidta erforderliga åtgärder. Flera av utskottets ledamöter reserverade sig emellertid. I reservationen underströks återigen att det var angeläget att en satsning av utbudet av krigsleksaker kom till stånd. Reservanterna ansåg att åtgärder från regeringen var överflödiga.

I första hand borde saneringen ske genom en frivillig överenskommelse. Inom Konsumentverket pågick en översyn av riktlinjerna för marknadsföring av leksaker. Reservanterna utgick från att frågan om utbudet av krigsleksaker skulle komma att beaktas i detta sammanhang (NU 1977/78:48).

Reservationen bifölls i riksdagen med 144 röster mot 138 för utskottets hemställan. En ledamot avstod från att rösta. (Se vidare snabbprotokoll från riksdagsdebatten 1977/78:123).

Med anledning av att voteringen inneburit att samtliga riksdagsledamöter önskade en sanering och att majoriteten stannat för att detta i första hand borde ske genom en frivillig överenskommelse tog Konsumentverket i samarbete med Lekomjörådet upp förhandlingar med berörda branscher.

Branscherna var i princip villiga till att samarbeta men pekade på vissa problem. Det ansågs svårt att göra en precisering av begreppet "krigsleksaker" (vilket för övrigt understrukits av handelsministern i riksdagsdebatten). Hur skulle man se på historiska modeller av t. ex. tennsoldater eller regalskeppet Wasa? Vidare motsatte sig branschen ett stopp mot försäljningen av byggsatser. Branschen motiverade detta med att byggsatsernas huvudsakliga funktion inte var att leka krig med – de var enligt branschen bräckliga och tålde inte den påfrestning som vanlig lek innebär. Byggsatserna användes istället av äldre barn till hopfogning, målning och i viss mån till samlande.

Den överenskommelse som träffades mellan myndigheterna och branschen innebar en kompromisslösning. Man stannade för att produkter som visade krig efter 1914 skulle bort. Därmed kunde man komma till rätta med den stora exploateringen av världskrigen som opinionsbildarna främst vänt

sig emot. Vidare omfattades i första hand leksaker i helfabrikat. Byggsatser fick fortsätta att säljas. Undantag gjordes dock för soldatfigurer och s. k. diorama-krigsmiljöer. Det hade nämligen visat sig att soldatfigurer användes av barn under 10 år till leksaker och Diorama ansågs av samtliga parter anstötliga. Branschen åtog sig vidare att vid marknadsföring av övriga byggsatser vara återhållsam. Förpackningsbilder fick inte visa krigssituationer med t. ex. nedskjutningar utan skulle endast mot neutral bakgrund visa den modell som förpackningen innehöll.

Den överenskommelse som träffats mellan myndigheterna och branscherna har haft stor genomslagskraft och följts mycket väl. Enligt undersökningar som gjorts bl. a. av länsstyrelsernas hemkonsulenter har de leksaker, spel och byggnader som omfattas av överenskommelsen försvunnit från butikshyllorna. Medvetenheten i branschen om överenskommelsens innebörd har varit hög.

De senaste åren har emellertid nya typer av leksaker och spel med våldsinslag introducerats på marknaden. Produkterna förekom inte på marknaden när överenskommelsen träffades och diskuterades därför inte i samband med den. Det rör sig t. ex. om leksaker som visar "rymdkrig" eller "fantasikrig" eller spel som "lönnmördarspelet Assassin" (det senare visar inte krig eller vapen utan går ut på att man skall lönnmörda motspelarnas spionagenter). Vidare har våldsprodukter som inte är att betrakta som leksaker – men som saluförs till skolungdom – av typen knogjärn, piskor, bältesdolkar o. d. blivit allt vanligare.

Det kan enligt Konsumentverkets mening ifrågasättas om man inte på nytt bör ta ställning till vilka produkter som skall omfattas av överenskommelsen eftersom utbudet av produkter som visar våld eller krig har förändrats sedan överenskommelsen träffades. Barnmiljörådet har enligt sina direktiv att verka för förbättringar i barns miljö med särskild tonvikt på lekmiljö och för att verka för att goda möjligheter skapas för utvecklingsfrämjande lek. Konsumentverket har därför överlämnat till barnmiljörådet att ta initiativ till en ev. revidering av den överenskommelse som finns mellan berörda branscher och myndigheter när det gäller saluhållande av s. k. krigsleksaker.

När det gäller frågor om leksakers säkerhet finns ett kontinuerligt samarbete mellan Konsumentverket och övriga konsumentmyndigheter i Norden. Sverige och Norge har t. ex. i stort sett likalydande säkerhetsregler för leksaker. Inom Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor pågår projekt som syftar till gemensamma nordiska provningsmetoder och gemensam bedömning av leksakers säkerhet.

Inom de nordiska länderna är importen av leksaker stor i förhållande till tillverkningen (i Sverige 90%). Varje land är trots detta en liten del av världsmarknaden (Sverige 1%).

När länderna kan enas om gemensamma nordiska säkerhetskrav är utsikterna till att påverka de stora utländska tillverkarna till produktför-

bättringar större än om varje land driver dessa frågor för sig. Om man nordiskt kunde enas om gemensamma etiska normer när det gäller leksaker skulle detta med all sannolikhet leda till större möjligheter att utöva tryck på de utländska leverantörerna till en förändring av leksakssortimentet.

Konsumentverket tillstyrker alltså att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra en fortsatt försäljning av krigs- och våldsleksaker. I första hand bör åtminstone den etiska nivån på området som nu gäller i Sverige uppnås. Det kan därutöver vara av intresse att utvidga de etiska normerna till att gälla andra typer av krigs- och våldsleksaker som inte omfattas av den svenska överenskommelsen.

I sammanhanget vill konsumentverket framhålla att den starka opinionsbildningen i pressen, i föreningslivet och riksdagen mot försäljningen av krigleksaker har varit en förutsättning för att resultat skulle uppnås när det gällde saneringen av utbudet. Branschen har varit tillmötesgående på grund av att den upplevt köpmotstånd från allmänheten och velat undvika fortsatt negativ publicitet.

Stockholm den 27 augusti 1984

Laila Freivalds

Wanda Geisendorf

BIHANG

Överenskommelse

Mellan konsumentverket och lekmiljörådet å ena sidan och Sveriges Leksakshandlares Riksförbund, Leverantörsföreningen för lek- och hobbyartiklar, Kooperativa förbundet (KF), NK/Åhléns och Svenska Postorderföreningen å andra sidan har följande överenskommelse träffats beträffande marknadsföring av leksaker.

1. Överenskommelsen avser följande produkter med militär anknytning som huvudsakligen hänför sig till krig från och med 1914
  - Leksaker
  - Spel
  - Modellbyggsatser i form av soldatfigurer och krigsmiljöer.
2. Produkter som avses under punkt 1 får ej saluföras.
3. Marknadsföring av andra modellbyggsatser än sådana som anges under punkt 1 och som har militär anknytning skall vara återhållsam. Branschen skall verka för att förpackningsbilder till sådan modellbyggsats som avses i första stycket endast mot neutral bakgrund visar den modell som förpackningen innehåller.

4. Krigsleksaker, som inte marknadsförs i Sverige men som ändå visas i kataloger eller annat försäljningsmaterial, skall i reklamen markeras med texten "säljes inte i Sverige" eller liknande.
5. Överenskommelsen träder i kraft den 1 december 1979. Vad som sägs under punkt 4 skall dock gälla från och med den 1 januari 1980. Beträffande Svenska postorderföreningen träder överenskommelsen i kraft den 1 februari 1980.

Stockholm den 8 januari 1979

För konsumentverket/KO

Sven Heurgren

För lek miljörådet

Ulla Tillander

För Sveriges leksakshandlars
riksförbund

Sign

För Leverantörsföreningen för lek-
och hobbyartiklar

(Sign)

För Kooperativa förbundet

(Sign)

För NK/Åhléns

(Sign)

För Svenska Postorderföreningen

(Sign)

Skolöverstyrelsen (SÖ):

Skolöverstyrelsen ställer sig positiv till förslaget att förhindra en fortsatt försäljning av krigs- och våldsleksaker. En avgränsning bör härvid göras till sådana leksaker som föreställer föremål, som om de användes i en konfliktsituation, skulle kunna användas för att döda. Vidare bör ingå elektroniska spel och dataspel som går ut på att döda eller sårta.

Förslaget ligger helt i linje med Lgr 80:s intentioner att fostra till fredligt och internationellt samarbete.

Självfallet uppnår man inte målet att få barn att upphöra med krigsleksaker och låtsasdödande genom att förbjuda försäljning av krigsleksaker.

Det viktiga är förstås själva attitydförändringen i fråga om den här typen av lekar. Kanske kan ett förbud som det nu föreslagna väcka en viss debatt, men förhoppningsvis väcker det också så småningom en insikt om den hemska innebörden av att leka att man dödar andra människor.

Vi är också medvetna om hur svårt det är att påverka människor till att aktivt ta avstånd från allt våld i ett samhälle där både barn och vuxna är mer eller mindre avtrubbade i det här avseendet. Blodiga krigsscener visas i TV-nyheterna. Att se på videofilmer med våldsinslag är fortfarande möjligt och för somliga barn och ungdomar en vanlig fritidssysselsättning.

Genom fredsundervisning redan i förskolan kan man kanske bidra till att grundlägga respekten för människovärdet och skapa en positiv inställning till att lösa konflikter utan våld, vilket också måste vara den yttersta tanken bakom förslaget att fördjupa försäljning av krigs- och våldsleksaker.

Stockholm den 17 september 1984

På skolöverstyrelsens vägnar

Lennart Teveborg

Carlolof Sandquist

Sveriges grossistförbund och Sveriges handelsagenters förbund:

Den frågeställning som tas upp i förslaget har redan tidigare behandlats i olika sammanhang. Det finns här särskild anledning att erinra om den överenskommelse som den till Grossistförbundet anslutna branschorganisationen LLH – Leveranstörsföreningen för lek och hobbyartiklar 1979 träffade med konsumentverket och som innebär att vissa sk krigsleksaker ej skall saluföras. Denna överenskommelse är således ej – som förslagsställarna inom Nordiska rådet anger – tillkommen inom branschen. I sammanhanget kan för övrigt noteras att epitetet "frivillig" är något missvisande, eftersom förhandlingen och överenskommelsen tillkom på uppmaning från Sveriges riksdag. Alternativet till en överenskommelse angavs vara ett i lag stadgat försäljningsförbud.

Sedan överenskommelsen träffades, har branschföreningen med kraft verkat för en strikt tillämpning av de överenskomna reglerna. Resultatet har också blivit att de aktuella krigsleksakerna försvunnit från marknaden. Syftet med överenskommelsen har sålunda uppfyllts.

Denna utveckling har dock inte varit helt utan problem. Merparten av de sk krigsleksaker, med undantag av i huvudsak vissa leksaksvapen och färdiga stridsvagnsmodeller, som salufördes före överenskommelsens ikraftträdande inköptes av tonåringar och vuxna. Dessa produkter ingick i dessa konsumenters hobbyverksamhet. Exempelvis används modeller och soldatfigurer vid uppbyggande av landskap och situationer. Överenskommelsen omfattar ej byggsatser, varför denna hobbyverksamhet kunnat fortsätta, om än i minskad skala. Däremot omfattas soldatfigurer av över-

enskommelsen, vilket haft till följd att den beskrivna hobbyverksamheten inskränkts till sitt innehåll. Det är enligt vår mening svårförståeligt att vissa konsumentgrupper skall begränsas i utövandet av en hobbyverksamhet som framstår som synnerligen harmlös. Det är ofrånkomligt att detta upplevs som ett förmynderi och att missnöjet därvid inte sällan drabbar säljpersonalen.

Enligt vår mening måste den typ av överenskommelse som föreligger i Sverige i alla händelser vara fullt tillräcklig för att uppnå den eftersträlvade förändringen av sortimentet i leksaksbranschen. Vi tar därför bestämt avstånd från förslaget att rekommendera Nordiska ministerrådet att vidta "lämpliga" åtgärder för att förhindra fortsatt försäljning av krigs- och våldleksaker. Den svenska överenskommelsen har effektivt stoppat försäljningen av de direkta avarterna av sådana leksaker. Att gå vidare på detta område skulle ytterligare öka den känsla av förmynderi som redan föreligger. Förhållandena i de nordiska länderna torde dessutom vara så olika att gemensamma åtgärder inte framstår som ändamålsenliga.

Vi avstyrker sålunda det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm den 10 september 1984

Sveriges grossistförbund

Sveriges handelsagenters förbund

Åke Sundquist

Claes Wendt

Iwan Ahlström

Sveriges köpmannaförbund hänvisar i skrivelse den 13 september 1984 till yttrande från Sveriges leksakshandlares riksförbund av den 3 september 1984 (se nedan).

Sveriges leksakshandlares riksförbunds service AB:

Sveriges leksakshandlares riksförbund består av drygt 300 fackhandlare vilka svarar för ca 50% av den reguljära leksaksförsäljningen till konsumenterna i Sverige.

Förbundet undertecknade 1979 den alltjämt gällande överenskommelse om stopp för försäljning av vissa s. k. krigleksaker. Överenskommelsen tillkom mot bakgrund av ett hot om att riksdagen skulle lagstifta om förbud för försäljning av krigleksaker om inte branschen accepterade en självsanering. Överenskommelsen har nu varit i kraft i nära fem år. För leksaksbranschen har den haft effekter av både positiv och negativ natur. En klart positiv effekt är att sortimentet rensats på ett antal krigleksaker och vapen efterbildningar som en övervägande opinion anser vara olämpliga

leksaker. Det kan dock tilläggas att en kraftig minskning i utbudet av krigleksaker märkts i flera länder som saknar motsvarande inskränkningar i försäljningen. På de stora leksaksmässorna i Europa är krigleksaker numera sällsynta.

För leksakshandeln negativa effekter:

Även om det officiellt och i massmedia finns en opinion mot krigleksaker, så betraktar många enskilda konsumenter överenskommelsen som en form av förmynderi och frihetsinskränkning. Detta missnöje går som regel ut över säljpersonalen som upplever detta som mycket besvärande.

Definitionen är oklar. Oavsett hur man definierar begreppet krigleksaker kommer det emellertid att uppstå gränsdragningsproblem.

Inte sällan kritiseras branschen i massmedia av personer som ej känner de tolkningar i överenskommelsen som gäller. Kunderna irriterar sig på att vissa är tillåtna och andra inte. Många föräldrar anser det vara fundamentala fri- och rättigheter att de själva får avgöra vilka leksaker de anser lämpliga eller ej för deras barn. De parter som undertecknat överenskommelsen representerar tyvärr ej hela leksaksutbudet. Detta gäller såväl importen som försäljningen till konsument. Många udda försäljningskanaler känner sig ej bundna av överenskommelsen, något som innebär nackdelar ur konkurrenshänsende för dem som söker respektera överenskommelsen.

I brist på vetenskapligt underbyggda fakta har hela debatten i frågan kommit att styras av tyckande och känslor. Någon enhetlig uppfattning om krigsleksakers eventuella skadliga påverkan finns ej. Det har hävdats både att barnen skulle bli aggressivare av att leka med krigleksaker och att de genom att kunna avreagera sig med dessa leksaker skulle bli mindre aggressiva och mer harmoniska.

I dag är inte bara utbudet utan även efterfrågan på krigleksaker mycket låg. Säljstoppet har emellertid bidragit till att skapa en extra spänning kring dessa leksaker. Eftersom de är svåra att få tag på har de i vissa kretsar, framför allt bland samlare, blivit särskilt åtråvärda och priset har stigit kraftigt.

Sveriges leksakshandlares riksförbund anser att ett bibehållande av säljstoppet skulle tendera att förstärka de negativa effekter som nämnts ovan. Förbundet vill därför förorda att gällande säljstopp hävs och tror inte att detta påtagligt skulle öka vare sig utbudet eller efterfrågan på krigleksaker.

Mot denna bakgrund vill Sveriges leksakshandlares riksförbund bestämt avråda från att Nordiska ministerrådet rekommenderas vidta några icke specificerade åtgärder för att förhindra en fortsatt försäljning av krigs- och våldsleksaker.

Förbundet ställer dock gärna sina erfarenheter till förfogande för att eventuella konkreta förslag skall få bästa möjliga utformning.

Stockholm den 3 september 1984

Sveriges leksaksförhandlares riksförbund

Per Sparre

Verkställande direktör

Riksförbundet Hem och skola (RHS) har i skrivelse den 4 oktober 1984 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

IOGT-NTO:s juniorförbund:

IOGT-NTO:s juniorförbund har ej deltagit i det allmänna remissförfarandet kring medlemsförslaget om krigs- och våldsleksaker. Frågan har dock aktualiserats inom juniorförbundet, bl. a. i form av uttalanden av IOGT-NTO:s juniorförbunds förbundsordförande i olika medier.

För vårt förbund som arbetar för ett bättre samhälle, med demokrati och fred på programmet, är det som framgår av uttalandet (*se Bihang*) – en självklarhet att sluta upp bakom SÖs förslag.

Stockholm den 2 november 1984

För IOGT-NTO:s juniorförbund

Lena Lundström

Förbundssekreterare

BIHANG

Krigsleksakernas vara eller icke vara?!

SÖ – skolöverstyrelsen – har lagt fram ett förslag om att förbjuda krigsleksaker. Frågan har därefter uppmärksammats i massmedia bl. a. i TV:s Barnjournalen.

Chefpsykolog Sig Nittman är en av dem som går emot förslaget med motiveringen att krigsleksaker används som "avreageringsmaterial" för oroliga barn.

Mycket sällan leker barn under överinseende av psykologer och läkare, som kan följa upp "leksaker kriget" med samtal. Den krassa verkligheten för barnen är i stället att de ser på våld i olika former på TV, video och i tidningar (främst serier), men också på lekplatsen, i skolan och på gatan.

Barn är väldigt spontana och fyllda av fantasi. De har många gånger svårt att skilja på fantasi och verklighet, eftersom de engagerar sig så starkt. De utför därför samma handling som de sett på exempelvis TV, utan tanke på att i många länder utsätts andra barn på fullt allvar för liknande situationer.

Barn indragna i leksakskrig har sällan möjlighet att prata ut om sina känslor med någon vuxen. Ska krigsleksaker vara försvarbara i sjukvårdens terapiarbete på bekostnad av att barnen ska få gå omkring med sin ångest, oro och sina funderingar?? Svaret blir utan tvekan nej.

Krigsleksaker stimulerar barnen till våldshandlingar. Vi vuxna måste ta vårt ansvar och skydda barnen mot våldsinslag i stället för att utsätta dem för frestelser i form av prylar som uppmuntrar till slagsmål och våld.

Vi pratar om fred och nedrustning. Om vi menar något med de orden kan vi inte tillåta att folk ska få fortsätta att tjäna pengar på att våra barn lär sig att kriga med naturtrogna krigsprylar.

För oss inom IOGT-NTO:s juniorförbund, som arbetar för ett bättre samhälle, med bl. a. internationell förståelse på programmet, är det självklart att sluta upp bakom SÖs förslag.

För barnens skull – förbjud dessa krigsleksaker.

Sigrid Söderholm

Förbundsordförande i IOGT-NTO:s juniorförbund

Medlemsförslag om nordiskt samarbete beträffande handelssjöfarten

(Väckt av Rune Gustavsson, Guðdrún Helgadóttir, Ole Henriksen, Elsi Hetemäki-Olander, Olof Jansson, Gunnel Jonäng, Peter Muurman, Páll Pétursson, Jens Steffensen, Pär Stenbäck, Karin Söder, Petter Thomasen, Hans Olov Tungesvik, Pekka Tuominen, Odd With och Marjatta Väänänen)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Økonomisk utvalg:

Innledningsvis vil utvalget bemerke at det er positivt at skipsfartspolitiske spørsmål tas opp i Nordisk Råd. Skipsfarten er en viktig næringsgren i flere av de nordiske land, inklusive de selvstyrende områdene. Videre har skipsfartsnæringen hatt betydelige vansker i de siste 10 år p.g.a. de internasjonale lavkonjunkturer. Dette har ført til store omstillinger. Likevel har en rekke arbeidsplasser og betydelige kapitalmengder gått tapt.

I medlemsforslaget foreslås det å utvide det nordiske samarbeid om handelssjøfarten for å motvirke problemene. Økonomisk utvalg er enig i at et utvidet samarbeid kan bidra til å styrke skipsfartsnæringen og ønsker å knytte noen bemerkninger til de tre enkeltforslag i medlemsforslaget.

Til punkt 1, samordning og stimulering av forskning og utvikling.

Utvalget mener at det særlig er på feltet teknisk og økonomisk forskning og utvikling (FoU) at det er mulig å øke det nordiske samarbeidet vesentlig.

Det tekniska FoU-arbeidet kan deles i en foretaksspesifikk og en generell del. Foretaksspesifikk FoU bygger på et nært tillitsforhold mellom oppdragsgiver og forskningsorgan. Slike tillitsforhold bygges opp over en lang periode og det er forståelig at rederier i de nordiske land har foretrukket å etablere kontakt med innenlandske forskningsinstitusjoner/skipsverft.

Økonomisk utvalg mener imidlertid at dette ikke er en ideell situasjon. Man bør arbeide for å legge forholdene slik til rette at tillitsforhold også kan bygges opp på tvers av landegrensene i Norden. Dette kan gi en bedre ressursutnytting.

Utvalget tror at et viktig bidrag til bedre tillitsforhold vil være å få istand utvidet samarbeid om den mer generelle FoU-virksomheten. Dette samarbeidet er, etter opplysninger utvalget har innhentet, meget sporadisk og på et generelt informativt nivå. Samtidig virker det som om det finnes interesse og forutsetninger for et økt nordisk samarbeid. Nordisk Ministerråd bør kontakte de ulike skipsforskningsinstitusjoner, samt næringslivets parter for å finne fram til egnede samarbeidsformer. Et mål må være å identifisere forskningsprosjekter som med fordel kan utføres ved nordisk samarbeid. I den forbindelse må også finansieringsformer drøftes.

Til punkt 2, nordisk opptreden internasjonalt.

Nordisk samarbeid i internasjonale fora er viktig fordi de enkelte nordiske land er så små at det er vanskelig å få gjennomslagskraft for synspunkter og argumenter. Dersom de nordiske land står sammen får synspunktene større tyngde. Dette gjelder særlig i skipsfartssammenheng, fordi de nordiske land tilsammen kontrollerer en betydelig del av verdens samlede tonnasje.

Av remissvarene framgår at det nordiske samarbeidet internasjonalt er godt utviklet. Det foregår en utstrakt samordning og koordinering forut for internasjonale møter. Økonomisk utvalg mener at det er ønskelig å videreføre dette arbeidet. Utvalget tror at større slagkraft i internasjonale fora kan oppnås dersom man fra nordisk side kan opptre med felles talsmenn. Ministerrådet oppfordrer derfor til å vurdere dette og å bestemme i hvilke fora de nordiske land kan ha størst nytte av å la seg foretrede av samnordiske talsmenn.

Til punkt 3, nordisk forum for skipsfartspolitiske spørsmål.

Økonomisk utvalg har merket seg at man allerede idag har et vel fungerende nordisk skipsfartspolitisk samarbeide. Det er vanskelig å se grunner till at dette samarbeidet skal presses inn i formelle rammer, selv om det nok hadde vært en fordel om Nordisk Råd i større grad fikk informasjon om utviklingen på dette viktige samarbeidsområdet.

Utvalget vil imidlertid påpeke at det virker uhensiktsmessig å unnlate å benytte seg av den ressurs som arbeidstakersiden utgjør i denne sammenheng. Utvalget mener at arbeidstakersiden har synspunkter på de skipsfartspolitiske spørsmål som klart bør få komme fram i de nordiske diskusjoner.

Utvalget går derfor inn for at skipsfartens arbeidstakere kan bli representert ved de nordiske skipsfartspolitiske møter.

Helsingør 13. desember 1984

Gunnar Nilsson

Formann

Nordisk komité for transportforskning (NKTF):

I lys av at alle de nordiske land har store sjøfartsmiljøer, synes NKTF at medlemsforslaget er interessant.

NKTF mener imidlertid at dette ligger utenfor sitt arbeidsområde, og er derfor ikke kompetent til å svare på forslaget.

Spørsmålene er kompliserte, og et forslag fra NKTF er at Nordisk Råd burde arrangere en konferanse hvor disse spørsmålene blir tatt opp til diskusjon.

Oslo, 25. juni 1984

For NKTFs formann Steinar Killi

Katrine Næss Kjørstad

NKTFs sekretær

Nordens fackliga samorganisation (NFS):

Förslagsställarnas beskrivning av situationen för den nordiska sjöfarten visar en näring i stagnation med överkapacitet och låg lönsamhet. Orsakerna till denna utveckling beskrivs utifrån flera aspekter. Förslagsställarnas konstaterande att bemanningskostnaderna är en central verksamhetsförutsättning kan dock ge en felaktig bild av den pågående strukturomvandlingens verkliga problem. Personalkostnaderna svarar totalt för 6–8% av ett fartygs driftkostnader. Kapital och finansieringsfrågor är mer centrala verksamhetsförutsättningar än bemanningskostnaderna liksom effektivitet och investeringsvilja i ny, ändamålsenlig utrustning. Ett grundläggande problem är naturligtvis även den överkapacitet som handelssjöfarten har samt utflaggningen till bekvämlighetsflagg och osund konkurrens. Tillsammans med en ökande protektionism från några stora sjöfartsnationer ger detta förödande konsekvenser för sjöfartsnäringen i de nordiska länderna.

NFS anser att ett nordiskt sjöfartspolitiskt samarbete är väsentligt och välmotiverat. Nordisk fackföreningsrörelse har ett etablerat samarbete inom 4 olika nordiska yrkessekretariat på sjöfartens område.

Förslagsställarna hemställer i sitt medlemsförslag till Nordiska rådet om:

att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomiska vinningar för utvecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart.

att verka för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten

att upprätta ett gemensamt nordiskt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor

NFS stöder förslaget om inrättandet av ett särskilt nordiskt organ för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor. Ett sådant organ är väsentligt för en permanent dialog mellan regeringarna, rederierna och de anställdas organisationer. Sjöfartsnäringen står inför en svår utvecklingsperiod. Internationella transportsystem såsom sjöfarten, flyg- och landtransporter är områden som successivt genomgår en reell internationalisering i den meningen att verksamheten organiseras likartat överallt, anställda av olika nationaliteter arbetar sida vid sida och ägarförhållandena internationaliseras genom delägarskap och multinationella koncerner. Denna utveckling framtvingar sannolikt en ökad standardisering och samordning även av regler och avtal. Ett permanent partssammansatt organ för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska intressen kan bli ett viktigt forum för ett ökat samarbete inom sjöfarten i Norden.

Ett nordiskt sjöfartspolitiskt råd kan dock inte ersätta det samarbete som redan bedrivs nordiskt och/eller bilateralt mellan regeringar och intresseorganisationer inom sjöfartens område. Förslagsställarnas hemställen om:

att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomiska vinningar för utvecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart

att verka för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten

tillgodoses redan i stor utsträckning genom existerande samarbetsformer och konsultationer. De anställdas organisationer har dock inte i tillräcklig utsträckning givits möjlighet att medverka i denna process. Ett nordiskt sjöfartspolitiskt råd med representation även från de anställdas organisationer skulle aktivt kunna bidra med förslag till åtgärder för en livskraftig sjöfartsnäring i Norden.

Stockholm den 14 augusti 1984

Sune Ahlén
Generalsekreterare

Nordiska transportarbetarefederationen:

Medlemsförslaget fra en del borgerlige medlemmer i Nordisk Råd inneholder innledningsvis en kort beskrivelse av utviklingen innenfor verdensøkonomien og dennes betydning for nordisk skipsfart. NTF kan slutte seg til denne situasjonsbeskrivelsen, men er uenig i store deler av årsaksanalysen og forslagene til tiltak og virkemidler.

Analysar

Det er riktig at stagnasjonen i verdensøkonomien og verdenshandelen og en økt proteksjonisme har innvirkninger på situasjonen i internasjonal skipsfart. Skipsfartens problemer må imidlertid vurderes på et bredere grunnlag.

1. Problemene kan delvis skyldes at landverts transportformer har økt sin relative andel av transportvolumet.

2. Overkontraheringsbølgen på begynnelsen av 1970-tallet har vært med på å skape stagnasjonen i verdensøkonomien, og overkontraheringene er kanskje hovedårsaken til skipsfartens nåværende problemer.

3. I dag er ca. 1/3 av verdensflåten registrert under bekvemmelighetsflagg, og andelen er voksende. Denne veksten utgjør en sterk trussel mot maritim virksomhet som både er registrert i og drives fra de nordiske land.

Nordiske rederier har en stor del av deres tonnasje i stater med slike åpne registre, og dette presser fraktratene nedover hvis resultat er forverret konkurranseforhold for fartøyer registrert i Norden.

Systemet med bekvemmelighetsflagg har videre negative sosiale og sikkerhetsmessige konsekvenser: Sjøfolk, særlig fra den 3. verden, utbyttes og bekvemmelighetsflaggstaterne har ikke apparater til å kontrollere at internasjonale sikkerhetskrav overholdes. Ulykkesfrekvensen er derfor vesentlig høyere for fartøyer som fører bekvemmelighetsflagg. Utflagging av nordisk skipsfart til slike registerland vanskeliggjør også skatte- og valutakontroll, noe som rammer nasjonaløkonomiene generelt og sjøfolk spesielt.

4. Markedsadgang, fraktrater og rederienes kostnadsnivå er viktige faktorer for skipsfartens framtidige stilling. Men bemanningskostnadene alene har ikke den sentrale betydning som det hevdes i medlemsforslaget da disse kostnadene i gjennomsnitt utgjør ca. 5% av skipenes driftskostnader. Lønnsnivået på britiske fartøyer er langt lavere enn f. eks. norske lønninger. Tross dette er den britiske handelsflåten blitt redusert til ca. 40% av flåtens størrelse 1975/76. En bør derfor i sterkere grad fokusere på kapitalkostnadene, rederiledelse og evne til omstilling.

Virkemidler og tiltak (åtgärder)

Forskning og utvikling av ny teknologi bør alltid være en kontinuerlig arbeidsoppgave for samfunnet, og staten har i denne sammenheng et spesielt ansvar. Men forskningen og dens anvendelse må også ta hensyn til samfunnet som helhet og de ansatte ombord – sjøfolkene. Dette betinger derfor at den sosialvitenskaplige forskningen gis en større andel av forskningsmidlene, og at ny teknologi skal tilpasses de ansattes kompetanse og helse.

Et godt utbygd maritimt utdanningssystem er en av de viktigste forutsetninger for å bevare de nordiske lands skipsfartsnæringer. Dette er nødvendig for å sikre nyrekruttering og bevare skipsfartsmiljøene. Men samtidig

må det gis plass for rekrutteringsstillinger i handelsflåten slik at nyutdannede sjøfolk kan få arbeid i næringen.

Nordiske fartøyer har i dag verdens laveste og mest rasjonelle bemanning, og nedbemanningen er ut fra dagens teknologi gått så langt at det grenser til rovdrift på sjøfolkene. De nordiske lands myndigheter bør derfor undersøke konsekvensene av de gjeldende bemanningsforskriftene, hva angår overtidsbruk, helse og sosiale forhold, før nye nasjonale regler blir vedtatt.

NTF vil støtte et utvidet nordisk samarbeid av skipsfartsspørsmål både på nordisk nivå og når det gjelder Norden som enhet i internasjonale sammenhenger. Et sådant samarbeid kan gi de nordiske land styrke til bedre å kunne løse årsakene til internasjonal shippings hovedproblemer – overkontrahering, bekvemmelighetsflaggsystemet og proteksjonismen. Skipsfartens problemer kan bare løses ved samarbeid og ikke ved en kostnadsdrepende konkurranse som forutsetter utbytting av sjøfolk.

Det finnes i dag et særskilt skipsfartspolitisk forum i Norden – det nordiske skipsfartsministermøtet. I dette forum deltar også rederiorganisasjonene, men ikke sjøfolkenes organisasjoner. NTF ser det derfor som viktig at det opprettes et nordisk sjøfartspolitisk råd med allsidig representasjon og med mer forpliktende oppgaver enn den nåværende samarbeidsordningen. Som det *samlende* nordiske yrkessekretariatet på sjøfartens område bør NTF ha en særskilt plass i et nordisk sjøfartspolitisk råd.

Oslo, 28. juli 1984

Nordiska transportarbetarefederasjonen

Henrik Aasarød

Nordiska maskinbefälsfederasjonen:

Förslagsställarna pekar på olika åtgärder för att stärka konkurrenskraften för de nordiska ländernas handelsflottor. I första hand anser man att bemanningskostnaderna måste åtgärdas.

NMF anser dock att förslagsställarna angriper konkurrensproblemet på fel sätt. Det största hotet mot fartyg under nordisk flagg är den osunda konkurrensen från fartyg under bekvämlighetsflagg, vilket nämns endast parentetiskt. Än mindre anges hur man samordnat skall motverka bruket av bekvämlighetsflagg.

NMF vill påpeka att det ofta är nordiska redare som driver fartyg under bekvämlighetsflagg och som därigenom medverkar till fraktdumping och besvärligare konkurrensförhållanden för nordiska fartyg. Som exempel kan nämnas att norska redare enligt egna uppgifter äger 237 fartyg under

utländsk flagg, varav merparten under bekvämlighetsflagg. Samtidigt chartrar norska redare in ca 300 utländska fartyg.

NMF anser att de nordiska länderna mer aktivt och samordnat i första hand borde inrikta sig på att bekämpa bruket av bekvämlighetsflagg i Norden. En bättre tillämpning av "Memorandum of Port State Control" skulle automatiskt innebära, utöver förbättrad sjösäkerhet, även en sundare konkurrens med ökade möjligheter även för nordiska fartyg att konkurrera.

UNCTAD arbetar för närvarande med att skärpa registreringsreglerna för fartyg i syfte att minska användandet av bekvämlighetsregister. NMF måste tyvärr notera att de nordiska länderna i denna fråga anslutit sig till den gruppering (grupp B) som med alla medel försöker bromsa genomförandet av strängare registreringsregler. NMF anser att de nordiska länderna bör visa en självständig hållning gentemot grupp B och mer aktivt arbeta för lösningar som innebär att bekvämlighetsregistren upphör.

Bemanningskostnaderna på nordiska fartyg är jämfört med problemen med bekvämlighetsregistren av mindre intresse. NMF vill dock framhålla att de nordiska fartygen idag har världens lägsta och mest rationella bemanningar. Rationaliseringspotentialen är i princip förbrukad på nordiska fartyg.

Det är obekant för NMF vad förslagsställarna avser med "Ett utbildningssystem som är anpassat till framtidens avancerade driftsmetoder". Allmänt gäller dock att de grundläggande kraven för befälsutbildning finns angivna i STCW-konventionen av år 1978, vilken trädde ikraft den 28 april 1984. De nordiska länderna har även att ta hänsyn till IMO-Resolution A-481 (XII) "Principles on safe manning". Utbildningssystemen i Norden måste även i framtiden vara baserade på nämnda IMO-regler.

Det största problemet i de nordiska utbildningssystemen för maskinbefäl är bristen på praktiskt driftsarbete. En ökad användning av maskinrumssimulatorer i utbildningen är därför nödvändig för att kompensera blivande maskinbefäl för bristande driftserfarenheter. Vidare kan maskinrumssimulatorer ge möjlighet att på den högre nivån i utbildningssystemen utprova avancerade driftsmetoder.

NMF kan i och för sig ansluta sig till förslagspunkt I om satsning på att samordna och stimulera forskning. Enligt NMFs mening kommer forskning som bara tar hänsyn till kapitalkrafternas intressen inte att vara till gagn för samhället och de ombordanställda. Forskningen bör därför ske i samarbete med alla berörda sjömans- och redareorganisationer.

NMF instämmer i att man bör verka för ett samordnat nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt intresse. En samordning av de nordiska ländernas ståndpunkter är av stor betydelse för att nordiska intressen skall beaktas i större utsträckning.

NMF ser det som fördelaktigt om det upprättas ett nordiskt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor. Enligt NMFs me-

ning har de nordiska yrkessekretariaten på sjöfartens område en naturlig plats i ett sådant forum.

Oslo, 13. august 1984

Nordiska maskinbefälsfederationen

Frode Gross

President

Danmark

Industriministeriet:

I denne anledning skal man meddele, at der i dag pågår et relativt tæt samarbejde mellem de nordiske skibstilsynsmyndigheder, såvel gennem jævnlige møder mellem de respektive direktører som gennem nedsættelse af arbejdsgrupper med henblik på udarbejdelse af ensartede nordiske regler, såvel som ensartede nordiske fortolkninger og holdninger til internationale regler og spørgsmål.

Dette samarbejde tilsigter også ved ensartede afprøvnings- og godkendelsesregler at lette anvendelsen i ét land af udstyr produceret i et andet land.

Der synes således ikke inden for skibstilsynets ansvarsområde at være behov for et mere formaliseret samarbejde.

For så vidt angår spørgsmålet om en egentlig samordning af forskning i Norden på skibsfartsområdet har man for tiden kun sporadisk kendskab til sådan forskning og kan derfor ikke med nogen vægt udtale sig om fordele ved en samordning.

I forslaget til rekommandation til Nordisk Ministerråd henstilles under pkt. 2) og 3) dels, at man fra nordisk side internationalt optræder med en fælles holdning, hvor der er tale om spørgsmål af fælles nordisk interesse indenfor skibsfarten, dels at man opretter et fælles nordisk forum for koordinering af skibsfartspolitiske spørgsmål.

Industriministeriet skal i den anledning anføre, at de nordiske skibsfartspolitiske myndigheder og de nordiske rederorganisationer allerede har en meget tæt koordination af deres skibsfartspolitiske synspunkter. En stor del af de internationale skibsfartspolitiske drøftelser finder sted i OECD, hvor de vestlige industrilande bl. a. koordinerer deres holdning til spørgsmål, der tages op i UNCTAD. Forud for hvert møde i OECD's skibsfartspolitiske komité (MTC) afholdes et nordisk skibsfartspolitisk møde, hvori deltager cheferne for de skibsfartspolitiske myndigheder og repræsentanter for de nordiske rederorganisationer. På disse møder drøftes også

spørgsmål med relation til IMO samt protektionistiske tiltag fra 3. landes side.

På baggrund af den omfattende koordination på det skibsfartspolitiske område, der allerede finder sted, er det industriministeriets opfattelse, at der næppe er behov for at etablere et yderligere nordisk forum for skibsfartspolitisk koordination som foreslået under pkt. 3) i rekommandationsforslaget. Industriministeriet finder ligeledes, at rekommandationsforslagets pkt. 2) allerede opfyldes.

København, den 5. september 1984

P. m. v.

Tage Madsen

Afd. chef

J. Bredholt

Kontorchef

Grosserer-Societetet:

Grosserer-Societetet kan principielt tilslutte sig ethvert tiltag, der modvirker protektionismen og bevarer den frie internationale konkurrence for skibsfarten.

Vi kan ligeledes tilslutte os den refererede fremstilling af udviklingen i de senere år inden for den internationale skibsfart.

Hvad angår de foreslåede rekommandationer, er det imidlertid vor opfattelse, at det nordiske samarbejde på det skibsfartspolitiske område allerede er tilfredsstillende udbygget, såvel rederiorganisationerne imellem som mellem myndighederne i de nordiske lande.

Efter nærmere foretagen høring mener vi derfor ikke, at der er umiddelbart behov for at gennemføre det fremsatte forslag.

København, den 20. juli 1984

Grosserer-Societetet

E. b.

Vagn Jensen

Kontorchef

Københavns Havnevæsen har i skrivelse den 8 juni 1984 forklarat sig *tillstyrka medlemsforslaget.*

Sammenslutningen af danske Havne meddelar i skrivelse av den 27 augusti att man inte har några bemärkningar i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Rederiforening:

Danmarks Rederiforening har med stor interesse noteret sig, at der i Nordisk Råd også er interesse for de nordiske handelsflåders vilkår, og finder, at der i det fremlagte forslag er fremhævet en række centrale problemstillinger, der vil være afgørende for de nordiske handelsflåders fremtidige konkurrenceevne. Dette gælder ikke mindst bemandingsregler, bekæmpelse af flagdiskrimination og bestræbelser på at modvirke yderligere uligevægt mellem udbud og efterspørgsel efter tonnage, ligesom en stadig teknologisk udvikling er nødvendig for at imødegå vort høje lønniveau.

På en række af disse områder er det som fremhævet vigtigt, at der foregår et nært nordisk samarbejde. Dette gælder navnlig i relation til internationalt samarbejde på det skibsfartspolitiske og teknologiske/sikkerhedsmæssige område. En forudsætning for at de nordiske lande kan sikre sine interesser og gøre sin indflydelse gældende er, at man optræder koordineret – hvadenten det er i OECD, UNCTAD eller IMO.

Uanset at der ikke eksisterer noget formelt nordisk søfartspolitisk råd, er der imidlertid grund til at understrege, at der allerede i en årrække har eksisteret et nært samarbejde på embedsmandsniveau. Konkret mødes man flere gange årligt for såvel at koordinere synspunkter forud for internationale møder som at udveksle informationer etc. om udviklingen i de nordiske lande. Dette samarbejde vurderes af alle parter som yderst værdifuldt, og det kan eksempelvis nævnes, at de nordiske lande på en række søfartsområder har en fælles lovgivning.

Vi vil endvidere understrege, at der finder et tilsvarende samarbejde sted mellem nordiske rederiinteresser. Herudover eksisterer der mellem en række fremtrædende nordiske rederier et nært kommercielt samarbejde i såkaldte "konsortier", hvor der også arbejdes med udvikling af nye koncepter, der skal styrke konkurrenceevnen.

På denne baggrund ser vi ingen grund til at etablere et egentligt nordisk søfartspolitisk råd.

København, den 6. september 1984

Danmarks Rederiforening

P. d. v.

Peter Bjerregaard

Sammenslutningen af Havne- og Købmandsorganisationer i Danmark:

Sammenslutningens medlemskreds er ladningsejere, skibsmæglere, speidører og stevedorer og er således ikke direkte engageret i rederidrift.

Som købere og formidlere af søtransport kan vi imidlertid anbefale rådets tre forslag.

Fragtindtægten er lig for alle nationers skibe, hvorfor skibe fra lande, der beskytter egen tonnage og/eller yder økonomisk tilskud til egen skibsfart, er således mere konkurrencedygtig i pris.

Nordiske landes skibe må derfor konkurrere på kvalitet, service og pålidelighed, hvorfor vi særligt kan støtte forslaget afsnit om forskning, udvikling og uddannelse, og for sidstnævnte med det mål at nå en enhedsbemanning dæk- og maskinbesætning.

København, den 12. juni 1984

Christen Brock

Rederiforeningen for mindre Skibe har i skrivelse den 4 september 1984 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Handels- och industriministeriet:

I många frågor som angår handelssjöfarten har de nordiska sjöfartsmyndigheterna traditionellt haft ett nära samarbete och åsiktsutbyte. Som exempel kan nämnas den samnordiska beredningen av sjölagen, sjöfartsmyndigheternas regelbundna samordningsmöten 2–3 gånger om året innan internationella sjöfartspolitiska frågor tas upp i internationella sammanhang (i OECD, UNCTAD, CSG osv.), det finsk-svenska samarbetet beträffande isbrytarnas assistansverksamhet. De nordiska delegationerna har även i mån av möjlighet försökt verka i samarbete på internationella fora och stöda varandras åsikter.

Handels- och industriministeriet anser att ett sådant samarbete behövs och att det är nyttigt för den finländska handelssjöfarten. Ministeriet är positivt till förslag som syftar till en vidareutveckling av det nordiska samarbetet och på detta sätt även befäster den finländska handelssjöfartens ställning.

Samtidigt vill ministeriet dock fästa uppmärksamhet vid att sjöfartspolitiska målsättningar och intressen kan vara olika i de olika nordiska länderna. Särskilt när det gäller Finland skall konstateras, att huvuddelen av

vår rederinäring har koncentrerats till transportererna inom den finländska utrikeshandeln och inte, såsom särskilt i Norge och Danmark, till transportererna mellan tredje länder (cross-trade). Helt allmänt kan konstateras att Finland mera betonar de nationella frågorna i förhållande till de internationella i sin sjöfartspolitik än de övriga nordiska länderna. Det bör också beaktas att rederinäringens relativa betydelse med tanke på hela national-ekonomin i Finland är avsevärt mindre än t. ex. i Norge. Detta kan vara av betydelse när det gäller vissa frågor som ansluter sig till den nationella ekonomiska politiken (t. ex. tillgång till kapital). Därför kan det vara problematiskt att finna en samnordisk linje i vissa frågor.

I medlemsförslaget ingår även flera sådana förslag (t. ex. samordningen av forskningsresurserna, bekämpningen av de protektionistiska tendenserna och överproduktionen inom skeppsbyggnadsindustrin) där man genom ökningen och effektiviseringen av det nordiska samarbetet kunde vinna betydande fördelar med tanke på den finländska sjöfartsnäringen. Å andra sidan är en del av dessa frågor av sådan natur att de redan behandlas i vidare sammanhang (t. ex. i OECD) än på nordisk nivå.

Med hänvisning till det som ovan framförts kommer handels- och industriministeriet att förhålla sig reserverat till Nordiska rådets medlemsförslag och anser att innan beslutet i frågan fattas bör det närmare utredas vilka uppgifter och vilken status ett samarbetsorgan, som eventuellt tillsätts, kommer att ha samt organets förhållande till de nationella sjöfartsmyndigheternas arbete. Redan i dag präglas sjöfarten av ett rikligt internationellt samarbete och därför måste det finnas synnerligen vägande skäl för skapandet av nya organisationer.

Helsingfors den 15 augusti 1984

Hakon Guvenius
Avdelningschef

Harry Favorin
Föredragande

Centralhandelskammaren:

— — — Efter att ha inbegärt handelskamrarnas utlåtanden och efter att ha överlagt med *Finlands rederiförening* framför Centralhandelskammaren som sin åsikt vördsamt följande.

Centralhandelskammaren uppskattar det, att man inom Nordiska rådets krets visar intresse för utvecklandet av verksamhetsförutsättningarna för den för alla de nordiska länderna viktiga näringsgrenen, sjöfarten. I motiven till medlemsförslaget pekar man på det faktum, att den kris, som sedan länge rått inom sjöfarten, väsentligt försvagat rederiernas verksamhetsför-

utsättningar och flera länder har dessutom i allt högre grad börjat tillämpa protektionism i sin handelssjöfart. På grund härav har undertecknarna av medlemsförslaget beslutat att hos Nordiska rådet hemställa om åtgärder för att effektivisera de nordiska ländernas gemensamma sjöfartspolitik.

Centralhandelskammaren förenar sig om motiven till medlemsförslaget såtillvida, att under de senaste åren har krisen inom sjöfarten rätt kraftigt minskat även de finländska rederiernas lönsamhet. En effektivisering av de samnordiska åtgärderna för att trygga verksamhetsförutsättningarna i de nordiska ländernas sjöfartsnäring är värd att understödjas. De i medlemsförslaget uppräknade åtgärderna kan emellertid inte anses som uttömmande, varför Centralhandelskammaren önskar att i detta sammanhang betona behovet av ett snabbt genomförande av speciellt två grupper av åtgärder.

1. Man borde inom sjöfarten utan dröjsmål förbättra förutsättningarna för en internationalisering genom att öka möjligheterna att etablera rederiverksamhet utomlands.

2. Enligt internationell praxis borde man utan dröjsmål öka möjligheterna att på konkurrenskraftiga lånevillkor erhålla krediter för anskaffning av nytt tonnage.

I medlemsförslaget föreslås, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomiska vinningar för utvecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart.

2. att verka för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten.

3. att upprätta ett gemensamt nordiskt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor.

Beträffande dessa förslag konstaterar Centralhandelskammaren, att redan för närvarande har de nordiska länderna intimt samarbete inbördes i olika sjöfartspolitiska frågor på många nivåer såväl inom stadgeenliga och organiserade former som helt spontant allt efter behov. Samarbete, informationsutbyte och koordineringsverksamhet bedrivs myndigheterna, rederiföreningarna och fackföreningarna emellan samt de privata rederierna emellan. Även vid de nordiska handelskammarinstitutionernas och industriförbundens gemensamma möten behandlas tidtals sjöfartspolitiska frågor. Ovannämnda samarbetsformer förefaller att fungera utmärkt och inom alla olika intressekretsar i de nordiska länderna är man väl medveten om svårigheterna och problemen inom sjöfarten.

Med hänvisning till vad som ovan anförts är Centralhandelskammaren av den åsikten att något nytt forum inte behövs för att förbättra lönsamheten inom sjöfarten och för att lösa rådande problem inom denna. Däremot krävs politisk vilja och beslutsamhet att snabbt genomföra de förslag och

stödåtgärder, som under de senaste åren framförts i olika sjöfartspolitiska program och betänkanden i alla de nordiska länderna.

Helsingfors den 4 september 1984

Centralhandelskammaren

Jaakko Lassila
Ordförande

Sakari Yrjönen
Verkställande direktör

Ålands landskapsstyrelse:

— — — att landskapsstyrelsen finner det angeläget att medlemsförslagets rekommendationer om nordiskt samarbete beträffande handelssjöfarten snabbt förverkligas genom att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomiska vinningar för utvecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelssjöfart och att verka för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten.

Mariehamn den 30 juli 1984

Gunnevi Nordman
Vicekantråd

Tor Mattsson
Avdelningschef

Finlands hamnförbund:

— — — anser förslaget innehåll vara synnerligen betydelsefullt för handelssjöfartens framtid samt hoppas att förslaget snart kommer att realiseras.

Helsingfors den 10 augusti 1984

Finlands hamnförbund

Gunnar Smeds
Styrelseordförande

Alpo Naski
Verkst. direktör

Finlands rederiförening:

Rederiföreningen uppskattar, att man i Nordiska rådets krets visar intresse för en för samtliga nordiska länder viktig näringsgren, sjöfartsnärningen, som redan under flera års tid fått arbeta i en ytterst svår internationell konkurrenssituation. Alla förslag till åtgärder, som syftar till att befrämja den nordiska handelssjöfartens verksamhetsförutsättningar i rådande läge är välkomna.

Den lägesbeskrivning, som ges i medlemsförslaget är riktig och föreningen kan även helt omfatta de förslag till konkreta åtgärder som framförs i motiven till den egentliga hemställan till Nordiska ministerrådet. Uppräkningen av olika åtgärdsförslag bör säkert inte uppfattas såsom uttömmande varför föreningen i detta sammanhang vill understryka behovet av ytterligare två viktiga åtgärder, vilka med det snaraste borde genomföras:

- a) förbättrade möjligheter till internationalisering genom utvidgad frihet till etablering av rederiförelse utomlands och
- b) med internationell praxis mera jämbördiga kreditvillkor för erforderligt lånekapital vid anskaffning av tonnage.

Medlemsförslaget utmynnar i en hemställan om att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet

- 1) att inom Norden samordna och stimulera forskning och utveckling av sjöfartens teknologiska och övriga driftsekonomiska vinningar
- 2) att verka för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten
- 3) att upprätta ett gemensamt nordiskt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor.

Till detta kan sägas, att det redan i dag mellan de nordiska länderna bedrivs ett nära och intensivt samarbete i olika sjöfartspolitiska frågor på flera nivåer både under mera formella regelbundet återkommande former och helt spontant allt efter behov. Informationsutbyte, samarbete och koordinationsverksamhet bedrivs såväl på myndighetsplan som mellan rederiföreningar, fackföreningar och enskilda rederier. Dessa arbetsformer synes fungera väl och kännedomen om handelssjöfartens svårigheter och problem i respektive nordiskt land torde vara för alla ovan nämnda instanser och organ välbekanta.

Det som nu krävs för att förbättra och om möjligt återställa den nordiska sjöfartens internationella konkurrenskraft är inte upprättande av nya diskussionsförelse utan politisk vilja och beslutsamhet att snabbt förverkliga de förslag till stödåtgärder som framförts i olika sjöfartspolitiska program och betänkanden i samtliga nordiska länder under de senaste åren.

Helsingfors den 17 augusti 1984

Finlands rederiförening r. f.

Per Forsskåhl

Verkställande direktör

Ålands redarförening r. f.:

Ålands redarförening noterar med stor uppskattning att i Nordiska rådetts krets har uttryckts positivt intresse för sjöfarten i Norden och utarbetats konkreta förslag till trygghet och främjandet av denna viktiga näringsgren. På Åland har som bekant yrkesmässigt bedriven sjöfart sedan länge utgjort en mycket viktig basnäring, vars funktioner är av avgörande betydelse för regionens ekonomi, sysselsättning och levnadsstandard. Alla åtgärder som syftar till sjöfartspolitiska riktlinjer, bestämmelser och konkreta handlingsprogram avsedda att verksamt främja sjöfartens verksamhetsförutsättningar är med beaktande av det nu rådande läget och aktuella utvecklingstrender inom den internationella sjöfarten av vital betydelse. Inom Ålands handelsflotta har speciellt lastfartygen stora svårigheter, och fortsatta decimeringar av tonnage är inom denna sektor av allt att döma oundvikliga.

Medlemsförslaget vittnar om goda insikter i den nordiska handelsflottans förhållanden och om åtgärder för dess främjande. Beträffande uppgifterna om handelsflottan i de nordiska länderna kan tilläggas, att för Ålands del lastfartygens medelålder är betydligt högre än i de övriga regionerna, vilket beror på begränsad tillgång till kapital och avtagande möjligheter till finansiering av nyanskaffningar genom driftsöverskott. Vad beträffar förslagen till åtgärder kan redarföreningen fullständigt ansluta sig till de sju punkterna i medlemsförslaget i slutet av andra och början av tredje sidan. Med anledning av att sjöfarten allt mera internationaliseras måste dock dessa åtgärder utökas med förbättrade möjligheter för de nordiska rederierna att stärka sin konkurrensförmåga också genom etableringar av rederirörelse utomlands.

Medlemsförslaget innehåller även synpunkter och förslag beträffande samordning mellan de nordiska länderna i olika sjöfartspolitiska frågor och projekt. I detta sammanhang kan konstateras, att de nordiska länderna redan har utvecklat ett sådant samarbete på förvaltnings- och ämbetsmannaplan, mellan redarföreningarna och mellan enskilda rederier, och flera nordiska samordningsmöten förekommer varje år med tonvikt på sjöfartspolitik. Uppenbarligen fungerar den nordiska sjöfartspolitiska samordningen väl, och ingenting tyder på en framtida försämring i dessa avseenden.

Mariehamn den 15 augusti 1984

Ålands redarförening r. f.

Justus Harberg

Island

Islands rederiförening (SÍK)¹:

I medlemsförslaget anfördes med rätta att krisen i den internationella handeln under senare år har påverkat rederinäringen i västvärlden, bl. a. i Norden. Handelsflottans minskning beror dock inte enbart på den internationella handels lågkonjunktur. Rederier i denna del av världen har i ökad omfattning tvingats registrera sina fartyg i länder där myndigheterna är mindre restriktiva i registrerings- och bemanningsfrågor än de är här. Vad beträffar bemanningen bör det påpekas att de allra flesta fartyg som ägs av nordbor har nordisk besättning.

Islands rederiförening (SÍK) menar att myndigheterna i varje land bör se till att rederierna inte påläggs sådana bördor i form av skatter och bemanningsregler att de utkonkurreras av utländska rederier.

I alla de nordiska länderna har rederierna bildat föreningar, i Island SÍK. Dessa föreningar samarbetar informellt bl. a. genom att informera varandra om utvecklingen vad beträffar lagstiftningen om bl. a. handelsflottan. Syftet med detta är faktiskt harmonisering av lagstiftning på området.

Vad beträffar den del av medlemsförslaget som omfattar de nordiska ländernas gemensamma uppträdande i internationella fora, som behandlar internationella regler o. d., har de nordiska rederiföreningarnas sammanlutning bl. a. den rollen att behandla sådana frågor och att sträva efter gemensam ståndpunkt.

Medlemsförslaget omfattar samarbete på teknikens och forskningens område. Med anledning därav bör det påpekas att verksamhet på dessa områden pågår inom Nordforsk och med stöd från bl. a. Nordiska industrifonden. Det är därför svårt att se att något behov föreligger att upprätta ett nytt institut för forskning och utveckling inom skeppsbyggnadsindustrin. Man kunde i stället tänka sig ökade anslag till det arbete som redan pågår om så anses nödvändigt.

Med hänsyn till det ovan anförda anser SÍK att behov inte föreligger att stödja medlemsförslaget men ej heller att direkt motsätta sig det.

Reykjavík den 28 augusti 1984

För Islands rederiförening

Snorri Pétursson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Eimskipafélag Íslands (Íslands ångfartygs förening)¹:

Íslands rederiförening kommer att yttra sig över förslaget på vägnar av rederierna.

Kortfattat kan det nämnas att rederierna sins emellan har olika sammanlutningar för att behandla frågor av intresse för rederierna. Dessutom håller vissa av rederierna däribland Eimskipafélag Íslands kontakt med myndigheterna och andra inhemska och utländska organ om företagets drift och löpande intressen.

Eimskipafélag Íslands ser därför inget behov av att denna fråga tas upp i Nordiska rådet men instämmer i merparten av de frågor som tas upp i förslaget, eftersom de redan är väl kända bland rederier. I övrigt hänvisas till Íslands rederiförenings remissvar över medlemsförslaget.

Reykjavík den 27 augusti 1984

Eimskipafélag Íslands
Planeringsavdelningen

Porkell Sigurjónsson

Norge

Departementet for handel og skipsfart:

Punkt 1. Samordning av forskning og utvikling

Det kan i denne forbindelse bemerkes at det allerede i dag på direktoratsnivå foregår et utstrakt både formelt og uformelt samarbeide mellom de nordiske land. Som eksempel kan nevnes at Sjøfartsdirektoratet jevnlig deltar i nordiske møter vedrørende maritim utdanning og spørsmål om felles nordiske regler for fritidsbåter.

Videre kan også nevnes at sjøfartsdirektørene i de nordiske land avholder ett til to møter i året der forskjellige sjøsikkerhetsspørsmål diskuteres.

Det norske skipsforskningsmiljø på den *tekniske siden* er forøvrig relativt stort, og rederiene klarer i stor utstrekning å utnytte resultatene fra denne forskningen. Følgelig er det neppe mye å vinne for norsk skipsfart ved en nordisk samordning på dette felt.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Når det gjelder forskning som omfatter rederienes markedstilpassning, økonomisk planlegging og styring, er forskningsmiljøet i Norge mye mindre. Denne forskningstype vil trolig være av stor interesse for rederiene. Problemet på dette felt er at det er mangel på miljøer som i tilstrekkelig stor grad utnytter den kompetanse som allerede finnes. Som en følge av at miljøet er så lite, vil kontaktflaten til rederiene også bli liten.

På denne bakgrunn vil et nordisk samarbeid på dette område være interessant, ikke minst fordi dette vil kunne skape en bredere basis for rekruttering til forskningsmiljøet. Grunnlaget for økonomiske beslutninger og vurderinger i rederiene vil således kunne styrkes. Imidlertid vil en vesentlig forutsetning for en slik styrking av det norske forskningsmiljøet i nordisk samarbeid være at det blir gitt økte statlige bevilgninger for dette formål.

Punkt 2. Felles nordisk opptreden i internasjonale skipsfartsspørsmål

I denne forbindelse kan nevnes at det foreligger et utstrakt nordisk samarbeid i internasjonal sammenheng.

For det første har de nordiske land et uformelt, men meget nært samarbeid i *IMO*. Som et eksempel kan nevnes at på diplomatkonferansen i mai 1984 om transport av visse farlige stoffer ble det avholdt et forberedende møte i København før konferansen. Under konferansen var det daglig kommunikasjon mellom de nordiske land for å samordne og eventuelt diskutere divergerende standpunkter.

Videre kan nevnes sikkerhet for fiskefartøyer, hvor det har vært et særlig fruktbart samarbeid. Også i andre sjøsikkerhetsspørsmål er samarbeidet og kommunikasjonen god, selv om de nordiske land på skipsfartens område ikke alltid har helt sammenfallende interesser og følgelig ikke alltid følges ad ved voteringer over substansielle spørsmål i *IMO*'s komiteer.

Imidlertid har Norge som eneste nordiske land i *IMO*'s Council også i oppgave å ivareta de øvrige nordiske lands interesser på dette nivå, og påser i denne forbindelse at de nordiske fellesinteresser ivaretas.

Videre kan nevnes at det regelmessig avholdes nordiske skipsfartspolitiske møter. Det siste fant sted i København 28. og 29. mai 1984. Neste møte avholdes 12. og 13. november i Helsingfors. På disse møter koordineres de nordiske lands standpunkter i internasjonale skipsfartsspørsmål. Dette omfatter bl. a. spørsmål som behandles i *OECD*'s Sjøtransportkomité, *UNCTAD*, Consultative Shipping Group (herunder *CSG-USA*-dialogen) og *EF* og også spørsmål om felles nordisk opptreden overfor tredjelandts diskriminerende og restriktive tiltak innen skipsfart. Videre utveksles informasjon om de beslutninger av skipsfartspolitisk betydning som foretas i de nordiske land.

Dagsorden og referat fra møtet i København 28. og 29. mai 1984 vedlegges til orientering.¹

¹ *Här ej tryckt.*

På denne bakgrunn kan det konkluderes med at det allerede i stor utstrekning er etablert en slik felles nordisk opptreden i internasjonale skipsfartsspørsmål som omtales i forslaget. En ytterligere formalisering synes ikke å være nødvendig.

Punkt 3. Et felles nordisk forum for samordning og utvikling av sjøfartspolitiske spørsmål

Det kan bemerkes at det allerede i dag foregår et utstrakt nordisk samarbeid på de områder innen sjøfartspolitiske spørsmål som naturlig peker seg ut for et slikt samarbeid. Det er en viss fare for at etablering av et felles nordisk forum vil medføre oppbygging av et apparat og bruk av ressurser som ikke er helt nødvendig i lys av eksisterende samarbeidsordninger. Dersom et slikt forum skulle være aktuelt, må man trolig først avgjøre hvilken status og funksjon dette eventuelt vil få innen det nordiske samarbeidsapparat.

Oslo, 31. august 1984

Etter fullmakt

Leif Asbjørn Nygaard

Ekspedisjonssjef

Steinar B. Kringebotten

Byråsjef

Norges rederiforbund:

Innledningsvis vil Norges rederiforbund gi uttrykk for sin store tilfredshet med at man innen Nordisk Råd har tatt opp sentrale spørsmål, hvis løsninger vil være helt utslagsgivende for skipsfartsnæringen i de nordiske land. Selv om det lenge har eksistert et nært og omfattende samarbeid mellom de nordiske land på dette felt, både på myndighets- og næringsplan, anser vi det som viktig og verdifullt at dette også tas opp i Nordisk Råd.

Som det fremgår av premissene for medlemsforslaget har skipsfartsnæringene i de nordiske land gjennomgått en dramatisk reduksjon i de senere år. Selv om utviklingen varierer fra land til land, befinner nordisk skipsfart seg generelt i en situasjon preget av:

- Svak egenkapitalbase med svekkede muligheter til nykontrahering og strukturomlegging.
- Øket internasjonal proteksjonisme begrenser markedsadgangen.

- En høykostposisjon som innebærer sterkt redusert konkurransedyktighet på deler av de internasjonale fraktmarkeder.
- En generell overkapasitet på markedene som følge av en omfattende internasjonal subsidiering av nasjonal skipsbyggingsindustri.

Vi anser til tross for dette at nordisk skipsfart har gode forutsetninger til fortsatt å kunne hevde seg i internasjonal skipsfart. Sjøtransport er en vekstnæring, og de nordiske land har en høyt utviklet ekspertise og kompetanse både på sjø- og landsiden. Forutsatt en nasjonal skipsfartspolitik som stimulerer rederienes muligheter til effektiv og konkurransedyktig drift gjennom en løpende tilpasning av bemannings- og driftssystemene til den teknologiske utvikling, økt internasjonalisering og styrkelse av kapitalgrunnlaget, vil nordisk skipsfart kunne bli en vekstnæring. Samtidig må det også satses på økt internasjonalt engasjement for å sikre markedsadgangen og en reduksjon av overkapasiteten i skipsbyggingsindustrien.

Vi vil på denne bakgrunn gi vår fulle tilslutning til de konkrete forslag til et utvidet nordisk skipsfartssamarbeid som medlemsforslaget inneholder med unntak av punkt 3. Vi er usikre på formålstjeneligheten av en formalisering av det nordiske samarbeidet gjennom opprettelse av et felles nordisk forum for samordning og utvikling av skipsfartspolitiske spørsmål. Som før nevnt eksisterer det allerede et veletablert og omfattende samarbeid på dette felt. Vi tror ikke at en slik ytterligere formalisering av dette samarbeidet vil medføre en øket effektivitet eller en bedre koordinering mellom de nordiske land.

Oslo, 31. juli 1984

Norges rederiforbund

Rolf Sæther

Sverige

Kommerskollegium:

Rekommendation 1: att Nordiska ministerrådet inom Norden samordnar och stimulerar "forskning och utveckling av sjöfartsteknologiska och övriga driftsekonomiska vinningar för utvecklandet av en konkurrenskraftig nordisk handelsjöfart."

Kommentar. Bättre utnyttjande av tillgängliga fartyg ger mer lättköpta konkurrensfördelar än utveckling av nya fartygstyper emedan de senare blir tillgängliga också för konkurrenter i andra länder. Klar prioritet bör därför ges åt åtgärder som stimulerar forskning rörande *driftsekonomiska frågor i vid mening*. Hit hör frågor rörande rederiets val av fartygstyp.

storlek, bemanning och hastighet men även – och i synnerhet – dess beslut om transportnätverk, integrerade transportsystem och marknadsbeteende. Strategisk planering i dessa avseenden sker givetvis redan på företagsnivå i den löpande rederiverksamheten. Forskning om *samhälls-ekonomiska* aspekter på dessa frågor behövs emellertid också. Variabler som är givna för det enskilda företaget men inte för branschen, stat eller kommun kan därvid analyseras: t. ex. hamnavgifter, linjetransporträttigheter och reglerade priser.

Kollegiet instämmer sålunda i rekommendationen till ministerrådet att stimulera *driftsekonomisk* forskning om nordisk handelssjöfart.

I vilken utsträckning denna forskning även skall *samordnas* inom Norden vill kollegiet inte ta ställning till utan pekar på två alternativ. En möjlighet är att etablera ett Nordiskt institut för sjöfartsekonomisk forskning liknande det existerande Nordiska institutet för sjörätt i Oslo. En motsvarighet på samma område utomlands finns i Rotterdam: "National foundation for the co-ordination of maritime research in the Netherlands" med ingående institutioner som "Maritime Economic Research Center". Verksamheten finansieras gemensamt av bransch, stat och kommun. Erfarenheterna från Nederländerna bör prövas innan ställning tas.

En annan möjlighet är att basera verksamheten vid någon existerande institution i Norden. Främst på området är Skipsfartsøkonomisk institutt vid Norges Handelshøyskole, Bergen. Denna skulle kunna tjäna som samlingspunkt för ökade insatser på nordisk sjöfartsekonomisk forskning (t. ex. genom att ta emot gästforskare, anordna utbildningskurser, befrämja tvärkontakter på handelssjöfartens område).

Rekommendation 2: att Nordiska ministerrådet verkar för ett "enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten."

Kommentar. Kollegiet delar förslagsställarnas uppfattning om vikten av att de nordiska länderna intensifierar sina ansträngningar för att motverka protektionism och konkurrensinskränkande omständigheter internationellt. Ett *enhetligt* nordiskt uppträdande i detta syfte skulle troligen väsentligt öka utsikterna till framgång för varje land för sig p. g. a. de ökade tendenserna till bilateralism i sjöfarten och de protektionistiska förslag som redan sanktionerats eller är under behandling i internationella fora. Samverkan ökar de nordiska ländernas samlade förhandlingsstyrka i bilaterala och multilaterala sammanhang.

Den eftersträlvade enhetligheten i uppträdandet kan åstadkommas på ämbetsmannanivå eller på politisk nivå. För närvarande finns en nordisk ämbetsmannakommitté för transportfrågor. De nordiska länderna har möjlighet att inom denna grupp samordna uppträdandet i sjöfartspolitiska frågor om ämbetsmännen bedömer detta önskvärt.

För att ge större tyngd åt samarbetssträvandena inom handelssjöfartens område kunde alternativt ett nordiskt sjöfartspolitiskt råd bildas direkt underställt de politiskt ansvariga ministrarna i Norden.

Rekommendation 3: att Nordiska ministerrådet upprättar "ett gemensamt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor."

Kommentar: En förutsättning för ett enhetligt nordiskt uppträdande är att en relativt bred nordisk samhällsekonomisk intressegemenskap föreligger på sjöfartens område. Intressegemenskapen måste baseras på likartade konkurrensbetingelser för de nordiska ländernas rederinäringar. Betydande vinster kan sannolikt göras genom standardisering av konkurrensvillkoren.

Hinder inom Norden för utförande av transporttjänster och för förflyttning av produktionsfaktorer inom rederinäringen över nationsgränser försvårar skörden av de rationaliseringsvinster som blir följden av ett enhetligt nordiskt uppträdande. Kollegiet vill därför kraftigt understryka behovet av att det föreslagna gemensamma nordiska forumet får till uppgift att se över handelssjöfartens villkor i Norden. Det bör gå igenom behörighets- och bemanningsregler, tekniska föreskrifter och säkerhetsbestämmelser för fartyg i syfte att etablera enhetliga nordiska bestämmelser. Vidare bör föreskrifter i något nordiskt land som diskriminerar mot fartyg eller besättning från annat nordiskt land identifieras i syfte att avlägsnas.

Stockholm den 13 augusti 1984

Enligt kommerskollegiets beslut.

Per Magnus Wijkman

Sjöfartsverket:

Sjöfartsverket har av kommunikationsdepartementet anmodats att till Nordiska rådet avge yttrande över rubricerade medlemsförslag. Med anledning härav får sjöfartsverket anföra följande.

Grundtanken i medlemsförslaget om ökat nordiskt samarbete på sjöfartens område är självfallet beaktningsvärd. Mot förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för samordnad forskning och utveckling samt för ett enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten, torde knappast vara något att erinra. Möjligen kan dock ifrågasättas om inte dessa intressen av nordisk samverkan redan är tämligen väl tillgodosedda.

Huvudpunkten i medlemsförslaget är upprättandet av ett gemensamt nordiskt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor. I och för sig låter detta bestickande. Men det sägs föga om det föreslagna organets uppgifter och verksamhetsformer. Det förefaller tveksamt om inte dessa frågor bör studeras och utvecklas närmare innan man skapar ett nytt organ. Många av de punkter där organet skulle kunna tänkas ha ett

verka, är redan föremål för nordiskt samarbete i enkla och oreglerade, men därför ej mindre effektiva former. Såväl departement, myndigheter, redarorganisationer som individuella redare har nära kontakter med sina motsvarigheter i de övriga nordiska länderna.

Vissa i förslaget berörda aspekter är och måste vara nationellt reglerade. Det gäller t. ex. bemanningsreglerna, säkerhetsföreskrifter av skilda slag och kanske i synnerhet sjömansbeskattningen.

Uttalandet i medlemsförslaget att bemanningsbestämmelserna uppvisar väsentliga olikheter i de nordiska länderna torde vara överdrivet. De jämförelser sjöfartsverket kunnat göra det senaste året tyder på att bemanningspraxis i Norden är tämligen likartad bortsett från Finland där kraven på bemanningens storlek synes större än i de övriga länderna. Samtliga nordiska länder har ratificerat STCW-konventionen som trädde i kraft den 28 april i år. En annan "likriktare" torde den av IMO (International Maritime Organization) antagna Resolutionen A.481(XII) "Principles for a safe manning" utgöra.

Säkerhetsföreskrifterna bygger i alla de nordiska länderna på internationella regleringar av olika slag. I detta internationella regleringsarbete sker av hävd ett nära samarbete i enkla men effektiva former mellan de nordiska ländernas delegationer. En central styrning genom ett nytt forum av detta praktiska samarbete, torde svårligen kunna antas medföra några förbättringar.

Emellertid förekommer i alla de nordiska länderna vissa nationella föreskrifter som kompletterar de minimikrav som följer av allmänt accepterade internationella regler. Dessa nationella "tilläggsföreskrifter" kan vara olika i de nordiska länderna, vilket bl. a. kommer till uttryck om ett fartyg försäljs från ett nordiskt land till ett annat eller inköps till ett nordiskt land från ett icke-nordiskt. Det är en i sammanhanget väsentlig uppgift att dessa nationella särregler kartläggs och att diskussionerna mellan berörda myndigheter i de nordiska länderna om möjligheterna att samstämna och om möjligt begränsa sådana särregler vidmakthålles.

Vid sidan av kapitalutgifterna är, som påpekas i medlemsförslaget, bemanningskostnaderna av väsentlig betydelse för en redares konkurrensförmåga på den internationella marknaden. En väsentlig del av bemanningskostnaderna är sjömansskatt och andra sociala avgifter. På detta område förekommer mer eller mindre preliminära överväganden inte bara i Sverige utan även i andra nordiska länder. I princip torde inte vara möjligt att i dessa avseenden nå en gemensam nordisk lösning. Idéer och målsättningar kan dock möjligen diskuteras gemensamt mellan de nordiska länderna även om det måste antas att varje land förbehåller sig att slutligen reglera frågorna efter egna bedömningar.

I såväl Norge som Finland (Åland) har under senare tid från enskilda näringsidkare förts fram tankar om någon form av nordiska "bekvämlighetsregister". Dessa tankegångar – och då i synnerhet den norska s. k.

NÆSS-Planen, torde vara värt ett samordnat nordiskt studium på departementsnivå. Ett sådant studium bör också sammankopplas med ett eventuellt utvecklande av de avtal som träffats mellan Sveriges redareförening och de ombordanställdas organisationer om löne- och andra frågor vid utlandsregistrering av svenskt fartyg.

Av det här sagda torde framgå att det finns många och synnerligen angelägna och brådskande frågor som lämpligen kan övervägas och belysas närmare i nordiskt samarbete. Huruvida det i medlemsförslaget förordade nordiska forumet är den lämpligaste formen för sådana konsultationer kan emellertid ifrågasättas. Enklare och mera effektivt torde vara direkta kontakter mellan berörd departement och eventuellt andra myndigheter i de nordiska länderna.

Norrköping den 2 juli 1984

K Janérus

I-B Ericsson

Svenska hamnförbundet:

De nordiska handelsflottorna har fått se sin marknadsandel av världssjöfarten kraftigt minskad under de sista decennierna. I absoluta tal har dock Danmark men även Finland hävdats sig väl. De största förlusterna har drabbat den svenska handelsflottan. Intet land i världen torde för övrigt under denna tid ha fått vidkännas så kraftiga förluster som Sverige.

Denna utveckling måste ses mot bakgrunden av den situation som rådde efter andra världskriget fram till 1970-talet. Under denna tid kunde de nordiska handelsflottorna till följd av olika gynnsamma omständigheter – gynnsammast för Sverige – snabbt bygga upp sina handelsflottor till att omfatta en betydande del av den totala världshandelssjöfarten. Denna andel stod dock på intet sätt i relation till de nordiska ländernas utrikeshandel, befolkningstal eller industriell produktion utan var till allra största delen bestående av internationella frakter, s. k. cross-trading.

Situationen ändrade sig emellertid mycket snabbt på 1970-talet. Orsakerna till detta är många varav några nämns i den inledande delen av medlemsförslaget. En anledning till skeppsbyggeriets överförande till länder utanför de väsentliga industriländerna torde vara att tekniken att bygga fartyg är förhållandevis enkel så länge man håller sig till standardfartyg och denna teknik kunde förhållandevis lätt introduceras i lågkostnadsländer, som t. ex. Korea, Taiwan och Japan. Den sistnämnda nationen får dock i detta sammanhang i första hand räknas till de västliga industrilän-

derna och har också förlorat marknadsandelar på senare år. Att driva och bemanna de nybyggda fartygen var också en teknik som kunde överföras till länder vars industriella utveckling medgav och vars kostnadsläge var gynnsamt.

Därtill kommer de välkända protektionistiska strömningarna över världen: inom handelssjöfarten manifesterade i uppbyggnad av statligt ägda eller subventionerade handelsflottor i en rad länder, t. ex. i Sydamerika. De nordiska handelsflottorna har också fått en allt kraftigare konkurrens från olika öststater som till följd av annan syn på ekonomisk lönsamhet, lägre leveransstandard och strävan att nästan till varje pris förtjäna västliga valutor har medfört en ytterligare skärpning av konkurrensen. Handeln mellan Sverige och Sovjet går numera enbart på sovjetiska kölar.

Det var inte rimligt att vänta att den förmånliga situationen som den svenska handelsflottan befann sig i i slutet av 60-talet skulle bestå mot bakgrund av vad här ovan sagts. En smärtsam omvandling och nedskärning har därför fått ske, vilket resulterat i betydande svårigheter och stor arbetslöshet. Tekniskt har emellertid både den nordiska varvsindustrin och sjöfartsnäringen legat i täten och inom åtskilliga marknadsområden varit ledande. Hit hör bl. a. system för bil-, kyl- och frystransporter och utvecklandet av ro-ro tekniken, vilket senare fortfarande utgör en de nordiska ländernas specialitet.

De nordiska länderna har efter andra världskriget varit ledande när det gäller välståndsutveckling och detta gäller särskilt Sverige. Detta har medfört en kostnadsnivå för sjöfarten högt över utvecklingsländerna och medfört överflyttningen av tonnage till sådana länder. Man kan emellertid knappast klandra det svenska sjöfolket eller de svenska redarna för att de måst följa med i den nationella inkomstutvecklingen: det vore uppenbart orimligt om en kategori av landets medborgare till följd av att de internationella konkurrensbetingelserna är relativt ogynnsamma skulle ha en levnadsstandard som ligger under övriga befolkningsgrupper. Man kan bara konstatera fakta: det höga kostnadsläget i Norden i förening med att effektivitet och tekniska kunskaper ökat i de icke traditionella sjöfartsländerna har varit de främsta orsakerna till den kraftiga tillbakagång främst Sverige varit utsatt för på handelssjöfartens område.

Såsom förslagsställarna framhåller är i detta läge ett gemensamt nordiskt uppträdande och samarbete i många stycken naturligt. Det skall erinras om att samarbetet mellan de nordiska rederikonstellationerna i både fjärran trafik och närtrafik pågår sedan lång tid och att man därigenom inom vissa linjekonsortier fortfarande kunnat behålla en väsentlig del både av hemlandstrafik och cross-trading. Hamnförbundet åberopar då bl. a. de kända konstellationerna SCANCARRIER, SCANDUTCH och ACL, även om i dessa företag även finns intressen utanför de nordiska länderna. Det förekommer nordiskt samarbete också i den transocena trafiken på Nordamerikas västkust, på Sydamerikas båda kuster och i Medelhavet mellan

nordiska redare med starkt integrerad verksamhet. Det finns alltså ett mycket intimt nordiskt samarbete i konkurrens med omvärlden och hamnförbundet har uppfattningen att stärkandet av sådant samarbete är den mest framkomliga och realistiska väg som för närvarande finns att beträda för att stärka de nordiska intressena.

Det är bara inom de privata rederikonstellationerna som nordiskt samarbete förekommer. Hamnförbundet vill erinra om den nära samverkan som sker mellan de nordiska ländernas sjörättskommittéer vid behandling av konventionsförslag när det gäller ändringar och tillägg gällande sjölagar. Förbundet vill också erinra om det utomordentliga samarbete på detta viktiga område som sker genom nordiska sjörättsinstitutet i Oslo. Fler exempel kan nämnas.

Hamnförbundet bedömer mot denna bakgrund de förslag som på sidan 2 och 3 i medlemsförslaget framföres som nödvändiga för de nordiska ländernas sjöfart. Förbundet kan i princip ställa sig bakom dessa. Såsom påvisats pågår dock redan nu intimt samarbete inom de flesta områden i synnerhet när det gäller att motverka protektionism och slå vakt om havens frihet. Beträffande skeppsbyggnadsindustrin vill hamnförbundet erinra om att i synnerhet den svenska skeppsbyggnadsindustrin mycket kraftigt skurits ner under senare år och att denna smärtsamma procedur hunnit längre i Sverige och Norden än i de västliga industriländerna i övrigt. Vad beträffar moderna bemanningsregler är situationen likartad. I Sverige råder synnerligen liberala regler och fartyg kan drivas med färre antal besättningsmedlemmar än i något annat land, men däremot är tjänstgöringstiderna för de svenska sjömännen kortare och förändrar bilden. Detta är dock knappast ett förhållande man kan ändra på genom ytterligare rationaliseringar. Den nordiska rederinäringen har emellertid stått i spetsen i världen när det gäller rationell drift och torde i vissa avseenden vara marknadsledande. Om man kan motverka överproduktion av tonnage genom insatser från de nordiska länderna synes tveksamt: så länge som det går att bygga fartyg billigare med teknisk godtagbar standard i en rad länder med låga kostnader torde detta förhållande bestämma produktionen.

Hamnförbundet har i denna skrivelse försökt visa att de nordiska länderna inom sjöfartsnäringens område vidtagit många åtgärder för att hävda sig och för att skydda sina intressen. Detta har skett både i samverkan internationellt mellan de nordiska länderna och enskilt. Huruvida en ytterligare samordning av resurserna skulle gagna den nordiska sjöfarten är en svårbedömd fråga, eftersom också en viss konkurrens om marknader och inflytande mellan de nordiska länderna föreligger. Ett enhälligt nordiskt internationellt uppträdande är dock av största vikt och sannolikt kan ett sådant få en viss effekt.

Av vad ovan anförts framgår att hamnförbundet verifierar punkterna 1 och 2 i förslaget att samordna och stimulera forskning och att verka för ett

enhetligt nordiskt uppträdande internationellt i frågor av gemensamt nordiskt intresse inom handelssjöfarten. Förbundet anser dock att detta kan åstadkommas inom ramen för existerande samarbetsformer och att därför en ny organisation, ett nytt gemensamt forum för samordning och utveckling av sjöfartspolitiska frågor, är obehövligt.

Helsingborg den 27 juni 1984

Svenska hamnförbundet

Birger Rosqvist

Sven Linde

Sveriges redareförening:

Med hänvisning till det remitterade medlemsförslaget vill Sveriges redareförening inledningsvis uttrycka uppskattning över det intresse för och den insikt i den nordiska handelssjöfartens situation som förslaget speglar. Föreningen kan i allt väsentligt ansluta sig till den beskrivning av utvecklingen som lämnas i förslaget, dock att för svensk del tonnageminskningen icke medfört minskade fraktintäkter. Dessa intäkter har i stället ökat genom att svenska sjöfartsföretag i allt större omfattning börjat använda inhyrda utländska fartyg i sin verksamhet.

Redareföreningen ansluter sig fullt ut till de förslag till åtgärder som anges i medlemsförslaget nederst på s. 2 och överst på s. 3. Till följd av världssjöfartens allt mera långtgående internationalisering måste emellertid till dessa åtgärder läggas förbättrade möjligheter för nordiska rederier att stärka konkurrenskraften också genom etableringar utomlands av rederirörelse. Behovet av en sådan internationalisering har i Sverige även vunnit erkännande hos de sjöfackliga organisationerna som tillsammans med Redareföreningen i oktober 1983 undertecknade det s. k. internationaliseringsavtalet som bl. a. möjliggör drift av svenskkontrollerat tonnage under utländsk flagg med svensk bemanning.

Medlemsförslaget behandlar också behov av nordisk samverkan på det sjöfartspolitiska området. I denna del vill föreningen fästa uppmärksamheten vid att ett utbyggt sådant samarbete redan förekommer både på myndighetsplan, mellan redareföreningar och mellan enskilda rederier. Således förekommer årligen flera nordiska samordningsmöten med tonvikt just på sjöfartspolitiken och de nordiska redareföreningarna har etablerat ett rullande samordningssystem enligt vilket varje år en namngiven redareförening har ansvaret för samordningen i främst internationella sjöfartspolitiska frågor. Med hänsyn härtill och till de ofta återkommande ämbetsmannamötena kan det ifrågasättas om en formalisering – t. ex. i form av det föreslagna nordiska sjöfartspolitiska rådet – är erforderlig eller ens önsk-

värd. Enligt Redareföreningens uppfattning fungerar den nordiska samordningen synnerligen väl och på samtliga plan inom det sjöfartspolitiska fältet. Då alla skäl talar för att detta samarbete kommer att fortsätta även i framtiden saknas i just denna del anledning till ytterligare initiativ för närvarande.

Göteborg den 29 juni 1984

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Medlemsförslag

om införande av partistöd i Nordiska rådet

(Väckt av Margrete Auken, Gunnar Berge, Eidur Guðnason, Ole Henriksen, Arvo Kempainen, Hanna Kvanmo, Preben Lange, Erkki Liikanen, Gunnar Nilsson, Erlendur Patursson, Bernhardt Tastesen, Pekka Tuominen, Pirkko Turpeinen och Lars Werner)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Den danske Delegation:

Delegationen har i sine synspunkter af 22. marts 1984 vedrørende konklusionerne i kapitel 13 i rapporten om arbejdsformerne i nordisk samarbejde (NU 1983:9) understreget, at delegationen i særlig grad lægger vægt på en udbygning af partisamarbejdet i overensstemmelse med rapportens pkt. 13.2.2.

Delegationens flertal bestående af medlemmer fra Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Det radikale Venstre og Kristeligt Folkeparti er enig med forslagsstillerne om behovet for en økonomisk støtteordning til fremme af den partipolitiske udvikling i Nordisk Råd. Man er ligeledes enig i de forudsætninger, der foreslås som grundlag for tildeling af nordisk partistøtte og i opdelingen i grundbidrag og mandatbundet bidrag.

Man er endvidere enig i, at det ved oprettelse og udbygning af nordiske partigruppesekretariater bør vurderes, i hvilket omfang nationale partisekretariater vil kunne stille ressourcer til rådighed som et naturligt led i partiernes nordiske engagement. Man skal samtidig understrege, at udbygning af partigruppernes sekretariater og bevilling af økonomiske midler hertil ikke må indskrænke ressourcerne til Nordisk Råds egne sekretariater.

Af forslaget fremgår, at nordisk partistøtte bør tildeles partigrupperne uden begrænsning med hensyn til anvendelsen. I den danske delegation er den opfattelse fremherskende, at det nøje bør overvejes, om ikke partigrupperne vil være bedst tjent med, at der opstilles visse retningslinjer for partistøttemidlernes anvendelse.

Et mindretal bestående af medlemmer fra Det konservative Folkeparti og Venstre ønsker ikke, at det nordiske partipolitiske samarbejde skal finansieres ved offentlige midler ud over de midler, der allerede afsættes til delegationernes deltagelse i møder m.v. som led i eller i tilslutning til Nordisk Råds arbejde, og kan derfor ikke anbefale forslaget.

København, den 17. maj 1984

Anker Jørgensen

Axel Garmann

Nordiska rådet, Finlands delegation:

Delegationen ser den i medlemsförslaget behandlade frågan och förslaget om införande av s. k. partistöd i Nordiska rådet som en del av en större helhet, som syftar till att öka partiverksamheten i rådet. Även Finlands delegation har stött denna linje i dess hittillsvarande utformning bl. a. när man beslutat att anordna möten mellan partigrupperingarna i rådet vid sessioner och i samband med utskottsmöten.

Frågan om den framtida omfattningen av partiverksamheten har tagits upp också i Benkow-kommitténs betänkande och är i det sammanhanget föremål för prövning även i Finlands delegation. Delegationen har intagit en i princip positiv inställning till denna fråga, dock under den förutsättningen att politiseringen av samarbetet inte får reducera det nationella inflytandet.

Med hänvisning till de ovan framförda principiella ställningstagandena har majoriteten i delegationen ansett sig kunna förorda antagandet av medlemsförslaget, dock med följande preciseringar. Delegationen är redo att godkänna kansli- och reseunderstöd för partigrupperingarna att användas för deras gemensamma sekretariats verksamhet.

En medlem (Riihijärvi, Smp) har meddelat att han motsätter sig medlemsförslaget under den motiveringen att han ej anser det motiverat att utveckla de inom Nordiska rådet verksamma politiska sekretariaten utöver det nuvarande.

Helsingfors den 23 maj 1984

För Finlands delegation i Nordiska rådet

Elsi Hetemäki-Olander

Ordförande

Håkan Branders

Generalsekreterare

Norðurlandaráð, Íslandsdeild:

Med anledning härav har Íslands delegation behandlat medlemsförslaget vid möte den 29 maj 1984. Delegationen beslöt vid mötet avstyrka förslaget om införande av partistöd i Nordiska rådet. Mot beslutet reserverade sig Eiður Guðnason (A).

Reykjavík den 5 juni 1984

För Nordiska rådets Ísland delegation

Snjólaug Ólafsdóttir

Sekreterare för Nordiska rådets
Íslands delegation

Nordisk Råd, Den norske delegasjon:

Delegasjonen har i sin foreløpige uttalelse om arbeidsformene i nordisk samarbeid, avgitt den 9. april 1984, stilt seg positiv til å arbeide for bedre arbeidsmuligheter for partigruppene, og viser til de synspunkter som ble presisert i uttalelsen.

Om partigruppenes økonomiske arbeidsvilkår vil *den norske delegasjon* vise til at delegasjonene i dag aksepterer utvidete reiseregninger når gruppemøter holdes i tilknytning til Rådets møter. Delegasjonen vil anbefale at denne praksis blir beholdt, både fordi den er enkel og ubyråkratisk, og fordi den ligger i forlengelsen av gjeldende praksis i eget parlament.

Medlemsforslaget om innføring av partigruppestøtte finansiert over presidiets budsjett, har fått tilslutning fra *delegasjonsmedlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.*

Disse medlemmer legger vekt på at en støtteordning til de parlamentarisk sammensatte partigrupper bør etableres for å gi gruppene bedre muligheter til å delta i Rådets initiativtagende funksjoner og under saksbehandlingen i utvalgene og plenarforsamlingen. Det vil bidra til vitaliseringen av Råds-arbeidet at partigruppene kan arbeide kontinuerlig, med gruppestyremøter mellom gruppemøtene og med den sekretariatsassistanse som er nødvendig. Sekretariatene bør også ha muligheter til å forberede gruppeinitiativ gjennom en koordinert utredningsvirksomhet.

Det bør derfor, etter *disse medlemmers* oppfatning, parallelt med behandlingen av femmannskomiteens rapport, utarbeides et konkret forslag om en støtteordning for partigruppene innen Nordisk Råd, slik at det kan vedtas under 33. sesjon.

Ordningen bør baseres på en grunnstøtte, like stor for hver støtteberettiget gruppe, og en tilleggsstøtte som varierer med antall gruppe-medlemmer.

Medlemmene fra Senterpartiet og Kristelig Folkeparti vil i tillegg til det ovenstående presisere at grunnstøtten må være betydelig i forhold til tilleggsstøtten, ettersom enhver gruppe, uansett størrelse, har de samme basisutgifter.

Delegasjonens medlemmer fra Høyre er ikke uvillige til å drøfte tiltak for å bedre partigruppenes arbeidsvilkår i Nordisk Råd.

Det foreliggende medlemsforslag åpner imidlertid for en generell ordning med nordisk partistøtte. Dette reiser såvidt mange spørsmål av prinsipiell og praktisk art at *disse medlemmer* for sin del ikke finner å kunne gå inn på det.

Disse medlemmer anbefaler derfor at det i stedet arbeides videre med praktiske tiltak for å lette partigruppenes arbeid i Rådet.

Fremskrittspartiets medlem vil av prinsipielle grunner gå imot forslaget.

Oslo, 8. juni 1984

For delegasjonen

Gudvin Låder Ve

Nordiska rådet, svenska delegationen:

Nordiska rådets svenska delegation har med anledning härav behandlat nämnda medlemsförslag vid möte den 10 maj 1984. Delegationen beslöt härvid uttala sin positiva inställning till förslaget om införande av en ekonomisk stödordning för partigrupperna i Nordiska rådet. Mot detta beslut reserverade sig Hans Nyhage (m), Birgitta Rydle (m) och Sten Svensson (m). Delegationen ansåg vidare att frågan borde behandlas i samband med den s. k. femmannakommitténs rapport och att presidiet borde ges i uppdrag att framlägga förslag till rådets 33:e session i Reykjavík.

Stockholm den 18 maj 1984

För Nordiska rådets svenska delegation

Christer Jacobson

Nordiska rådets socialdemokratiska partigrupp:

Partigruppen, som aktivt tillskyndat medlemsförslaget, har redan tidigare ställt sig bakom de redovisade motiven och principerna för införande av partistöd och kan därför i stort sett begränsa sig till att ånyo understryka sitt tidigare ställningstagande.

Vad beträffar bidragskonstruktionen vill partigruppen, utöver vad som skisseras i medlemsförslaget, göra två påpekanden.

För det första bör vid avvägningen mellan grundbidrag och mandatbidrag uppmärksammas att det förra inte sätts så högt att det främjar en uppsplittring av det partigruppsystem som nu etablerats.

För det andra bör övervägas att i regelsystemet föra in någon bestämmelse som dämpar effekterna av kraftiga förskjutningar i fördelningsunderlaget, dvs. mandat. Förebilder för sådana in- respektive uttrappningsregler finns i några av de existerande nationella partistödssystemen.

I övrigt förutsätter partigruppen att det slutgiltiga förslaget föregås av överläggningar mellan partierna inom rådets presidium.

Stockholm den 29 maj 1984

Gunnar Nilsson

Medlemsförslag om nordiskt datasamarbete

(Väckt av Karl-Erik Häll och Bengt Wiklund)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Juridisk udvalg:

Juridisk udvalg kan tilslutte sig, at udviklingen på dataområdet fortsætter efter de retningslinjer, som Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd i fællesskab har udstukket, og ser det foreliggende medlemsforslag som et bidrag hertil. Som sådant har juridisk udvalg ikke bemærkninger til forslaget, men vil i tilslutning til tidligere udtalelser om samarbejdet omkring datateknologien understrege, at øget anvendelse, samkøring og overførsel over landegrænserne af dataregistrerede personoplysninger skal ledsages af styrkede forholdsregler mod risikoen for krænkelse af den personlige integritet. Juridisk udvalg anbefaler i så henseende, at der i det fortsatte udvalgsarbejde ofres særlig opmærksomhed på medlemsforslagets pkt. I, c, om udviklingen af sikkerhedssystemer.

Helsingør, den 14. november 1984

Bernhardt Tastesen
Formand

Nordiska rådet, kulturutskottet:

Kulturutskottet konstaterar att medlemsförslaget har anknytning till Nordiska ministerrådets handlingsplan på datateknologiområdet (*rek. nr 2/1984*). I förslaget framförs synpunkter på frågor som borde konkretiseras i det vidare arbetet med handlingsplanen.

Utskottet anlägger i det följande synpunkter på de delar av medlemsför-

slaget som gäller utbildning och forskning på dataområdet. Dessa frågor tas inte explicit upp i det rekommendationsförslag som ingår i medlemsförslaget. En ökad satsning på utbildning och forskning måste dock ses som grundläggande förutsättningar för möjligheterna att förverkliga intentionerna i medlemsförslaget.

Det konkreta innehållet i ministerrådets handlingsplan inriktas på kulturområdet i första hand på ett samarbete kring grundutbildning och specialutbildning på dataområdet, och på samarbete om dataforskning. Kulturutskottet har uttalat stöd för det projekt som har igångsatts på kulturavtalets område. Utskottet har särskilt betonat att frågan om vidareutbildning av lärare bör ges uppmärksamhet i konkretiseringen av handlingsprogrammet. Denna fråga berördes senast vid de gemensamma överläggningarna mellan kulturutskottet och Nordiska ministerrådet (kultur- och undervisningsministrarna) i september 1984 i Köpenhamn. Under överläggningarna framgick att även ministerrådet fäster stort avseende vid denna fråga.

I medlemsförslaget betonas bl. a. betydelsen av att programvara produceras inom Norden för att nordiska behov i tillräcklig utsträckning skall kunna beaktas i framtiden. Utskottet understryker särskilt betydelsen av att programvara produceras på nordiska språk. Ett intressant område för nordiskt samarbete på skolområdet är enligt utskottet produktionen av programvara för dataundervisningen. Utskottet noterar även att frågan om användningen av datorer för utbildningsändamål närmare kommer att granskas i anslutning till ett projekt på handlingsplanen som berör insamling, analys och utbyte av information om mjukvaror som används i undervisningen i de nordiska länderna. Beträffande produktionen av programvara och användningen av datorer i utbildningen framhåller utskottet att man inom det nordiska samarbetet på dataområdet bör uppmärksamma yrkesutbildningens behov i större utsträckning än för närvarande.

Medlemsförslaget fäster stor uppmärksamhet vid det ensidiga beroende av den internationella utvecklingen på dataområdet som hotar att uppstå om de nordiska länderna inte för en tillräckligt aktiv politik på detta området och visar den beredskap som är nödvändig till satsning på forskning och utvecklingsarbete. Kulturutskottet fäster i detta sammanhang uppmärksamhet vid de kulturpolitiska konsekvenser en ensidig användning av engelskan inom databehandlingen kan ge upphov till. Utskottet noterar med tillfredsställelse att Nordiska forskningspolitiska rådet har tagit upp denna problematik och avsatt medel för att främja samarbetet inom datalingsvistik. Utskottet anser att även denna fråga bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet på datateknologiområdet. Utskottet befarar att datoriseringen kan leda till en långtgående kulturell likriktning och en utarmning av de nordiska språken om åtgärder inte i tid vidtas för att motverka denna utveckling.

Utskottet anser dock att det är betydelsefullt att ungdomarna inte står främmande för det internationella dataspråket med tanke på de uppgifter

de kommer att möta i arbetslivet. Utskottet anser därför att man i konkretiseringen av samarbetsprogrammet på dataområdet bör fästa vikt vid att inte språkliga hinder uppstår vid arbetet med datorer.

Med hänvisning till ovanstående förordar kulturutskottet att de synpunkter och förslag som aktualiseras i medlemsförslaget beaktas i det fortsatta arbetet på en konkretisering av Nordiska ministerrådets handlingsprogram på datateknologiområdet.

Helsingör den 13 november 1984

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

Medlemsförslaget utgör en uppföljning av det handlingsprogram på datateknologiområdet som ministerrådet antagit i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 2/1984. Utskottet finner, att medlemsförslaget har en stark inriktning på det teknologisk-industriella området att det mest berör social- och miljöutskottets område vad beträffar arbetsmiljön. Det kan därför vara på sin plats att erinra om utskottets uttalande i anledning av ministerrådets förslag till handlingsplan inför sessionen om vikten av att den ergonomiska aspekten på arbetet vid och med datorerna studeras liksom även hur datorerna påverkar arbets kvaliteten, inflytande och medbestämmande. En viktig utgångspunkt måste vara att alla berörda så långt som möjligt skall ha kunskap om hur tekniken skall användas. Detta ställde nya krav på utbildning och kunskap.

Inte minst från sistnämnda synpunkt – att kunskapen om den nya teknikens användning bör spridas till alla berörda – finner utskottet det nya medlemsförslaget positivt. Utvecklingen av nordisk programvara, "mjukvara" bör ge användare i Norden större möjligheter att lära sig datatekniken då de kan kommunicera med datorer på sitt eget språk och utan att alltid behöva lära sig rutiner m. m. utformade i helt andra miljöer än den de arbetar i och därför ibland svårförståeliga. En användarvänligare "mjukvara" bör sålunda vara en klar fördel för arbetsmiljön, särskilt den psykosociala.

Medlemsförslagens andra delpunkt, som tar sikte på standardisering av datauppgifter torde närmast avse effektivitetsvinster och vinster för kommunikation mellan olika system och över gränser, men kan även ha positiva effekter för arbetsmiljön genom att arbetet underlättas och en hel del stressmoment försvinner. Den lättare tillgången till stora mängder registre-

rade uppgifter är av betydelse för miljöer som bibliotek och forskningsinstitutioner.

Vad slutligen gäller utvecklandet av nödvändiga säkerhetssystem för att datakommunikation över landgränser skall kunna tillåtas anser utskottet att sådana system kan utgöra en komplikation i arbetsmiljön. Vid arbetet med att utveckla säkerhetssystem och -rutiner måste det därför beaktas att dessa inte nödvändigtvis medför olägenheter i arbetsmiljön för dem som skall använda datauppgifter.

Stockholm den 22 november 1984

För social- och miljöutskottet

Jo Benkow

Förman

Nordiska rådet, trafikutskottet:

Medlemsförslaget, som utgör en uppföljning av den handlingsplan på datateknologiområdet som ministerrådet utarbetat i enlighet med Nordiska rådets *rekommendation nr 2/1984*, utmynnar i ett tvådelat förslag till rekommendation.

I den ena delen önskar förslagsställarna att Nordiska ministerrådet i sitt vidare arbete med handlingsplanen på datateknologiområdet

- utarbetar ett program för utveckling av nordisk "mjukvara",
- verkar för standardisering av datauppgifter,
- utvecklar ett säkerhetssystem som möjliggör ökad datakommunikation i Norden samt

i den andra delen

- vidtar åtgärder för att inventera Nordens samlade förutsättningar för utveckling på dataområdet både vad gäller "hårdvara" och "mjukvara".

Trafikutskottet anser att eftersom datateknologins utveckling kommer att ha enorma effekter på praktiskt taget alla samhällssektorer, är det angeläget att de nordiska länderna intensifierar sitt samarbete på området. Trafikutskottet tillstyrker därför alla åtgärder som syftar till att samordna de nordiska ländernas resurser i för dem gynnsamma åtgärder.

På grundval av detta beslut utskottet vid sitt möte den 12 november 1984 att stödja förslaget.

Stockholm den 30 november 1984

Marjatta Väänänen

Förman

Medlemsförslag

om arbetsformerna i det nordiska samarbetet

(Väckt av Jo Benkow, Elsi Hetemäki-Olander, Anker Jørgensen, Páll Pétursson och Karin Söder)

BILAGA 4

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Den danske Delegation:

Delegationen har tidligere (22. marts 1984) til præsidiets fremført generelle synspunkter vedrørende konklusionerne i kap. 13 i rapporten om arbejdsformerne i det nordiske samarbejde, og i udtalelse af 11. december i år yrtrer delegationen sig om Nordisk Ministerråds forslag *B 55/j* om samarbejdsformerne. Vi henviser til disse udtalelser.

Indledningsvis skal det bemærkes, at delegationen generelt kan tilslutte sig sigtet med de foreslåede ændringer i medlemsforslag A 692/j, som indebærer en effektivisering af rådets arbejde gennem en styrkelse af præsidiets, af det partipolitiske arbejde og af budgetsamarbejdet med Nordisk Ministerråd.

Om de fremlagte forslag til ændringer i Helsingforsaftalen og i Arbejdsordningen for Nordisk Råd kan delegationen udtale:

Om forslagene til ændringer i Helsingforsaftalen

Delegationen kan tilslutte sig, at Nordisk Råds præsidium udvides til at omfatte 10 medlemmer (*artikel 52*). Delegationen kan ligeledes tilslutte sig, at den nuværende ordning med faste suppleanter for præsidiemedlemmerne bortfalder og erstattes af en ordning, hvorefter det lands delegation, som et præsidiemedlem tilhører, i tilfælde af præsidiemedlemmets forfald i hvert enkelt tilfælde udser en stedfortræder (forslaget til ny § 18 i rådets arbejdsordning); derved skulle hensigten med bestemmelsen "Såvidt muligt bør forskellige politiske meningsretninger være repræsenteret i præsidiets" (Helsingforsaftalens art. 52, 3. punktum) endnu bedre kunne tilgodeses.

Delegationen kan tilslutte sig forslaget til ændring af *artikel 54* om rådets præsidiensekretariat og sekretærkollegium, når denne tydeliggørelse ses i lyset af forslaget til nye §§ 33–35 i rådets arbejdsordning.

Om forslagene til ændring i arbejdsordningen for Nordisk Råd

Vedrørende ny § 15: Delegationen konstaterer, at bestemmelsen om tidsbegrænsning ved forelæggelse af spørgsmål for rådets plenarforsamling til en regering eller ministerrådet er bortfaldet. Delegationen kan tilslutte sig denne ændring under forudsætning af, at dette indebærer, at den mundtlige forelæggelse af et spørgsmål fortsat kan ledsages af en kort motivering, og at taletidens længde ved denne forelæggelse fastlægges i tilknytning til de pågældende forhandlinger, jfr. også § 15, 3. og 5. punktum.

Delegationen finder fortsat, at det bør være muligt også for andre medlemmer at indgå i spørgsmål – svar debatten. Det henstilles derfor, at forslaget ”Därefter kan frågeställaren få ordet för korta tilläggsfrågor.” ændres til: ”Därefter kan frågeställaren *och andra medlemmar av rådet* få ordet för korta tilläggsfrågor.”

I denne forbindelse skal det dog betones, at det fremlagte forslag ikke imødekommer delegationens tidligere fremførte ønske om, at der etableres en ordning, som giver rådsmedlemmerne adgang til i tiden mellem to sessioner at få besvaret spørgsmål, der stilles skriftligt til ministerråd og regeringer. En sådan ordning ville klart kunne forbedre Nordisk Råds mulighed for at følge rekommandationer m. v. op.

Vedr. ny § 19, sidste punktum: Delegationen henstiller, at rimeligheden af en bestemmelse om særlig indflydelse for præsidenten overvejes endnu engang, da der jo vil kunne forekomme tilfælde, hvor det vil være betænkeligt at anvende en sådan bestemmelse.

Vedr. ny § 20: Delegationen er tilfreds med, at det politiske ansvar for rådets informationsvirksomhed placeres som foreslået, og at informationskomiteens hidtidige politiske forpligtelser derved knyttes direkte til præsidiet.

Vedr. ny § 24: Delegationen kan tilslutte sig forslaget til ændringer i antallet af medlemmer i kulturudvalget og økonomisk udvalg. Delegationen kan desuden tilslutte sig forslaget om oprettelse af et budget- og kontroludvalg til afløsning af budgetkomiteen. Sammenholdt med Nordisk Ministerråds forslag om sammenlægning af de nordiske budgetter til et samlet budget ser delegationen forslaget som en mulighed for at prioritere friere og med bedre overblik i det samlede nordiske samarbejde; jfr. desuden delegationens udtalelse om ministerrådsforslag B 55/j, specielt afsnittet om fælles budget. Samtidig ønsker delegationen dog at understrege, at oprettelsen af budget- og kontroludvalget ikke må indebære indskrænkning i de øvrige udvalgs muligheder for at disponere og prioritere inden for udvalgs arbejdsområder.

For at sikre yderligere formel ligestilling mellem budget- og kontroludvalget og rådets øvrige udvalg kan delegationen anbefale, at det overvejes at ændre forslaget § 24, sidste punktum, til en generel bestemmelse omfattende alle udvalgene: ”Præsidiat kan fastsætte arbejdsordninger for udvalgene.”

Vedr. ny § 27, sidste afsnit: Delegationen henstiller, at det overvejes at ændre formuleringen til: "Presidiesekretæren, sekretærkollegiets øvrige medlemmer og utskottssekretæren har *normalt* rätt att närvara och yttra sig vid utskottets överläggningar." Baggrunden for dette er, at der kan forekomme tilfælde, hvor parlamentarikerne ønsker at være alene.

Vedr. ny § 31: Delegationen kan anbefale, at redaktionskomiteen for Nordisk Kontakt skal omfatte 10 medlemmer. Delegationen vil understrege, at forskellige politiske meningsretninger bør være repræsenteret i redaktionskomiteen, og går ud fra, at bestemmelser herom vil indgå i den arbejdsordning, præsidiets fastsætter for redaktionskomiteen.

Vedr. ny § 32: På baggrund af de senere års erfaringer og på baggrund af den foreslåede udvidelse af præsidiets fra fem til ti medlemmer kan delegationen tilslutte sig forslaget om, at arbejdsudvalgenes opgaver vedrørende organiseringen af rådets virksomhed og som valgkomité overgår til præsidiets.

Vedr. nye §§ 33–35: Delegationen kan tilslutte sig tydeliggørelsen af bestemmelsen for rådets sekretariat. Delegationen ønsker dog i forbindelse med styrkelsen af presidiesekretærens stilling ved at denne gøres til leder af sekretærkollegiet at fremhæve, at det fortsat er sekretærkollegiet med delegationernes generalsekretærer som præsidiemedlemmernes nærmeste medarbejdere, der er det organ, som synes mest velegnet til at varetage ansvaret for forberedelsen af præsidiets forhandlinger og beslutninger, idet sekretærkollegiet har særlige forudsætninger for at koordinere rådets og delegationernes sekretariatsarbejde.

Vedr. ny § 37: Delegationen hilser med tilfredshed, at det partipolitiske arbejde i Nordisk Råd nu får en formel placering, og anser det fremlagte forslag som en mulighed for styrkelse af rådets virksomhed.

København, den 12. december 1984

Anker Jørgensen

Nordiska rådet, Finlands delegation:

Delegationen hänvisar till sitt yttrande av 1.6.1984 om det nordiska samarbetets arbetsformer. I detta motsatte sig delegationen en alltför stark centralisering av organisationen och förordade en spridning av funktionerna mellan länderna. Delegationen motsatte sig också de i Benkow-kommitténs betänkande framlagda förslagen om en sammanslagning av minister-rådssekretariaten och -budgeterna. Den socialdemokratiska gruppen i Finlands delegation anmälde i en till yttrandet fogad avvikande mening en motsatt uppfattning och omfattade förslagen om sammanslagning av sekre-

tariat och budgeter samt förenade sig även i övrigt om kommitténs förslag.

Efter förnyad behandling finner delegationen anledning konstatera, att de nu föreliggande förslagen till organisatoriska lösningar under mellantiden undergått så betydande förändringar och modifieringar, att de kan läggas till grund för den fortsatta behandlingen. Delegationen förutsätter, att det praktiska genomförandet av de föreslagna åtgärderna sker på ett sådant sätt att en av Benkow-kommitténs huvudintentioner förverkligas, att det parlamentariska inflytandet i samarbetet stärks både nationellt och på det nordiska planet. Detta betraktar delegationen som en grundläggande förutsättning för ett framgångsrikt resultat av hela organisationsreformen. Samarbetet måste också i framtiden ha sin politiska förankring i de folkvalda nationalförsamlingarna.

Betr. A 692/j

Delegationen kan omfatta de förslag, som går ut på att förstärka såväl rådspresidiets som rådssekretariatets effektivitet och handlingsförmåga. Det är dock viktigt att understryka, att den centrala komponenten i Nordiska rådets organisation, de nationella delegationerna och deras inflytande inte får försvagas.

Delegationen kan förena sig om den föreslagna utformningen för presidiet med 10 fullvärdiga medlemmar samt förslaget om att vid förfall för någon av dessa respektive delegation utser en tillfällig ersättare. Ett på så sätt utbyggt presidium bör ha bättre möjligheter att motsvara de ökade krav som kommer att ställas på presidiet. Dessutom kan det förväntas bli politiskt mera representativt än vad som hittills har varit möjligt.

I fråga om sekretariatsorganisationen kan delegationen acceptera den utformning som föreslås och som i stort går ut på att de nationella sekretariatens position inom organisationen bibehålls samtidigt som presidiesekretariatet förstärks. Delegationen finner det betydelsefullt att sekreterarkollegiets status och därmed dess möjligheter att verka som ett centralt samordnande organ på sekretariatsplanet inom rådsorganisationen bibehålls. Delegationen noterar med tillfredsställelse, att det från delegationens sida framförda förslaget om att det tekniska ordförandeskapet inom kollegiet skall återgå till presidiesekreteraren har godkänts. Delegationen konstaterar i detta sammanhang, att sekreterarkollegiet såsom kollegium, dvs. sammansatt av 6 likvärdiga medlemmar äger de bästa förutsättningarna att förbereda presidiets möten och beslut.

Delegationen vill förnya sitt påpekande om att inom en organisation av Nordiska rådets art är informationsverksamheten mycket central. Då de av delegationen tidigare i denna punkt framförda synpunkterna inte vunnit genklang vill delegationen framhålla, att informationsverksamheten inom Nordiska rådet måste ägnas större uppmärksamhet än hittills dels från presidiets sida och dels inom sekretariatsorganisationen. Samtidigt bör

man tillse att den informationsverksamhet som bedrivs av och är betingad av de nationella delegationernas verksamhet ägnas tillräcklig uppmärksamhet och erbjuds gynnsamma betingelser inom organisationen. Frågan om gränsdragningen i förhållande till ministerrådssidan förtjänar uppmärksamhet. Även om en långtgående integrering av informationsverksamheten kan vara nyttig exempelvis i fråga om utarbetande av gemensamt informationsmaterial synes vägande skäl också tala för att Nordiska rådet även i framtiden har skäl att bedriva en utvecklad egen informationsverksamhet utgående från arbetet inom Nordiska rådet.

Delegationen förenar sig om förslaget om upprättande av ett budget- och kontrollutskott. Delegationen vill dock i detta sammanhang understryka, att det nya budget- och kontrollutskottet inte får medföra en inskränkning av de övriga fackutskottens möjligheter att inom sina verksamhetsområden företa prioriteringar och överhuvud av deras ställning. Delegationen konstaterar att den redan ibruktagna nya budgetmetoden visat sig ändamålsenlig.

Delegationen önskar framhålla vikten av att de under senare år utvecklade formerna för samarbete med organisationslivet fortsätts under liknande former som hittills. Därvid vill delegationen särskilt understryka betydelsen av samarbetet med Föreningarna Norden, vilkas betydelse såsom opinionsbildare till förmån för det nordiska samarbetet och såsom en färdigt utvecklad fältorganisation är stor. Det är förenligt med den officiella samarbetsorganisationens intressen att så långt som möjligt tillgodogöra sig Norden-Föreningarnas sakkunskap i arbetet ej minst inom den till vida folkkretsar riktade informationsverksamheten.

Delegationen konstaterar, att de självstyrda områdenas ställning inom rådsorganisationen redan i ett tidigare sammanhang har funnit sina former och har förstärkts. Delegationen önskar dock framhålla, att i samband med de nu förestående organisatoriska omställningarna sådana åtgärder som är av behovet påkallade bör vidtas så att de självstyrda områdena på bästa sätt skall kunna ta del i rådsarbetet.

Helsingfors den 19 december 1984

På vägnar av Finlands delegation i Nordiska rådet

Elsi Hetemäki-Olander

Ordförande

Håkan Branders

Generalsekreterare

Norðurlandaráð, Íslandsdeild:

1. Inledning

Till Íslands delegation har för yttrande hänvisats medlemsförslag A 692/j om arbetsformerna i det nordiska samarbetet och ministerrådsförslag B 55/j om samarbetsformerna i det nordiska samarbetet. Delegationen behandlade utredningen vid möte den 17 december 1984 och beslöt anlägga följande synpunkter på utredningen.

Delegationen yttrade sig till presidiet över utredningen om arbetsformerna i det nordiska samarbetet (*NU 1983:9*) och framlade synpunkter på bl. a. de förslag som berör informationskommitténs nedläggning, det föreslagna budgetutskottet, sekreterarkollegiets funktion och sammanslagningen av den allmänna budgeten och kulturbudgeten. Delegationen ansåg dock merparten av utredningens förslag vara ändamålsenliga och ägnade att effektivisera samarbetet.

2. Medlemsförslag A 692/j

Delegationen konstaterar inledningsvis att den i princip kan förena sig om medlemsförslaget så som det nu har utformats. Delegationen noterar med tillfredsställelse att det i medlemsförslaget föreslås att utskottsordförandena skall ingå som medlemmar i budget- och kontrollutskottet utöver de nio oavhängiga medlemmarna. Delegationen finner det vidare naturligt att det nya budget- och kontrollutskottets uppgift skall begränsas till att bedöma de budgetmässiga prioriteringarna mellan de övriga utskotten medan de själva skall företa prioriteringar inom sina områden.

Vad beträffar rådets informationsaktiviteter finner delegationen det ändamålsenligt att informationskommittén nedläggs och att ansvaret för informationsaktiviteterna läggs direkt på presidiet men att två av presidiets medlemmar skall få i uppdrag att följa det praktiska informationsarbetet inom rådet.

Vad beträffar sekretariatsorganisationen kan delegationen acceptera den ordning som föreslås, att de nationella sekretariatens position bibehålls och att presidiesekretariatet förstärks. Delegationen lägger vikt vid att sekreterarkollegiets status bibehålls och att sekreterarkollegiet även fortsättningsvis skall vara ett rådgivande organ för presidiet som förbereder presidiets möten. Delegationen har inget att erinra mot att det tekniska ordförandeskapet i sekreterarkollegiet återgår till presidiesekreteraren.

Reykjavík den 4 januari 1985

För Nordiska rådet
Íslands delegation

Páll Pétursson

Nordisk Råd. Den norske delegasjon:

Den norske delegasjon till Nordisk Råd har i sin uttalelse av 09.04.1984 gitt uttrykk for foreløbige synspunkter i tilknytning til Benkow-komiteens rapport.

Foran den avsluttende behandling av de to forslag som senere har foreligget, *A 692/j* og *B 55/j*, vil delegasjonen gi uttrykk for at den i alt vesentlig er enig i de reformer som blir foreslått.

Delegasjonen konstaterer at det parlamentarisk initierte forslag og ministerrådsforslaget i sum vil gi en indre struktur som bedre enn tidligere åpner for et målrettet samarbeid. Dette er i overensstemmelse med det mandat som presidiet og statsministrene i november 1982 fastla for komiteoppdraget. Et vesentlig element var å drøfte "hvordan en større grad av konsentrasjon om hovedoppgavene kan oppnås".

På sammenfallende premisser har presidiets medlemmer og samarbeidsministrene i sine forslag fulgt opp rapportens drøftelser på dette punkt. Spesielt viktig er forslaget til endring av artikkel 64 i Helsingforsavtalen, der Ministerrådet pålegges til de ordinære sesjoner å redegjøre for planene for det fortsatte samarbeid, sammen med forslag til budsjett.

Delegasjonen ser denne avtaleendring som et nytt viktig skritt i retning av de spilleregler som preger parlamentenes arbeidsform i de nordiske land. Den praksis som nå tillempes, forutsetter oppfølging også på parlamentarisk side.

Utvidelsen av *presidiet* vil sette det bedre i stand til å samordne Rådets løpende virksomhet. Spesielt i kontakten med samarbeidsministrene er det viktig at presidiet kan opptre på Rådets vegne.

De fem *fagutvalg* vil heretter få et langt bedre utgangspunkt for tilretteleggelsen av drøftelser og beslutninger i plenarforsamlingen. Delegasjonen vil arbeide for at fagutvalgene skal benytte de utvidede muligheter til å påvirke det fremtidige samarbeid, ved i større grad å konsentrere sitt eget arbeid om hovedoppgavene.

Uten å rokke ved enkeltmedlemmenes rett till å reise forslag, vil det fortsatt være delegasjonens oppfatning at medlemsforslaget ikke er det mest hensiktsmessige instrument for intensjonserklæringer. Behandlingen av medlemsforslag bør således i større grad ta sikte på konkrete og realistiske tiltak fra regjeringenes side, mens forslag og beretninger fra Ministerrådet åpner for almenpolitiske uttalelser.

Endelig vil delegasjonen sterkt understreke betydningen av at fagutvalgene konstruktivt samarbeider med *Budsjett- og kontrollutvalget*, såvel i spørsmål som angår ministerrådsbudsjettet som når det nye utvalgs sam-

menstening ellers kan bidra til effektivitet i den samlede parlamentariske innsats.

Oslo, 18. desember 1984

For delegasjonen

Jo Benkow

Nestformann

Nordiska rådet, svenska delegationen:

I samband med behandlingen av Nordiska rådets svenska delegations remissyttrande över ministerrådsförslaget om samarbeidsformerna i det nordiska samarbeidet (*B 55/j*) har delegationen även diskuterat vissa i medlemsförslaget om arbetsformerna i det nordiska samarbeidet (*A 692/j*) aktualiserade frågor. Med anledning härav får delegationen anföra följande.

Delegationen har i sitt yttrande den 22 mars 1984 till presidiet över den s. k. Benkowkommitténs rapport (*NU 1983:9*) tillstyrkt kommitténs förslag om ett budget- och kontrollutskott med nio medlemmar, som inte ingår som medlemmar i rådets fackutskott. Presidiets medlemmar har föreslagit, för att få en fast anknytning till rådets fackutskott, att antalet medlemmar skall utökas med fackutskottens ordföranden, vilket innebär att budget- och kontrollutskottet får 14 medlemmar. Delegationen kan inse de fördelar som ordförandenas deltagande i budget- och kontrollutskottet medför och tillstyrker därför presidiets förslag i denna del.

Delegationen anser liksom förslagsställarna att det nya utskottets uppgift skall begränsas till att bedöma de budgetmässiga prioriteringarna mellan fackutskotten, medan fackutskotten själva skall företa prioriteringar inom sina områden. Delegationen önskar därmed understryka att detta nya budget- och kontrollutskott inte får anta formen av ett rådets "överutskott".

Delegationen vill vidare erinra om sin i det tidigare yttrandet framförda uppfattningen om att redaktionskommittén för Nordisk Kontakt fortsättningsvis bör bestå av tio medlemmar. Härigenom bör möjligheterna att uppnå en partipolitisk balans i kommittén, vilket bedöms som betydelsefullt för kommitténs arbete, vara större än med endast fem medlemmar.

I sitt tidigare yttrande har delegationen framfört att ordförandeposten i sekreterarkollegiet liksom hittills skulle cirkuleras mellan de nationella delegationernas sekreterare. Delegationen motsätter sig emellertid inte att detta uppdrag överförs på presidiesekreteraren i enlighet med förslaget.

Stockholm den 18 december 1984

För Nordiska rådets svenska delegation

Gunnar Nilsson

Christer Jacobson

Nordiska rådet, Ålands delegation:

Presidiet

I medlemsförslaget sägs att presidiemedlemmarna i likhet med Benkow-kommittén, anser att presidiet måste spela en mer aktiv roll som ett ledande och koordinerande organ i rådsarbetet. Vidare säger förslagsställarna att det är väsentligt för det nordiska samarbetet att presidiets ställning styrks. Ålands delegation omfattar dessa synpunkter, men kan samtidigt konstatera att det innebär att de självstyrande områdena i större utsträckning än hittills kommer att ställas utanför viktiga delar av det arbete som bedrivs inom rådet.

Som ett konkret exempel på uppgifter som flyttas över till presidiet kan nämnas den valberedning som nu handhas av de samlade arbetsutskotten. Åland har sedan flera år tillbaka haft en plats i Finlands delegations arbetsutskott och således kunnat delta i de samlade arbetsutskottens möten men lämnas nu utanför.

Ålands delegation har konstaterat att det visat sig finnas ett klart behov för de självstyrande områdena av att ha direkta kanaler till presidiet. Med anledning härav framförde landstingsman Olof Jansson den åsikten, vid sessionen i Stockholm, att det bör vara en naturlig sak att de självstyrande områdena får konsultationsrätt på samma sätt som vad gäller utskotten. Även vid juridiska utskottets möte i Dragør den 21 juni 1984 framförde landstingsman Olof Jansson de självstyrande områdenas önskemål om en reglerad möjlighet till direkta kontakter med presidiet.

I sammanhanget kan också nämnas att de självstyrande områdena fått en formaliserad (Helsingforsavtalet, art. 60) rätt att delta i ministerrådets arbete.

Ålands delegation föreslår med hänvisning härtill att de självstyrande områdena ges en reglerad rätt att delta i arbetet i Nordiska rådets presidium enligt samma modell som vad gäller för rätten att närvara i de utskott där de saknar egna medlemmar. Nämligen rätt att på konsultationsbasis delta i arbetet (arbetsordningen 27 § andra stycket).

Budget- och kontrollutskottet

Det är med tillfredsställelse som delegationen konstaterar att de uppgifter som nu ankommer på budgetkommittén i fortsättningen skall handhas av ett särskilt utskott, eftersom det innebär att de självstyrande områdena får rätt att delta i arbetet i enlighet med bestämmelserna i arbetsordningens 27 §, andra stycket.

Närvarorätten i utskotten

I det slutgiltiga medlemsförslaget har införts en ändring av arbetsordningen (27 §, tredje stycket) som inte fanns upptagen i det sista utkastet (P 192b/84) till medlemsförslaget.

Enligt ifrågavarande bestämmelse har sekretariatets medlemmar och utskottssekreteraren rätt att närvara och yttra sig vid utskottets överläggningar. Den nu föreslagna ändringen går ut på att klargöra betydelsen av det oklara begreppet "sekretariatets medlemmar" genom att säga att härmed avses "presidiesekreteraren, sekreterarkollegiets övriga medlemmar".

Ålands delegation har inget att invända mot att man vill klargöra begreppet men måste samtidigt konstatera att konsekvensen blir att de självstyrande områdenas sekreterare inte längre kan fritt närvara och yttra sig eftersom de inte är medlemmar av sekreterarkollegiet. I sammanhanget kan nämnas att de självstyrande områdenas ställföreträdare fått medlemskap i ställföreträdarkommittén (arbetsordningen för NMR, 13 §).

Eventuellt är det möjligt för sekreterarna vid ländernas delegationer och de ställföreträdande presidiesekreterarna att delta och yttra sig utan särskilt beslut i utskottet genom att de respektive sekretariatens interna regler för delegering av arbetet medger detta. För de självstyrande områdenas sekreterare finns inte den möjligheten i och med att dessa uttryckligen getts en självständig ställning (Helsingforsavtalet, 54 § andra stycket, in fine).

Den nuvarande oklara utformningen av bestämmelsen har i praktiken lett till en ganska liberal tillämpning men genom den föreslagna klargörande formuleringen kommer det inte längre att finnas någon tidigare praxis att hänvisa till.

Ålands delegation föreslår med anledning härav att texten ändras så att också sekreterarna från de självstyrande områdenas delegationssekretariat har rätt att närvara och yttra sig vid rådets utskottsmöten, vilket också måste anses vara i konformitet med den utökade rätten att delta i utskottsarbetet.

Slutligen vill delegationen göra ett tekniskt påpekande beträffande utformningen av 54 § första stycket i Helsingforsavtalet. Enligt den systematik som hittills använts i Helsingforsavtalet avses med ordet "delegation" samtliga delegationer. De fall där endast ländernas delegationer avses finns särskilt angivna i 48 § tredje stycket, vari bland annat nämns 54 § första stycket. Genom att som föreslagits i medlemsförslaget skriva ut ordet "lands" i 54 § första stycket bryts den nu använda systematiken.

Mariehamn den 18 oktober 1984

Olof Jansson

Ordförande

Elisabeth Nauclér

Sekreterare

Gemensamt uttalande av de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland:

Samtliga representanter för delegationerna anser

- att Färöarnas, Grönlands och Ålands delegationer bör få formaliserad rätt att delta i arbetet i Nordiska rådets presidium och
- att Färöarnas, Grönlands och Ålands delegationssekreterare, på samma sätt som för närvarande, skall ha rätt att utan särskilt beslut delta i utskottens sammanträden (27 § tredje stycket).

Vidare konstaterade man att de uppgifter som nu ankommer på budgetkommittén i fortsättningen skall handhas av ett särskilt utskott, vilket innebär att Färöarnas, Grönlands och Ålands representanter får rätt att delta i arbetet i enlighet med bestämmelserna i arbetsordningens 27 §, andra stycket.

Helsingör den 12 november 1984

(Ej sign.)

Nordiska rådet, kulturutskottet:

— — — och anlägger i det följande synpunkter på frågor som har direkta beröringspunkter med utskottets verksamhet.

Utskottet konstaterar att något ministerrådsförslag om arbetsformerna i det nordiska samarbetet ännu inte föreligger. Utskottet anser att medlemsförslaget och ett eventuellt ministerrådsförslag om arbetsformerna i det nordiska samarbetet bör ses som en helhet, och att utskottet således på vissa punkter kan ta slutlig ställning till medlemsförslaget först när ministerrådsförslaget föreligger. Utskottet kommer därför vid behov att i sitt yttrande över det eventuella ministerrådsförslaget även anlägga kompletterande synpunkter på medlemsförslaget om arbetsformerna i det nordiska samarbetet.

Åtgärder som inte kräver ändringar i avtal och arbetsordningar

Under ovanstående rubrik framläggs i medlemsförslaget förslag som allmänt syftar till att effektivisera rådsarbetet, förenkla behandlingsprocessen och utveckla rådets kontrollfunktion och vidare anläggs synpunkter på samarbetet med organisationerna. Kulturutskottet konstaterar med tillfredsställelse att presidiet redan har igångsatt ett arbete som syftar till att förenkla dokumentationen inom rådet och att göra den mera översiktlig och enhetlig. Utskottet är för sin del redo att med presidiet närmare diskutera utskottens verksamhetsformer och eventuella riktlinjer för detta arbete. Beträffande en förenkling av behandlingsproceduren anser utskottet att det på kulturområdet framför allt bör vara möjligt att rationalisera behandlingen av berättelser.

Utskottet instämmer i presidiets bedömning av att det inte är ändamålsenligt att införa nya och detaljerade regler för behandlingen av förslag, eller tidsfrister för beslut om avskrivning av rekommendationer. Utskottet strävar till att så effektivt som möjligt behandla meddelanden om rekommendationer på kulturavtalets område. Under de senaste åren har det även varit möjligt att slutbehandla rekommendationer i väsentligt snabbare takt än tidigare. Utskottet understryker emellertid att Nordiska rådet i sista hand avgör om en rekommendation kan avskrivas eller inte, och att denna bedömning bör göras fritt utan några tidsbegränsningar.

Utskottet instämmer även i presidiets uppfattning om att rådet bör stå fritt till att ta initiativ i alla frågor av intresse för det nordiska samarbetet på områden som faller inom ramen för de grundläggande samarbetsavtalen. Enligt kulturutskottets uppfattning har utskotten, som rådets beredningsorgan, ett särskilt ansvar för att nya samarbetsinitiativ förs vidare inom rådsorganisationen och i förhållande till berörda ministerråd.

Förslag som kräver ändringar i Helsingforsavtalet eller rådets arbetsordning

Budgetkommittén och informationskommittén

Frågan om inrättandet av ett nytt organ för behandling av budget- och kontrollfrågor kan enligt utskottet slutligt avgöras först när ett eventuellt förslag från ministerrådet angående ministerrådets budgethandläggning föreligger. I sitt yttrande över Benkow-kommitténs rapport, som avgavs till presidiet den 6 maj 1984, har kulturutskottet emellertid avvisat förslaget om ett *oavhängigt* budget- och kontrollutskott.

Utskottet önskar dock redan i detta skede anlägga synpunkter på vissa frågor i anslutning till förslaget. Utskottet konstaterar att frågan om det föreslagna budget- och kontrollorganets planerade kontrollfunktioner inte har varit föremål för någon närmare utredning. Kulturutskottet anser att denna kontrollfunktion närmare bör preciseras i den fortsatta behandlingen av medlemsförslaget, och utgår i detta sammanhang från att det bör vara en självklar uppgift för de nuvarande utskotten att följa upp den verksamhet som bedrivs av institutionerna på utskottens områden. Utskottet fäster vidare uppmärksamhet vid att man i medlemsförslaget för det föreslagna budget- och kontrollorganet använder benämningen utskott. Någon skillnad mellan de nuvarande fem utskotten och det föreslagna nya sjätte utskottet görs inte i den föreslagna utformningen av 24 § 1 mom. i arbetsordningen för Nordiska rådet. De regler i arbetsordningen som gäller för de övriga utskotten avses även gälla för det föreslagna budget- och kontrollorganet i den mån annat inte föreskrives.

I motiveringarna till medlemsförslaget sägs att rådet bör ha fem fackutskott. Av den föreslagna utformningen av 24 § 7 mom. i arbetsordningen framgår vidare att presidiet fastställer arbetsordningen för det föreslagna budget- och kontrollutskottet. Någon motsvarande bestämmelse finns inte

för rådets nuvarande fem utskott. För att det därför klart skall framgå att det föreslagna nya organet inte är något utskott i egentlig mening föreslår kulturutskottet att detta organ, för den händelse rådet fattar beslut om att inrätta det, skall heta *budget- och kontrollkommittén*.

Utskottet har inga invändningar mot den föreslagna sammansättningen av det föreslagna budget- och kontrollorganet och noterar att presidiet förslag samtidigt innebär att antalet medlemmar i kulturutskottets minskar med fem. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att utskottsordförandena föreslås bli fullvärdiga medlemmar av organet.

I motiveringarna till medlemsförslaget konstateras att det nya utskottet bör kunna behandla medlems-, ministerråds- och regeringsförslag, meddelanden samt berättelser av budgetmässig karaktär, som presidiet har hänvisat till budget- och kontrollutskottet för behandling. Utskottet anser emellertid att det föreslagna nya organets verksamhet bör begränsas till behandlingen av frågor som är av *enbart* budgetmässig karaktär. Förslaget innebär i annat fall att det nya budgetorganet utöver beredningen av ministerrådets budgetförslag, på samma sätt som rådets utskott, kan bli ett organ för beredning av medlems-, ministerråds- och regeringsförslag, meddelanden och berättelser. Utskottet anser att beredningen av ovan nämnda saker fortsatt bör förbehållas rådets nuvarande utskott. Medlemsförslaget leder, enligt utskottet, enbart till dubbelarbete inom rådet, till dröjsmål och till ökad byråkrati och skapar därtill oklara ansvarsförhållanden för beredningen av saker. Utskottet finner det däremot naturligt att utskotten vid behov ges möjligheter att av det eventuella nya budgetorganet inbegära yttranden om de budgetmässiga konsekvenserna av olika frågor som är under behandling i utskotten. Utskottet anser vidare att det föreslagna budget- och kontrollorganet vid behov och på initiativ av utskotten vid sina kontakter med Nordiska ministerrådet även skall kunna ta upp saker som är under behandling i utskotten och som är av betydelse för rådets och ministerrådets budgetarbete. Utskottet förutsätter att ett förslag till arbetsordning för det föreslagna nya organet föreläggs rådets utskott för yttrande innan behandlingen av frågan slutförs.

Kulturutskottet förutsätter att utskottet, även om det nya budgetorganet inrättas, i varje händelse liksom hittills har direkta överläggningar med Nordiska ministerrådet i sammansättningen kultur- och undervisningsministrarna, om utformningen av och prioriteringen inom det nordiska kultursamarbetet. Denna principiella ståndpunkt synes även vara inskriven i motiveringarna till medlemsförslaget. Utskottet utgår härvid från att kultur- och undervisningsministrarna har ett direkt inflytande över dessa frågor även efter en eventuell omorganisering av arbetsformerna inom det nordiska samarbetet.

I medlemsförslaget konstateras att det föreslagna nya budget- och kontrollorganet kan vara ett ändamålsenligt organ för att på uppmaning av presidiet förbereda behandlingen av tvärfackliga frågor i utskotten.

Kulturutskottet ansluter sig i princip till denna bedömning men anser att erfarenheterna från arbetet i den tillfälliga tvärfackliga arbetsgrupp som presidiet tillsatte i juni 1984, och som kommer att slutföra sitt arbete under innevarande verksamhetsperiod, bör beaktas innan definitivt beslut i denna fråga fattas.

Ett förslag om en rationalisering av behandlingen av informationsfrågor läggs fram i medlemsförslaget. Utskottet konstaterar emellertid att någon närmare analys av informationsarbetet inom rådet och ministerrådet inte har gjorts och att några förslag som direkt skulle kunna innebära en förstärkning av informationsarbetets organisation inom rådet och ministerrådet inte har framlagts. Kulturutskottet hänvisar i detta sammanhang till utskottets betänkanden om Nordiska ministerrådets berättelser rörande det nordiska samarbetet från 1983 och 1984 (C 1/1983, bilaga 23 och C 1/1984, bilaga 9). På förslag av kulturutskottet yttrade Nordiska rådet vid senaste sessionen "att informationen om det officiella nordiska samarbetet bör samordnas bättre såväl på nordiskt som på nationellt plan" (*yttrande nr 6/1984*). Utskottet betonar att det förslag som nu läggs fram angående informationsarbetet endast får ses som ett första steg i riktningen mot en förstärkning av informationsverksamheten inom de officiella samarbetsorganen. Kulturutskottet anser därför att presidiet bör uppmanas att i sina kontakter med Nordiska ministerrådet verka för att en starkare och i högre grad integrerad organisation för rådets och ministerrådets informationsarbete kan byggas upp.

Utskottet omfattar förslaget om att tidskriften "Nordisk kontakt" även i framtiden skall ha en särskild parlamentariskt sammansatt redaktionskommitté.

Rådets sekretariatsfunktioner

Utskottet hänvisar i denna fråga till sitt yttrande om Benkow-kommitténs rapport. I yttrandet förhåller sig utskottet positivt till förslaget om att presidiesekreteraren bör ges möjlighet att utnyttja den resurs som utskottssekreterarna innebär för presidiesekretariatet i beredningen av saker för presidiet, dock med förbehåll om att detta inte får inkräkta på utskottssekreterarnas ordinarie uppgifter. Utskottet förutsätter att denna princip även klart kommer till uttryck i arbetsordningen för rådets sekretariat.

Stockholm den 27 september 1984

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Guy Lindström

Sekreterare

Social- og miljøudvalget/Nordisk Råd, Den danske Delegation:

Till social- og miljøudvalgets udtalelse om medlemsforslag A 692/j ønsker folketingsmedlem Margrete Auken at anføre:

Som det fremgår af protokollen for social- og miljøudvalgets møde den 13. november 1984, har udvalget på formandens foranledning ikke haft lejlighed til at drøfte det fremsatte medlemsforslag generelt. Derfor kan der ikke i udvalget være vedtaget tilslutning til oprettelse af et budget- og kontroludvalg.

Hvis vedtagelsen fastholdes, ønsker folketingsmedlem Margrete Auken at reservere sig, fordi der ikke har været lejlighed til at drøfte forslaget i sin helhed.

København, den 7. december 1984

Henrik Hagemann

Nordiska rådet, trafikutskottet:

Trafikutskottet beslutade att icke yttra sig om förslaget och hänvisar till utskottets brev till presidiet av den 2 juli 1984 (Jnr 490/1984) om femmannakommitténs utvärderingsrapport "Arbetsformerna för nordiskt samarbete" (NU 1983:9). Av brevet framgår att trafikutskottet vid sitt möte i Island den 18–20 juni 1984 beslutade att endast yttra sig om de delar av rapporten som behandlar rådets budget- och kontrollfunktion och att tillstyrka budgetkommitténs uttalande i saken.

Stockholm den 26 november 1984

Marjatta Väinänen
Trafikutskottets ordförande

Nordisk Råd, Økonomisk udvalg:

Utvalget er også tilfreds med forslaget om å opprette et Budsjett- og kontrollutvalg. Dette vil gi Rådets samlede budsjettforslag et mer helhetlig preg. Økonomisk utvalg ønsker å gjøre oppmerksom på at det i framtiden kan oppstå konflikter om kompetanse-grensene mellom det nye utvalg og Rådets øvrige utvalg. Økonomisk utvalg tror likevel at slike framtidige problemer ikke vil overskygge de klare fordeler ved det nye utvalg.

Økonomisk utvalg er tilfreds med at man i medlemsforslaget foreslår å redusere antallet medlemmer i Økonomisk utvalg. Utvalget tror at et

lavere medlemsantall vil stimulere til mer inngående debatter om de ulike saker. Dette kan bety en effektivisering av utvalgets arbeid.

Utvalget er svært fornøyd med at man i medlemsforslaget peker på nødvendigheten av å gjøre Rådets saksdokumentasjon enklere og mer oversiktlig. Utvalget er selvsagt villig til når som helst å samråde med Presidiet om hvordan man skal gjøre utvalgets innstillinger til plenarforsamlingen mer oversiktlig.

Stockholm, 18. desember 1984

Gunnar Nilsson
Utvalgsformann

Nordisk råd, Budsjettkomiteen:

Komiteen har den 15. mai 1984 avgitt foreløpige synspunkter om hvorledes arbeidsformene i det nordiske samarbeid bør utvikles.

Komiteen har den 27. november 1984 drøftet medlemsforslaget A 692/j forsåvidt som Budsjettkomiteen er berørt. Komiteen slutter seg til forslaget om opprettelse av et Budsjett- og kontrollutvalg bestående av 9 medlemmer som ikke er med i annet utvalg samt formennene i Rådets øvrige utvalg. Komiteen har ingen innvendinger mot at alle fjorten medlemmer har stemmerett.

I likhet med forslaget anser komiteen at det nye budsjettorgan skal se på den budsjettmessige prioritering mellom de ulike sektorer, mens det er fagutvalgene som bør foreta prioriteringen innen sine respektive sektorer.

Komiteen er tilfreds med at det nye organ foreslås betegnet utvalg og dermed får de samme rettigheter og plikter som øvrige utvalg i Rådet. Komiteen foreslår at siste setning i den foreslåtte § 24 i Rådets arbeidsordning utgår, og erstattes med et nytt ledd: "Presidiet kan fastställa arbetsordning för utskotten".

Komiteen vil peke på at Rådet dermed får et mer fleksibelt apparat til rådighet, og kan unngå å benytte unntaksregler som tilfellet er i dag når det gjelder behandlingen av ministerrådets budsjettforslag.

Komiteen deler forslagsstillernes oppfatning at det nye budsjettorgan vil være et hensiktsmessig organ for å forberede behandlingen av tverrfaglige spørsmål i utvalgene. Komiteen vil vise til at det nye budsjettorgan – hvor alle utvalgsformenn er medlemmer – vil gi en fast institusjonell ramme for forberedelse av behandlingen av slike spørsmål.

Stockholm, 27. november 1984

Bjarne Mørk Eidem
Formann for Budsjettkomiteen

Nordisk Råd, Informationskomitéen:

Komitéen er enig med medlemsforslaget i, at der er et klart behov for at øge kendskabet til det nordiske samarbejde både blandt politisk aktive og i den almene befolkning. Komitéen er også enig med forslaget i, at rammen for virksomheden bør fastsættes af politiske organer.

Komitéen støtter forslaget om nedlæggelse af Informationskomitéen og om at placere ansvaret for informationen direkte under præsidiet, som skal fastsætte særlige retningslinjer for dette arbejde.

Komitéen ønsker at understrege, at det ikke kun er vigtigt, at Rådets og Ministerrådets informationsvirksomhed koordineres tæt; et tæt koordinering med delegationssekretariaternes informationsvirksomhed er mindst lige så vigtig, hvis alle ressourcer skal udnyttes effektivt og rationelt.

Redaktionskomitéen bør fortsat bestå af 10 rådsmedlemmer, 2 fra hvert land, for at bevare den parlamentariske bredde som grundlag for Nordisk Kontakt.

København, den 22. oktober 1984

Guðrún Helgadóttir

Formand

Medlemsförslag

om Norden som hemmamarknad för fonogram med nordisk musikk

(Väckt av Sten Svensson samt Eíður Guðnason, Guðrún Helgadóttir, Elsi Hetemäki-Olander, Håkon Randal, Gunvor Schnitler och Jens Steffensen)

Yttranden över medlemsförslaget

NOMUS – Nævnet for nordisk Musiksamarbejde:

NOMUS vil uttale at man ser det som positivt at Nordisk Råd har fremmet ovennevnte forslag.

Med hensyn til medlemsforslagets *konklusjon* støtter NOMUS helt forslaget om å legge vekt på *felles markedsføring* både i og utenom Norden og også forslaget om å gi eksportstøtte utenom Norden til fonogram inneholdende nordisk musikk, støttes. Det er derimot tvilsomt om det er behov for en felles nordisk produksjon av fonogram.

Produksjonskapasiteten på nordisk basis virker tilfredsstillende, og årsaken til at det ikke produseres flere fonogrammer med nordisk musikk ligger ikke i at produksjonsleddet ikke fungerer, men at distribusjonen er så dårlig/tilfeldig at få produsenter tør satse på slike utgivelser uten en økonomisk garanti enten i form av produksjonsstøtte eller et garantert salg som kan dekke produksjonsutgiftene. Det er derfor av stor betydning at man vurderer en felles nordisk markedsføring og distribusjon hvor det legges vekt på at det potensielle marked tilføres opplysninger om hva som eksisterer av nordisk musikk innspilt på fonogram og hvordan dette materialet kan skaffes.

På bakgrunn av ovenstående vil NOMUS også støtte forslaget om en samnordisk katalog, men påpeker at det i tillegg må iverksettes tiltak som gjør at fonogrammene blir lettere tilgjengelige. I katalogen "Music from Scandinavia" (1982) er det henvist til en rekke distributører. Noen av disse fungerer godt mens andre ikke fungerer særlig bra. Det er derfor behov for et felles nordisk distribusjonsapparat. Hvordan dette skal organiseres bør utredes, men det er for eksempel nærliggende å tenke seg at flere mindre distributører går sammen om å etablere et felles kontor med ansvar for distribusjonen. I den forbindelse kan nevnes at Norsk Kulturråd har gått inn for at det med støtte fra Norsk Kulturfond, opprettes et felles ordrekontor for distribusjon av norsk musikk hvor igjennom en rekke mindre plateselskaper får markedsført sine innspillinger.

NOMUS vil imidlertid opplyse at det i medlemsforslaget forekommer direkte feilopplysninger og misforståelser, men regner med at de enkelte lands remissinstanser vil påpeke dette for sitt hvedkommende og vi nøyer oss derfor med å nevne noen eksempler:

1. Priser på innspilling av musikk på grammofonplate/kassett. Det forekommer en misforståelse i bakgrunnsbeskrivelsen med hensyn til priser på innspilling av musikk på grammofonplate kontra pris på innspilling av "kassetter". Selve innspillingen av en "mastertape" koster stort sett det samme. Det som faller rimeligere er produksjonskostnadene av en kassett, men med en dårligere kvalitet, bl. annet ved økt slitasje, kan ikke dette sies å være noe godt alternativ til plateproduksjon. Det forekommer videre en sammenblanding av "digitalskivor" og "kompaktskivor". Digitalinnspillinger gjøres også på vanlige grammofonplater til "normal" pris.

2. Oversikt over "småre bolag som ägnar sig åt att ge ut mer sällsynt repertoar".

Oversikten over slike bolag synes å være tilfeldig valgt og kan ikke sies å være representativ.

3. Støtteordninger for den "smale" fonogramutgivelsen.

Dette bør klargjøres i større grad enn gjort hva angår de enkelte lands støtteordninger. Som eksempel kan nevnes at det i Sverige siden 1. juli 1982 finnes et omfattende støttesystem for fonogramproduksjon. Det fordeles årlig ca. SEK. 5 000 000,- til mer enn hundre produksjoner. Videre kan nevnes at det er *Norsk Kulturråd*, med penger fra Norsk Kulturfond, som utgir serien med norsk klassisk musikk.

4. "Music from Scandinavia".

Denne katalog er utgitt av Nordisk Ministerråd etter initiativ fra NOMUS og i samarbeid med de nordiske musikkinformasjons sentrene og ikke av en amerikansk ekspert. Amerikaneren J. H. Yoell's befatning med prosjektet var at han påtok seg å skrive forordet i katalogen. Han utga for øvrig i 1974 en oversikt over nordisk musikk under tittelen "The Nordic Sound".

Oslo, 30. desember 1984

Jostein Simble
Generalsekretær

Danmark**Ministeriet for kulturelle anliggender:**

Under henvisning hertil skal man meddele, at det nævnte forslag ikke på nuværende tidspunkt giver kulturministeriet anledning til bemærkninger.

København, den 18. januar 1985

P. m. v.

E. b.

Bengt von Linstow

Fuldmægtig

Danmarks Radio:

De følgende synspunkter er baseret på erfaringer med grammofonudgivelser af Danmarks Radios orkester- og korindspilninger, som jeg forestod indførelsen af og var ansvarlig for i en årrække, fra mit arbejde i statens musikråd, og på det kendskab til fonogrammarkedet jeg har fra min deltagelse i det internationale radio- og TV-samarbejde inden for EBU og IMZ.

Der er to grunde til at støtte tanken om et nordisk fonogramsamarbejde. For det første kan de nationale fonogramproduktioner få større slagkraft både i og uden for Norden hvis de samordnes, for det andet kan en fælles virksomhed på dette område stimulere det nordiske musiksamarbejde i almindelighed.

Men samarbejdet må koncentreres om al fono-publikations svageste led, *distributionen*. En effektiv distribution gør produktionen mere rentabel, øger dens musikkulturelle rækkevidde og fremmer dermed tilgangen af private og offentlige midler til selve produktionen.

Hvad *den primære musikproduktion* angår skulle musiklivet i de nordiske lande derimod være tilstrækkeligt omfattende som grundlag for en alsidig fonogramproduktion af rimeligt omfang. De midler der fra tid til anden bruges til at honorere særskilte fonogramindspilninger ville i mange tilfælde være bedre anvendt som støtte til distributionen. Det vil ofte være let at få radiofonier og andre offentlige musikvirksomheder til at tage det repertoire og som ønskes udgivet, helt eller delvis på egen regning, i stedet for at bekoste ekstraproduktion. Hvis fonogramindspilninger af nordisk musik kædes sammen med levende opførelser forbedres indspilningernes kunstneriske kvalitet samtidig med at koncertrepertoiret beriges.

Indspilninger af høj kvalitet kan efterhånden foretages de fleste steder til udgifter der er ubetydelige i forhold til selve opførelsesomkostningerne.

Det vil derfor være rimeligt at musikopførelser der modtager nordisk eller national støtte indspilles under eller i umiddelbar tilknytning til koncertfremførelsen, således at de kan stilles til rådighed for videre udnyttelse i radio og som fonogram. Et samarbejde herom bør etableres mellem koncertinstitutioner, radiofonier og musikinformationscentre.

Hvilke former for *mangfoldiggørelse* der er mest hensigtsmæssige – kassetter, plader, compactdiscs – afhænger af repertoire og dets afsætningsvilkår. På dette område foregår der en hastig udvikling betinget af skiftende produktions- og markedsforhold, der må følges nøje. Dette led i produktionskæden er uløseligt forbundet med distributionsleddet og må derfor indgå i et nordisk samarbejde herom.

Modellen for et nordisk fonogramsamarbejde bør således ikke være en central styring af repertoire og økonomi, men må bestå af et fælles organ for mangfoldiggørelse og distribution i samarbejde med nationale kontaktgrupper, der hver for sig samordner fonogramplaner og -projekter på en sådan måde at lokale initiativer opmuntres og sådan at der opstår en frugtbar vekselvirkning mellem levende musikfremførelser og fonogramudgivelser.

Jeg står gerne til rådighed for uddybelse af disse synspunkter.

København, den 2. januar 1985

Mogens Andersen

Danmarks Biblioteksforening:

Da det ikke er muligt inden svarfristen at forelægge hovedbestyrelsen Deres henvendelse, tillader jeg mig at fremsende en reaktion fra foreningens *biblioteksfaglige gruppe* jfr. nedenstående:

Vi kan være i tvivl om, i hvor høj grad der eksisterer et fællesnordisk marked – eller blot et nationalt og et internationalt marked – så man skal nok ikke forvente for meget af en fællesnordisk produktion af speciel musik som p. t. ikke kan bære omkostningerne ved en udgivelse. Men et sådant marked kan efterhånden skabes. Nordboer ville formentlig købe norske indspilninger af Grieg, danske indspilninger af Carl Nielsen, nordiske jazzplader og nordisk folkemusik osv., hvis de stod på pladeforretningernes hylder, eller let kunne skaffes. Her er det en stor fejl, at der savnes en fællesnordisk grammofonplade/bånd katalog. Der findes nationale danske og svenske årligt udgivne pladefortegnelser (hvem slår et slag for pligtafl levering af grammofonplader i Danmark i lighed med Sverige?), men det er vor opfattelse, at de kun findes i de største pladeforretninger og at nordiske plader i dag generelt ikke markedsføres af den simple grund, at man ikke har kendskab til dem. Dette er formentlig også tilfældet uden for Norden.

Større musikbiblioteker har de nationale fortegnelser, men Norge mangler, så en nordisk katalog vil være et kærkomment hjælpemiddel.

Ideen med statsstøtte til projektet i stedet for selskaber er indlysende. Støtte til selskaber kan let virke som en "pensionsordning".

Forslaget synes at have en hældning til den klassiske musik. Det er helt givet at også andre genrer som jazz, rock, folkemusik og spillemandsmusik lider under samme problematik.

Det nævnes ikke direkte i forslaget, men hvis kompaktplader vinder frem, vil problematikken i høj grad forstærkes, idet dette medie kræver yderligere stordrift.

Der mangler måske lidt jordforbindelser i retning af konkrete praktiske forslag, men det skal den foreslåede arbejdsgruppe måske tage sig af.

I denne arbejdsgruppe vil det være naturligt at placere en musikbibliotekar.

København, den 17. december 1984

Flemming Ettrup

Direktør

Landssekretariatet for dansk Amatørmusik:

— — — skal vi meddele, at Landssekretariatet som sådant alene er et serviceorgan for de tilsluttede amatørmusikorganisationer samt sekretariat for SAMNAM – Samrådet for nordisk amatørmusik.

Det vil antageligt være vanskeligt at udtale os eller komme med supplerende oplysninger til det fremsendte materiale, blot kan vi udtrykke vor interesse i, at fonogrammer med nordisk musik vil have stor betydning for amatørmusiklivets udøvere, ikke mindst den del af amatørmusikken, som især fokuserer på ny nordisk musik, og vi kan give vor støtte til at der finder den bedst mulige samordning sted, som giver den bredeste mulighed for at udbrede kendskabet til den nordiske musik.

Vi kan endvidere tilsige støtte til at videreinformere om de resultater, der måtte komme ud af udvalgets arbejde, såvel til vore danske organisationer, som de amatørmusikorganisationer, der via SAMNAM, informeres gennem Landssekretariatet for dansk Amatørmusik.

Århus, den 30. december 1984

Musse Mathiasen

Sekretariatschef,
sekretær for SAMNAM

Samfundet til Udgivelse af dansk Musik:

-----

1. Efter vores opfattelse er det største problem i forbindelse med fonogramproduktion distributionen. SAMFUNDET udgiver i følge sin formåls-

paragraf stort set udelukkende musik på ikke-kommerciel basis, og det er noget nær umuligt at trænge igennem med vores produktioner på et gennemkommercialiseret plademarked. Kun de største pladeforretninger, som f. eks. FONA på strøget, har overhovedet enkelte af vores plader til salg, og det indenlandske salger i det hele taget stagnerende. (Afsætningen til musikbibliotekerne er trist nok også vigende, formodentlig p.g.a. nedskæringer, der altså på dette punkt virker kulturfjendtligt). Det kan forekomme uforståeligt, at der ikke findes en lovgivning, der påbyder pladeforretninger af en vis størrelse at have et eksemplar af danske udgivelser med dansk musik vedvarende på lager. Mig bekendt er det altid muligt at opdrive nyudgivne digtsamlinger hos boghandlerne – og digtsamlinger kan i høj grad sammenlignes med vore produktioner. Muligvis er den eneste løsning på dette problem en egentlig statslig distribution.

2. Vi har i de senere år haft held til at udgive det meste af den musik vi har haft lyst til – med een undtagelse: Orkestermusik. I teorien skulle det være både nemt og billigt at udgive orkesterproduktioner fra Danmarks Radio, i praksis viser det sig at være noget nær umuligt. Således har vi f. eks. endnu ikke kunnet udgive Pelle Gudmundsen-Holmgreens "Symfoni-Antifoni", der vandt Nordisk Råds Musikpris for en del år siden – hvad vi primært tilskriver Statsradiofoniens bureaukratiske muddermaskiner. Jag mener, at dette punkt må have interesse når man skal diskutere punkt a) i Nordisk Råds forslag: En samordning af udgivelsen af nordisk musik – med henblik på at "udfylde huller" – er kun mulig hvis produktionsfaciliteterne er til stede. Det kan man som nævnt godt have sin tvivl om, at de er for orkestermusikkens vedkommende.

3. I øvrigt kan vi støtte de tanker som gives udtryk for i forslaget.

København, den 14. januar 1985

Steen Pade
Formand

Nordisk copyright bureau (ncb):

På side 2, andet afsnit, nævnes det: "Att beställa fonogram som inte finns i lager hos detaljhandeln är i praktiken omöjligt utom hos ett fåtal specialbutiker. Delvis beror detta på bristen av en översiktlig katalog över tillgängliga inspelningar. Information härom är spridd på en rad småkataloger och reklamblad från enskilda bolag". Vi vil gerne henlede opmærksomheden på, at Grammofonleverantörernas förening (GLF) i Sverige gennem de senere år har udgivet et samlet årligt katalog over de i Sverige markedsførte fonogrammer. Tilsvarende kataloger findes ikke i de øvrige nordiske lande.

Med hensyn til forslaget på side 4 om at udarbejde et samnordisk katalog der omfatter nordisk musik, kan vi oplyse at ncb i sine registre har oplysninger om alle i Norden markedsførte fonogrammer, der indeholder nordiske musikværker af ophavsmænd, der er tilsluttet ncb. I den udstrækning det måtte være behov for det, er ncb indstillet på at være behjælpelig med at frembringe oplysninger til et nordisk katalog.

København, den 11. januar 1985

ncb

Kurt B. Reiler

Adm. direktør

Kassetteudvalget:

— — — kan Kassetudvalget udtale, at det i skrivelsen anførte medlemsforslag peger på alvorlige problemer med hensyn til at bevare den nordiske — herunder den danske — produktion af fonogrammer med kulturelt set betydningsfulde værker fremført under medvirken af nordiske kunstnere.

Organisationerne vil derfor kunne give deres støtte til en videre behandling af sagen, som kan sikre produktionen af og kendskab til de nordiske landes musikværker.

Det må imidlertid understreges, at de i medlemsforslaget anførte oplysninger hverken er nøjagtige eller fyldestgørende, men tiltrænger en nøjere undersøgelse af de i de enkelte nordiske lande etablerede institutioner, der virker for udbredelsen af kendskab til den nationale musikalske kulturarv. I flere henseender giver forslaget mangelfulde oplysninger i så henseende.

Efter de danske organisationers opfattelse vil de nødvendige oplysninger bedst kunne tilvejebringes, ved at der — eventuelt i Nordisk Råds regie — skabes grundlag for et samarbejde mellem de musik-informationscentre, som nu er etableret i samtlige nordiske lande. Dette samarbejde bør formentlig i første række have til opgave at undersøge, om der kan skabes mulighed for en fælles nordisk informationsvirksomhed over for udlandet, således at der derved sikres en udbredelse af viden om det eksisterende betydelige arbejde, som allerede pågår i de nordiske lande med tilvejebringelse af nationale musikantologier. Først når dette er sket, vil der kunne tilvejebringes grundlag for en politisk bedømmelse af de fælles nordiske muligheder for et eventuelt samarbejde om videreførelse af fonogramproduktioner, og i så fald formerne derfor og den politiske støtte dertil.

De danske organisationer vil meget gerne medvirke til at skaffe de

nødvendige supplerende oplysninger, såfremt der fremsættes ønske herom.

København, den 24. januar 1985

Jens Buhl

H. Lund Christiansen

Svend Erichsen

B. Høberg-Petersen

Jan Schultz-Lorentzen

Henrik Nordlien

Dansk Musik Informations Center (MIC):

— — — anføre, at MIC gerne deltager i det videre arbejde, så meget desto mere som der allerede nu foregår et snævert samarbejde mellem alle de nordiske musikinformationscentre.

Da jeg endvidere beklageligvis må dele udvalgets opfattelse af forslaget som værende mangelfuldt eller ukorrekt på en række punkter (jeg har haft lejlighed til at se det i NOMUS-sammenhænge), føler jeg det af endnu større betydning, at der gøres en indsats for at fremme denne betydningsfulde sag på et så veloplyst grundlag som muligt.

Vi glæder os til at høre nærmere om det videre forløb.

København, den 31. januar 1985

Knud Ketting

Finland

Statens audiovisuella central:

De saker som tas upp i medlemsförslaget är både viktiga och värda att understödås. Nordiskt stöd till inspelning och distribution av högklassig, i Norden producerad musik samt till sales promotion för musiken skulle otvivelaktigt ge bättre tekniska och ekonomiska förutsättningar än för närvarande att göra musiken känd och därigenom förbättra produktionsförutsättningarna i de enskilda nordiska länderna.

Det vore önskvärt att Nordiska ministerrådet med det snaraste skulle utreda möjligheterna att genomföra förslaget. Statens AV-central är redo

att för sin del dryfta eventuella åtgärder för att främja de i medlemsförslaget nämnda målen.

Helsingfors den 20 december 1984

Kalevi Pihanurmi
Direktionens ordförande

Aino Toivonen
Direktör

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen finner detta initiativ mycket angeläget och antecknar det med tillfredsställelse. I synnerhet produktion av musik med lokal prägel som på grund av den begränsade marknaden särskilt i de små självstyrande områdena troligen av producenter bedöms som affärsmässigt ogenomförbar, kan på i medlemsförslaget uppskisserat sätt ges en chans att nå en större allmänhet.

Ålands landskapsstyrelse understöder förslaget.

Mariehamn den 17 januari 1985

Gunnevi Nordman
Viceanträd

Börje Karlsson
Utbildningschef

MTV OY AB, Avdelningen för musikproduktion¹:

MTV betraktar nordisk koordinering på ifrågavarande område som nödvändig.

Åtgärderna borde dock inriktas dels på information till producenter, ekonomiska stödjare och konsumenter, dels på marknadsföringen.

Beslut om produktion borde fattas och mål definieras på grundval av inhemsk diskussion i varje enskilt land.

Helsingfors den 16 januari 1985

Ari Oinonen
Chef för musikproduktionen

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen ääni- ja kuvatalennetuottajat ÄKT r. y (Finlands skiv- och video-producenter SVP r. f.)¹:

Allmänt

Som remissinstans representerar SVP r. f. de finska fonogramproducenterna i en mycket stor omfattning. I Finland har man undvikit den i de övriga nordiska länderna förekommande organisatoriska fördelningen mellan s. k. kommersiella och icke-kommersiella fonogramproducenter. Medlemmarna i vår förening företräder således fonogramproduktionen i dess hela musik- och kulturpolitiska omfattning. Föreningen konstaterar med tillfredsställelse, att man i medlemsförslaget har beaktat att fonogram har fått en mycket större betydelse när det gäller att inspela och sprida såväl skapande som utövande musik. Fonogram är ett kulturmedium. En lokal musik- och kulturmanifestation, t. ex. en joiksång, kan med urkraft inspelas och spridas bland allmänheten. Fonogram har skapat en möjlighet att bibehålla eget kulturarv, att kanalisera vinningar skapande och utövande tonkonst till den stora allmänheten samt att berika kulturintressen hemma.

För att bredda sakunderlaget för ärendets fortsatta behandling önskar vi utreda den finländska fonogrammarknadens nuvarande kulturpolitiska tillstånd i en litet större utsträckning samt ge en kort utredning av de i Finland redan igångsatta stödåtgärder för produktion och marknadsföring av fonogram.

Om den finska fonogrammarknaden

Avsnittet om marknadsutredning i medlemsförslaget har enligt vår uppfattning utarbetats till väsentliga delar på basen av svenska erfarenheter och bedömningar. Den finländska fonogrammarknaden är mycket mer inhemsk än vad som i förslaget framförts.

Den inhemska musikens andel av den finländska marknaden har varit något över 50%. SVP r. f. medger inte, att internationaliseringens problem är så djupa som i medlemsförslaget framförs.

Den finländska andelen har bevarats av den egenartade schlager- och humpatraditionen, som väsentligen avviker från den skandinaviska underhållningsmusikens linje. Den inhemska musikproduktionen har genomförts så, att den delvis följt med den internationella utvecklingen av arrangementet och instrumentationen. Samma företeelse har olika benämningar inom musikens olika områden. I detta sammanhang kan man tala om massinflytandet eller om berikande växelverkan mellan olika kulturer. Valet är långt beroende av bedömarens attityder och föreställningar.

Trots att den inhemska andelen har bevarats har fonogramproducenterna uttryckt sin oro för snedvridningar inom fonogrammarknadens ut-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

veckling. Den ökade användningen och marknadsföringen av fonogram har inte i sin helhet förbättrat fonogramproduktionens verksamhetsbetingelser.

Mot slutet av 1970-talet har den s. k. lågprisimporten av fonogram ökat kraftigt i Finland, största delen av importen sker från England och Förenta Staterna. Dessa fonogram införs av vissa varuhuskedjor, vilkas ökade försäljning inte har tillfört inkomster för att användas till nyproduktion inom inhemska företag på fonogramproduktionens område.

Nästan utan undantag importerar ovannämnda direktimportörer stora överskottslager till underpris. Försäljningspriset för de importerade fonogrammen kan vara till och med mindre än blotta tryckningskostnader för fonogramomslag. Sannolikt kan man inte ta itu med denna struktursnedvridning genom kulturpolitiska beslut utan med skyddstillbeslut som reglerar importen av utländska lågprisfonogram, vilka beslut kan motiveras med sysselsättnings- och kulturpolitiska argument.

Om stödverksamheten i Finland

Det är klart att fonogramproduktionen utan stöd kan fungera enbart på s. k. kommersiella grunder. Produktionsverksamheten kan finansieras uteslutande med vinster av egen verksamhet. Tack vare vinster av fonogram med kommersiell framgång har producenterna kunnat bibehålla sina verksamhetsbetingelser och producera fonogram, vilkas prognostiserade åtgång inte hade varit möjlig, om de producerats skilt för sig. Den inom övriga samhällsområden kända 20-80-regeln har varit gällande också på fonogramområdet. Tjugo succéartiklar utav ett hundra möjliggör produktionen av 80 andra fonogram.

Den åtstramade hemmamarknadssituationen, den privata kopieringens lätthet och ökningen av den elektriska kommunikationen har medverkat till att rubba denna regel. Av denna anledning har de som medverkat till finländsk musik, utövande konstnärer och fonogramproducenter samt statens kulturförvaltning under ledning av undervisningsministeriet varit med om att skapa sådana stödåtgärder som syftar till att få till stånd fonogram, som är så omfattande som möjligt i kultur- och musikpolitiskt hänseende ävensom till exportfrämjande av fonogram. Följande organiserade former av stödverksamheten må nämnas i kronologisk ordning:

- Stöd och informationsverksamheten av Stiftelsen för främjande av skapande tonkonst och Informationscentralen för finländsk musik har redan från början av 1970-talet givit ekonomiskt stöd åt inspelningen på fonogram av finländsk musik med liten framgång.

- I statens budget har från 1982 ingått ett anslag för stöd av fonogramproduktionen. Beloppet, som stått till förfogande, har varit alldeles otillräckligt med tanke på syftmålet: årligen ca 200 000 FIM.

- Verksamheten av Centralen för främjande av utövande tonkonst (ESEK), som inrättats i samband med copyrightbyrån för utövande artis-

ter och fonogramproducenter Gramex r.f., kan redan nu anses ha en konkret betydelse för inspelning och utspridning av den finländska utövande och skapande konstens resultat. De medel, som står till förfogande för ESEK och som inflyter från radioframställningar av utländska fonogram, möjliggör ett konkret stöd åt effektiviserandet av de finländska producenternas verksamhet. Dessutom kan man förutse, att av vinsten av tomkassettavgiften, som hänför sig till copyright, kommer man att använda medel för främjande av den finländska musikkulturen bl. a. genom förmedling av ESEK i syfte att uppnå de i medlemsförslaget angivna målsättningarna.

Principerna för den finländska produktionsstödverksamheten

De i Finland igångsatta åtgärderna för produktionsstöd har tillämpats enligt följande principer:

- Genom stöd åt fonogramproduktion understöds och sporras självständig skapande verksamhet. Den som framför en produktionsidé för ett fonogram beviljas på ansökan ekonomiskt stöd för att möjliggöra inspelning.

- Stöd beviljas i främsta rummet åt nyskapande produktionsverksamhet, som utvidgar det till buds stående fonogramurvalet. I andra hand används stödet åt exportfrämjande och distributionsverksamheten av fonogram.

SVP r.f. anser det viktigt att man inte avstår från dessa principer. Genom att utveckla stödverksamheten borde man garantera de existerande företagens verksamhetsmöjligheter inom ett i musik- och kulturpolitiskt hänseende vidsträckt område.

Bedömning av medlemsförslaget

Finlands fono- och videogramproducenter SVP r.f. tar i princip en positiv ställning till det väckta medlemsförslaget. Vi vill dock framhäva, att huvudansvaret för beslutsfattandet om musik- och kulturpolitiskt produktionsstöd, som kompletterar den till buds stående fonogramreperertoaren skall ordnas på nationell nivå. På denna nivå förordar SVP r. f. den i Finland antagna produktionsstödlinjen.

Produktionskoordineringen på nordiskt plan bör ske i samarbete med de nationella institutionerna för produktionsstöd. Beslut om produktionen i nordiskt samarbete, vilken kompletterar det befintliga produkturvalet, bör fattas på grundval av nationella initiativ eller yttranden. Genom samnordiska marknadsförings- eller distributionsåtgärder bör man skapa kompletterande möjligheter att förbättra den nordiska musikens ställning. I detta syfte är det begrundat att fortsätta det påbörjade samarbetet om fonogramkataloger på en i musikhänseende tillräckligt omfattande grund samt att undersöka möjligheter att ordna samnordiska tillfällen för exportfrämjande. Områdesvisa, centraliserade tilldragelser för stormarknadsföring, gemensamma deltaganden i mässor på respektive område o. d. anses vara

ändamålsenliga att koncentrera för skapandet av ramar. Genom dessa arrangemang bör man göra det möjligt att företag på området kan delta med full insats i sin egen marknadsföringsverksamhet.

Utöver det ovan anförda anser SVP r. f. det som nödvändigt att man i den samnordiska diskussionen om fonogramproduktionens verksamhetsbetingelser och ställning vid sidan av de befintliga stödåtgärderna fäster uppmärksamhet vid det ökade skyddsbehov, som fonogram och på dessa inspelade utövande artister och författare har i den teknologiskt utvecklande elektriska mediesituationen. Fonogramproduktionen kan även i fortsättningen fungera huvudsakligen med de medel som företag på området erhåller av försäljningen av produkter och av användningen av fonogram för andra syften. De inverkaner på fonogramområdet, som den ökande elektriska medieverksamheten har, bör kompenseras med ett tillräckligt och effektivt, i copyrighthänseende genomfört system för framställningsskydd.

Helsingfors den 11 januari 1985

Finlands skiv- och videoproducenter SVP r. f.

Arto Alespää
Verksamhetsledare

John Eric Westö
Ordförande

Säveltäjät ja sanoittajat ELVIS ry (Tonsättare och textförfattare ELVIS r. f.)¹:

Direktionen för Säveltäjät ja sanoittajat ELVIS ry har gjort sig förtrogen med det i Nordiska rådet väckta förslaget och konstaterar att idén är i hög grad värd understöd, såvitt finansieringen kan ske genom Nordiska rådet.

Helsingfors den 31 december 1984

Säveltäjät ja sanoittajat ELVIS ry

Arthur Fuhrman
Ordförande

Taimi Kyyrö
Sekreterare

TEOSTO (Byrån för tonsättarnas upphovsrätt)¹:

Direktionen för vår förening har gjort sig förtrogen med det rubricerade medlemsförslaget och anser att tanken i förslaget i princip väl förtjänar

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

understöd. Det bör dock observeras att förslagets genomförande i praktiken förutsätter en särskilt betydande planeringsinsats, för att man skall kunna uppnå konkreta resultat. Ifall förslaget kan bearbetas så, att det är praktikabelt, är det uppenbart att man därmed uppnår viktiga fördelar samt främjar den nordiska musikkulturen. Vi förordar en omsorgsfull prövning av de i förslaget angivna möjligheterna samt en fortsättning på planeringsarbetet. Vi anser det vara önskvärt att Nordiska rådet finansierar företaget åtminstone tills ifrågavarande verksamhet kan börja. Vi beklagar dröjsmålet med vårt svar.

Helsingfors den 15 januari 1985

TEOSTO

(Byrån för tonsättarnas upphovsrätt rf.)

På direktionens vägnar:

Pekka Kallio

Verkställande direktör

Finlands tonsättare r. f. har i skrivelse den 31 december 1984 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus — Informationscentralen för finsk musik¹:

Direktionen för informationscentralen för finsk musik har vid sitt möte beslutat understöda förslaget om Norden som hemmamarknad för fonogram med nordisk musik.

Direktionen ger sitt stöd åt att man i enlighet med förslagsställarnas initiativ börjar undersöka ärendet. Informationscentralen för finsk musik är beredd att i mån av möjlighet lämna bistånd i ärendet.

Helsingfors den 3 januari 1985

Informationscentralen för finsk musik

Jorma Sermilä

Verksamhetsledare

Suomen muusikkojen liitto r. y. (Finlands musikerförbund r. f.)¹:

Samhällets stöd åt musiklivet är kännbart i samtliga nordiska länder. Stöd lämnas även åt fonogramproduktionen. Det är likväl tydligt mindre än

¹ Yttrandet översatt från finska.

det stöd som samhället ger åt föredragningen av levande musik. Vi anser detta riktigt, för föredragningen av levande musik är primär också med tanke på inspelningen av musik på fonogram.

Hurudana skivor som finns till salu i de nordiska länderna beror naturligtvis i hög grad på försäljarna av skivor. Försäljarna och producenterna av skivor är till en stor del desamma, även om härvidlag under de senaste åren har skett en utveckling, som har fört producenterna och försäljarna mer skilda från varandra. Denna utveckling kan ha inverkat på ökningen av de utländska skivornas andel av totalförsäljningen. Det faktum att försäljning och distribution har koncentrerats på samma händer kan med andra ord ha varit i överensstämmelse med den inhemska skivproduktionens intressen. De som enbart säljer fonogram har naturligtvis inte något behov av att se till att den nationella fonogramproduktionen skulle ha framgång. Det enda motivet för verksamheten är en så stor försäljning som möjligt och ett maximalt ekonomiskt resultat av försäljningen.

Exempelvis i Finland har man i syfte att stöda den nationella fonogramproduktionen vidtagit olika stödåtgärder från samhällets sida. Även fonogram- och musikområdet har på egen hand byggt upp sin egen stödverksamhet. Senast har detta skett då Esittävien säveltaiteen edistämiskeskus (Centralen för främjande av utövande tonkonst) grundades.

Vårt förbund anser det är möjligt att få till stånd en framgångsrik samexistens mellan det s. k. kommersiella musiklivet och det musikliv som samhället stöder. De i konstnärligt hänseende mest ambitiösa strävandena inom fonogramproduktionen är dock möjliga att genomföra i allmänhet enbart genom speciella samhälleliga stödåtgärder.

Fonogramproduktion som eftersträvar konstnärligt ambitiösa mål liknar den kommersiella fonogramproduktionen såtillvida att också den kan misslyckas.

Å andra sidan måste man komma ihåg att alla nordiska länder har i ifrågavarande medlemsförslag avsedd klassisk standardrepertoar, som det är skäl att producera också med nationella krafter på nationell eller eventuellt nordisk grundval.

Den nationella utgångspunkten framhävs i varje fall i sådan fonogramproduktion, som avses i medlemsförslaget, och det är möjligt att det nordiska samarbetet därför kommer att ha en sekundär betydelse. På ärendet inverkar också att det i olika länder redan finns stödformer som har byggts upp på den nationella grundvalen.

Enligt vår uppfattning kan skivsektorn själv mest inverka på en ökad utbredning av den nordiska fonogramproduktionen. Detta skulle dock förutsätta en betydande attitydförändring såväl hos producent-försäljare som speciellt hos de företagare som enbart säljer skivor. Om man förutom succéartiklar börjar sälja även sådana artiklar som har en sämre åtgång förändras också totalsituationen inom fonogramförsäljningen. Konkurrensen inom skivsektorn är ytterst hård och de små ländernas möjligheter att

klara sig i konkurrensen är väsentligt värre än de stora musikländernas. Detta faktum skall man inte glömma bort.

Den största möjliga framgången av inhemska fonogramproduktionen, som är en förutsättning för nordisk fonogramproduktion, beror också på hur medier, radio och television förhåller sig till denna musikproduktion. Åtnjuter utländska fonogram en preferensställning, vilket fallet nuförtiden är allt tydligare, strider detta mot de nationella intressena. Denna omständighet borde uppmärksammas i olika sammanhang.

Vårt förbund stöder naturligtvis det nationella musiklivet. Detta är i samklang med de nordiska ländernas gemensamma strävanden beträffande musik. Ytterligare anser vi att föredragningen av levande musik är primär och fonogramproduktionen i jämförelse därmed mindre viktig. Vi anser dock att strävandena till stöd för en nordisk fonogramproduktion är värda understöd.

Helsingfors den 27 november 1984

Suomen muusikkojen liitto r. y.

Eino Virtanen
Ordförande

Raimo Vikström
Verksamhetsledare

Island

STEF (Föreningen för kompositörer och ägare av musikverk)¹:

STEF stödjer helhjärtad att den föreslagna utredningen genomförs och anser att alla musikintresserade människor vill ge sitt stöd till denna sak.

Reykjavík den 31 december 1984

På vägnar av STEF

Reynir Pétursson

Helga Ágúsdóttir

Norge

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Fordi det nordiske marked er relativt begrenset, er det vanskelig å oppnå lønnsamhet ved produksjon og distribusjon av fonogram med røtter i nordiske livsmønstre. Situasjonen innen fonogramindustrien blir stadig vanskeligere for de små nordiske selskapene, og det blir stadig vanskeligere å formidle nordisk musikkultur i ulike former.

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Det foreslås her en nordisk samordning for å få utgitt innspillinger av verk som ellers aldri ville komme ut. I tillegg foreslås også at de nordiske landene skal arbeide for en felles markedsføring innen og utenfor Norden, og at en skal støtte eksport utenom Norden av fonogram som inneholder nordisk musikk.

Tanken om samarbeid innen produksjon, markedsføring og eksport av nordisk musikk synes meget verdifull, og vi antar at Norge bør støtte forslaget.

Oslo, 24. januar 1985

Efter fullmakt

Alv Heltne

Byråsjef

Vivian Moen

Konsulent

Norsk musikkbibliotekforening, Norsk seksjon av IAML:

Produksjon og distribusjon av fonogram med nordisk musikk er en av forutsetningene for opprettholdelsen av en kulturell identitet innen det nordiske området. Vi mener at den framstilling og de vurderinger som nevnte forslag gir uttrykk for, i det alt vesentlige sammenfaller med Norsk musikkbibliotekforenings syn på spørsmålet.

Når medlemmer av Nordisk Råd nå finner tiden inne til å ta spørsmålet opp i nordisk sammenheng, vil vi benytte anledningen til varmt å støtte dette initiativet som etter vår oppfatning vil kunne få stor betydning for nordisk musikkultur.

Oslo, 13. desember 1984

For Norsk musikkbibliotekforening

Øyvind Norheim

Formann

Sverige

Statens kulturråd:

Förslaget inleds med en kort beskrivning av fonogrammarknadens utveckling, av de nordiska ländernas bidragspolitik när det gäller fonogram-

området samt av de olika samordningsbehov som finns när det gäller nordiska fonogram. Kulturrådet har inte ansett det angeläget att i sitt yttrande kommentera alla detaljer i bakgrundsbeskrivningen utan förutsätter att en mer noggrann analys kommer att göras av den arbetsgrupp som eventuellt tillsätts som ett resultat av förslaget. Kulturrådet vill emellertid helt kort peka på några sakförhållanden som bör noteras. Bland de exempel på bolag som nämns saknas för Sveriges del t. ex. det statligt finansierade Caprice, som har en ansevärd del nordisk repertoar bland sina utgivningar och även på andra sätt arbetat med nordiska kontakter. Även ett par andra mindre svenska bolag har en utgivning som bör noteras i detta sammanhang.

Beträffande bristen på översiktliga kataloger bör nämnas att det i Sverige nu finns en årligen utkommande katalog som ges ut av Grammofonleverantörernas förening (GLF) och som omfattar en stor del av all utgivning. När det gäller behovet av en samnordisk katalog instämmer kulturrådet i att det bör undersökas om inte den selektiva diskografi som NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete) sammanställde 1981 kan följas upp och aktualiseras.

Beträffande det statliga stödet till fonogramområdet bör det påpekas att Sverige sedan 1982/83 har ett omfattande och utbyggt stödsystem, vilket inte klart framgår av skrivningen i medlemsförslaget. Bidrag fördelas av kulturrådet efter ansökan till fonogramproducenter i form av produktionsbidrag och varje produktion behandlas för sig. Totalt uppgår stödet för innevarande år till 4 785 000 SEK. Denna summa inkluderar produktionsbidrag till Caprice. Vidare utgår statligt stöd till Musikaliska akademien för antologiprojektet Musica Sveciae (1984/85 totalt 1 315 000 SEK). Förslag till åtgärder när det gäller distributionsledet bereds för närvarande inom regeringskansliet.

När det gäller det förslag till åtgärder som presenteras i medlemsförslaget instämmer kulturrådet i att en ökad samordning inom Norden när det gäller marknadsföring och export av nordiska fonogram skulle vara av stort värde. Att samordna inspelningar av fonogram torde emellertid vara svårare och möjligen inte heller så angeläget enligt kulturrådets mening. Rådet tillstyrker dock att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att främja samordnad inspelning och utgivning av fonogram med nordisk musik.

Stockholm den 3 december 1984

Guy Ehrling

Eva Schöld

Rikskonsserter:

I de direktiv som gavs för Rikskonserters fonogramverksamhet i proposition 1973: 1, bil 10, står följande om verksamheten:

Produktionen vid IRK bör som nu främst inriktas på att vara repertoar-kompletterande och avse utgivning av svensk musik som är orepresenterad eller ofullständigt representerad på fonogram samt utgivning av fonogram med svenska artister vars konstnärsskap inte kan anses vara tillräckligt dokumenterat på fonogram. Utredningens förslag om att IRK även bör ges möjlighet att arbeta med kommersiell syftning kan jag således inte biträda. Ansvaret för repertoarens sammansättning, val av artister m. m. bör åvila IRK:s styrelse.

De experiment med olika distributionsformer i syfte att nå nya lyssnarkategorier som IRK redan bedriver bör fortsätta.

IRK bör efter en treårsperiod redovisa erfarenheterna av den utökade försöksverksamheten både i vad avser produktion och distribution av fonogram samt föreslå ytterligare åtgärder. *IRK bör vidare undersöka möjligheterna för att intensifiera det nordiska samarbetet på fonogramområdet.*

Sveriges riksdag antog denna proposition våren 1973.

Rikskonsserter uppfattade statsmakternas intentioner så att ett nordiskt samarbete borde sättas igång dels vid val av repertoar för inspelning och dels för distribution av utgivna fonogram.

Under de snart tolv år som Rikskonsserter följt dessa direktiv, har bl a följande åstadkommits:

(a) Rikskonsserter har på sitt fonogrammärke Caprice i och med innevarande budgetår utgivit mer än 300 LP. Av dessa innehåller 33 LP (eller ca 10% av utgivningen) musik från andra nordiska länder, antingen i form av *hel* skiva med annan nordisk musik eller i form av inslag av annan nordisk musik i en skiva som i övrigt innehåller svensk musik. Sådan utgivning har skett på både konstmusikens och folkmusikens områden. — — —

(b) Distributionsfrågorna har givits hög prioritet såtillvida att vi sökt finna goda generalagenter i de nordiska länderna. Genomsnittsförsäljningen av Capriceskivor har under de senaste fem åren varit uppemot 1 000 per land eller tillsammans ca 3 000 LP per år i Norden utom Sverige. — Island har först under senare år kunnat omfattas av försäljningsverksamheten, och kvantiteterna där är självfallet lägre än för de övriga länderna.

(c) Presentationer av nordisk musik på Caprice har ägt rum i Oslo, Köpenhamn och Helsingfors i form av mottagningar (inklusive skärmutställningar) vid de svenska ambassaderna i respektive land samt i Musik-konservatoriet i Köpenhamn. Därvid har representanter för respektive lands musikliv inbjudits.

(d) En särskild nordisk aktion genomfördes på initiativ av och under ledning av Rikskonsserter/Caprice vid Midem Classique i Cannes 1984. En gemensam nordisk utställningsmonter hyrdes i Palais des Festivals under

denna stora (och så vitt bekant enda) internationella mäs­sa för klassisk musik på fonogram. Nio nordiska producentföretag deltog: sex från Sverige och ett från vardera Danmark, Finland och Norge. Många nya general­agenter förvärvades av varje deltagande bolag.

Det gemensamma nordiska upp­trädandet vid denna mäs­sa uppmärksam­mades och väckte stort intresse i flera länders television, radio och fak­tidskrifter. En kommentar i Svenska Dagbladet av dess ledande musikkri­tiker Carl-Gunnar Åhlén liksom klipp från Le Monde och Midem News m. m. — — —

Ny gemensam nordisk utställning planeras för Midem Classique 1985. — En skrift om klassisk musik på fonogram från alla de nordiska länderna avses ges ut i god tid före Midem Classique 1986.

(e) Rikskonserter/Caprice har under många år gratis sänt exemplar av hela sin produktion till Nordens hus i Reykjavik, svenska kulturcentret Voksenåsen i Oslo, samt till det nordiska kulturcentret i Hanaholmen utanför Helsingfors. Detta har skett som ett led i önskan att bidra till ökad internordisk information om utgivning av seriös musik (inom genrer­na konstmusik, jazz och folkmusik) samt för ökad nordisk samverkan på detta område.

(f) En fortsättning på dessa samarbetssträvanden är en idé som lanse­rats av den norske fonogramchefen Arne-Peter Rognan från Norsk Kom­ponistforening, nämligen att man skulle satsa på ett gemensamt nordiskt projekt för fonogramlansering i London, dvs. för världsmarknaden med London som centrum. — Undersökning pågår för närvarande i de olika länderna om finansiella möjligheter finns för realiserande av detta projekt (som också är beskrivet i artikeln i SvD).

(g) Till dessa punkter bör läggas det ständigt pågående nordiska samar­betet på musikens område inom NOMUS, även omfattande utgivning av fonogram med gemensamt nordiskt innehåll.

I detta sammanhang bör även nämnas den utgivning på fonogram av stora serier med musik av Edvard Grieg, Carl Nielsen och Jean Sibelius som ägt rum på märket BIS under senare år.

Såvitt bekant har inte några initiativ — utöver BIS' nämnda serier — i fråga om utgivning av musik från andra nordiska länder än det egna landet och åtgärder beträffande distribution inom övriga nordiska länder vidtagits av andra länder än Sverige (genom Rikskonserter/Caprice). — Rikskon­serter finner det svårt att fortsättningsvis svara för satsningar av här antydd art, om det blir reciprocitet i sådant engagemang och sådana åtgärder. Den nedskärning av anslaget för fonogramverksamhet från budgetåret 1986/87 som varslas i proposition 1984/85: I torde för övrigt äventyra ett nordiskt engagemang av det slag som här angivits. Detta kan dock bättre bedömas när den utredning är slutförd som Rikskonserter har i uppdrag att utföra. — Någon nordisk "hemmamarknad för fonogram med nordisk musik" torde knappast finnas kvar i nuvarande utsträckning och än mindre utvidgas.

Den i medlemsförslaget framförda tanken att Caprice produktion bör brytas ut ur Rikskonserter och göras till ett självständigt statligt fonogrambolag har tidigare framförts, men är för närvarande inte aktuell. – I den nyssnämnda utredningen framför emellertid Rikskonserter förslaget att *distributionsverksamheten* inom Rikskonserter/Caprice brytes ut och får ökade resurser och därmed ges möjlighet att svara för marknadsföring, lagerhållning och försäljning av fler fonogrammärken i Sverige som sysslar med utgivning av seriös musik (i huvudsak enligt förre statssekreteraren Ulf Lundins utredning och förslag, men med nuvarande Caprice distribution som utgångspunkt och grund för en vidgad verksamhet).

En sådan ny distributionsenhet inom Rikskonserter (eventuellt så småningom förvandlat till ett fristående dotterbolag eller bolag) kan då ta sig an det nordiska samarbetet i form av både export från Sverige till andra nordiska länder av seriös musik och import från övriga nordiska länder av dessas utgåvor av seriös musik.

Detta förslag bedömer Rikskonserter som ett realistiskt inlägg i förslagsfloran om ökat nordiskt samarbete.

Om man inrättar en sådan arbetsenhet (eller fristående bolag), kan detta organ också få hand om den "clearing" som antydes i medlemsförslaget, t. ex. i form av att man medvetet kan satsa på inspelningar av verk från flera nordiska länder, förslagsvis fem produktioner per år.

Utöver det sagda vill Rikskonserter göra följande kommentarer till medlemsförslaget:

1. Rikskonserter vill kraftigt understryka vad som sägs i medlemsförslaget om betydelsen av fonogrammet som medel att sprida kännedom om ett lands musikkultur. – I detta fall kan dels varje nordiskt lands etniska identitet på musikområdet dokumenteras, dels den gemensamma nordiska identiteten manifesteras vid olika kontakter med den övriga världen.

2. Beträffande nordisk katalog kan den katalog som nämns i medlemsförslaget: "Music from Scandinavia" göras om i ny upplaga, förslagsvis vart 3:e år men då i första hand omfattande endast s. k. klassisk musik (även "modern" klassisk musik), nordisk folkmusik och jazz spelad av nordiska grupper. – Att ta med all s. k. underhållningsmusik i en sådan katalog bedömer Rikskonserter som mindre motiverat.

3. Som "landskatalog" utgör Capricekatalogen ett exempel. Rikskonserter/Caprice har under alla år alltsedan 1973 framställt en utförlig katalog över samtliga utgivna fonogram som finns i lager.

4. De stora bolagen synes vara allt mindre benägna att låta "framgångsrika popgrupper finansiera" de klassiska utgåvorna (sid. 1). (Dessa blir numera alltför dyra "fjädrar i hatten"). – Utöver det svenska bolaget Polar, som härvid utgör ett undantag, görs numera ytterst få produktioner med seriös svensk musik av de stora bolagen. Det är sålunda nödvändigt att situationen uppmärksammas. – I Sverige tillämpas för övrigt "den finska modellen" genom att statens kulturråd sedan år 1982/83 erhåller

statsanslag för utdelning av stöd för *produktion* av fonogram av visst kulturpolitiskt värde, dock ännu ej för distribution. – Beträffande distributionen finns som nämnts ett förslag utarbetat inom Rikskonsorter.

Sammanfattningsvis vill Rikskonsorter – med anledning av önskemål framförda i medlemsförslag A 693/k till Nordiska rådet – framhålla,

(a) *att* den verksamhet som Rikskonsorter/Caprice under ett tiotal år bedrivit och som här beskrivits, bör ges möjligheter att fortsätta, eftersom den bevisligen ger ett gott resultat,

(b) *att* den distributionsverksamhet som för närvarande bedrivs av Rikskonsorter/Caprice snarast bör ges möjlighet att utökas till att omfatta ett utvidgad nordiskt samarbete av här beskriven art, (export-import) samt en blandad utgivning av musik från olika länder,

(c) *att* statsmakterna i Sverige – liksom regeringarna i de övriga nordiska länderna – fortsättningsvis beviljar anslag för denna verksamhet icke blott i oförändrad utsträckning utan i ökad grad,

(d) *att* samarbetet utvidgas mellan ansvariga organisationer i de nordiska länderna för fortsatt internationell lansering typ Midem Classique i Cannes och Londonprojektet enligt den norska idén (en samnordisk arbetsgrupp bör tillsättas enligt medlemsförslaget)

och (e) *att* medel för denna verksamhet bör utgå från den nordiska kulturfonden.

Stockholm den 13 december 1984

Urban Rosenblad
Ordförande i styrelsen

Magnus Enhörning
VD

Arne Brodd
Fonogramchef

Sveriges allmänna biblioteksförening (SAB):

Med hänsyn till värdet av att vidareutveckla och bredda gemensamma frågor på kulturområdet i Norden vill SAB för sin del tillstyrka förslaget om att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att främja samordnad inspelning och utgivning av fonogram med nordisk musik.

Lund den 21 januari 1985

För Sveriges allmänna biblioteksförening

Jan Nyberg
Kanslichef

Sveriges radio AB (SR):

Av medlemsförslagets tre huvudpunkter finner SR att de två som gäller marknadsföring och exportstöd utgör ett område där samordning och samarbete kan ge bestämda fördelar. Det kan nämnas att det för närvarande finns ett embryo till internordiskt samarbete härutinnan i det gemensamma framträdandet vid MIDEM Classique i Cannes. Inom den grupp som arrangerar det skandinaviska deltagandet i Cannes finns erfarenheter som kan vara värda att ta tillvara i ett utredningsarbete enligt förslagsställarnas önskemål.

Vad gäller förslaget om nordisk produktionscentralisering för nordisk musik vill SR på grundval av föreliggande underlag inte uttala någon ståndpunkt med hänsyn till den motsättning som kan spåras mellan å ena sidan produktion av "smala" nationellt baserade fonogram och å andra sidan krav på ökad lönsamhet genom produktionssamverkan. Det kan finnas goda bl. a. kulturpolitiska skäl att hålla produktion och beslut så decentraliserade som möjligt. Frågan bör enligt SR:s mening belysas ytterligare i en eventuell undersökning enligt medlemsförslaget.

SR vill med hänvisning till ovanstående uttrycka sitt stöd för det redovisade förslaget och framhålla att ett utredningsarbete bedrivs med särskild betoning på marknadsföringsåtgärder i form av t. ex. en gemensam katalog för nordisk musik samt exportstöd i olika former.

Stockholm den 10 januari 1985

Sveriges radio aktiebolag

Örjan Wallqvist

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS):

Förslagsställarna gör en kortfattad beskrivning av vissa fakta samt presenterar därefter vissa tänkbara utvecklingslinjer, bl. a. innefattande eventuell omorganisation av Rikskonserters fonogramutgivning.

Behov av nordiskt produktionssamarbete, förbättrade marknadsföringsinsatser m. m. påtalas.

Medlemsförslaget är av naturliga skäl både kortfattat och ofullständigt, och kan som sådant endast ligga till grund för ett beslut om "mer ingående undersökning". Detta har också varit förslagsställarnas avsikt.

KLYS *tillstyrker* att en sådan undersökning kommer till stånd.

I avvaktan på ett sådant beslut avstår KLYS från att här i detalj kommentera förslagets redovisning och tankegångar, eller att i övrigt beröra de

förhållanden och frågeställningar som ofrånkomligt kommer att behöva analyseras vid en mer djupgående undersökning.

Vi utgår från att KLYS' synpunkter kommer att inhämtas i samband med en sådan eventuell undersökning.

KLYS inskränker sig här till några övergripande kommentarer.

Musikkonsumtion i form av avlyssning av fonogram kan inte avläsas och uppskattas enbart genom försäljningsstatistik.

En stor del av fonogramlyssnandet sker genom etermedias sekundär användning av fonogram. Detta programutbud kan överblickas. Lyssnandets omfattning kan också till stor del beräknas.

Desto svårare är det att faktiskt överblicka den kopiering, såväl legal som illegal, som sker av utgivna fonogram, liksom det lyssnande som sedan sker i förlängningen därav.

Denna kopieringsverksamhet liksom förekommande sekundär användning i övrigt måste beaktas i samband med en bedömning av behovet av samhällsinsatser inom fonogramområdet och dess produktionsled.

Det bör således observeras att preventiva och kompensatoriska åtgärder mot upphovsrättsintrång och icke medgivet nyttjande, liksom kompensation för tillkommande sådant, är en viktig väg för att värna om den produktion som förslagsställarna här åsyftar.

En jämförande undersökning kommer att uppvisa stora olikheter i produktionskostnader bolagen emellan. Dessa olikheter kan i många fall härledas till skillnader i kostnader för medverkande musiker och artister.

KLYS vill här peka på att många kulturpolitiskt angelägna produktioner kommit till stånd enbart tack vare direkta ekonomiska uppostringar från medverkande kulturarbetares sida.

Ett eventuellt framtida ministerrådsförslag måste utgå från att fackliga principer och avtal skall tillämpas samt att medverkande kulturarbetare alltid skall tillförsäkras "lön för utfört arbete". Detta kulturarbetarekrav förutsätter vi anses ligga "i linje med kulturpolitikens intentioner".

Sammanfattningsvis:

KLYS tillstyrker en samnordisk insats för utgivning av *nordiska* inspelningar av nordisk musik samt att Nordiska ministerrådet låter utreda möjligheterna härtill.

Stockholm den 3 januari 1985

Konstnärliga och litterära
yrkesutövares samarbetsnämnd – KLYS

Yngve Åkerberg
Vice ordförande

Grammofonleverantörernas förening (GLF):

GLF har, utan att behandla innehållet i medlemsförslaget, inga synpunkter på att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att främja samordnad inspelning och utgivning av fonogram för nordisk musik.

Vi vill dock erinra om att GLF under flera år utgivit en katalog över skivor och kassetter i Sverige, och att detta visat sig svårhanterligt, tidsödande och kostsamt.

Om den föreslagna undersökningen genomföres, kan vi till denna bidra med synpunkter.

Solna den 21 december 1984

Eddie Landqvist

VD

Medlemsförslag

om minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesval

(Väckt av Tuulikki Petäjaniemi samt Kaj Bärlund, Mikko Elo, Elsi Hete-
mäki-Olander, Tytti Isohookana-Asunmaa, Pär Stenbäck, Pekka Tuo-
minen och Pirkko Turpeinen)

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation:

NFS understödjer medlemsförslaget och anser det värdefullt om Nordis-
ka ministerrådet inleder ett arbete för att utveckla åtgärder för att minska
rollbundenheten inom utbildning och vid yrkesval.

Samtidigt föreslår NFS att ministerrådet i sitt arbete främjar en djupare
forskning för att kartlägga de skäl som hindrar kvinnorna från att välja
andra yrken än de traditionella.

NFS vill också betona vikten av ett regelbundet erfarenhetsutbyte på
detta område till nytta för de enskilda ländernas myndigheter och arbets-
marknadens parter.

Stockholm den 21 januari 1985

Nordens fackliga samorganisation

Sune Ahlén
Generalsekreterare

Nordiska akademikerrådet:

På forespørgsel om svarfristen kunne udskydes under hensyn til, at
akademikerrådet behandler sagen på et møde den 1 februar 1985, er det
blevet oplyst, at det pågældende udvalg under Nordisk Råd behandler
sagen på møde den 31 januar og 1 februar 1985, og at behandlingen
muligvis afsluttes på disse møder.

På denne baggrund fremsendes hoslagt to udtalelser fra AF og SACO,

med anmodning om at disse må indgå i det pågældende udvalgs behandling.

Der vil evt. efter 1 februar 1985 fremkomme en samlet besvarelse fra Nordisk Akademikerråd.

Erik Stig Jørgensen

Danmark

Undervisningsministeriet henviser i skrivelse den 14 januari 1985 till yttrande från Direktoratet for folkeskolen og seminarier m.v. av den 8 januari 1985 (se nedan).

Direktoratet for folkeskolen og seminarier m. v.:

Direktoratet kan fuldt ud tilslutte sig rekommandationen, som i øvrigt ligger på linie med et projekt "Piger i beskæftigelsesfag", som undervisningsministeriet i øjeblikket arbejder med. Projektgruppen skal udarbejde forslag til:

1. Hvorledes barrierer i folkeskolens og gymnasiets fagkreds og undervisningsmaterialer for pigers utraditionelle uddannelsesvalg kan nedbrydes.
2. Hvorledes folkeskolens og gymnasiets lærere kan bidrage til at vække pigernes opmærksomhed på de muligheder, som utraditionelle uddannelsesvalg åbner.
3. Hvorledes de erhvervsrettede uddannelser kan bidrage til, at piger føler sig tilskyndede til at træffe utraditionelle uddannelsesvalg: ændret fagsammensætning, nye (kombinations)-uddannelser, introduktionskurser m. v.
4. hvorledes man kan overvinde fordomme hos forældre, arbejdsgivere og arbejdstagere mod, at piger søger utraditionelle uddannelser og beskæftigelsesområder.

I 1984 blev samtlige ansatte i undervisningsministeriet inviteret til at give forslag til, hvordan man får "kvinder i mandefag". De indkomne forslag danner udgangspunkt for ovennævnte projekt.

Bl. a. set i ovennævnte projekts sammenhæng vil det være særdeles nyttigt at få formidlet erfaringer fra de enkelte nordiske lande gennem Nordisk Ministerråd med henblik på at fremme og effektivisere en landsomfattende indsats.

København, den 8. januar 1985

P. d. v.

Kurt Nielsen

Undervisningsinspektør

Socialdemokratiets Ligestillingsudvalg:

Socialdemokratiet kan tilslutte sig indholdet i udtalelsen, på nær afsnit 6. Her tager udtalelsen afstand fra "kontingentprincippet". Dette kan vi ikke være tilfreds med, da Socialdemokratiet netop på kongressen i september 1984, har vedtaget at kønskvotering er et af de midler der må tages i brug, for at rette op på alle de ligestillingsmæssige skævheder der finder sted i samfundet i dag mellem kvinder og mænd.

København, den 3. januar 1985

Gitte Hansen
Formand

Dansk Arbejdsgiverforening:

På baggrund af forsøg med vejledning, information og praktik for 1200 grundskoleelever i Tammerfors, foreslår en række finske medlemmer, at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd at udvikle og fremme foranstaltninger i de nordiske lande, der kan formindske kønsrollemønstret i uddannelses- og erhvervsvalg.

Der peges på, at kvoteringsordning ofte antages at være det eneste instrument hertil, men at der bør findes muligheder for påvirkning på en "blødere måde".

Dansk Arbejdsgiverforening er enig i det ønskelige i at fremme et bredere uddannelses- og erhvervsvalg for pigerne, og vi kan støtte initiativer, der søger dette opnået på andre måder end ved kønskvotering.

København, den 11. januar 1985

Dansk Arbejdsgiverforening
Erik Tøttrup

Danske Kvinders Nationalråd:

DKN har længe arbejdet med at søge at nedbryde de traditionelle grænser, der er i pigers og drenges uddannelses- og erhvervsvalg. Som rekvi- rent for projektet "Kvinder i Mandefag" har DKN gennem en årrække arbejdet med et konkret projekt om at skaffe viden om kvinder i faglært mandefag inden for jern og metal – bygge og anlæg. Om dette arbejde er der netop udarbejdet en diger rapport i to bind. I DKNs andet større

projekt "Kvinder i Arbejde" har man også arbejdet med dette spørgsmål, og vi henviser til rapport fra denne anden projektgruppe under DKN "Kvindepædagogik – undervisning af arbejdsløse kvinder".

Som led i en større drøftelse af positiv særbehandling af kvinder netop for at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarkeds- og uddannelsessystem holdt DKN i efteråret 1983 en konference om positive særforanstaltninger. Et af resultaterne af denne konference var, at DKNs medlemsorganisationer klart gik ind for positive særforanstaltninger, og dette vil sige, at et bredt spektrum af forskellige foranstaltninger skal tages i anvendelse. Inden for visse områder er kønskvotering at foretrække – inden for andre områder er det andre foranstaltninger, der skal sættes i værk. Vi må således tage afstand fra ovennævnte medlemsforslags sidste sætninger om afvisning af kønskvoteringsprincippet. Kønskvotering løser langt fra alle ligestillingsmæssige problemer, men er som nævnt en mulighed for positiv særbehandling, gennem hvilke en større reel ligestilling kan opnås.

Danske Kvinders Nationalråd kan således støtte, at Nordisk Råd rekommanderer ministerrådet at udvikle og fremme foranstaltninger, der skal formindske den traditionelle rollefordeling inden for undervisning og erhvervsvalg i de nordiske lande.

København, den 14. januar 1985

P.r.v.

Karen Ytting

Formand

Inger Langberg

Sekretariatsleder

Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd (FTF):

I anledning af det foreliggende forslag skal FTF henvise til det allerede i Danmark igangværende arbejde med at bevidstgøre de unge om konsekvenserne af traditionelle, kønsbestemte uddannelses- og erhvervsvalg.

Det kan f. eks. henvises til det orienteringsmateriale, som udgives af Rådet for Uddannelses- og Erhvervsvejledning til brug i folkeskolens ældste klasser og gymnasiet, se bl. a.

"På vej, uddannelses- og erhvervsorientering 9. kl.",

"Studie- og Erhvervsvalget, orientering for gymnasiet og hf, almen del", og

"Hvor går du hen?" (sidstnævnte udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af Udvalget vedrørende kønsroller og uddannelse).

Endvidere kan der henvises til de vejledningsforsøg, som er etableret i folkeskolen under medvirken af Arbejdsformidlingens ligestillingskonsulenter, se Arbejdsdirektoratets arbejdsnotater "Vejledning om ligestilling" (vejledningsforsøg i 9. klasserne i Holbæk i januar-april 1983), "Erhvervsuge om ligestilling" (Fuglebjerg kommunes 8. klasser maj 1983) og "Piger i utraditionelle efg-uddannelser" (uddannelsesforsøg i Storstrøms amt, august-november 1983).

Endelig skal der gøres opmærksom på de efterhånden temmelig mange erhvervsintroducerende kurser for unge kvinder, der afholdes på de tekniske skoler.

Det turde være overflødigt at nævne, at omfanget og dermed effekten af sådanne aktiviteter er afhængige af ressourcetildelingen til den vejledning, der finder sted i offentlig regi.

København, den 16. januar 1985.

Søren Kure

Det radikale Venstre, Ligeretsudvalget:

I denne anledning skal ligeretsudvalget udtale, at udvalget kan anbefale forslaget, idet udvalget kan tilslutte sig den redegørelse, som er fremført som motivation for forslaget.

For at forslaget også skal få nogen virkning udover det gode formål, er det imidlertid nødvendigt, at der samtidig peges på nogle konkrete foranstaltninger indenfor uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet til fremme af ligestillingen mellem kønnene.

Det radikale Venstre, ligeretsudvalget vil derfor foreslå, at Nordisk Råd anbefalder ministerrådet følgende forslag:

at emnet ligestilling bliver centralt placeret i udannelsen af skole- og studievejledere

at ligestilling bliver en obligatorisk del af undervisningen i forbindelse med uddannelses- og erhvervsorientering, og at denne undervisning forestås af skole- og studievejledere

at skole- og studievejledere får stillet undervisningstid til rådighed – ud over den tid de disponerer over nu – til ovennævnte formål

at de uddannelser, som kun i ringe grad appellerer til piger, ændres, således at også pigernes interesser og erfaringsområder tilgodeses i undervisningen

at forslag om nye uddannelser på alle niveauer underkastes en ligestillingsmæssig vurdering inden de eventuelt gennemføres og

at der i de lande, hvor en sådan ordning ikke findes, oprettes ligestillingskonsulenter og at eksisterende ordninger udbygges.

København, den 15. januar 1985

På Det radikale Venstre, Ligeretsudvalgets vegne

Bodil Lund-Jacobsen

Dansk Kvindesamfund:

— — — Dansk Kvindesamfund skal i den anledning udtale, at vi kan anbefale forslaget, idet vi er enige i baggrunden for forslaget, således som den er beskrevet. Men vi gør opmærksom på nødvendigheden af, at der peges på *konkrete* foranstaltninger til fremme af ligestillingen mellem kønnene i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Dansk Kvindesamfund foreslår derfor, at Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd følgende:

- at emnet ligestilling får en central placering i uddannelsen af skole- og studievejledere.
- at ligestilling gøres til en obligatorisk del af den undervisning, som eleverne skal have i forbindelse med uddannelses- og erhvervsorientering, og at denne undervisning forestås af skole- og studievejledere.
- at skole- og studievejledere får stillet undervisningstid til rådighed – ud over den tid de nu disponerer over – til ovennævnte formål.
- at de fag, som traditionelt ikke interesserer piger, revideres, således at begge køns interesser og erfaringsområder kan tilgodeses i undervisningen.
- at alle reformforslag inden for undervisning underkastes en ligestillingsmæssig vurdering inden eventuel vedtagelse.

Til yderligere inspiration vedlægges pressemeddelelse fra et seminar om pigers ligestilling i skolen, som Dansk Kvindesamfund afholdt i november 1984.

København, den 15. januar 1985

Dansk Kvindesamfund

Helle Jarlmoose

Landsforkvinde

Finland

Arbetskraftsministeriet:¹

I medlemsförslaget fästes uppmärksamhet vid ett problem, som arbetskraftsministeriet jobbat med i tio år för att avlägsna. Åtgärder som strävar till att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval ingår i arbetskraftsministeriets program, som är uppgjort för Finlands program för FN:s kvinnors årtionde. Det finns dock mycket få resultat att påvisa, vilket beror på de i bakgrunden liggande orsakerna, som har samband med individutvecklingen, uppfostran och arbetslivets struktur. Rollbundenhet vid yrkesmässig inriktning är en djupt rotad hållning, vars utveckling man vetat mycket litet om. På grund av detta har det också varit svårt att välja medel för korrigerande av saken och man har inte haft någon klar uppfattning om i vilket skede av individutvecklingen och med vilka medel man borde befatta sig med saken.

Ljus över de ovannämnda frågorna sprids kanske av den undersökning, som är under arbete vid Tammerfors universitet och som behandlar yrken, kön och arbetsmarknaden. Undersökningens grundutredningsdel är redan färdig. I den redogörs för de faktorer och de utvecklingsprocesser vilka leder till att en ung person får en bild av yrkenas könsbundenhet. Vidare redogör man för hur denna bild styr flickors och pojkars divergering i "det egna könets" eller "det motsatta könets" yrken. I det vidare forskningsarbetet utreder man också de möjligheter yrkesvägledningen har att påverka ungdomars val av yrke på så sätt att onödigt yrkesmässig divergering enligt kön skulle jämnas ut. Meningen är att undersökningens slutrapport skall slutföras under innevarande års höst.

I Finland och de övriga nordiska länderna har man även gjort utredningar och undersökningar rörande utbildningslinjers och yrkens divergering i mansbranscher och kvinnobrancher. Man har även igångsatt åtgärder och försök för att minska fördelningen av studie- och yrkesbranscher. Arbetskraftsministeriet anser det vara viktigt, att man på basen av nordiskt samarbete effektiviserar forskningen av dessa problem samt åtgärdsutvecklingen i samband med den.

Arbetskraftsministeriet förhåller sig positivt till det i Nordiska rådet framförda medlemsförslaget om att Nordiska ministerrådet för sin del skulle utveckla och främja åtgärder för att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna.

Det skulle vara ändamålsenligt att utreda vilken inverkan bl. a. utbildning och olika gallringssystem i samband med den har på obalansen i vissa studiebranscher. Då t. ex. de flesta gymnasieelever i Finland är flickor får de förutom sitt naturliga utvecklingsförsprång även ett märkbart tidstillägg

¹ Yttrandet översatt från finska.

för val av yrke. Som resultat av detta är flickors val stabilare och mer motiverade än pojkars, som då de inriktar sig på yrkesstudier måste göra sitt val i ett betydligt tidigare och instabilare utvecklingsskede.

Ungdomars yrkesönskemål är rätt långt preciserade då ungdomarna kommer inom kretsen för yrkesvägledning. Enligt en undersökning som gjordes i grundskolans sista klass hade yrkesönskemålen förblivit i stort sett desamma under åren 1972–1982. Även förhoppningarnas fördelning i yrken som är typiska för män eller kvinnor hade förblivit nästan oförändrad, dvs. lika brant. Av erfarenhet vet man, att man inte kan påverka den avgående klassens förhoppningar särskilt mycket genom information och rådgivning.

En åtgärd som genomförs inom ramen för nordiskt samarbete och som siktar till att minska rollbundenheten är ett av Nordiska ministerrådet redan godkänt projekt, som skall startas under detta år i de olika nordiska länderna på de orter som valts till försöksorter. Ministerrådets arbetsmarknadsutskott och jämställdhetsutskott svarar för försöksprojektets finansiering och övervakning.

Arbetskraftsministeriet anser, att man genom åtgärder såsom ovan nämnda försöksprojekt och genom gemensamt forsknings- och utredningsarbete på nationell nivå kan bilda en grund för planering och genomförande av åtgärder som siktar till att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval.

Helsingfors den 8 januari 1985

Taisto Heikkilä
Kanslichef

Ilse Koli
Byråchef

Skolstyrelsen:

Rollbundenhet inom utbildning och yrkesval är såsom av motiveringen till förslaget framgår fortsättningsvis ett tydligt framträdande drag inom utbildning och arbetsliv i Finland. Skolstyrelsen har försökt öka fördomsfriheten och jämställdheten på detta område bl. a. genom att kräva att saken tas upp i skolornas elevhandledning och i det elevhandledningsmaterial som skolstyrelsen godkänner. Vidare har skolstyrelsen deltagit i det i förslaget nämnda Tammerforsförsöket och i planeringen och verkställandet av effektiverad elevhandledning av liknande art i Kouvolatrakten. Skolstyrelsen har även givit anvisningar om att elevintagningen till gymnasiet skall ske så, att om alla elever som har samma medeltal inte kan få en

nybörjarplats i gymnasiet, skall den elev prioriteras, som representerar det ovanligare könet ibland dem som söker till gymnasiet inom ifrågavarande elevområde.

I Finland träder de nya skollagarna i kraft 1.8.1985. Såväl i enlighet med grundskole- som gymnasiestadgarna skall undervisningen och den övriga verksamheten anordnas så, att den vid sidan om annat främjar jämställdheten mellan könen (2 § GskF 476/1983 och 2 § GL 477/1983). Denna punkt i stadgandena förpliktar skolväsendet till särskild aktivitet i denna fråga.

Eftersom atityderna och de beteendemodeller dessa leder till i hög grad fås på annat sätt än genom utbildningen, borde mera information än för närvarande riktas till vuxenbefolkningen för att avlägsna föråldrade uppfattningar och fördomar.

På basen av det ovan sagda anser skolstyrelsen det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om minskande av rollbundenhet inom utbildning och yrkesliv som synnerligen viktigt med tanke på de för skolväsendet uppställda målen. Skolstyrelsen hoppas, att rådet på basen av förslaget vidtar praktiska åtgärder för att få till stånd t. ex. ett samnordiskt informationsmaterial och en samnordisk informationskampanj genom att utnyttja bl. a. offentliga informationsmedier, temadagar och utställningar.

Helsingfors den 15 januari 1985

Erkki Aho
Generaldirektör

Sirkka Kinos
Överinspektör

Yrkesutbildningsstyrelsen:¹

I enlighet med det program för utvecklande av utbildningen på mellanstadiet 1984–85, som statsrådet godkänt, utreder yrkesutbildningsstyrelsen möjligheterna att tillämpa olika slags kvoteringsmetoder vid elevantagningen. Möjligheterna att tillämpa kvotering utreds på basen av statistik över den gemensamma elevantagningen.

För närvarande använder man sig av könskvotering vid elevantagningen till sinnessjukvårdarutbildning, varvid hälften av de antagna bör vara män, dock under förutsättning att den bland sökandena finns ett tillräckligt antal män som fyller de allmänna inträdeskraven och som är lämpliga för arbete inom branschen. Man har även försökt främja jämlikhetssträvandena efter den egentliga elevantagningen, vid den s. k. efterantagningen, varvid den

¹ *Yttrandet översatt från finska*

könsgrupp som är i minoritet på studielinjen har prioriterats vid fördelningen av reservplatser. Härvid har länens elevantagningsnämnder även haft möjlighet att avvika från rangordningen i reservförteckningen i syfte att främja jämlikheten mellan könen.

Yrkesutbildningsstyrelsen har i sitt förslag till utvecklingsprogram för utbildningen på mellanstadiet för åren 1986–88 tagit ställning till främjandet av jämlikhet mellan könen i utbildningen. Målsättningen är att man med hjälp av handledning skall kunna påverka ansökningsönskemålens ojämna fördelning på de olika utbildningsområdena.

En jämnare könsfördelning på de olika utbildningsområdena förutsätter samarbete och gemensam utbildning av lärare och elevhandledare inom olika skolformer. I synnerhet borde samarbetsformerna för grundskolans studiehandledare och lärarna och elevhandledarna vid yrkesläroanstalterna utvecklas. Länsstyrelsernas skolavdelningar befinner sig i en nyckelposition vad beträffar koordineringen av ovannämnda samarbetsformer.

Försöksprojekt "Ett yrke inom industrin", vars mål är att förmå grundskol- och gymnasieeleverna att göra medvetna, från traditionella könsroller avvikande val av utbildning, inleddes läsåret 1982–83 i Tammerfors och i Kouvolatrakten. Försöket kommer enligt planerna att fortgå. Den mest positiva och viktiga erfarenheten av försöket har varit industriinrättningarnas positiva inställning i anslutning till s. k. "öppet hus"-evenemang vid läroanstalterna.

Föräldrarnas attityd utgör ofta ett hinder för fördomsfria yrkesvalsbeslut. En förändring förutsätter därför att samhällets övriga sektorer stöder strävandena. Massmedierna och näringslivet borde ge större eftertryck åt sitt stöd för jämlikhetssträvandena i utbildningen och i arbetslivet.

Helsingfors den 11 januari 1985

Jorma Pöyhönen
Generaldirektör

Aulis Lintunen
Avdelningschef

Ålands landskapsstyrelse:

— — — meddela att landskapsstyrelsen omfattar de i medlemsförslaget anförda tankegångarna angående önskvärdheten av att olika metoder utarbetas för ett minskande av rollbundenheten inom utbildning och yrkesval. Härvid bör man eftersträva en sådan attitydförändring hos elever, lärare och föräldrar att de unga väljer sina platser för fortsatta studier enligt

individuella anlag och intressen utan att styras av vad som traditionellt anses vara manligt eller kvinnligt.

Medlemsförslaget förordas.

Mariehamn den 10 januari 1985

Folke Woivalin

Lantråd

Bengt Linde

Socialchef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC:

Arbetsgivarna har redan länge varit bekymrade över gymnasieutbildningens ökade popularitet på bekostnad av yrkesutbildningen. Näringslivets organisationer har försökt påverka valet av utbildning och yrke bl. a. med att ta fram publikationer om yrken och produktionslivet och genom att arrangera utbildningstillfällen för lärare och företagsbesök för lärare och elever. Arbetsgivarna i Finland centralförbund jämte medlemsförbund och -företag har deltagit i det försök i Tammerfors som nämns i förslaget, och deltar också i ett liknande försök som för närvarande pågår i Kymmenedalen. Liknande försök har gjorts åtminstone i Sverige, och vi föreslår att Nordiska rådet först bekantar sig med resultaten av de olika försöken och deras metoder innan man fattar beslut om vidare åtgärder.

Enligt vår åsikt borde det bara vara ett av delmålen att försöka påverka de yrkesval som baseras på traditionella könsroller och könsrollsuppfattningar. Det viktigaste vore att få besluten baserade på en realistisk prövning och kännedom om utbildningen, arbetet, sysselsättningsutsikterna och de egna möjligheterna. Därvid borde man försöka väcka intresse också för sådana utbildningslinjer som nu inte är populära. Det är viktigt för arbetsgivarna, de anställda och hela samhället att i olika arbetsuppgifter få människor som trivs och är yrkeskunniga oavsett könstillhörighet. Vid utbildningen av studiehandedare och yrkesvägledare och i de direktiv som utfärdas angående dessa frågor borde större uppmärksamhet fästas vid ovan nämnda synpunkter.

Vi delar förslagsställarnas principiellt negativa inställning till kontingent-principen vilken vi inte i något sammanhang upplever som ett effektivt medel att befrämja likställigheten mellan könen.

Helsingfors den 14 januari 1985

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

Heikki Konkola

Affärsarbetsgivarnas
centralförbund AAC

Pekka Merenheimo

Kvinnoorganisationernas centralförbund¹:

Vid yrkesvägledning borde man ge de unga information om morgondagens yrken. Vi vet att många av dagens yrken försvinner och nya yrken uppstår hela tiden. Det är speciellt de kvinnodominerade yrkena som förändras och minskar mest bland annat därför att datorer och automation införs på kontor samt inom handel och industri. Samtidigt ökas inte längre hälsovårdens och socialarbetets uppgifter i samma utsträckning som tidigare inom den offentliga förvaltningen.

Såsom man konstaterar i det betänkande, som är fogat till begäran om yttrande, sker flickornas yrkesval fortfarande inom en smal sektor, jämfört med pojkarnas. För att öka sina möjligheter att få arbete i framtiden borde flickorna utvidga sitt yrkesval och söka sig till nya yrken exempelvis på teknikens eller naturvetenskapens område.

Det väckta förslaget bör anses vara värt att understödhas. Kvinnoorganisationernas centralförbund anser det ytterst viktigt att man i arbetslivet och i yrkesval försöker utjämna kvinnornas och männens fördelning på olika uppgiftsområden. Det är viktigt att man ger kvinnorna verkliga möjligheter att söka sig till mer vidsträckta yrkesområden samt en möjlighet att också fungera i ledande ställningar.

Enligt Kvinnoorganisationernas centralförbunds uppfattning förefaller det fortfarande som om kvinnorna ytterligare svarar för barnavården och hushållsarbeten och därigenom är bärare av en dubbel arbetsbörda, även om kvinnornas andel på arbetsmarknaden är lika stor som männens. Därför vill vi understryka att förverkligandet av jämlikheten innehåller tanken att såväl kvinnorna som männen förändrar sina roller i familjen och beträffande deras inflytande i samhället och arbetslivet. Det är obestridligt att männens förhållande till hushållsarbete och barnavård betyder mycket för kvinnornas strävan att komma framåt i arbetslivet. För att de nya ålders-

¹ Yttrandet översatt från finska.

klasserna av flickor skulle våga satsa på mer krävande yrkesroller, bör pojkarna på motsvarande sätt i framtiden också inse de värden, som ingår i mannens rätt att leva och utveckla sig tillsammans med sina barn och med ett delat ansvar för hushållsarbetena.

Därför anser också Kvinnoorganisationernas centralförbund att man med allvar borde söka efter svar på frågan, varför yrken fortsätter att fördela sig så tydligt enligt könen. Man borde utreda betydelsen av attityder, fördomar och förebilder ävensom uppfattningar om vetenskaperna och samhället. Så till exempel är flickornas identifikation beroende av de förebilder som de möter hos sina föräldrar, lärare, arbetsledare samt i arbete med andra elever. I och med att yrken förändras borde man dessutom fästa särskild uppmärksamhet vid de unga kvinnornas större risk att bli arbetslösa och därigenom vid deras behov att eventuellt få en ny utbildning till och med i ett relativt tidigt skede (i åldersgruppen 16–24 år).

Kvinnoorganisationernas centralförbund fäster speciell uppmärksamhet vid den könsfördelning som råder inom naturvetenskapens och teknikens områden, där flickorna fortfarande utgör en minoritet. Enligt forskningsresultat kan man ända upp i åldersgruppen 13–14 år påverka flickornas intresse för dessa ämnen. Då pojkarna av sin natur visar intresse för dessa ämnen, borde man i synnerhet stödja flickorna och försöka ägna dem en särskild uppmärksamhet för att väcka deras intresse för detta område. Man borde undersöka flickornas inlärningsätt, vad de tillägnar sig och vad de avvisar. Exempelvis blir naturvetenskap och teknik meningsfyllda då deras inflytande på det mänskliga livet betonas. Man kan också se att kvinnornas närvaro i utbildning och forskning skulle utveckla dessa områden mer i en riktning mot människornas behov. Teknologin har betydelse såväl i frågor om krig och fred, i utvecklandet av köket, i frammarschen av datorer som inom hälsovården.

Kvinnoorganisationernas centralförbund betraktar det som ytterst eftersträvt att uppnå en jämn representation på alla livsområden även vid arbete och inflytande i uppdrag på olika nivåer.

Helsingfors den 18 januari 1985

Kvinnoorganisationernas centralförbund rf

Enligt uppdrag

Outi Kuosa

Generalsekreterare

Socialdemokratiska kvinnor¹:

På nordiskt plan har samarbetet i jämställdhetsfrågor redan fått tämligen etablerade former. Ett första steg i riktning mot nordiskt samarbete i jämställdhetsfrågor togs år 1969 på ett möte med nordiska kultur- och undervisningsministrar. Då föreslogs utarbetande av en samnordisk utredning och diskussion om en undersökning om könsrollerna samt om könsrollerna i utbildningen. Initiativet ledde till utredningen "Könsroller och utbildning", (NU 1972:6). Arbetet med jämställdheten inleddes således inom utbildning. Därefter har nordiska samarbetets utveckling varit mycket snabb. År 1974 godkände de nordiska undervisningsministrarna en gemensam kommuniké, som förpliktade kulturavtalets organ att övervaka könsrollfri utbildning. Kommunikén framhäver betydelsen av jämställdheten mellan könen i utbildningspolitikens allmänna målsättningar. Kommunikén förpliktar de nordiska ländernas regeringar att se till att man på utbildningssystemens alla nivåer skrider till åtgärder som ökar individernas möjligheter att välja utbildning, yrke och vuxenroll helt oberoende av könsrollsförväntningar. Nordiska ministerrådet lät utarbeta en nordisk rapport om temat "könsroller och utbildning" för den 11. europeiska konferensen för undervisningsministrar, som hölls i Haag 1979. Rapporten skall dessutom ses som en del av en kontinuerlig övervakning av jämställdhetsfrågorna, vilken i nordiskt samarbete anses som mycket viktig.

I detta redan etablerade nordiska samarbete inom utbildning kan man kanske understreka yrkesutbildningens andel och betydelse. Hittills har man i de övriga nordiska länderna, med undantag av Sverige, fäst kanske mest uppmärksamhet vid jämställdhetsfrågorna mellan könen inom allmänbildande utbildning och därför är det i medlemsförslaget föreslagna utvecklandet av samarbetet beträffande yrkesutbildningen värt att understödas.

Socialdemokratiska kvinnor föreslår, att medlemsförslaget skulle leda till ett mera intimt samarbete på nordiskt plan, vilket gäller icke-rollbundna yrkesval samt icke-rollbunden yrkesutbildning. Ramar för nordiskt samarbete beträffande jämställdheten inom utbildning har man enligt vår uppfattning redan skapat i början av 1970-talet. Det inofficiella samarbetet mellan olika undervisningsmyndigheter borde också utvecklas.

Helsingfors den 18 januari 1985

Socialdemokratiska kvinnor

Vappu Taipale
Ordförande

Marianne Laxén
Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Keskustapuolueen naiset r. y. (Centerpartiets kvinnor r. f.)¹:

I medlemsförslaget har man ingripit i ett allvarligt missförhållande, vars avhjälpande gör det nödvändigt att söka efter nya medel. Såsom man i förslaget konstaterar, beror missförhållandet i en hög grad av mycket långsamt föränderliga attityder. Inte heller ser vår organisation kvotprincipen som en lösning på utjämnandet av den inom arbetsmarknaden och utbildningen förekommande mycket tydliga uppdelningen enligt könet. Tvärtom, kvotprincipen skulle understöda uppfattningen av kvinnans "underlägsenhet". Med ifrågavarande princip kan man ju inte tvinga pojkarna att söka sig till ett yrke, som ännu nuförtiden anses vara "ett kvinnoyrke". Kvotprincipen inom utbildningen leder också till ett nytt slags brytande mot jämställdheten. Som ett exempel under de senaste åren kan man nämna till exempel lärarutbildningen. Medan flickornas bästa element söker sig till utbildningen, vill endast de pojkar, som inte lyckats bli placerade någon annanstans, söka sig till denna utbildningsgren. Inte heller från samhällets synpunkt är det nyttigt, att könet, och inte alls lämpligheten för arbetet, skulle vara den primära grunden för valet till uppfostrarens viktiga yrke.

Vår organisation understöder de i förslaget framförda medlen för bearbetning av attityder bland de unga. Dessutom betonar vi betydelsen av den uppfostran som ges hemma för att avhjälpa missförhållandet. Det är vanligt, att man fortfarande uppfostrar barn enligt könsbundna mönster. Man fäster uppmärksamhet vid pojkarnas anlag och fallenhet och man uppmuntrar dem med tanke på framtiden. De får också oftare än flickorna friheten att utveckla sina anlag. Flickorna däremot ofta anpassas till den traditionella kvinnobilden, där äktenskapet och moderskapet är huvudmålen, medan utbildningen och yrket får en biroll. Beträffande pojkarna anser man däremot, att äktenskapet och familjen automatiskt hör till privatlivet.

Av denna anledning anser vi, att man i föräldrafostran i dess alla former borde inkludera bearbetning av attityder så, att barnet ända från födelsen leds och uppmuntras enligt sina anlag och benägenheter och inte enligt könet. Redan i ett tillräckligt tidigt skede borde man börja utdela till föräldrarna till barn som börjar gå i skola information om yrkesvalmöjligheterna. Attitydbearbetning för minskande av könsrollbundenhet borde man också inrikta till arbetsgivare och medlemmar av fackföreningar. Man har kunnat märka, att i synnerhet på tekniska områden har de kvinnor, som avlagt högskole- eller institutsexamen, haft svårigheter att få arbete som svarar mot utbildningen och motsvarande lön. I tidningar på detta område har konstaterats, att arbetsgivarna har fördomar till exempel mot en kvinnlig ingenjörs lämplighet för förmansuppgifter på mansdominerade områden.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Vår organisation understöder medlemsförslagets initiativ även till övriga delar.

Helsingfors den 16 januari 1985

Keskustapuoleen naiset r. y.

Marjatta Väänänen

Heta Tuominen

Samlingspartiets kvinnoförbund¹:

— — — att förslagets tema är gott och att saken som tagits till behandling är viktig och aktuell.

Förbundet anser det vara mycket nödvändigt att i allt högre grad och på ett tidigare stadium ge information åt ungdomen. Samtidigt borde man också informera om de resultat av undersökningar som gjorts och annars också följa med vilka åtgärder som haft den största inflytelsen i saken.

Samlingspartiets kvinnoförbund anser att kvoteringsprincipen inte är bra.

Helsingfors den 15 januari 1985

Samlingspartiets kvinnoförbund r. f.

Tuulikki Petäjaniemi

Ordförande

Irja Parkkinen

Generalsekreterare

Finlands demokratiska kvinnoförbund ry.¹:

— — — väckta medlemsförslaget är bra och värt stöd. Jämlikheten mellan könen i Finland har upptagits som mål i de nya grundskole- och gymnasie-lagarna samt i lagen om reform av utbildningen på mellanstadiet. Ifall åtgärder inte vidtas, förblir ställningstagandena i dessa lagar lätt en död bokstav. Motsvarande förpliktelser saknas i skollagstiftningen i de övriga nordiska länderna. Trots detta har man i dessa länder fäst mer uppmärksamhet vid jämlikheten mellan könen än i Finland. I detta ärende har forskning och försöks- och utvecklingsarbete, som åsyftar skolreformer i praktiken, utförts redan i flera år. Därför är det nordiska samarbetet på detta område viktigt från Finlands synpunkt.

I såväl Finland som i de övriga nordiska länderna är skolan i huvudsak i formellt hänseende lika för flickor och pojkar. Detta har gett upphov till den föreställningen att jämlikhetsproblemen inte är problem i skolan. Dock skiljer sig flickornas skolgång från pojkarnas på ett betydelsefullt sätt. Enligt forskningsresultat har pojkarna i genomsnitt sämre framgång i sko-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

lan än flickorna, de trivs också sämre och har mera beteendestörningar. Detta obeaktat har flickorna i skolan en sämre självkänsla än pojkarna och flickorna har mindre tillit till sin förmåga än pojkarna. Eventuella orsaker till detta har man i olika länder letat efter genom klassrumsundersökningar, i vilka man har bland annat fastställt, att lärarna – utan att själva vara medvetna om detta – använder mer tid för pojkarna än för flickorna och är mera intresserade av pojkarna. Lärarens uppmärksamhet, även då den är negativ, gör att eleverna känner sig betydelsefulla.

Skillnaderna i flickornas och pojkarnas skolgång tillspetsas i den situation, där man övergår från grundskolan till utbildning på mellanstadiet. I medlemsförslaget har man framfört könsbundenhet inom utbildnings- och yrkesval, vilken har till och med ökat under senare tid. Den allmänna opinionen i Finland har tills vidare varit bekymrad nästan enbart för det större antalet flickor i gymnasier. I verkligheten är gymnasiet i sin nuvarande form nästan det enda för flickor typiska utbildningsval på mellanstadiet, som möjliggör en meningsfull och välavlönad levnadsbana. Sämst lottade är de flickor som inte övergår till gymnasiet. Vi anser att en viktig reform, som inom utbildningssystemet kunde minska dessa snedvridningar, skulle vara skapandet av alternativa vägar till allmänbildning och yrkesstudier efter grundstadiet.

Man borde kunna inverka på minskad rollbundenhet genom att effektiva studievägledningens såsom man har framfört i förslaget. Eftersom det gäller ett stort problem som förutsätter en attitydförändring, är studievägledningens möjligheter dock ringa, förutsatt att en förändring inte sker i hela skolgemenskapen. Utbildning som hänför sig till mäns och kvinnors positioner bör inriktas på lärare, elever och deras föräldrar samt företrädare för de övriga verksamhetssektorerna inom kommunerna. I lärarutbildningen och i den fortsatta utbildningen bör man inkludera material i anslutning till jämlikhet. Men bör också fästa uppmärksamhet på skolornas undervisningsinnehåll ur denna synvinkel. Vid förnyelse av skolornas arbetssätt bör man eftersträva förfaranden, genom vilka man kan påverka pojkarnas låga skolgångsmotivation och på flickornas minskande självkänsla. På detta område behöver man forskning och försöksverksamhet.

Helsingfors den 9 januari 1985

På vägnar av Finlands demokratiska kvinnoförbund ry

Inger Hirvelä

Ordförande

Unionen — kvinnosaksförbund i Finland r.f.¹:

Kvinnosaksförbundet Unionen är väl medvetet om arbetsmarknadens tudelning i mäns områden och kvinnors områden. Denna tudelning understöds och upprätthålls genom det rollbundna yrkesvalet och ojämlikheten på arbetsmarknaden. Tudelningen tar sig uttryck bl. a. i den olika uppskattningen av mäns yrken och kvinnors yrken samt i kvinnornas karriär i synnerhet på de mansdominerade områdena.

Vi anser det vara rätt att man i samband med studievägledningen försöker inverka på elevernas attityder för att få dem befriade från "rolltänkandet". Detta är dock svårt, eftersom det patriarkaliska samhället stöder detta rolltänkande, tudelningen av yrken för män och för kvinnor. Mäns områden är socialt uppskattade och bättre avlönade. Kvinnornas yrken ansluter sig till kvinnans traditionella roll, vårdarbetet, vars samhällseliga uppskattning kommer till uttryck i låga löner.

Vi anser att man inte kan ändra attityderna enbart genom att göra människor medvetna om problemet eller genom vägledning, utan man behöver också kvoter. Med kvoter gör man det lättare för kvinnor att söka sig till mäns traditionella områden och i den motsatta riktningen. Av kvoter har man redan fått goda erfarenheter, män har t. ex. kommit på det kvinno-dominerade undervisningsområdet. På de kvinnodominerade områdena har männen haft lätt att få arbete och göra karriär. Däremot har de kvinnor, som sökt sig till studier på mansdominerade områden, haft svårigheter i att bli placerade på arbetsmarknaden och att vinna likvärdig framgång i sitt yrke. Därför är samhällets åtgärder påkallade för att man skall kunna garantera kvinnorna ett arbete som svarar mot deras utbildning samt lika möjligheter för framsteg i sin karriär. Man behöver en lag om jämlikhet för att kunna hindra diskriminering på arbetsmarknaden.

Genom att höja lönerna inom de humanistiska och vårdområdena ökar man samtidigt uppskattningen av dessa områden. Tekniken och förvaltningen inom samhället behöver en kvinnosynvinkel. Därigenom kunde man trygga samhällets utveckling mot jämlikhet och mänsklighet.

Med de ovannämnda tilläggen stöder vi det inom Nordiska rådet väckta förslaget om åtgärder för minskande av rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna.

Helsingfors den 5 januari 1985

(Ej sign.)

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Finlands kristliga förbunds kvinnor:

Finlands kristliga förbunds kvinnor stöder varmt alla åtgärder som syftar till att minska de traditionella skillnaderna mellan "manliga" och "kvinnliga" yrken, i den mån dessa inte baserar sig på biologiska skillnader.

Vi måste dock ta i betraktande att kvinnor och män är skapade olika och därför har olika egenskaper. Idealet är ju att alla får utveckla sina egenskaper så långt som möjligt.

Samhället måste skapa sådana förhållanden för de unga, att de verkligen kan välja sitt yrke fritt utan någon som helst påtryckning. Det är viktigt att de får vägledning i skolan och får vetskap om alla de möjligheter som finns, men det är lika viktigt att låta de unga växa och utveckla sig i frid.

Som vi vet är flickorna vanligen duktigare i grundskolan än pojkarna. De får högre betyg och går över spärren till gymnasiet. Om gymnasiet reduceras alltför radikalt, liksom man håller på att göra i Finland, fyller flickorna gymnasierna och pojkarna får gå till yrkesskolor vid ett sådant skede i sitt liv, då de inte ännu vet vad de verkligen vill bli. Då händer det ofta, att de följer sina bästa vänners exempel och väljer ett yrke som tycks vara "manligt". Om de fick stanna längre i den allmänbildande skolan, skulle de kanske tänka annorlunda och välja sitt yrke mera självständigt.

Det är inte bra att skapa något kontingentsystem på grund av kön. För att också ge pojkarna chansen att gå i gymnasiet måste samhället se till att gymnasiet förblir tillräckligt stort. På lång sikt är det inte lyckligt att kvinnorna tar i besittning alla de yrken som kräver akademisk slutexamen. Vårt samhälle behöver både män och kvinnor i alla yrken. Vi måste sträva efter jämlikhet inom varje yrke så att män och kvinnor har samma avancemangsmöjligheter och samma lön.

Helsingfors den 10 januari 1985

Sirkka Salmi
Ordförande

Päivi Ahoipelto
Generalsekreterare

Island

Utbildningsministeriet¹:

Ministeriet bedömer det positivt att uppmärksamheten riktas på den skillnad som existerar när det gäller köns utbildnings- och yrkesval och stödjer därför förslaget om att saken hänvisas till Nordiska ministerrådet.

Reykjavík den 14 januari 1985

På vägnar av ministern

Árni Gunnarsson

Atli Guðmundsson

¹ Yttrandet översatt från isländska.

Jämställdhetsrådet¹:

Enligt Jämställdhetsrådets uppfattning verkar könen traditionella val av utbildning och yrken som ett hinder mot deras jämställdhet. Rådet ser det som en viktig åtgärd att bryta upp den könsfördelade arbetsmarknaden i syfte att hindra individerna från att i förväg bindas till bestämda yrken. För detta krävs också att könen traditionella val av utbildningslinjer bryts upp.

Jämställdhetsrådet finner medlemsförslaget aktuellt och ger det sitt fulla stöd.

Reykjavík den 10 januari

På vägnar av Jämställdhetsrådet

Elín Pálsdóttir Flygenring

Direktör

Islands kvinnosaksförening (KRFÍ)¹:

Enligt KRFÍ:s bedömning är det en av förutsättningarna för jämställdhet mellan könen att pojkar och flickor väljer utbildning och yrken med hänsyn till sin individuella begåvning i stället för kön.

Denna sak har varit på KRFÍ:s program i en rad år och har bl. a. behandlats på konferenser i KRFÍ:s regi och i KRFÍ:s tidskrift "19. juni".

KRFÍ:s styrelse föreslår med hänsyn till det ovan anförda att medlemsförslaget tillstyrkes.

Reykjavík den 13 januari 1985

Ester Guðmundsdóttir

Ordförande

Norge**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

— — — er i samsvar med det arbeid som utføres i henhold til Handlingsplan for likestilling, jf. St.prp. nr. 122 (1980–81) om likestilling mellom kjønnene.

Dette departement ser det som positivt at det treffes tiltak på dette

¹ Yttrandet översatt från isländska.

området også på nordisk plan, og finner det derfor naturlig å støtte forslaget.

Oslo, 28. januar 1985

Etter fullmakt

J. Haugsgjerd

Carolyn Midsem

Norsk arbeidsgiverforening:

Norsk arbeidsgiverforening henviser til Hovedoverenskomsten mellom Landsorganisasjonen i Norge og Norsk arbeidsgiverforening – Tilleggsavtale VI, Rammeavtale om likestilling mellom kjønnene i arbeidslivet, og uttaler:

Vi vil støtte en uttalelse som har til siktemål å arbeide for å utvikle og fremme tiltak i den hensikt å minske kjønnsrollebundethet i utdanning og yrkesvalg i de nordiske land.

Vår evne til å tenke fritt og utradisjonelt når det gjelder å disponere bedriftens menneskelige ressurser begrenses av våre tillærte holdninger, konkret kan dette gi seg utslag i bedriftenes personalplanlegning og måten den rekrutterer og utvikler medarbeidere på. Tilvante forestillinger om hvorledes en bedrift bør organiseres, og hvem som passer best til ulike arbeidsoppgaver kan være et hinder for mer rasjonelle og økonomiske beslutninger om organisasjonens utvikling.

Moderne forskning har synliggjort for oss at opplæring til kjønnsroller setter inn fra spebarnsstadiet. Det er selvsagt mange årsaker til sosialiseringen av gutter og jenter, og vi vet i dag at utdanningssystemet i noen grad forsterker den selvopfatning gutter og jenter har når det gjelder vurdering av egne evner, anlegg og interesser for yrkeslivet.

Etter vår oppfatning vil alle parter tjene på at vi i fremtiden greier å bryte ned tradisjonelle yrkesvalg som fører til det kjønnsdelte arbeidsmarkedet vi har i de nordiske landene.

Oslo, 7. januar 1985

Norsk arbeidsgiverforening

Internasjonalt kontor

Erik Hoff

Akademikernes fellesorganisasjon (AF):

 AF kan gi sin uforbeholdne støtte til medlemsforslaget til Nordisk Råd om å redusere rollebundenheten ved utdannings- og yrkesvalg.

AF vil særlig framheve den rolle undervisning og lærere i grunn- og videregående skole spiller når det gjelder påvirkning av ungdommens rolleoppfatninger og yrkesvalg. AF vil derfor peke på de muligheter man gjennom lærerutdanning, læremidler, rådgivningsfunksjoner og yrkesorientering har til å påvirke ungdommens yrkes- og utdanningsvalg med sikte på jevnere kjønnsfordeling på alle områder av arbeidslivet. Som mulige eksempler på mer konkrete tiltak kan vi nevne:

- obligatoriske kurs for lærere om kjønnsrolle- og likestillingsspørsmål
- obligatorisk opplæring i likestillingsspørsmål og praktisk likestillingsarbeid ved pedagogiske høyskoler
- kartlegging/produksjon av læremidler m. v. som spesielt behandler likestillingsspørsmål
- fortsatt gransking av lærebokmanuskripter for å fjerne kjønnsdiskriminerende framstillinger
- holdningsskapende informasjon med sikte på rekruttering fra det underrepresenterte kjønn
- motvirke at elever kan "velge bort" fag som matematikk, fysikk og EDB i grunn- og videregående skole.

Oslo 4. januar 1985

For Akademikernes fellesorganisasjon

Jarle Øien

Norske kvinners nasjonalråd har i skrivelse den 31 januari 1985 förklarar sig stödja medlemsförslaget.

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ):

Det problem som här tas upp har uppmärksamats också i Sverige. Sverige har en starkt könssegregerad arbetsmarknad. Den pågående snabba förändringen av denna med nedskärningar inom den offentliga sektorn och rationaliseringar genom datorisering med åtföljande minskning av arbetskraftsbehovet riskerar att särskilt hårt drabba kvinnorna, eftersom de befinner sig inom just de sektorer som förutses starkast komma att beröras av förändringarna. Kvinnor väljer också yrke inom en betydligt snävare ram än män, vilket ökar deras sårbarhet. Den segregerade arbetsmarknaden får också som konsekvens att mäns och kvinnors erfarenheter inte tas tillvara inom de områden där de är svagt representerade, vilket medför en ensidig utveckling inom respektive område.

Val av utbildning och yrke påverkas av en rad faktorer, bland vilka ingår grundläggande attityder relaterade till könsuppfattning. Vetenskapliga un-

dersökningar har till en del visat hur dessa byggs upp. Genomgående är att dessa attityder grundläggs mycket tidigt och förstärks av omvärldens ofta omedvetna förhållningssätt i dessa frågor, t. ex. föräldrars och lärares olika sätt att behandla flickor och pojkar.

Att förändra så fundamentala attityder är naturligtvis ett mycket svårt och långsiktigt arbete. Våra kunskaper är också ofullständiga och ytterligare forskning krävs.

I 1984 års forskningspolitiska proposition (1983/84: 107) framhålls forskning om jämställdhet som ett prioriterat område. Det av könsroller starkt påverkade valet av utbildning och yrke bör ingå som en viktig del i detta forskningsområde.

I den grundläggande högskoleutbildningen framstår utbildningarna till syo-konsulenter och till lärare som nyckelutbildningar i detta sammanhang. Det är viktigt att man i dessa utbildningar behandlar könsrollstänkandets stora betydelse för bl. a. studie- och yrkesval och de möjligheter en lärare eller syo-konsulent har att göra elever medvetna om vilka konsekvenser detta tänkande får för mäns och kvinnors livsvillkor och för samhällets utveckling.

Under det gångna året har en rad kampanjbetonade åtgärder vidtagits över hela Sverige för att rekrytera fler kvinnor till industrin – alltså i realiteten att förmå flickor och kvinnor att välja otraditionellt. Från högskolans sida har de tekniska högskolorna involverats i detta arbete. Man har därvid till viss del anknutit till tidigare rekryteringsprojekt för flickor i gymnasieskolan, men man har också intiterat en rad nya aktiviteter som vänt sig till yngre elever i grundskolan. Eleverna har visat ett stort intresse för dessa aktiviteter, men det är naturligtvis inte möjligt att redan nu yttra sig om resultatet. Tidigare erfarenheter ger dock vid handen, att korta kampanjer riktade exempelvis till elever i avgångsklasserna endast har momentana effekter: när kampanjerna avslutas återgår allt till det gamla. Det förefaller alltså viktigt, att åtgärder för att minska rollbundenhet sätts in mycket tidigt och bedrivs under en följd av år.

I dag får högskolan som alla andra sektorer se sina ekonomiska resurser beskurna. I ett sådant läge är det ofta svårt att hävda vikten av ämnesområden som är tvärvetenskapliga och inte direkt förankrade i en traditionell disciplin. Det är då väsentligt att centrala samhälleliga instanser understryker det angelägna i att dessa ämnesområden bereds plats inom högskolan i både utbildning och forskning och också aktivt stödjer åtgärder som främjar detta. Det är ett samhällsmål att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. I detta ingår allas – såväl kvinnors som mäns – möjlighet att efter egna förutsättningar och intressen göra medvetna studie- och yrkesval. UHÄ vill därför tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholm den 9 januari 1985

*Carl-Gustaf André*n

Carin Berg

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ arbetar sedan en lång följd av år med de frågor som behandlas i det aktuella medlemsförslaget. I nuvarande arbetsmarknadssituation, där traditionellt kvinnliga områden minskar eller stagnerar, är arbetet med jämställdhetsfrågor av stor vikt. SÖ har under hösten 1984 tillsatt en särskild arbetsgrupp vars arbete syftar till att

- flickor skall motiveras att söka sig till för dem otraditionella utbildnings- och yrkesområden
- stötta flickor som valt otraditionella utbildningsvägar genom att de blir väl omhändertagna och styrks i sina val
- tillsammans med arbetsmarknadsmyndigheterna hjälpa flickor som genomgått en otraditionell utbildning att få arbete inom sitt yrkesområde.

SÖ har vidare i sin anslagsframställning för 1985/86 begärt medel för speciella stödåtgärder för att förmå flickor att i större utsträckning välja tekniskt inriktad utbildning.

SÖ ställer sig alltså bakom de intentioner som uttrycks i medlemsförslaget och vill i detta sammanhang särskilt understyrka lärarnas stora betydelse för en utveckling av jämställdheten. Enligt SÖ:s uppfattning bör Nordiska rådet uttala som sin mening till Nordiska ministerrådet att all skolpersonal i såväl grundutbildning som fortbildning bör få kunskaper om jämställdhetsfrågor och om hur dessa bör behandlas i undervisningen och i skolarbetet i övrigt på olika stadier.

Stockholm den 17 december 1984

Lennart Teveborg

Mats Björnsson

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS):

Styrelsen ser som positivt att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att för sin del utveckla och främja åtgärder för att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna.

Informationen om den i allt snabbare takt accelererande tekniska utvecklingen samt den könsuppdelade arbetsmarknaden måste spridas inom hela skolans värld.

Även om de unga kvinnorna på den svenska arbetsmarknaden i stor utsträckning följer det traditionella yrksmönstret har stora ansträngningar gjorts för att bryta den tudelade arbetsmarknaden genom åtgärder såväl inom det reguljära skolväsendet som inom vuxenutbildning och AMU.

I grundskolan har eleverna praktisk arbetslivsorientering (PRAO), men flickornas utbildningsval på gymnasiet visar statistiskt samma traditionella mönster. Främst bör teknikblocket göras mer levande för flickorna.

Den svenska regeringens kampanj för att rekrytera fler kvinnor till industrin har också syftat till att ge erfarenheter såväl till skola som arbetsliv om vikten av att bredda kvinnornas arbetsmarknad. Även mäns rollbundenhet har behandlats genom arbetsmarknadsdepartementets initiativ.

Solna den 17 december 1984

Tord Leimar

Birgit Rebeling

Jämställdhetsombudsmannen (JämO):

Jämställdhetsombudsmannen har som uppgift att se till att lagen (1979: 1118, omtryckt 1980: 412) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet efterlevs. Jämställdhetslagen gäller förhållandet arbetsgivare-arbetstagare/arbetsökande. De frågor om flickors och pojkars traditionella val av utbildning och yrke som tas upp i medlemsförslaget faller därför utanför jämställdhetslagens direkta område. Problem och lösningar på ett område påverkar och påverkas emellertid av förhållanden och insatser på andra områden. Lagen om jämställdhet i arbetslivet för t.ex. med sig indirekta krav på arbete för jämställdhet på utbildningens område.

Sverige har en mycket könssegregerad arbetsmarknad där kvinnorna företrädesvis återfinns inom yrken som ligger nära de sysslor kvinnor av ålder sysslat med inom hemmen medan männen väljer yrke mera fritt. För Sveriges del har det aktiva jämställdhetsarbetet därför i stor utsträckning kommit att inrikta sig på att vidga kvinnornas arbetsmarknad.

Enligt 6 § jämställdhetslagen åligger det arbetsgivaren att bedriva ett planmässigt och målinriktat arbete för att nå en jämn fördelning av kvinnor och män i olika yrkeskategorier på arbetsplatsen. De jämställdhetsavtal mellan arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer, som idag täcker huvuddelen av arbetsmarknaden och som ersätter 6 § jämställdhetslagen, innehåller liknande bestämmelser. Det är givetvis omöjligt för arbetsgivare att leva upp till kraven i jämställdhetslagen och jämställdhetsavtalen på jämn könsfördelning, om flickor och pojkar fortsätter att välja utbildning och yrke lika könsbundet som idag. Ett mycket aktivt jämställdhetsarbete i skolan och ett nära samarbete skola-högskola-arbetsliv är därför en förutsättning för att nå jämställdhet i arbetslivet.

De ämnen som har lägst andel kvinnor både i gymnasieskolan och högskolan är de tekniska. Det är allvarligt. Vårt samhälle kännetecknas av snabb teknisk förändring. Det gäller inte minst datatekniken. En stor del av arbetsmarknaden är stängd för den som saknar teknisk utbildning. En ökad medvetenhet om de risker som de traditionella valen innebär särskilt för flickorna har resulterat i en rad försök de senaste åren för att bryta

mönstret och bredda flickornas utbildnings- och yrkesval. Vi hänvisar här till SÖ:s och UHÄ:s yttranden över det aktuella medlemsförslaget.

JämOs rapport "Kontorsautomation och jämställdhet"¹ visar att könsfördelningen i olika typer av arbeten inom databranschen är mycket ojämn och att få företag trots detta bedriver något aktivt jämställdhetsarbete. Databranschen är emellertid i stark utveckling och många företag har behov av att rekrytera personal. Av den enkät till dataföretag, som ingick i JämOs undersökning av databranschen framkom att många företag ansåg det svårt att driva ett aktivt arbete för jämställdhet, eftersom så få kvinnor har rätt utbildning för de olika tekniska yrken som finns inom branschen. I jämställdhetsarbetet måste emellertid så mycket mer än rekrytering ingå. Det ligger i dataföretagens intresse att samarbeta med skola och högskola för att på sikt kunna rekrytera välutbildad kvinnlig personal. Arbetsgivare kan som ett led i det aktiva jämställdhetsarbetet t. ex. erbjuda yrkesinformation, studiebesök, praktikplatser m. m. särskilt till flickor.

JämO planerar att i samarbete med några dataföretag ta fram en tipskatalog med konkreta förslag för dataföretagens jämställdhetsarbete. Förslagen bör kunna "översättas" till andra områden på arbetsmarknaden.

För att ta reda på om flickor med teknisk utbildning arbetar i yrken som stämmer med deras utbildning arbetar VERKsam, samarbetsorgan i jämställdhetsfrågor för en rad myndigheter, bl. a. AMS, JämO, SÖ och UHÄ, med en sammanställning av tillgängliga fakta.

Förslagsställarna pekar på att kvinnodominerade yrkesområden är låglöneområden och efterlyser "målmedvetet arbete, som kunde ha sin reflexverkan också på lönestrukturen". 4 § första stycket p. 1 jämställdhetslagen förbjuder arbetsgivare att tillämpa könsdiskriminerande anställningsvillkor. Det innebär bl. a. att kvinnor och män skall ha lika lön för lika eller likvärdigt arbete. En följd av det starkt könsuppdelade arbetslivet är emellertid att kvinnor och män sällan har samma arbete. Någon könsneutral arbetsvärdering som skulle göra det möjligt att t. ex. jämföra en sömerskas och en snickares arbete hos samma arbetsgivare har vi inte heller. Som ett led i det aktiva jämställdhetsarbetet kan emellertid arbetsgivaren i samarbete med facken se över befattningsbeskrivningar m. m. för att få fram mer könsneutrala arbetsvärderingar. JämO har under 1984 anordnat en rad seminarier för att med parterna på arbetsmarknaden diskutera frågor kring lönediskriminering.

Medlemsförslaget pekar på behovet av information till föräldrarna om olika yrken. JämO vill i detta sammanhang nämna Fredrika Bremer-Förbundets (FBF) rapport "Ställ upp för Din dotter!" (FBF 1984) som berättar om förbundets olika modeller för att nå föräldrarna till flickor i årskurs åtta med information bl. a. om behovet av yrkesutbildad teknisk personal på olika nivåer och inom olika sektorer av arbetslivet och om föräldrarnas betydelse när det gäller att uppmuntra sin dotter att tänka i nya banor inför

¹ Här ej tryckt.

valet av utbildning och yrke. Försöken genomfördes med stöd av medel från arbetsmarknadsdepartementet.

JämO anser att en spridning i de nordiska länderna av positiva exempel på åtgärder för att bryta traditionella val av utbildning och yrke vore värdefull och ställer sig positiv till det aktuella medlemsförslaget. Vi vill emellertid understryka att åtgärderna enligt vår erfarenhet framförallt måste inriktas mot att bryta och bredda flickornas val.

Stockholm den 21 januari 1985

Inga-Britt Törnell

Ninni Hagman

Delegationen för jämställdhetsforskning, JÄMFO:

Delegationen bejakar naturligtvis varje initiativ som är ägnat syftet att yrkes- och utbildningsval sker fördomsfritt och på sakliga grunder.

Inom arbetsmarknadsdepartementet pågår sedan några år ett arbete med riktade kampanjer ("10-miljonerskampanjen") för att bryta traditionella yrkesval. Detta arbete följs upp, enligt vad vi kunnat inhämta, av Nordiska ministerrådets jämställdhetsutskott. Vi vill också erinra om det bidrag om könsuppdelningen på den svenska arbetsmarknaden, som lämnades av nationalekonomen Christina Jonung vid utskottets konferens i Oslo 1983.12.05-07.

Delegationens sekretariat har under hand erfarit att den svenska jämställdhetsombudsmannen (JämO), som också anmodats att yttra sig över medlemsförslaget, i sitt yttrande kommer att redogöra för de möjligheter den svenska lagstiftningen ger att, genom s. k. positiva åtgärder, påverka arbetsmarknaden i för jämställdheten främjande riktning.

I fråga om minskad rollbundenhet inom utbildning erinrar vi om det påverkansarbete som studievägledare och yrkesvalslärare inom skolväsendet har att fullgöra. Vi förutsätter att skolöverstyrelsen (SÖ) härvidlag kan redogöra för de erfarenheter man kunnat skaffa från detta arbete. Vi vill också erinra om den utvärdering som gjorts av försöksverksamheten "Jämställd skola". (Wernersson, Inga, "Hur blev det med jämställdheten?: Utvärdering av försöket Jämställd skola". Arbetsmarknadsdepartementet. Jämställdhetssekretariatet, 1984)

Detta yttrande har utarbetats inom JÄMFO:s sekretariat eftersom remisstiden går ut innan delegationens nästa ordinarie sammankomst.

Stockholm den 15 januari 1985

Eva Karlsson

Ordförande

Per Almqvist

Projektledare

Centralorganisationen SACO/SR:

SACO/SR understryker vikten av att arbeta för en minskad traditionell könsbundenhet vid val av utbildning och yrke.

Kvinnornas deltagande i arbetskraften närmar sig männens, men det finns ännu stora skillnader mellan mäns och kvinnors villkor i arbetslivet. Arbetsmarknaden är fortfarande starkt könsuppdelad. För såväl kvinnor som män fanns 1982 i Sverige ca 75 procent av alla förvärvsarbetande inom 5 yrkesområden. Områdena är dock helt olika. Kvinnorna är främst sysselsatta inom hälso- och sjukvårdsarbete, pedagogiskt arbete, kameralt och kontorstekniskt arbete, servicearbete och affärsarbete. 75 procent av männen var sysselsatta inom tillverkningsarbete, tekniskt/fysikaliskt och kemiskt arbete, kommersiellt arbete, lantbruks-, skogs- och fiskeriarbete samt transport- och kommunikationsarbete. Kvinnorna har med andra ord i stor utsträckning gått till de traditionella kvinnoyrkena framför allt inom vårdsektorn som expanderat.

Kvinnornas andel på den offentliga sektorn är 57 procent, medan männens är 26 procent. Under 1980-talet har expansionen av den offentliga sektorn stannat av, vilket får direkta effekter framför allt på kvinnornas sysselsättning.

En annan faktor av stor betydelse för kvinnornas framtida sysselsättning är den tekniska utvecklingen. En rad undersökningar har visat att det är framför allt kvinnorna som genom sina sårbara positioner i arbetslivet har sämre förutsättningar än männen att klara den anpassningsprocess som datoriseringen medför. SACO/SR anser det mycket angeläget att kvinnorna görs medvetna om detta och söker sig till andra yrkesområden än de traditionellt kvinnliga.

SACO/SR anser att insatser bör sättas in långt tidigare än i grundskolan. Attityder och värderingar grundläggs i stor utsträckning på ett tidigt stadium i individens liv. Redan före skolåldern har flickor och pojkar många gånger sina intressen inriktade mot olika områden. Förskolan har här en mycket viktig funktion att fylla i kombination med föräldrarna. Förebilden av båda könen är viktiga för barnen att ha. I förskolan arbetar nästan enbart kvinnor trots tidigare försök med kvoterad intagning av män till förskolläraryrket. Det är dock viktigt att även fortsättningsvis få männen intresserade av att arbeta inom förskolan.

Att stimulera barn naturvetenskapligt och tekniskt redan på detta stadium är angeläget. Detta förutsätter en bättre utbildning av förskollärarna i dessa ämnen. Flickornas vilja att senare i livet söka sig till teknisk/naturvetenskaplig utbildning är mycket viktig att komma till rätta med, då dessa utbildningar leder till framtidsinriktade yrkesområden.

Det är i de tidigaste skolåren som det är lättast att väcka nyfikenhet och det är också då som de framtida studieintressena i stor utsträckning grundläggs.

När det gäller utbildnings- och yrkesvalet i grundskolan kan man konstatera att det i stor utsträckning följer det traditionella yrkesmönstret. Det är trögt att åstadkomma förändringar när det gäller de inrotade könsrollerna i skolan. Ett viktigt led i dessa strävanden bör vara obligatorisk grundutbildning och fortbildning av lärare och annan personal i könsrolls- och jämställdhetsfrågor. Likaså anser SACO/SR att en effektiv och sakkunnig granskning av läromedlen ur könsrollssynpunkt är nödvändig.

SACO/SR ställer sig positiv till experimentet med effektiverad handledning av elever i bl. a. Tammerfors. När det gäller kontakterna mellan skolan och arbetslivet anser SACO/SR att den praktiska yrkesorienteringen (PRAO) som finns i Sverige bör kunna styras så att alla elever får tillfälle till icke traditionella val, dvs. pojkar till t. ex. vårdyrken och flickor mot tekniska yrken. Även i grundskolan är det viktigt att fortsätta med naturvetenskaplig/teknisk undervisning samt att lärarna fortbildas i dessa ämnen. Flickorna måste vänja sig vid att aktivt syssla med t. ex. olika tekniska hjälpmedel för att på så sätt få en hemkänsla på området.

Eleverna och deras föräldrar bör få den information som hjälper dem att göra ett självständigt och medvetet yrkesval vid t. ex. föräldramöten men kanske framför allt genom syo-konsulenternas försorg.

Avslutningsvis vill SACO/SR framhålla vikten av satsningar av typ den som genomförs i Tammerfors, då studieinriktning vid universitet och högskola till stor del bestäms av vilken utbildningslinje man genomgått i gymnasiet. Kvinnorna söker sig fortfarande till traditionella kvinnoutbildningar i stor utsträckning även om vissa förändringar kan skönjas. Andelen nyinskrivna flickor var t. ex. på Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) hösten 1984 22,8 procent att jämföras med föregående års 19,7 procent.

Siffrorna visar en utveckling som förhoppningsvis skall fortsätta, men för att utvecklingen skall gå åt rätt håll krävs bl. a. tidigare nämnda aktiva åtgärder.

Stockholm den 20 december 1984

Centralorganisationen SACO/SR

Jan Bröms

Lena Lindqvist

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Svenska arbetsgivareföreningen ställer sig positiv till rubricerade förslag. Liknande aktiviteter som enligt medlemsförslaget genomförts i Tammerfors har sedan lång tid tillbaka praktiserats också i Sverige. Föreningen har bl. a. i sitt jämställdhetsprogram från 1972 framhållit att SAF skall verka för att utbildningslinjer på olika nivåer väljs efter anlag och intresen och inte efter traditionella föreställningar om vilka yrken som passar

för kvinnor respektive män” samt att ”den som vill skaffa sig ett yrke, som av tradition ansetts vara mer lämpat för motsatt kön, får stöd och uppmuntran”. I linje härmed har Svenska arbetsgivareföreningen initierat och medverkat i olika projekt med detta syfte. Bl. a. kan nämnas olika aktiviteter för att intressera flickor för teknisk utbildning och arbete i anslutning härtill.

Vidare vill vi fästa rådets uppmärksamhet på videokassetten ”Barns bilder av arbete” – – – som vi naturligtvis gärna kan ställa till förfogande.

Stockholm den 15 januari 1985

Svenska arbetsgivareföreningen

Gunnar Westermark

Björn Grünwald

Moderata kvinnoförbundet (MKF):

MKF tillstyrker förslaget. Skolan spelar en betydande roll för att öka jämställdheten. Genom att eleverna i Sverige redan i sjätte klass gör utbildningsval, som sedan avspeglas i möjligheterna till att välja högre utbildning och i yrkesval, är det viktigt att skolan på ett tidigt stadium verkar i enlighet med förslaget. Tekniskt och naturvetenskapligt utbildade lärare bör stimuleras och verka på låg- och mellanstadiet.

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskaper och färdigheter och tillsammans med föräldrarna förbereda eleverna för vuxenlivet, för familjeansvar, förvärsarbete och annat samhällsarbete. All undervisning måste genomsyras av respekt för individen oavsett kön eller annan gruppstillhörighet och hos eleverna skapa insikt om att varje människa är en ovärderlig resurs för samhällsutvecklingen.

Alla elever oavsett kön skall kunna välja levnadsbana utifrån personliga förutsättningar – utan förutfattade meningar om kvinnligt-manligt.

Elevernans tillval på högstadiet liksom senare deras yrkesval är fortfarande i hög grad könsbundet. Det för med sig konsekvenser för både pojkar och flickor som de i ett framtidsperspektiv inte klart kan överblicka. Det är viktigt att pojkar och flickor under den praktiska arbetslivsorienteringen får pröva yrken som normalt domineras av det andra könet.

I studie- och yrkesvägledningen skall flickor och pojkar upplysas om hur viktigt det är att skaffa sig yrkesutbildning. SYO-personalen måste betona, att det är lika naturligt för en flicka att söka sig till ett tekniskt yrke som för en pojke att söka sig till lågstadieläroutbildning.

Viktigt är också att SYO-personalen gör klart för eleverna vilka möjligheterna är att lära sig driva egna företag. Alltför ofta ses arbetsmarknaden bara ur löntagarsynpunkt. Alltför sällan – om hittills någonsin på grundut-

bildningsnivå – uppmärksammas unga kvinnor på möjligheterna att bli egna företagare.

Den sneda fördelningen i linjeval som görs av flickor och pojkar kan inte förklaras av de fysiologiska skillnader som de facto finns mellan könen. Könsskillnaderna är stora när det gäller inriktning av utbildning och utbildningens längd. Flickor väljer ofta kortare utbildningar. Frågan om inriktningen bottnar i ett val gjort slentrianmässigt. Kanske har eleven inte vågat utifrån synsättet "vad skall folk säga"?

Studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan är av utomordentligt stor betydelse när det gäller att uppmuntra flickor att gå vidare.

Det kvarlevande traditionella utbildnings- och yrkesvalet är ett hot mot kvinnornas möjligheter att få arbete och för deras möjligheter att uppnå kvalificerade arbetsuppgifter. Det är viktigt, inte bara att kvinnor söker sig till utbildningar och yrken utöver de traditionellt kvinnliga för att bredda sin arbetsmarknad, utan också att kvinnor tar vara på de möjligheter som ny teknik erbjuder och skaffar sig utbildning för den.

Stockholm den 16 januari 1985

Ann-Cathrine Haglund
Förbundsordförande

Centerns kvinnoförbund:

Centerns kvinnoförbund anser att allt arbete för att begränsa könsrollstänkandet är nödvändigt. Därför hälsar vi med tillfredsställelse att det i Nordiska rådet behandlas ärenden, som gäller rollfördelning i yrkesval. De försök i Finland, som beskrivs i motionen till Nordiska rådet, är intressanta och bör bli föremål för studier och senare naturligtvis utvärdering.

I Sverige arbetar Centerns kvinnoförbund på alla nivåer för att uppnå ett samhälle, där kvinnor och män har samma möjligheter att påverka samhällsutvecklingen, samma möjligheter och villkor i arbetslivet och samma skyldigheter och ansvar för barnens omvårdnad. Vi anser att kvinnor och män tillsammans, med sina olika referensramar och samlade erfarenheter, skall planera vår framtidsmiljö.

En viktig del i förverkligandet av ett samhälle, där jämställdhet råder mellan kvinnor och män är, att yrkesvalet blir mindre rollbundet. I Sverige har olika insatser gjorts för att komma ifrån könsrollstänkandet vid yrkesval. Syo-konsulenter (Syo = skolans yrkesorientering) arbetar målmedvetet i skolorna för att få en jämnare spridning till de olika gymnasielinjerna och en sektorsstyrd Prao (= praktisk arbetslivsorientering) är exempel på konkreta åtgärder, som skall leda till en bättre rollfördelning.

Den kvinnliga arbetsmarknaden är begränsad till ett fåtal yrken. Lönestrukturen är inte tillfredsställande och förebilderna – kvinnor i typiskt manliga yrken och män i typiskt kvinnliga yrken – är för få. Genom att det ännu inte är lika villkor i hemmen för kvinnor och män, har oftast männen lättare att avancera i sina yrken.

Attityder till manligt-kvinnligt börjar sakta förändras men än har vi långt kvar till ett samhälle med jämställdhet mellan könen. Vi behöver exempelvis fler kvinnor i tekniska yrken och i forskningsarbete och vi behöver fler män i typiskt kvinnliga yrken.

De nordiska ländernas olika erfarenheter, framsteg och planering inom området "Bättre rollfördelning vid yrkesval" borde i Nordiska rådets regi kunna sammanställas i en gemensam trycksak för tankeutbyte, idégivning och gemensamt opinionsarbete i Norden kring ett angeläget ärende.

En naturlig fortsättning på detta speciella arbete i de nordiska länderna vore särskilda gemensamma temadagar kring rollfördelning i synnerhet och jämställdhet i allmänhet.

Stockholm den 14 januari 1985

Gunnel Jonäng
Förbundsordförande

Solweig Ekström
Förbundssekreterare

Folkpartiets kvinnoförbund:

Finlands representanter i Nordiska rådet har lämnat ett förslag och också förklarat hur man arbetar i Finland.

Folkpartiets kvinnoförbund instämmer i stort i vad som yrkas i form av olika åtgärder, men vill komplettera med ytterligare förslag.

I Sverige görs och har gjorts olika slag av försök med att motivera elever till att välja mer intresseinriktat än könsmissigt. Ett led i detta är det forskningsprojekt, som bedrivs vid Tekniska högskolan i Lund för att förändra undervisningen i naturorienterade ämnen så att den mer motsvarar flickors sätt att resonera. Detta projekt leds av Bodil Jönsson vid högskolan.

De tekniska gymnasierna har på flera håll drivit aktivt uppsökande verksamhet för att motivera flickor att söka till de tekniska utbildningsvägarna och de har nått god framgång. Samhället kommer i framtiden att ha stort behov av tekniker inom informationsteknologin, kemi-tekniken och energiområdet och det är viktigt att insatser görs för att få flickor att söka just till dessa utbildningsvägar i såväl gymnasium som högskola.

Det är alltså viktigt med ständig påverkan inför yrkesval och olika former av kvotering eller annan stimulans behövs också fortfarande. Den framtida utvecklingen mot mer data och ADB-ämnen som en obligatorisk del av undervisningen är också ett led i ökningen av valfriheten för såväl flickor som pojkar. Det initiativ som har tagits i Sverige i form av "datastugor för tjejer" är också efterföljansvärt. Man pekar från Finland på den risken som finns i att flickor mer och mer söker sig till allmänna utbildningar inom gymnasier och högskolor under det att många pojkar går direkt till yrkesutbildning. Denna tendens finns också i Sverige, men detta att flickor har en högre allmän utbildning gör att man hjälper dem till en breddning av yrkesvalet och bör ej ses som en nackdel. Exempelvis har vi idag ett stort antal kvinnliga skadereglerare inom försäkringsbranschen, journalister med ekonomisk och teknisk specialitet och även många kvinnor på framträdande poster inom industri och bankvärld.

Den försöksverksamhet som bedrivs i Sverige med nya former för rekrytering och speciella åtgärder för att nå kvinnor, bör stimuleras ytterligare, liksom de riktade åtgärder som vidtagits inom statsförvaltningen för att uppnå att även flickor söker befordringstjänster och andra kvalificerade uppdrag inom olika områden. Den försöksverksamhet som bedrivs i Sverige bör kunna mana till efterhärming i andra nordiska länder.

Ovannämnda åtgärder, för de flickor och även pojkar som kan beröras av åtgärderna, breddar dock tyvärr ej yrkesvalet för dem som ej vill skaffa högre utbildning och Folkpartiets kvinnoförbund anser därför att stora insatser i form av information, stimulans och vägledning måste göras för att få fram kvinnliga verkstadstekniker, elmontörer och finmekaniker liksom kemitekniker. Det behövs försöksverksamhet även inom dessa områden. Värt att uppmärksamma är också arbetsmarknadsutbildningens möjlighet att bidra till minskad rollbundenhet genom flexibilitet och anpassning till framför allt flickors behov av teknisk utbildning.

Folkpartiets kvinnoförbund föreslår åtgärder för att breddning av flickors yrkesval måste fortsättas och förändras i de olika nordiska länderna. Vidare föreslår FPK att projekt så som de rekryteringsförsök som görs inom svenska statsförvaltningen och i arbetet med forskning på Tekniska högskolan i Lund bör spridas till de andra länderna.

Stockholm den 15 januari 1985

Folkpartiets kvinnoförbund

Charlotte Branting
Förbundsordförande

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund har i skrivelse den 27 november 1984 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget och hänvisar till sitt program "Upp kvinnor", speciellt s. 85-103 (här ej tryckt).

Fredrika-Bremer-förbundet (FBF):

FBF har länge verkat för en minskning av rollbundenheten inom utbildning och yrkesval.

Förbundets grundsyn är att alla vuxna människor har rätt och plikt att ansvara för sin egen och sina eventuella barns försörjning.

Den traditionellt könsuppdelade arbetsmarknaden gör att de flesta kvinnor finns inom yrkesområdena service, vård och kontor. De traditionella kvinnoyrkena är också typiska låglöneyrken.

Förbundet arbetar aktivt för att den rådande könsuppdelade arbetsmarknaden skall ersättas av en arbetsmarknad, gemensam för kvinnor och män.

Centralt och lokalt har FBF verkat för att förändra i första hand flickors utbildnings- och yrkesval.

- FBF har tillsammans med arbetsmarknadsdepartementet genomfört TUFF-projektet (Teknik-Utbildning-Flickor-Föräldrar). Detta projekt har syftat till att nå föräldrar med information om
  - den könsuppdelade arbetsmarknaden
  - teknikens inverkan på stora delar av den traditionellt kvinnliga arbetsmarknaden
  - behovet av yrkesutbildad teknisk personal
  - nödvändigheten av att flickor breddar utbildnings- och yrkesvalet
  - tekniska utbildningsvägar på gymnasiet
  - föräldrarnas betydelse vid utbildningsval
- FBF har under ett antal år arrangerat Kvinnor- och Teknik-dagar i Stockholm. Seminarier, debatter, utställningar och aktiviteter har varit uppskattade och välbesökta.
- FBF har medverkat vid studiedagar för lärare, rektorer, syo-konsulenter och annan skolpersonal. Dessa utbildningsdagar har syftat till att informera deltagarna om den tudelade arbetsmarknaden och dess konsekvenser.
- FBF har på många orter aktivt deltagit i skolans arbete för att initiera och organisera studiebesök av grundskoleelever på gymnasielinjer med stor flick- eller pojkdominans.
- Flickor har under en skoldag deltagit aktivt i undervisningen på en teknisk gymnasielinje, pojkar har under samma tid genomfört ett studiebesök på exempelvis en vårdutbildning på gymnasienivå.

Mot denna bakgrund stöder vi helt medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att för sin del utveckla och främja åtgärder för att minska rollbundenheten inom utbildning och yrkesval i de nordiska länderna.

Det experiment som genomfördes i Tammerfors anser vi är *en* möjlighet att nå en mindre könsuppdelad arbetsmarknad.

Väl för- och efterarbetade besök på industriföretag är en positiv verksamhet. Praktiska och aktiverande arbetsplatsbesök ger eleverna en konkret uppfattning om olika yrken. Speciell vikt bör då också läggas vid att eleverna får se och tala med kvinnor som innehar traditionella mansyrken

och män som innehar traditionella kvinnoyrken. Enligt såväl internationell som svensk erfarenhet är dessa icke-traditionella förebilder av stor betydelse.

Vi är helt övertygade om att en förbättrad föräldrainformation om yrkesval och arbetsmarknad är gynnsam när det gäller att förändra det traditionella yrkesvalet.

Försök och experiment som syftar till att informera och påverka elever, lärare och föräldrar bör starta tidigt på grundskolan, helst redan på lågstadiet.

Om motionärerna med "kontingentprincipen" menar olika typer av kvoteringsförfarande anser vi att sådana kan användas under begränsade tidsperioder för att påskynda en förändring, men instämmer helt i att detta ej får vara det enda medlet.

Stockholm den 14 januari 1985

Fredrika-Bremer-förbundet

Monica Pahlsson

Förbundsordförande

Husmodersförbundet Hem och Samhälle:

Förbundet stöder förslaget och anser en stor nordisk satsning nödvändig. Rekommendationen till Nordiska ministerrådet som under flera år arbetat med jämställdhetsfrågorna bör också ha som målsättning större enhetlighet inom de olika nordiska länderna. Kan man på ett enhetligare sätt bryta rollbundenheten inom utbildningen och i yrkeslivet vad gäller yrkesval, befodringsgång, lönevillkor m. m. som man kunnat inom många andra områden inom Norden, har man åstadkommit en positiv utveckling. Eftersom förhållandena kring de här problemen inte är lika i de nordiska länderna, måste varje land arbeta utifrån sina förutsättningar. Ett ökat utbyte av idéer och förslag länderna emellan kan verka inspirerande.

Som medlemsförslaget framhåller pågår aktiviteter på olika håll i de nordiska länderna för att bryta rollbundenheten både inom utbildning och yrkesval. Dessa bör samordnas och utvecklas.

Inom Sverige pågår sedan länge ett intensivt jämställdhetsarbete i hela samhället. Vårt förbund tillhör de organisationer som allt i från starten varit med i den statliga jämställdhetskommittén för att bl. a. arbeta mot rollbundenheten. Vårt förbund hör till dem som anser att för att åstadkomma en förändring måste man försöka påverka barnen långt ner i åldrarna och arbeta för minskad rollbundenhet inom hemmet, i skolan och utbildningen, på arbetsplatserna och i hela yrkeslivet och ute i samhället. Infor-

mation och opinionsbildning blir då ett viktigt led. I detta arbete måste självklart massmedia deltaga. Arbetet bör kunna börja med att en jämnare könsfördelning eftersträvas när det gäller daghemspersonal och lärare på lågstadiet. Inom skolan kan man informera och försöka påverka eleverna i alla åldrar. I Sverige har vi skrivit in jämställdheten t. o. m. i läroplanen vilket ger lärarna naturliga möjligheter att kontinuerligt arbeta för att bryta rollbundenheten. Föräldrar och andra vuxna kan nås av skolans information, men kan också få kunskaper genom föreningar och på sina arbetsplatser. De fackliga organisationerna har här en särskilt viktig roll att spela. För att göra sådana här insatser krävs naturligtvis resurser både personellt och ekonomiskt. I de olika länderna pågår säkert också en hel del försöksverksamhet för att bryta rollbundenheten. I Sverige har t. ex. vårt förbund varit med om att den statliga jämställdhetskommittén satsade 10 miljoner för att på ett flertal platser i landet ordna teknisk och ekonomisk utbildning riktad till flickor. Denna kampanj har bedrivits för att öka flickors utbildnings- och arbetsområden och motverka rollbundenheten inom dessa områden. Inom vårdområdena har man under många år gått ut för att värva pojkar för utbildning och arbete i samma syfte.

Säkert finns många sådana initiativ som bör kunna samordnas och bli vägledande i det fortsatta arbetet. En samordning av forskning och utvärdering inom området kan också ske genom Nordiska ministerrådet för att stödja en positiv utveckling.

Stockholm den 14 januari 1985

Husmodersförbundet Hem och Samhälle

Ethel Florén-Winther

Förbundsordförande

Kerstin Sundström

Ordförande i kommittén för
kultur och utbildning

Ministerrådsförslag om samarbetsformerna i det nordiska samarbetet

(Överlämnat av Nordiska ministerradet)

BILAGA I

Redogörelser från de nordiska regeringarna

I ministerrådsförslaget upplyses att de enskilda regeringarna kommer att redogöra för hur man nationellt följer upp de förslag, som framlagts i betänkandet om samarbetsformerna i det nordiska samarbetet (NU 1983:9)

Danmark

Ministeren for nordiske Anliggender:

I overensstemmelse med den mellem præsidiets og de nordiske samarbejdsministre truffne aftale skal jeg herved orientere præsidiets om, hvilke skridt der fra den danske regerings side er taget med henblik på en styrkelse af Danmarks deltagelse i det nordiske samarbejde, og hvilke yderligere skridt der påtænkes iværksat.

Regeringen er enig i, at ved siden af de fælles nordiske tiltag, der gennemføres bl. a. på grundlag af "Benkow-komiteen's" forslag, er den nationale opfølgning en væsentlig del af bestræbelserne for en effektivisering af det nordiske samarbejde. Den danske regering deler ganske "Benkow-komiteen's" opfattelse af den store betydning af den nordiske samarbejdsministers centrale placering som koordinator af det nordiske regeringssamarbejde – herunder ikke mindst for så vidt angår budgetlægningen.

Det er aftalt i regeringen, at den fornødne koordination i sager vedrørende det nordiske samarbejde kan sikres ved indkaldelse til møder i en særlig kreds bestående af de berørte ministre.

Den danske regering er endvidere enig i betydningen af, at den nordiske samarbejdsministers stedfortræder bør være en højt placeret embedsmand med stedfortræderfunktionen som heltidsopgave. Begge disse hensyn er

tilgodeset med udnævnelsen af den nuværende danske stedfortræder. For så vidt angår stedfortræderens placering inden for statsadministrationen, har man af hensyn til varetagelsen af Danmarks samlede udenrigspolitiske forbindelser og på baggrund af den administrative ressortfordeling fundet det mest formålstjenligt, at det danske stedfortræderkontor forbliver placeret i udenrigsministeriet. Der er her draget omsorg for tilstedeværelsen af et effektivt apparat til sagsbehandling og ikke mindst til koordination af samtlige berørte ministeriers arbejde med nordiske sager. Yderligere er det hensigten at styrke koordinationen mellem de danske deltagere i embedsmandskomiteerne. Dette gælder navnlig under den forestående danske formandsperiode, hvor der vil være særligt behov for tværfaglig koordination.

Jag vil gerne benytte denne lejlighed til at fremhæve den danske regerings påskønnelse af den imødekommenhed, der af de øvrige nordiske regeringer er vist over for de hensyn, som bevirker, at et fælles ministerrådssekretariats placering i København har været regeringen magtpåliggende. I denne forbindelse kan jeg give tilsagn om den danske regerings medvirken til at skabe de bedst mulige arbejdsforhold for det nye sekretariat.

København, den 4. december 1984

Christian Christensen

Finland

Finlands regering:

På regeringsnivå vidtas erforderliga åtgärder för behandling av de olika sektorernas nordiska samarbetsfrågor samlat i ett ministerutskott, vars sammansättning bestäms i enlighet med de frågor som behandlas. Samarbetsministern ansvarar för koordineringen av samarbetsfrågor på regeringsnivå samt för samarbetsbudgeten.

Ställföreträdarens ställning kommer att stärkas bl. a. genom att utöka antalet biträdande tjänstemän. Från början av år 1985 upprättas i anslutning till ställföreträdarens kontor en legationsrådstjänst för samnordiska frågor. Med interna åtgärder kommer behövliga resurser att frigöras för förberedelse-, förverkligs- och uppföljningsarbetet av ministerrådets beslut. Ökad uppmärksamhet skall även i detta avseende fästas vid kontakter med representanterna för de olika ämbetsmannakommittéerna. Dessutom kommer att ordnas behövlig utbildning för den personal som handhar samarbetsuppgifterna.

Helsingfors den 30 november 1984

Gustav Björkstrand

Norge

Departementet for handel og skipsfart:

Den norske regjering vil organisere arbeidet med nordiske saker etter følgende linjer:

a) *På ministerplan* – opprettes et regjeringens nordiske utvalg med samarbeidsministeren som formann, med skiftende sammensetning, men med særlig kontakt mellom samarbeidsminister, kulturminister og industriminister. Finansministeren deltar ved drøftinger av økonomisk politikk og ved årlige budsjett-drøftinger. Utvalget, bestående av ministre med særlig nordisk sektoransvar, møtes for å drøfte politiske retningslinjer for det nordiske samarbeid og for drøfting av nasjonalt opplegg for det totale budsjett og for budsjetttrammene på sektorer. I samsvar med ministerrådsforslaget gis fagministrene økt ansvar for sine sektorer.

b) *På stedfortredernivå* – Et utvalg som a) av statssekretærer med stedfortrederen som formann for drøfting av saker med politisk tilknytning, arbeidsprogrammer, handlingsprogrammer m.v. og de samme sektorer som under punkt a). Statsministerens kontor forutsettes å være representert i disse møter. I budsjettsaker forutsettes en særlig kontakt mellom stedfortreder og statssekretær i Finansdepartementet.

c) *På embetsmannsplan* – Den nåværende kontaktmannsorganisasjon gjøres om til en embetsmannsgruppe med de norske medlemmer av embetsmannskomiteene som deltakere. Gruppen skal ha forberedende møter (kontakt) under saksforberedelsene for stedfortreder- og ministermøter. Saker som har programmatisk innhold eller budsjettmessige konsekvenser, tas opp i dette forum eller med stedfortrederens kontor. Nordisk Råds norske sekretariat holdes orientert og gir orientering gjennom dette apparat. Slike gjensidige orienteringer vil normalt være aktuelle i mars (etter sesjon), ultimo oktober (foran de sesjonsforberedende møter fra medio november til primo desember) og i januar (foran budsjettbehandling på nordisk nivå og stortingsbehandling av årlig melding). Stedfortrederen har det koordinerende ansvar, bistått av delegasjonens sekretariatsleder. Oppfølging av Nordisk Råds og ministerrådets beslutninger tas også opp i dette forum. Stedfortrederens kontor får et særlig pådrivende ansvar.

d) *Samarbeidsministerens/stedfortrederens sekretariat* utbygges. Sekretariatet skal foruten å være sekretariat for ovennevnte apparat (a–c) og for samarbeidsminister og stedfortreder, ha hovedansvaret for det daglige arbeid med nordiske saker (oppfølging, kontakt med departementene og med ministerrådssekretariatet og Nordisk Råds norske delegasjon). En særlig oppgave blir å påse at sakene følges opp (ministerrådets beslutninger og Nordisk Råds rekommandasjoner).

Stedfortrederens plassering. Det nære samarbeid som er nødvendig mellom samarbeidsminister og stedfortreder (og hans sekretariat) har medført at stedfortreder og sekretariat fortsatt blir liggende i samarbeidsminis-

terens departement. Statsministerens kontor vil også bli styrket på dette område, og det vil være en nær kontakt mellom stedfortreder og statsministerens kontor.

Oslo, 11. desember 1984

Asbjørn Haugstvedt

Sverige

Utrikesdepartementet:

Samarbetsministerns roll

Benkow-kommittén föreslår att samarbetsministrarnas övergripande ansvar för de nordiska frågorna i de enskilda regeringarna skall förstärkas.

1982-10-08 förordnade statsministern statsrådet Svante Lundkvist att vara ansvarig för samordningen av nordiska samarbetsfrågor och föredraganden i de ärenden som omfattas av anslagen på UD:s huvudtitel för det nordiska samarbetet. När sammanslagningen av kultur- och den allmänna budgeten har genomförts kommer de svenska bidragen till budgeten att redovisas över UD:s huvudtitel. Statsrådet Lundkvists förordnande är tillräckligt för att täcka in den genom Benkow-kommittén avsedda ambitionshöjningen och delvis ändrade arbetsinnehållet i samarbetsministerns uppgifter. Det är därför inte nu aktuellt att vidga omfattningen i förordnandet.

Ställföreträdarnas roll

Benkow-kommittén föreslår att samarbetsministrarna skall ha fasta ställföreträdare på heltid.

Denna ordning är redan införd i Sverige. Ställföreträdaren är statssekreterare i jordbruksdepartementet. Till hans förfogande finns ett ställföreträdarekontor med 5 tjänstemän (på deltid) vid utrikesdepartementets handelsavdelning. I ny tjänst har tillsatts under 1984.

Den svenska ordningen har visat sig vara ändamålsenlig och erfarenheterna med den är goda. Någon ändring i ordningen med anledning av Benkow-kommitténs förslag är således inte aktuell.

Kontaktmannaorganisationen

Benkow-kommittén föreslår att ordningen med kontaktmän i de enskilda departementen skall aktiveras.

Den ordning med kontaktmän som avses och som härstammar från tiden före ministerrådets tillskapande tillämpas ej i Sverige. Däremot finns en kontaktmannaorganisation mellan ställföreträdarekontoret och de enskilda fackdepartementen (den s. k. nordiska beredningsgruppen). Denna ord-

ning är anpassad till nuvarande organisationsstruktur och fungerar tillfredsställande. Någon ändring i nuvarande ordning kommer inte att göras.

Stockholm den 4 januari 1985

Claes Ljungdahl
Departementssekreterare

BILAGA 2

Yttranden över ministerrådsförslaget

Nordisk Råd, Den danske Delegation:

Med henvisning til delegationens redegørelse af 22. marts 1984 til præsidiets kan vi bemærke, at vi fortsat tilslutter os ministerrådets og præsidiets ønske om at styrke både Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds stilling og effektivitet, og at vi generelt anser ministerrådsforslaget som en god ændring i den ønskede retning.

Hvad angår de foranstaltninger, som indebærer ændringer i Helsingforsaftalen m.v., kan vi bemærke:

Om fælles budget

Delegationen er fortsat enig i, at et fælles budget vil give mulighed for, at rådet ved budgetbehandlingen i højere grad kan bedømme budgetterne som en helhed og derved prioritere friere mellem alle udgiftsposter.

Vi har med tilfredshed noteret os, at der i forbindelse med sammenlægningen til et fælles budget etableres en ensartet budgetprocedure i samarbejde med Nordisk Råd, at samarbejdsministrene får styrket deres overordnede ansvar, at fagministerrådernes dispositionsmuligheder inden for deres rammer ikke begrænses, og at den adgang, kulturudvalget nu har til at drøfte budgetter, også åbnes for Nordisk Råds øvrige fagudvalg.

Delegationen har imidlertid også bemærket, at ministerrådet ønsker at afskaffe dispositionsforslagene inden for det nuværende almene budget. Denne afskaffelse finder delegationen kun rimelig under forudsætning af, at den parlamentariske indflydelse for at nå de mål, plenarforsamlingen har sat, sikres på anden vis i budgetproceduren, f. eks. gennem mulighed for at Nordisk Råds budget- og kontroludvalg ytrer sig over for samarbejdsministrene, og gennem mulighed for at Nordisk Råds øvrige fagudvalg ytrer sig om deres områder over for de pågældende fagministerråd. Begrundelsen for dette synspunkt er, at de parlamentariske organers deltagelse i disponeringen af budgettet i væsentlig grad bidrager til at effektivisere samarbejdet.

Om fælles sekretariat

Den danske delegation kan tilslutte sig, at de to ministerrådssekretariater sammenlægges til ét sekretariat med den bestræbelse at opnå en mere rationel udnyttelse af ressourcerne, at opnå øgede muligheder for også på samarbejdsområder, der ligger uden for kulturaftalens rammer, at varetage kultur-, undervisnings- og forskningspolitiske hensyn, og at opnå en smidigere behandling af tværgående problemer. Delegationen tilslutter sig ministerrådets beslutning om placering af det nordiske ministerrådssekretariat og kan støtte, at ministerrådet ved andre flytninger af nordiske institutioner bl. a. vil styrke den industrielle forskning og det økonomiske samarbejde.

Delegationen kan varmt anbefale de bestræbelser, ministerrådet udtrykker i forslagets pkt. III, 2. I den forbindelse ønsker delegationen at fremhæve vigtigheden af Nordisk Ministerråds ansvar for, at man også i de enkelte regeringer og administrationer effektiviserer opfølgningen af Nordisk Råds rekommandationer og Nordisk Ministerråds beslutninger.

Til de foreslåede formelle ændringer kan delegationen bemærke

De foreslåede ændringer i Helsingforsaftalen og kulturaftalen vil efter delegationens opfattelse kunne bidrage til et bedre helhedspræg i rammerne for det nordiske samarbejde; af denne grund kan delegationen helt tilslutte sig de foreslåede ændringer.

København, den 11. december 1984

Anker Jørgensen

Nordiska rådet, Finlands delegation:

Delegationen hänvisar till sitt yttrande av 1.6.1984 om det nordiska samarbetets arbetsformer. I detta motsatte sig delegationen en alltför stark centralisering av organisationen och förordade en spridning av funktionerna mellan länderna. Delegationen motsatte sig också de i Benkow-kommitténs betänkande framlagda förslagen om en sammanslagning av ministerrådssekretariaten och -budgeterna. Den socialdemokratiska gruppen i Finlands delegation anmälde i en till yttrandet fogad avvikande mening en motsatt uppfattning och omfattade förslagen om sammanslagning av sekretariat och budgeter samt förenade sig även i övrigt om kommitténs förslag.

Efter förnyad behandling finner delegationen anledning konstatera, att de nu föreliggande förslagen till organisatoriska lösningar under mellantiden undergått så betydande förändringar och modifieringar, att de kan läggas till grund för den fortsatta behandlingen. Delegationen förutsätter,

att det praktiska genomförandet av de föreslagna åtgärderna sker på ett sådant sätt att en av Benkow-kommitténs huvudintentioner förverkligas, att det parlamentariska inflytandet i samarbetet stärks både nationellt och på det nordiska planet. Detta betraktar delegationen som en grundläggande förutsättning för ett framgångsrikt resultat av hela organisationsformen. Samarbetet måste också i framtiden ha sin politiska förankring i de folkvalda nationalförsamlingarna.

Betr. B 55/j

Delegationen förenar sig om de i ministerrådsförslaget uttryckta intentionerna om en effektivisering och vitalisering av det nordiska samarbetet. Delegationen fäster sig vid att Nordiska ministerrådet särskilt understryker behovet av en bättre nationell beredning och uppföljning av de beslut som fattas och konstaterar att dessa uppgifter i främsta rummet ankommer på de enskilda regeringarna. Delegationen vill särskilt understryka vikten av dessa påpekanden.

Delegationen noterar vidare att den kulturella gemenskapen i de nordiska länderna framhävs i ministerrådsförslaget. Delegationen anser sig kunna konstatera att förslagen i den utformning de erhållit synes skapa nödiga garantier för att det nordiska kultursamarbetet även inom ramen för den planerade framtida samlingsorganisationen skall kunna åtnjuta en relativt höggradig autonomi. Delegationen finner detta betydelsefullt och förutsätter, att planerna förverkligas på ett sådant sätt att kultursamarbetet verkligen kan utvecklas positivt också i framtiden och med utgående från sina egna målsättningar.

Då det beredningsarbete som avser formerna för den planerade sekretariatssammanslagningens genomförande ej vid tidpunkten för yttrandets avgivande är slutförda har det ej varit möjligt för delegationen att skapa sig en uttömmande uppfattning om denna sida av planeringsarbetet. Delegationen förutsätter att den har möjlighet att återkomma till denna del av planerna i ett senare skede.

Delegationen hänvisar till den i ministerrådsförslaget framförda betydelsen av en förbättring av uppföljningen av fattade beslut. Det är också viktigt att samlingsministeriernas ställning klarläggs och förstärks inom organisationen. Delegationen förutsätter att det på nationellt plan i de olika länderna företas nödiga åtgärder för att öka effektiviteten i samlingsorganisationen på regeringssidan. Delegationen hänvisar i detta sammanhang för Finlands vidkommande till de förslag som framlagts av en arbetsgrupp för effektivisering av den nordiska kontaktmannorganisationen. Delegationen har med intresse noterat sig de på danskt och norskt regeringshåll nyligen framlagda planerna i detta hänseende.

Delegationen konstaterar med tillfredsställelse att det i samband med sammanslagningen av de två ministerrådsbudgeterna är förutsatt, att det

system som hittills gällt i fråga om hörande av vederbörande rådsorgan innan kulturbudgeten framlagts (kulturavtalets artikel 15, 2 mom.) föreslås infört som en generell regel (Helsingfors-avtalet artikel 64, 3 mom.). Delegationen förutsätter att tillämpningen av detta betydelsefulla stadgande i framtiden skall försiggå på ett sådant sätt, att det kan uppstå en lika fruktbringande växelverkan mellan rådssidan och ministerrådssidan på samtliga områden som hittills varit fallet på kulturens område.

Med avseende å den i ministerrådsförslaget framlagda tidsplanen för genomförande av omställningarna i fråga om sekretariatsorganisationen och budgethandläggningen förutsätter delegationen, att detta sker i sådan takt och på sådant sätt att de olägenheter som lätt kan uppstå i form av minskad effektivitet under ett övergångsskede reduceras till det minsta möjliga.

Delegationen vill understryka betydelsen av de påpekanden ministerrådet gör i fråga om vikten av att effektivisera kontakterna mellan Nordiska rådets presidium och samarbetsministrarna samt mellan presidiesekretariatet och ministerrådssekretariatet. Delegationen pekar i detta sammanhang på vikten av att också utveckla kontakterna mellan de centrala komponenterna på tjänstemannaplanet dvs. mellan sekreterarkollegiet och ställföreträdarna.

Delegationen vill slutligen erinra om de synpunkter den i sitt tidigare yttrande framfört beträffande vikten av att i samband med en omorganisering av det nordiska samarbetet söka eftersträva en så jämn fördelning av aktiviteterna och de konkreta samarbetspunkterna mellan de enskilda länderna som möjligt. Delegationen konstaterar, att de aktuella organisationsplanerna i sig torde komma att leda till en centralisering av samarbetsapparaten inom Norden. Man har dock samtidigt försökt i viss mån motverka detta genom vissa omdisponeringar av förefintliga aktiviteter. Därvid synes dock Finland enligt delegationens uppfattning bli lottlös. Delegationen förutsätter att man i samband med den fortsatta planeringen bl. a. i fråga om bemanningen av sekretariatet och fördelningen av ledande poster vid dessa beaktar detta och tillser att resultatet ur helhetens synvinkel blir rättvist och balanserat.

Helsingfors den 19 december 1984

På vägnar av Finlands delegation i Nordiska rådet

Elsi Hetemäki-Olander

Ordförande

Håkan Branders

Generalsekreterare

Norðurlandaráð, Íslandsdeild:

1. Inledning

Till Islands delegation har för yttrande hänvisats medlemsförslag A 692/j om arbetsformerna i det nordiska samarbetet och ministerrådsförslag B 55/j om samarbetsformerna i det nordiska samarbetet. Delegationen behandlade utredningen vid möte den 17 december 1984 och beslöt anlägga följande synpunkter på utredningen.

Delegationen yttrade sig till presidiet över utredningen om arbetsformerna i det nordiska samarbetet (*NU 1983:9*) och framlade synpunkter på bl. a. de förslag som berör informationskommitténs nedläggning, det föreslagna budgetutskottet, sekreterarkollegiets funktion och sammanslagningen av den allmänna budgeten och kulturbudgeten. Delegationen ansåg dock merparten av utredningens förslag vara ändamålsenliga och ägnade att effektivisera samarbetet.

-----

3. Ministerrådsförslaget B 55/j

Delegationen ställde sig i sitt yttrande över utredningen om arbetsformerna i det nordiska samarbetet tveksam till utredningens förslag om sammanslagning av kulturbudgeten och den allmänna budgeten och betonade att om beslut fattades om sammanslagning av de två nordiska budgeterna, en sådan ordning borde skapas som fortsatt garanterade kultursamarbetets centrala ställning i det officiella nordiska samarbetet. Enligt det förslag som nu har framlagts får kulturministrarna ansvaret för att utarbeta budgetförslag och företa dispositioner inom den fastställda totalramen på deras område. Vidare får kulturutskottet, enligt förslaget, även i framtiden möjlighet till direkta överläggningar med kultur- och undervisningsministrarna om prioriteringar på kulturområdet. Delegationen kan acceptera den föreslagna budgetordningen som den nu har utformats.

Vad beträffar sammanslagningen av ministerrådssekretariatet vill delegationen påminna om protokoll om Islands regerings beslut av den 15 november 1984 om ministerrådsförslaget B 55/j. Av protokollet framgår att man från Islands sida hyser stort tvivel om att sammanslagningen av ministerrådets budgetar och sekretariat bättre tjänar det nordiska samarbetet – i synnerhet det kulturella samarbetsintresset – än nu gällande ordning. Det konstaterades dock i protokollet att regeringen inte ville vålla hinder för förverkligandet av omorganisationen och gav därför sitt samtycke till att samarbetsministern ställde sig bakom utkastet till ministerrådsförslaget samt att förslaget skulle föreläggas Nordiska rådet. Regeringen betonade samtidigt betydelsen av att islänningar kunde bekläda framskjutna poster i ministerrådets sammanslagna sekretariat samt att islänningar i samma grad som de andra nordiska nationerna kunde bekläda ge-

neralsekreterarposten i det nye sekretariatet och/eller chefsposter i dess avdelningar. Vidare lade regeringen vikt vid jämnast möjliga fördelning mellan länderna av betydelsefulla institutioner. Slutligen konstaterade regeringen att den förväntade sig de övriga nordiska regeringarnas stöd till förslag om samarbetsuppgifter som måtte placeras i Island.

Delegationen, som inte har synpunkter på var det gemensamma sekretariatet kommer att placeras, vill dock särskilt betona betydelsen av att de nordiska aktiviteterna däribland institutionerna, både befintliga och de som i framtiden torde komma att upprättas, ges en så jämn fördelning mellan länderna som möjligt.

Delegationen betonar vidare att tjänsterna vid de nordiska sekretariaten bör fördelas rättvist mellan länderna.

Reykjavík den 4 januari 1985

För Nordiska rådet
Islands delegation

Páll Pétursson

Nordisk Råd, Den norske delegasjon:

Den norske delegasjon til Nordisk Råd har i sin uttalelse av 09.04.1984 gitt uttrykk for foreløbige synspunkter i tilknytning til Benkow-komiteens rapport.

Foran den avsluttende behandling av de to forslag som senere har foreligget, *A 692/j* og *B 55/j*, vil delegasjonen gi uttrykk for att den i alt vesentlig er enig i de reformer som blir foreslått.

Delegasjonen konstaterer at det parlamentarisk initierte forslag og ministerrådsforslaget i sum vil gi en indre struktur som bedre enn tidligere åpner for et målrettet samarbeid. Dette er i overensstemmelse med det mandat som presidiet og statsministrene i november 1982 fastla for komiteoppdraget. Et vesentlig element var å drøfte "hvordan en større grad av konsentrasjon om hovedoppgavene kan oppnås".

På sammenfallende premisser har presidiets medlemmer og samarbeidsministrene i sine forslag fulgt opp rapportens drøftelser på dette punkt. Spesielt viktig er forslaget til endring av artikkel 64 i Helsingforsavtalen, der Ministerrådet pålegges til de ordinære sesjoner å redegjøre for planene for det fortsatte samarbeid, sammen med forslag til budsjett.

Delegasjonen ser denne avtaleendring som et nytt viktig skritt i retning av de spilleregler som preger parlamentenes arbeidsform i de nordiske land. Den praksis som nå tillempes, forutsetter oppfølging også på parlamentarisk side.

Utvidelsen av *presidiet* vil sette det bedre i stand til å samordne Rådets

løpende virksomhet. Spesielt i kontakten med samarbeidsministrene er det viktig at presidiet kan opptre på Rådets vegne.

De fem *fagutvalg* vil heretter få et langt bedre utgangspunkt for tilretteleggelsen av drøftelser og beslutninger i plenarforsamlingen. Delegasjonen vil arbeide for at fagutvalgene skal benytte de utvidede muligheter til å påvirke det fremtidige samarbeid, ved i større grad å konsentrere sitt eget arbeid om hovedoppgavene.

Uten å rokke ved enkeltmedlemmenes rett til å reise forslag, vil det fortsatt være delegasjonens oppfatning at medlemsforslaget ikke er det mest hensiktsmessige instrument for intensjonserklæringer. Behandlingen av medlemsforslag bør således i større grad ta sikte på konkrete og realistiske tiltak fra regjeringens side, mens forslag og beretninger fra Ministerrådet åpner for almenpolitiske uttalelser.

Endelig vil delegasjonen sterkt understreke betydningen av at fagutvalgene konstruktivt samarbeider med *Budsjett- og kontrollutvalget*, såvel i spørsmål som angår ministerrådsbudsjettet som når det nye utvalgs sammensetning ellers kan bidra til effektivitet i den samlede parlamentariske innsats.

Oslo, 18. desember 1984

For delegasjonen

Jo Benkow

Nestformann

Nordiska rådet, svenska delegationen:

Delegationen har den 22 mars 1984 yttrat sig till presidiet över utredningen "Arbetsformene i nordisk samarbete" (*NU 1983:9*), och därvid framfört synpunkter på bl. a. de förslag som avsåg regeringssamarbetet, ministerrådet och relationerna råd—ministerråd. Delegationen tillstyrkte i huvudsak de framlagda utredningsförslagen.

Delegationen konstaterar nu att ministerrådsförslaget i stort bygger på dessa utredningsförslag och ställer sig därför positiv till ministerrådsförslagens huvudprinciper – sammanslagning av budgeterna och sekretariatet.

Delegationen vill dock något mer i detalj utveckla sina synpunkter.

Samarbetet generellt

Delegationen vill inledningsvis fastslå att åtgärder bör vidtas på alla nivåer för att effektivisera och vitalisera det nordiska samarbetet.

Delegationen delar uppfattningen om att ministerrådet utan större förändringar i gällande ordning väl tillvaratar regeringarnas nordiska samarbetsuppgifter. Samarbetsministrarnas överordnade ansvarar för det nor-

diska samarbetet både som ministerråd och inom respektive regering bör dock förstärkas. Delegationen vill i detta sammanhang framhålla de goda erfarenheter som man har i Sverige av ordningen med en heltidsanställd ställföreträdare för samlarbetsministern på statssekreterarnivå. Enligt delegationens bedömning krävs en väl fungerande nationell hjälpapparat för att samlarbetsministern skall kunna fullgöra sitt samlarbetsansvar, inte minst som "nordisk budgetminister". Delegationen ser ingen anledning att yttra sig om var i regeringskanslierna dessa tjänster skall placeras.

I olika sammanhang, bl. a. i den svenska riksdagen, har delegationen understrukt betydelsen av den nationella förankringen och uppföljningen av de nordiska samlarbetsbesluten. Delegationen noterar därför med tillfredsställelse ministerrådets uppfattning om de enskilda regeringarnas ansvar härvidlag.

Kontaktnannainstitutionen inom de olika departementen fyller en viktig funktion i uppföljningsarbetet. Mot bakgrund av kontaktmännens nyckelposition i detta arbete bör deras ställning och verksamhet aktiveras. Delegationen anser vidare att kontaktmännerna och de nordiska ställföreträdarkontoren i nära samlarbete med de nationella sekretariaten kan bidra till rådets beslut och rekommendationer genomförs mera effektivt.

Delegationen vill här även framhålla rådsmedlemmarnas ansvar för uppföljningsarbetet i det egna parlamentet.

Delegationen delar således ministerrådets uppfattning om att ett effektivt och vitalt nordiskt samlarbete i överensstämmelse med presidiet och ministerrådets nu föreliggande förslag förutsätter ökad aktivitet såväl inom rådet som ministerrådet och de nationella administrationerna.

Gemensam budget

Delegationen har i sitt tidigare yttrande tillstyrkt en sammanslagning av ministerrådets allmänna budget och kulturbudget till en gemensam budget för att härigenom bl. a. få en bättre överblick över användningen av de nordiska medlen. Delegationen vidhåller denna sin uppfattning men vill på nytt understryka betydelsen av att kultursamarbetet garanteras sin rättmätiga och självklara plats i det nordiska samlarbetet. Delegationen konstaterar därför med tillfredsställelse att ministerrådet markerat kultursamarbetets speciella ställning genom att föreslå att inom den föreslagna budgeten fastställs en särskild ram för kulturavtalets områden och att kulturministerrarna får ansvaret liksom hittills att utarbeta budgetförslag och företa dispositioner inom den angivna ramen.

Delegationen konstaterar att ministerrådet föreslår att disponeringsförslagen inom den nuvarande budgeten skall avskaffas. I likhet med rådets budgetkommitté vill delegationen framhålla, att parlamentarikerna bör sträva efter ett starkare inflytande över den nordiska budgeten. Enligt delegationens mening bör därför budgetkommittén också fortsättningsvis ha möjlighet att uttala sig över budgetårets första disponeringsförslag.

Gemensamt sekretariat

Delegationen hänvisar till sitt tidigare yttrande och tillstyrker en sammanslagning av ministerrådets sekretariat i Köpenhamn och Oslo till ett gemensamt sekretariat. Delegationen anser, att ett gemensamt sekretariat på sikt bör ge rationaliseringsvinster och utgöra ett led i den aktivitetsökning som eftersträvas i det nordiska samarbetet. Sålunda bör tvärfackliga frågor, som blir alltmer förekommande i det nordiska samarbetet, inom ett gemensamt sekretariat kunna ges en smidigare och effektivare behandling än under nuvarande förhållanden.

Delegationen har inga invändningar mot att det gemensamma sekretariatet föreläggs till Köpenhamn, men vill framhålla betydelsen av att de nordiska institutionerna ges mesta möjliga rättvisa spridning till att de nordiska länderna.

Delegationen anser det positivt att ökade satsningar görs på industriell forskning och utveckling, datateknologi och ekonomiskt samarbete och att ett särskilt center planeras för industriell forskning och utveckling utifrån Nordiska industrifondens verksamhet. Centrets placering i Oslo förutsätter en flyttning av industrifonden från Stockholm. Delegationen motsätter sig inte detta men uttalar förhoppningen att planeringen av överflyttningen sker i sådana former att kontinuiteten i verksamheten så långt som är möjligt bibehållas även under övergångsperioden.

Övriga frågor

Delegationen delar ministerrådets uppfattning om värdet av en vidareutveckling av de olika initiativ som tagits under senare år för att förbättra samarbetsrelationerna mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet i form av ny budgetprocedur, förenkling och rationalisering av dokumentationen till rådssessionerna och möte mellan presidiet och samarbetsministrarna omedelbart efter sessionen. Delegationen vill här särskilt framhålla den nya budgetproceduren som ger parlamentarikerna ett eftersträvat ökat inflytande över de nordiska budgeterna.

Förslaget om en uppdelning av ministerrådets rapportering om sin verksamhet i en redogörelse för det gångna årets samarbete (C 1) och i en redogörelse avseende planerna för det fortsatta samarbetet knuten till budgetförslaget (C 2) är en ordning, som delegationen finner synnerligen ändamålsenlig, bl. a. med hänsyn till Nordiska rådets kontrollerande funktioner och för möjligheterna att bedöma planerna för framtida initiativ i relation till budgetförslagen.

Det löpande samarbetet mellan ministerrådets sekretariat och presidie-sekretariatet är en förutsättning för ett väl fungerande samspel mellan ministerrådet och rådet. En utveckling av detta är därför enligt delegationens mening ett naturligt led i strävandet efter en effektivisering och rationalisering av samarbetet. Delegationen vill i detta sammanhang särskilt peka på behovet av ett förbättrat samarbete när det gäller informationsverksamheten.

Slutligen önskar delegationen uttala sitt stöd för ministerrådets strävan att vidareutveckla kontakten med de nordiska arbetstagar- och arbetsgivareorganisationerna, Föreningen Norden och övriga intresseorganisationer, som är betydelsefulla för det nordiska samarbetet, för att därigenom, som inledningsvis framhållits, vidareutveckla det nordiska samarbetet på alla nivåer.

Stockholm den 18 december 1984

För Nordiska rådets svenska delegation

Gunnar Nilsson

Christer Jacobson

Nordiska rådet, kulturutskottet:

Utskottet anlägger i det följande synpunkter på den föreslagna omorganisationen av det officiella nordiska samarbetet till de delar förslaget berör det nordiska kultursamarbetet i framtiden och organiseringen av detta. Utskottet avgav vid sitt möte den 23–24 september 1984 ett särskilt yttrande över medlemsförslag A 692/j om arbetsformerna i det nordiska samarbetet, till vilket utskottet även i detta sammanhang hänvisar.

Utskottet noterar att ministerrådet i motiveringarna till förslaget uttalar sitt stöd för en effektivisering och vitalisering av det nordiska samarbetet, och att ministerrådet fäster vikt vid en förbättrad nationell uppföljning av de beslut som fattas inom de nordiska samarbetsorganen. Kulturutskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet särskilt fäster vikt vid kultursamarbetets betydelse för en utveckling av det nordiska samarbetet.

Gemensam budget

Ministerrådet föreslår att ministerrådets allmänna budget och kulturbudget skall läggas samman till en gemensam budget. Vidare föreslås att ministerrådet i samarbete med Nordiska rådet utvecklar den gemensamma budgetproceduren, att kulturministrarna utarbetar budgetförslag och att de inom en av samarbetsministrarna fastslagen ram disponerar över de medel som avsatts för kultursamarbetet.

Utskottet anser att det nuvarande systemet med en särskild nordisk kulturbudget har fungerat på ett tillfredsställande sätt och att detta system har utgjort en garanti för den centrala ställning som kultursamarbetet har inom det nordiska samarbetet som helhet. Utskottet konstaterar att även det förslag som ministerrådet nu lägger fram ger kulturministrarna ansvaret för att utarbeta budgetförslag och företa dispositioner inom den fastställda totalramen på deras område. Ministerrådsförslaget utgår även från

att kulturutskottet, liksom för närvarande, bereds möjligheter till direkta överläggningar med Nordiska ministerrådet i sammansättningen kultur- och undervisningsministrarna, om utformningen av och prioriteringen inom det nordiska kultursamarbetet. Detta har kulturutskottet även förutsett i sitt yttrande över medlemsförslaget om arbetsformerna i det nordiska samarbetet (A 692/j). Den nya budgetordningen skulle, om den genomförs på detta sätt, enligt utskottet innebära att den betydelse kultursamarbetet har för det officiella nordiska samarbetet som helhet även i framtiden skulle komma att beaktas. Därmed skulle utskottet även, med de synpunkter utskottet har framfört i sitt yttrande över medlemsförslaget A 692/j, kunna omfatta förslaget om att ett nytt organ inrättas inom Nordiska rådet för behandling av budget- och kontrollfrågor.

Gemensamt sekretariat

Kulturutskottet har tidigare understrukit den betydelse inrättandet av ett särskilt sekretariat för nordiskt kulturellt samarbete har haft för utvecklingen av det nordiska kultursamarbetet. Utskottet har även uttalat tillfredsställelse med det arbete som sekretariatet har utfört. Det förslag, som av ministerrådet läggs fram, angående en sammanslagning av Ministerrådssekretariatet i Oslo och Sekretariatet för Nordiskt kulturellt samarbete i Köpenhamn, innebär enligt kulturutskottet inte någon förstärkning av det nordiska kultursamarbetet, medan förslaget givetvis kan innebära i viss mån förbättrade samordningsmöjligheter för samarbetet som helhet.

Enligt kulturutskottet är det största problemet inom kultursamarbetet och överhuvudtaget inom det nordiska samarbetet bristen på resurser medan svårigheter av organisatorisk art inte har gjort sig lika starkt gällande. Utskottet påminner i detta sammanhang om att de nordiska länderna i Helsingforsavtalet har förbundit sig att "bevara och ytterligare utveckla samarbetet mellan länderna". Kulturutskottet anser därför att de nordiska ländernas regeringar framför allt bör visa en aktiv vilja att utveckla samarbetet på alla områden och att denna vilja bör komma till uttryck genom att det nordiska samarbetet inom ramen för den nya samarbetsorganisation som nu föreslås bli uppbyggd tillförs väsentligt större resurser än för närvarande. De nordiska institutionerna på kulturområdet har stora svårigheter med att upprätthålla den förutsatta aktivitetsnivån då det inte i tillräcklig utsträckning har varit möjligt att kompensera institutionerna för de kostnadsstegringar som har skett. Trycket på de medel som har reserverats till kulturministrarnas disposition har även varit starkt vilket har försvårat möjligheterna att initiera nya samarbetsprojekt.

Kulturutskottet förutsätter att en sådan organisationsplan för det nya sammanslagna sekretariatet görs upp, som ger sekretariatet den slagkraft som är nödvändig för att intentionerna i det nordiska kulturavtalet skall kunna uppfyllas. Särskilt bör man i organiseringen av sekretariatet beakta det budgetansvar kulturministrarna enligt förslaget får. Enligt utskottet

innebär detta även att man bör sträva till att ytterligare stärka de sekretariatsresurser som tilldelas kultursamarbetet och att dessa resurser bör hänföras till en särskild enhet.

Utskottet betonar vidare att tillräcklig tid bör reserveras för utredning av de frågor som gäller det sammanslagna sekretariatets organisation och personalens villkor i det nya sekretariat, för att dessa frågor skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt. Utskottet understryker att personalen bör informeras om de villkor som kommer att gälla för anställning vid det nya sekretariatet i god tid före en sammanslagning sker.

Med hänvisning till utskottets yttrande över medlemsförslag A 692/j och till vad som ovan anförts samt med hänsyn till att den av samarbetsministrarna i ministerrådsförslaget B 55/j och av Nordiska rådets presidium i medlemsförslaget A 692/j föreslagna omorganisationen av det officiella nordiska samarbetet anses vara av stor betydelse för en utveckling och en effektivisering av samarbetet som helhet finner kulturutskottet inte anledning att för sin del motsätta sig ett genomförande av den föreslagna organisationsreformen.

Stockholm den 13 december 1984

För Nordiska rådets kulturutskott

Eiður Guðnason

Förman

Nordisk Råd, Økonomisk utvalg:

Økonomisk utvalg har merket seg forslaget om å opprette et nordisk senter for industriell forskning og utvikling. Nordisk Industrifond og Nordforsks hovedkontor skal være stammen i det nye senteret. Utvalget forstår det slik at senteret får hovedansvaret for gjennomføringen av det tekniske FoU-program og det datateknologiske FoU-program. Senteret skal administrere betydelige deler av Nordforsks virksomhet samt Nordisk Industrifonds nåværende virksomhet som gradvis utbygges.

For Økonomisk utvalg har økt satsning på teknisk FoU, datateknologisk samarbeid samt industrielt samarbeid vært hovedsaker i de senere år. Det kan i den forbindelse vises til utvalgets betenkninger till f.eks. Ministerrådets beretning i 1984 og ministerrådsforslag B 47/e om retningslinjer for økonomisk politikk og nordisk økonomisk samarbeid.

De samnordiske ressursene på disse områdene er forholdsvis små. Utvalget tror derfor at en samling og forsterkning av ressursene vil kunne innebære et betydelig framskritt for det nordiske økonomiske samarbeidet.

Utvalget vil derfor slutte seg til forslaget om å opprette et nordisk senter for industriell forskning og utvikling.

Stockholm 18. desember 1984

Gunnar Nilsson
Utvalgsformann

Nordisk Råd, Budsjettkomiteen:

Komiteen konstaterer at Ministerrådet foreslår sammenslåing av Kulturbudsjettet og Det allmenne budsjett til Det nordiske budsjett. Ministerrådets forslag faller sammen med det syn Budsjettkomiteen allerede i lang tid har hevdet. Komiteen anser i likhet med Ministerrådet at Ministerrådets to sekretariat bør slås sammen. Derved vil man i budsjettbehandlingen allerede på sekretariatsnivå få en klarere oversikt over bruken av midler og kan lettere foreslå rasjonaliseringstiltak. Komiteen vil understreke at ett sekretariat bedre kan håndtere tverrfaglige saker, eksempelvis datateknologiprogrammet og handlingsplanen for økonomisk utvikling og full sysselsetting, og dermed ivareta de utsatte områders interesser.

Komiteen anser i likhet med Ministerrådet at skal midlene anvendes mest hensiktsmessig, er det nødvendig at samarbeidsministrene mer effektivt kan opptre som nordiske budsjettministre med et overordnet og samordnende ansvar.

Komiteen vil imidlertid understreke nødvendigheten av at fagministerrådene har beslutningsretten innen sine sektorer når rammen er lagt.

Komiteen finner det verdifullt at alle Rådets utvalg får samme adgang, som Kulturutvalget allerede har, til å drøfte det kommende års budsjett med sine respektive fagministerråd, i den utstrekning utvalgene finner det nødvendig.

Komiteen har merket seg at Ministerrådet foreslår at disponeringsforslagene innenfor det nåværende allmenne budsjett skal avskaffes. Komitten vil fremholde at denne del av budsjettet utgjør ca. 100 millioner NOK og skal anvendes til prosjekt.

Det er over utnyttelsen av denne del som de parlamentariske organ kan utøve en særskilt innflytelse for å nå de mål plenarforsamlingen har satt. Komiteen går ut fra at på sekretariatsnivå må de samme forberedelser som tidligere foretas. Komiteen vil sterkt understreke at ut fra ønsket om en generelt sterkere parlamentarisk innflytelse over det nordiske budsjett, bør Budsjettkomiteen fortsatt få muligheter til å kunne uttale seg over budsjettårets første disposisjonsforslag. Komiteen vil dessuten peke på at de

parlamentariske organs deltakelse i disponeringen av budsjettet. bidrar til å effektivisere samarbeidet.

Komiteen anser i likhet med Ministerrådet, at den nåværende budsjettprosedyre fungerer bra, men at i lys av sammenslåingen, kan være påkrevet med visse tekniske justeringer.

Stockholm, 27. november 1984

Bjarne Mørk Eidem
Formann for Budsjettkomitten